GALENI
ARS MEDICINALIS,

Commentarijs Franciſci Valle-
ſij Cobarrubiani doctoris me
dici, & in Complutenſi aca
demia primarij medi-
cę facultatis pro-
feſſoris illu-
ſtrata.

COMPLVTI,

Excudebat Andreas de Angulo,

Anno. 1567.

EL REY.

Orquãto por parte de vos el doctor Francisco de Valles medico cathedratico de prima de la vniuersidad de Alcala de Henares, nos fue fecha relacion, diziendo que vos auiades hecho vn libro de medicina, intitulado arte medicinal de Galeno, y otro intitulado los prognosticos de Hipocrates, y otro de pulsibus, y otro de vrinis, y otro de febribus, y otro de inequali intemperie: en los quales auiades trabajado mucho, suplicandonos, atento que eran muy vtiles y prouechosos, los mãdassemos ver y examinar, y daros licencia para que los pudiessedes imprimir y vender por tiempo de veynte años durãte el qual otra ninguna persona no lo pudiesse imprimir ni vender sin tener para ello vuestro poder y licencia, o que sobre ello proueyessemos como la nuestra merced fuesse, lo qual visto por los del nuestro consejo, y los dichos libros que de suso se haze menciõ, que por nuestro mandado fueron vistos y examinados, y se hizieron las diligencias conforme a la pregmatica por nos nueuamente cerca dello hecha, fue acordado que deuiamos mandar dar esta nuestra cedula, en la dicha razon, por la qual por hazer bien y merced a vos el dicho doctor Francisco de Valles vos damos licẽcia y facultad para que por tiempo y espacio de diez años primeros siguientes, cõtados desde el dia de la data desta nuestra cedula en adelante, vos, o quien vuestro poder ouiere podays imprimir y vẽder en estos nuestros reynos los dichos libros que de suso se haze mẽcion, poniendose el traslado desta nuestra cedula al principio de los dichos libros, y no en otra manera, y cõ que no

ſe pueda vender ni venda ſin que primero ſe trayga al nueſtro conſejo juntamente con el original que enel ſe vio, que va rubricado y firmado al fin de Diego de Medina nueſtro eſcriuano de camara, de los que reſiden enel nueſtro cõſejo: para que ſe vea ſi la dicha impreſsion eſta cõforme al original, y con que ſe le taſſe el precio que por cada volumen vuiere de auer. Y mandamos que durante el dicho tiempo de los dichos diez años, ninguna otra perſona lo pueda imprimir ni vender ſin el dicho vueſtro poder, ſo pena q̃ el que lo imprimiere, o vendiere, aya perdido y pierda la impreſsion q̃ aſsi hiziere, y mas incurra en pena de diez mil marauedis, los quales ſe repartã la tercia parte para la nueſtra camara, y la otra tercia parte para el que lo acuſare, y la otra tercia parte para el juez q̃ lo ſentenciare: y por eſta nueſtra cedula mãdamos a quales quier nueſtras juſticias a cada vno en ſu juriſdiction que guarden, cumplan y executen lo en ella contenido, y contra el tenor y forma della no vayan, ni paſſen ni conſientan yr ni paſſar por alguna manera, ſo pena de la nueſtra merced, y de diez mil marauedis para la nueſtra camara, a cada vno que lo contrario hiziere. Fecho enel Eſcurial, a ſeys dias del mes de Iulio, de 1565. años.

YO EL REY.

Por mandado de ſu Mageſtad
Pedro de Hoyo.

GALENI ARS MEdicinalis cum commentarijs Francisci Vallesij.

RES sunt omnes doctrinæ, quæ ordinē habent, prima quidē, quæ ex finis cognitione fit secundū resolutionē facta, secūda autē quæ ex cōpositione eorum quæ ex resolutione inueniuntur: tertia vero quæ ex finitionis dissolutione, cui nunc insistimus. Cōtingit autem vocare huiusmodi doctrinam nō solū διάλυσιν finitionis, sed etiā διάπτυξιν, vt quidā nominabāt, aut ἀνάλυσιν, aut diuisionē, aut vt quidam alij explanationem, aut expositionem, vt alij. Parauerunt ergo quidam herophileorum huiusmodi facere doctrinam, vt & heraclides erythreus: parauerūt autem & eam quæ secundum compositionem, & ipsi herophilei, & quidam Erasistrateorum, & Atheniensis Attaleus. Nullus verò eorū, qui me antecesserunt,

serunt,scripsit eam,quæ à cognitione finis inci pit doctrinam,ex qua artes omnes constant se cundum methodum. Verum hanc alibi percur rimus. Hic diffinitiuam faciemus doctrinam. quantum enim vincitur, ab ea quæ secundum resolutionem dignitate & methodo, tantum inueniemus abundantem ad totius comprehen sionem, & memoriam partium. Nam facilia sunt satis ad recordationem omnia ex finitio- nis dissolutione, quia continet in se ipsa capita totius artis optima definitio, quam quidam vo cant essentialem, separatam à vocatis notiona libus. Nam hæ ex accidentibus rebus quæ defi niuntur, illæ verò ex substantia ipsa cōstituun tur. Elaboratio autem per partes totius cōtem- plationis medicæ, in multis alijs operibus scri- pta à nobis est, quibus licet vti ad tres doctri- nas. Verum nunc definitiuam incipimus, tan- tum adhuc addentes, quod quidem sola capita, & velut conclusiones eorum, quæ latius de- monstrata sunt, dicentur modo.

BArbari enarratores, fere omnes, putāt tres doctrinas vocari à Galeno genera argu- mentorum, quibus sçientia in discentium ani mis

mis generari potest. Monstrationes scilicet, quia est, & propter quid est argumentũ à definitione: deinde altercantur, quæ illarum sit hæc, quæ illa, aliis affirmantibus primam esse propter quid, secundam quia, aliis cõtra. Nobis certum est eorum controuersiam non ingredi, quia luce clarius est simul omnes hallucinari: cũ Galenus hic de nulla re agat minus, quã de instrumentis dialecticis ad demonstrãdum: agit siquidem de modis constituendi artes, aut scientias. Quam longe absit ratio constitutionis à modo demõstrationis, nemo nõ intelligit, nimirum constitutio artis est, ordo quem is, qui artem scribit, aut vtcũq; docet, obseruat, ni tumultuarie, & citra ordiné doceat, sed methodo vt oporter. Atqui in quauis doctrina, quocunque ordine cõstituta sit, cõtingit omnib9 fere argumẽtorũ generibus vti, his hic, alibi illis. Quare si de argumentis intelligeret, haud quaquam diceret Galenus, resolutiuam alibi pertractabimus, definitiuã nũc faciemus doctrinam. Nam neque in hoc opere argumẽtatur semper à difinitione, neq; in aliquo alio semper est vsus demonstratione quia, aut propter quid. Quod ergo Gal. dicit, huiusmodi est tres modi sunt, quibus cõstitutæ sunt artes, quæ ordinem habent. Hoc dicit aut separans methodos, à ratione aphoristica,

ristica, quæ nulli ordini addicta est, aut respiciens doctrinas quasdã inartificiosas, quibus quidam scriptorum vtuntur, cõgerentes magis præcepta in cumulum, quã methodo constituẽtes doctrinas. Tres sunt ordines modi, quibus benè constitutæ doctrinę vti possunt. Nam aut incipiunt à fine artis, aut ab obiecto quod vocant, eo inquam quod in ea arte propositum est vt finis, & procedunt resolutione illius facta in partes, causas, vel in media, vsque ad primas causas, aut partes, aut prima media (hoc dico quoniam si est sciẽtia ea quæ constituitur, incipitur à confusa quadam causa rei obiectæ, & procedit per resolutionem in partes, aut in causas. Si est ars aliqua, incipitur ab actione, aut opere, in quod tendit ea ars, & resolutio fit in media, quibus ea actio, aut id opus comparari potest) aut per hanc resolutionem inuentione facta, constitutio contra procedit, à partibus ad totum, aut à causis ad rem ipsam, aut à mediis ad finem: aut proposita definitione artis, aut rei de qua disputatur, fit resolutio definitionis in suas partes, & singulæ explicantur, velut in hoc opere factum videbis. Itaque duo horum ordinũ procedũt resolutione, alter finis in causas aut rei ipsius in partes: alter definitionis in partes. Atqui quoniam multi hęrent in nominibus,

cum

cum eadem res multifariam ab authoribus vocatur, solet Galenus quouis loco homonyma omnia coniungere, atq; homonymiæ nos admonere, veluti modo dicit nihil interesse, si resolutionem, siue dissolutionem siue diuisionem, siue explicationem, siue explanationem definitionis, quis vocet. Nam hæc omnia eadem res est, quanquam fortasse scriptorum aliqui hoc, alii illo, alio alii vtebātur. Addit quosdam sequacium Herophili, vt Heraclidem Erythreum, fecisse definitiuam doctrinam, & quosdam etiam ipsorū, & quosdam Erasistrateorum, vt Atheniensem atheleum, fecisse compositiuam: tamen neminē ante illum fecisse resolutiuam. Nullus vero (inquit) eorum, qui antecesserunt, scripsit eam, quę à cognitione finis incipit doctrinam, ex qua partes omnes constant secūdū methodum. Quod quidem non eo dicit, quod omnes artes constitutæ sint ordine resolutiuo, cum ante illum medicinam à nullo eo ordine constitutam fuisse dixisset, sed ꝙ inuentio artium, quæ necessario dat initium constitutioni, à cognitione finis semper procedat, quanquam constitutio earum plerunque contrario ordine fiat: quo respiciens Gale. tertio de crisibus dixit: Inuentiones artiū contrà fiunt ac constitutiones, itaque illud

ex qua, hoc loco refert cognitionē finis. Sed hanc doctrinam resolutiuam alibi (inquit) percurrimus, libello scilicet de constitutione artis medicæ. Confert deinde duos hos doctrinæ modos, dicens, resolutiuum præstare dignitate & methodo: definitiuū ad memoriam & comprehensionem. Quoniam resolutiua est naturalis via inueniendi, & tribuit dignitatem methodi. Sed in definitiua omnia rediguntur ad vnicam definitionem, & eius expositio tota doctrina est, ideo maximè est idonea ad recordationem. Ego de tribus doctrinis, aut methodis ita statuo: resolutiuā ad inueniendum, compositiuam ad docēdum, & definitiuam ad memoriam, esse optimam. Quoniam definitio continet in se ipsa totius artis capita. Definitio (inquit) non quæcūque sed essentialis, notionalis enim per accidentia fertur. Hic considera Gale. non illas tantū definitiones, aut diuisiones vocare essentiales, quæ partibus essentiæ constant, sed eas quæ feruntur, non per ea quę ex accidenti rebus insint, sed quę perse, & vt talibus. Velut profecto vocat essentiales febrium differentias, quæ à magnitudine, & modo, & subiecto caloris accipiuntur. Concludēs ergo prooemium dicit, omnes artis partes in multis operibus scripsisse se, licereque iis vti, ad tres

doctrinas

doctrinas. Nimirũ omnia opera suo ordine disposita, ordinem habent compositiuũ, si cõtra collocẽtur habent resolutiuũ, hoc opere pollicetur definitiuũ. Illud vnum monet, se hoc opere summa rerũ capita, & cõclusiones enucleatas, quas alibi monstrauerit, scripturũ sine monstrationibus. Nõ quidẽ (vt nõnulli interpretantur) quod ordo definitiuus non admittat mõstrationes (quid.n. prohibet eas huic etiã methodo inserere?) Sed quod non aliter possent omnia breuissimo libello cõtineri, estque id institutum hoc loco.

Medicina est scientia salubrium, & insalubrium, & neutrorum. Nihil autem differt, neque si morbidorum quis dixerit. Scientia quidem nomen communius & nõ proprie audire oportet. Salubre autem, & insalubre, & neutrum, tribus modis quodque dicitur, aliud quidẽ vt corpus, aliud vt causa, aliud vt signũ. Etenim corpus natũ habere sanitatem: & quæ facere, & seruare ipsam potest, causam: & quod ostendere illam potest signum: hæc omnia vocant græci salubria. Eodem autem modo, & morbida, & quæ accipere possunt morbos corpora: & quæ facere, ac conseruare,

causas

causas, & quæ ostendere, signa. Atqui & neutra eâdem ratione, & corpora, & causas, & signa. Est prima ratione scientia salubrium causarum medicina, ob has vero & aliarum, secũdo quidem insalubrium, tertio autem neutrarũ. Atqui & post hæc, corporum, primum quidem hic quoque salubrium, statim insalubrium, deinde neutrorum: & de signis eadem ratione, in operationibus quidem primũ proculdubio corporum dignotio ex signis. post hæc autem, inuentio causarum ex ipsis.

INcipit à definitione, vt in definitiua methodo oportet, atqui definit medicinam per subiecta, cum quia scientiæ per subiecta propria distinguuntur, tum etiam quoniam nulla definitio melius initium præstare poterat doctrinæ, quam ea quæ contineret differentias rerum subiectarum, quâ subiectæ huic arti sunt. Nam ita definitionis partibus enarratis nihil relinquetur intactum in tota arte. Vtitur ergo ea definitione medicinæ, quam in introductorio vocato libello, dicit fuisse Herophili. Merito timet Gale. appellare medicinã scientiam, dicitque nomen scientiæ in ea definitione accipi non proprie, idest vt distinguitur

guitur ab aliis intellectus habitibus, sed communius, vt id nomen & sciẽtiis & artibus tribuitur. Nam quod est in medicina scientia de natura humani corporis, nihil est aliud, quam pars quædam naturalis scientiæ, vt & scientia de cælo est de illius corporis natura, & siquis apis, aut formicæ naturam curiosius scrutaretur. Ipsa verò medicina est medendi ars, quam constat in hanc ipsam operationẽ ferri, & esse de reb⁹, quæ possunt aliter eueni re. Non enim omnibus potest medicina sanitatem restituere, quare ars vere est, non sciẽtia, si Aristo. sexto ethicorum ad Eudemum artem bene definiuit, separauitq; à scientia: atque adeo Galenus libro de constitutione artis medicæ: artem refectoriam, quæ potest ostendere suum opus eam appellauit, & in introductorio negauit esse scientiam. Itaq; ars est, sed latius patente nomine, etiam scientia salubrium, & insalubrium, & neutrorum. Non quidem neutrorum meminit Galenus, vt qui ignoraret quod Aristoteles in categoriis docet, sanum & ægrum carere medio, cũ dicat alibi morbum, & sanitatem esse symmetriam, & ammetriam, quæ constat esse, vt par & impar, & alibi dicat dogma sempiternæ passionis habere monstrationem euidentem quoniam scilicet intelligit re vera dispositionem

nem corporis cum primum incipit à naturali deficere esse præter naturam,& morbum. Cæterum longè aliud est de rebus physice disputare, quàm artes cõstituere. Qui physicè disputat, nihil aliud, quam ipsam rem propositam habet, examinatque exactius, neglecto sensu: qui artes constituit, respicit modum, quo maximè assequi posit artis vtilitatem, ponit que multa, quæ iudicio sensus solùm vera sint: cuius modi est hoc, sanum, ægrum, & neutrum corpus esse, & signum, & causam. Nihil verò refert insalubrium quis dicat, aut morbidorum. Nimirum duo hæc nomina græcis νοσωδῶν & νοσερῶν. Idem significant. Quidam hanc definitionem contendunt non esse essentialem, qualem Galenus promiserat. Verum nisi eorum, quæ nuper dixi oblitus es, facile intelliges eos falli. Nam de salubribus, & insalubribus, & neutris perse disputat medicina, & quâ hæc medicina est, & quâ illa sunt salubria, aut contraria. Vituperant alii quod dixerit, salubrium, & insalubrium, & neutrorum, nequaquam explicans, quam rem dicat. Videtur enim hæc definitio veterinariæ etiam arti congruere. Probant ergo magis definitionem illam Auicenæ. Medicina est scientia, qua humani corporis dispositiones noscun

noſcuntur, ex parte qua ſanatur, vel ab ea remouetur, vt habita ſanitas conſeruetur, & amiſſa recuperetur. Hanc(inquam) præferunt, quoniam humani corporis meminit, & quod meminit eius, quà ſanari, & ægrotare poteſt, & meminit duplicis actionis, cognitionis(inquam) diſpoſitionum, & curationis, & comprehendit finem, & ſcopum, vt ſeruetur, aut reſtituatur ſanitas. Ego quidem Auicenæ definitionum non vitupero, ſed Galenus tacuit corpus humanum, quaſi non eſſet dubium corpora humana hîc intelligi, cum corpora ſalubria, aut inſalubria dicerentur, cognitio & curatio in rationibus ſalubrium, & inſalubrium continentur: cognitio enim in ſignis, curatio in cauſis. Dixit Auicena clarius in ipſa definitione, ſed Galenus eſt omnia procedente ſermone perſpicue enarraturus. Cõmendat etiam quidam præ aliis definitionem Auerrhois, alii alias, quibus cum ego non contendo. Nihil enim huic detrahitur (quanquam illi aliter intelligunt) ſi aliæ diffinitiones commendentur. Nam ſi definitionem eſſentialem eam appellaremus, quæ per eſſentiæ partes lata ſit, vnica eſſe poſſet talis, reliquæ eſſent notionales, at verò

cum

cum vocemus eſſentiales, quæ ex iis, quæ per ſe accidunt rei, feruntur, poſſunt eſſe multæ optimæ, & eſſentiales. Velut profectò Galenus ipſe febrium diuiſiones eſſentiales dicit tres, quanquam eſſentiales exacte differentiæ, non poſſunt eſſe multiplices. Verũ hæc cùm hîc, tum alibi explicata ſatis à me ſunt, venio ad reliqua. Salubre, inſalubre, & neutrum tribus modis quodcunque illorũ dicitur, de corporibus ſcilicet, cauſis, & ſignis quoniam conſuetum erat græcis, hæc omnia appellare ſalubria, inſalubria, aut neutra, quod etiam Hiſpanis eſt conſuetum, vocamus enim & cauſas, & ſigna ſaludables, non ſolùm corpora. Hic quoque hærent quidam putantes malè, ac preter artem definiuiſſe Galenum, vt qui in definitione nomina æquiuoca collocauerit. Dicunt enim ſalubre de corpore, & ſigno, & cauſa dici æquiuocè, aut ſaltem ſecundum analogiam, de corpore enim ſolo propriè, de ſignis minus proprie. Verũ conſiderare oportet Galenum hic non dixiſſe ſanorum, ægrorum, & neutrorum. Quæ nomina verè de cauſis, aut ſignis ſecundum analogiam dicuntur, ſed νοσωδῶν aut νοσερῶν & ὑγιεινῶν vt ea nomina ſignificãt, non ſana & ægra, ſed quæ ad ſanitatem, aut morbum, quouis modo pertinẽt, quo ſignificatu nulla

nomina

nomina ſunt latinis,quæ illis omnino reſpō-
deant:quæ reſpondent maximè ſunt,quibus
vſi ſumus,ſalubrium ſcilicet & inſalubrium.
Reſpondent vero hęc ſatis:nam frequēter di
cuntur de ſignis,& cauſis,de corporibus non
nunquam.Salluſtius ſalubre corpus appella-
uit.Itaque quod in definitione dicitur à Gale
no , perinde eſt ac ſi diceretur , medicina eſt
ſcientia earum rerum,quę ad ſanitatē & mor
bum quouismodo pertinent . Hæ vero res
ſunt triplices,corpora enim pertinēt, quoniā
ſanitatem,aut morbum accipere poſſunt:cau
ſæ,quoniam facere:ſigna, quoniam indicare.
Conſtat verò hic nihil eſſe analogum,nam il-
lorum quoduis ad ſanitatem,aut morbum ali
quo modo pertinet , id que propriè ac citra
omnem figuram ſermonis,quanquam ratio-
nes pertinendi non ſunt æque perfectè.Nam
perfectius pertinet,ad eos affectus,quod acci
pit,quam quod facit,& hoc quam quod indi-
cat.Sed neque id fuit neceſſariū,vt ęque per-
fectè omnia ad eas paſsiones pertinerent , ne
nomina eſſent æquiuoca.Nam neque anima-
lia omnia ſunt æque perfecta:ſed de hac re di
ctum eſt ſatis.Merito definit ſalubria,& inſa-
lubria , non ab eo quod habent , faciunt,aut
indicant,ſed ab eo quod poſſunt habere,face
re,aut indicare : cùm quoniam nomina ea nō

ſunt actus, neque habitus, neque diſpoſitionis, ſed potentię naturalis, aut impotentię: vt licet videre apud Ariſt. in categoriis: tum etiam, quoniam ars non diſputat de rebus, vt faciunt, aut patiuntur aliquid, ſed vt habent naturam ad faciendum, aut patiendum idoneam. Hoc enim poteſt in artem venire, ipſa actio non poteſt, quoniam mutatur per ſingula momenta. Atqui ſi nullum corpus morbum haberet, nihilominus in artis conſiderationem veniret, vt quod poſſet habere, quanquam in ipſa praxi contra accidit. Non curatur quod poteſt eſſe, ſed quod eſt ægrum: itaque merito Galenus ſalubria, & inſalubria, & neutra ita definiuit, vt quæ poſſent aliquid accipere, aut facere. Addit deinde medicinã in primis eſſe cauſarum, deinde corporum, vltimò ſignorũ, atque in ſingulis horum, primo ſalubrium, ſecundo inſalubrium, tertio neutrorum. Merito quidem dicitur eſſe prius ſalubrium, quàm reliquorum. Quoniam reliqua conſiderantur ſalubrium gratia. Medicina enim perſe fertur in ſanitatem, reliqua omnia ſanitatis gratia conſiderat. Sed poſt ſalubria ſuccedunt inſalubria ſtatim, quoniam contrarium agnoſcitur ex contrario: deinde neutra, quoniam medium agnoſcitur ex extremis. Sed cur dicit medicinam eſſe cauſa-

rum,

rum, priusquam corporum, & horum quàm signorum, est dignum consideratione. Nam addit statim, in ipsis operationibus vltimam esse inuentionem causarum. Atqui si vere diximus perfectiori quodam modo ad morbũ, aut sanitatem pertinere corpora, quam signa & causas, prius videtur medicina esse corporum, quam causarum. Deinde si hoc ordine est medicina salubrium, & insalubrium, cur non est hoc ipso in opere eum ordinem secutus Galenus, sed de corporibus agit primum, deinde de causis, & signis? Certe Galenus hic exprimit duos ordines, compositiuum primùm, qui incipit à causis, procedit per corpora, idest, per affectus (non enim hic cõsiderantur corpora vtcunq;, sed vt talibus affectibus opportuna) in signa. Aliũ resolutiuũ à signis ad causas per affectus. Est quidem prior ille compositiuus, siquidem in eo proceditur à causis ad effecta: posterior resolutiuus, contra enim est ab affectis ad causas. Dicit ergo medicinam esse illarum rerum ordine compositiuo natura sua, quoniam vt natura causa est semper ante effectum, ita natura, causarũ est prius scientia, quàm eorum, quæ ex illis fiunt: tamen in praxi semper procedimus ordine resolutiuo: nimirum cum accedimus ad ægrotum, nihil aliud curamus, quam inue-

nite, quo affectu, & quibus caufis laboret, omni autem inuentioni eft accõmodatifsima refolutio, & inueniuntur affectus ex fignis, & caufę ex affectibus, & fignis. Certè praxis ipfa non poteft aliter fieri. quanquam nullum video eorũ, qui practicas vocatas tractationes fcripferunt, tenuiffe hunc ordinẽ præter vnũ Argẽterium (nulli enim denegandus fuus honor eft) in libello de confultandi ratione. Gal. tamen nullum horum ordinum hoc in libello fequitur, fed quem diffinitio ipfa pofcit, quod mox dicemus.

Verum quandoquidem, & quod facere, & quod indicare, & quod accipere poteft, quodcunque horum duobus modis dicitur, aliud fimpliciter, aliud nunc: fcire licet amborũ fore medicinam, fcientiam: & ipfum quidem fimpliciter duobus modis dicitur, & quod omnino, & vt multum, & eft horum amborum medicina fcientia. Neutrum autem & caufa, & fignum, & corpus, & quod fimpliciter dicitur, & quod nunc tribus modis quodcunque dicitur: aliud quod neutro contrariorũ participet, aliud quod vtroque, aliud quod aliquãdo hoc, aliquando illo: horum autem ipforum fecundum,

dum, duobus modis dicitur: aliquãdo quod participet vtroque contrario æque: aliquando autem quod plus altero. Est autem & per totam definitionem in dictione dubitatio quædã, quã etiam oportet dissolui. Nam cum dicitur medicinam scientiam esse, salubrium, insalubrium, & neutrorum, significatur, & quod omnium particulatim: significatur autem, & qualium: significatur autem & quorũdam. Sed omniũ indefinitum & impossibile, quorundam vero imperfectum, & sine arte, qualium autem artificiosum pariter, & sufficiens ad omnia artis particularia. Quod contineri dicimus in medicinæ definitione. Incipiemus ergo à corporibus, primum qualia salubria, & insalubria, & neutra esse cõtingit: Post hæc autem de signis, & caussis aggrediemur sermonem.

HÆc partitio salubris, insalubris, & neutrius, difficilis est satis, maximè partitio eius quod neutrum appellatur. Verũ propositis singulorum definitionibus, & exẽplis, euadet paulo post clarior. Quod monet Gal. est, cum dicitur medicinam esse scientiam, salubrium, insalubrium, & neutrorũ, nõ intelligi omnium earum rerum, quæ tales esse possunt

nulla missa, sciētiam esse. Nā infinitę res sunt quæ possunt esse salubres, aut noxię causę, neque medicina potest scrutari omnium animalium, & herbarum, ac plantarum omnium & metallorum, & lapidum, & liquorum, & cōcretorum reliquorum, & elementorū, & omnium in eis partiū naturas: neque vero est quarundā rerum solum, vt aliarū nō sit: nam hoc esset & imperfectum, & sine artificio: sed est sciētia omniū salubriū in ratione salubrium, & quà talia sunt. Nā hac ratione veniūt omnia sub artem, etsi nō omniū sit particulatim tractatio. vt si quis vellet de hominibus docere, non deberet de quibusdam solis dicere, vt de Adamo, Abrahamo, Hercule, Alexandro. neque vero deberet de omnibus sigillatim neque posset, sed de omnibus in ratione hominis, qua ratione omnes sunt, velut vnus homo. Ita medicina de causis salubribus omnibus, non quà hoc, aut illud est, sed quà tale, & secundum rationes quasdam cōmunes omnibus, disputat. Proponit deinde dicturum se de corporibus primùm, post hæc de signis, & causis, qui ordo neque compositiuus est neque resolutiuus, sed definitionis rationem sequitur: nimirum ratio salubris, aut insalubris, est in corporibus perfectius, quam in signis & causis.

Salubre corpus ſimpliciter eſt, quod ab ipſo ortu bene temperatum eſt ſimplicibus & primis particulis, bene autem cõmenſuratum organis, quæ ex his compoſita ſunt. Salubre verò nunc, eſt corpus, quod præſenti tẽpore eſt ſanũ, eſt autẽ & hoc eo tẽpore, quo bene valet bene temperatũ & commenſuratum, non quidem optima temperie, & commẽſuratione, ſed propria. Ipſius autẽ corporis ſani ſimpliciter, omnino quidem huiuſmodi eſt quod attemperatiſsimum, & commenſuratiſsimum: multum verò quod ab optima temperie relinquitur non multum. Inſalubre vero ſimpliciter corpus eſt, quob ab ortu, aut intemperatum eſt partibus, aut incommenſuratum inſtrumentis, aut vtrũque: inſalubre autem nunc, eſt corpus quod ægrotat, quo tempore dicitur tale eſſe. Conſtat autem, vt & hoc, eo tempore quo dicitur eſſe inſalubre, aut intemperatum, eſt partibus ſimplicibus, aut incommenſuratum inſtrumentis, aut vtrunq; atqui & omnino inſalubre eſt, quod ex ortu, aut intemperatiſſimum eſt in omnibus partibus ſimplicibus, & primis, aut quibuſdam, aut præcipuis, aut

etiam organicis incommoderatißimum, atque eodem modo & in his, aut omnibus, aut quibusdam, aut præcipuis: multum vero insalubre est corpus quod ab huius malitia abest, nōdum vero in medio collocatum.

NOn satis apertè explicat Galenus propositam diuisionem, corporum salubrium insalubriū, & neutrorum. Quo factum est, vt non eodem modo ab omnib⁹ explicetur, sed enarratores in multas sentētias distributi sint quarum varietas non in vno, aut altero capitibus, sed toto pene in opere parit varias expositiones, & varias sententias. Proinde dicēdum hic videtur de tota hac diuisione, antequam definitiones omnes percurrantur: corpora esse salubria insalubria, aut neutra, atque quoduis horum simpliciter semper, aut multum, aut nūc, duobus modis videtur posse intelligi. Primum vt salubre corpus sit quod sanum est, insalubre quod ægrū, neutrū quod neque sanum neque ęgrū est manifestè: atque hac ratione simpliciter semper, & multum & nūc significabūt gradus illius affectionis, eritque saluber simpliciter semper, qui sanus est, & optimè temperatus natura: saluber multū, qui sanus est & satis bene tēperatus: saluber nunc, qui nūc ęst sanus, etsi neque optimè neque

queadmodum bene temperatus est. Qua ratione optime temperatus cum bene valet, nõ erit sanus nũc, sed simpliciter semper: ita qui ægrotat si pessimam etiam habet naturã, est insaluber simpliciter semper, si ęgrotat & mala natura est nondum tamen pessima, est insaluber multum, si ægrotat non tamen est male temperatus, est ęger nũc. Qua ratione, homo temperatus natura optime, æger tamen modo, non est saluber simpliciter, sed æger nunc, vt contra pessime temperatus homo, modo bene valens, nõ est insaluber simpliciter, sed sanus nunc. Ita quoque qui modo est ea affectione quæ neque ægritudo, neque sanitas dici potest, qualis est conualescentium, & eorum, qui iam iam sunt parati ęgrotare, si natura etiam sunt ita temperati, vt neque bene neque male temperati dici possint, neutri simpliciter dici debent, si ab hac naturæ mediocritate parum, ad hãc, aut illam partem recedant, multum neutri dici debent: si verò natura satis absint, ab illa mediocritate dici debent neutri nunc: Certè hæc partitio ita explicata, satis est artificiosa, habetque id perfectionis, quod nullæ eius partes in idem corpus possint conuenire, neq; quod est simpliciter sanum, aut ægrum est etiam nũc, aut illud idem, aut contrarium, sed quæcunque
 illarum

illarum appellationum corpori congruat, nul la aliarum congruit. Est alius modus explicā di hanc diuisionem, non minus artificiosus & fortasse aliquanto plus, estque facillimus. Intellige id quod dicitur in quauis eius diui sionis parte, simpliciter semper, aut multum, significare habitum, & id quod est à natura, vtcunque corpus modo dispositum sit: id ve ro quod dicitur tale esse nunc, intelligi dispo sitionem, & id quod nunc sit, quæcunque sit corporis natura. Itaque corpus optime temperatum vtcūque habeat, dum est optimè tē peratum natura, est salubre simpliciter semper: potest vero idem esse ægrum, non enim statim ac homo ægrotare incipit amittit tem periem natiuā. Corpus quoque pessime tem peratum est insalubre simpliciter, quod si nō ægrotat actu, est simul sanum nunc. Neque est absurdum, simul esse salubre & insalubre alterum simpliciter, alterum actu, siquidem aliis etiam in passionibus potest habitus esse cum contraria dispositione, aut contrario actu. Neutrum quodque natura est, neque bene, neque male temperatum, est simpliciter semper neutrū: quod si simul sit actu neque ægrum neque sanum, erit vtroq; modo neutrum, & simpliciter, & nūc. Quod multo minus absurdum est, nam habitus cum actu si mili,

mili, conuenit frequenter, vt iustus iuste agit. Quod si illud corpus non sit nunc neutrũ erit tamen simpliciter neutrum, nunc sanum si valet bene, sin minus ægrum. Hæc enarratio est omnium facillima, & dictæ ambę sunt satis artificiosæ, possuntque, qui eas sequuntur, Galeni verba in suas sententias trahere, vt faciunt. Cæterum hic cum enarratoris munus susceperimus, præter rem sit disputare, quo pacto hæc partitio posset esse artificiosissima, & arti accõmodatissima, illud vnum est enarratoris, authoris sentẽtiam inuestigare, ea perspecta velle in aliam illius verba trahere, non solum est otiosum, sed etiam stultũ. Proinde ego etsi dictas enarrationes admodum probo, atque secundam multo magis, tamen intelligo Galeni genuinam partitionẽ longè aliam esse, quam iam declaro. Corpora antequam iam ægrotent actu, in sanitatis latitudine possunt esse salubria simpliciter semper, & multum, & nunc, & neutra, simpliciter semper, & multum, & insalubria multũ, & semper & neutra nunc. Hinc cum excesserint, ægra nunc fiunt. Itaque illæ omnes appellationes, præter insalubris nunc, sunt in latitudine sanitatis, differuntque ipsius sanitatis perfectione. Nimirum, qui sanus est, & optima natura præditus, optima fruitur sani-

tate,

tate, vocaturque saluber simpliciter semper, & habet sanitatis summum gradum: qui bene valet, & bona natura est, non optima tamen, secundi gradus sanitatem habet, estque saluber simpliciter multum, qui minus bonam habet naturam, est sanus nunc, qui naturam habet mediam inter optimam & pessimam, est simpliciter semper neuter, si per omnes ætates perseueret talis, sin euariet, est neuter multum: qui etsi valet est mala natura, est insaluber multum, qui est pessima, hic est simpliciter semper insaluber, qui si tantillum intemperatior fiat, statim fit neuter nunc, & mox, nunc æger. Itaque Galenus hæc statuit, vt summe contraria, salubre simpliciter semper, & ægrum nunc, reliqua, vt horum media. Quanquam constat hæc non esse media necessaria, non enim, vt corpus simpliciter salubre ægrum nunc fiat, necesse est insalubre simpliciter fieri. Hanc esse legitimam huius diuisionis enarrationem, ex iis quæ procedente opere dicentur intelliges. Modo enarramus singulas definitiones huius capitis. Salubre (inquit) corpus est simpliciter, quod est ab ipso ortu bene temperatum in simplicibus, & primis particulis, & in iis, quæ ex illis composita sunt commensuratum.

Hæc

Hæc definitio secundæ enarrationi videtur magnopere fauere: nam videtur congruere corpori optime constituto à natura, etsi ægrotet modo, quod tamen, qui primam enarrationem sequeretur, aut eam quam Galeni esse diximus, salubre simpliciter esse nō concederet, verum ita accipere oportet, qua si dicatur, quod bene temperatum & compositum est, non nunc solum, sed ab ipso ortu. Nam quod ęgrotat male tēperatū aut cōpositum est, quare non est bene temperatum ab ortu ipso. Sed & id quod dicitur ab ortu videtur dictum incaute, siquidem potest homo à principio male temperatus, ad temperiem optimam reduci, quod cum factum erit erit homo saluber simpliciter, qui nō habeat bonam temperiem ab ipso ortu. Quare ita intelligi oportet, ac si dixisset, quod ab ipso ortu temperatissimum est, aut ad optimam tēperiem permutatum. Quod fortasse misit dicere Galen. quoniam perrarum est, exacte temperatum esse, eum qui non fuerit natura talis, quare libuit dicere ab ortu ipso temperatum, vt intelligeretur radicitus temperamentum. Quod ita multo clarius intelliges ex definitione insalubris simpliciter. Dicitur siquidem quod ab ipso ortu male temperatū aut compositum est: tamen constat corpus salu-

saluberrimum malo victu posse insaluberrimum euadere, & hominem optimè composi tum corpore, posse ictu, aut casu fieri gibbū, aut repandum, aut aliter compositum male. Quare hic quoque intelligendum est ab ortu dici, quod est insitum radicitus, & est secundum habitum, ita denique, atque si ab ortu sit. Salubre nunc (dicit) est quod pręsenti tempore est sanum, est autem & hoc eo tempore, quo bene valet bene temperatum, & commensuratum, non quidem optima temperie, & commensuratione sed propria. Hic quidem qui secundam enarrationem sequi vellet adderet, nisi simul sit & nunc sanum, & simpliciter. Nam si hoc sit, erit sanum nunc cum temperie optima. Cæterum diceret, hic non definiri, quod vtcunque sit sanum nunc, sed quod id solum sit. Verum nobis nihil est necesse addere. Nam cum sanum nunc sit tertio gradu sanum, nō potest hoc idem sanum esse simpliciter. In salubre nunc dicit, est corpus quod ægrotat, quo tempore dicitur tale esse. Constat autem, vt & hoc eo tempore, quo dicitur esse insalubre, aut intemperatum est partibus simplicibus, aut incommensuratum instrumentis, aut vtrunque. Hic est oblitus Galenus morbi communis simplicibus, & compo

compoſitis partibus, ſolutionis inquam continui, niſi fortaſſe in commenſuratione inſtrumentorum id quoque vitium intelligit. Sed reliqua huius capitis conſpicua ſunt ſatis.

Quando quidem autem neutrum corpus tribus modis dicebatur, aliud quidem quod neutrius extremarum diſpoſitionum ſit particeps, aliud quod vtriuſque, aliud quod aliquando huius, aliquando illius, iuſta primum ſignificatum, neutrum corpus erit, quod exacte mediū ſaluberrimi corporis, & inſaluberrimi, & huius aliud quidem ſimpliciter tale eſt, quod ab ortu tale conſtitutum eſt, nunc vero quod in præſentia medium eſt ſaluberrimi, & inſaluberrimi: ipſius autem, quod ſimpliciter, aliud quidem ſemper tale, quod per omnes ætates manet huiuſmodi, aliud aūt, vt multum, quod & mutationes aliquas ſuſcipit. Iuxta ſecundū vero ſignificatū neutrū erit corpus quod cōtrariarū diſpoſitionū ſimul eſt particeps ab ortu, aut ſecūdū partē vnā, aut ſecūdū duas diuerſas: ſecundū vnā quidē, aut temperatū ſit ſecundum vnam oppoſitionem actiuarum qualitatum,

aut

aut secundum ambas quidem, sed circa formationem, aut magnitudinem, aut numerũ partium, aut positum delinquat: aut rursum in his omnibus bene habens, aut quibusdam, peccet intemperie. In diuersis vero particulis, secundum omnes etiam oppositiones potest aliquid contrariorum esse particeps: atque semper tale est, quod secundũ ætates omnes manet simile, vt multũ vero, est quod mutatur etiam aliquantũ: ita autem nũc neutrũ erit corpus iuxta secundum significatũ, aut quod in vna parte hæc habet salubria, illa insalubria eorũ quæ in ipso sunt, aut quod indiuersis partibus: secũdum tertium vero significatum neutrum erit corpus, quod aliquando salubre, aliquãdo insalubre vicissim fit, vt quibusdam accidit, dum sunt pueri sanos fieri, senibus vero factis ægros aut cõtra. In vno autẽ tempore ita neutrũ exacte quidem non potest consistere, sed cũ quadã latitudine potest. Scimus vero ipsum nũc duobus modis dici. Igitur salubre, & insalubre, et neutrum corpus, quot modis dicitur, & quale est quodcunque, satis definitum est.

Vbi

VBi ab ortu dicitur hic quoque intelligatur, quod nuper explicuimus, ſcilicet quod ab ipſo ortu trahit originem, aut reductione factum eſt tale: vt neutrũ ſimpliciter in primo ſignificato eſt quod habet naturam mediam inter ſaluberrimam, & inſaluberrimã. vnde conſtat in definitione neutrius nũc, qua dicitur, nunc verò, quod in pręſentia medium eſt ſaluberrimi, & inſaluberrimi, nomina ſaluberrimi, & inſaluberrimi non eodẽ modo accipi, atque hucuſque accipiebantur. Nam ſalubre, & inſalubre dicebantur in latitudine ſanorum, neutrum verò nũc eſt infra ſanitatem, inter eam ſcilicet & ægritudinem, quare non poteſt eſſe inter ſaluberrimum, & inſaluberrimum: quare oportet hic ſanum & ægrum actu, nominibus ſaluberrimi, & inſaluberrimi intelligi. In definitione neutrius ſimpliciter multũ iuxta primum & ſecũdum ſignificatum, videtur Gal. labi in tertiũ ſignificatum, ſiquidem tertio ſignificato neutrum dicebatur, quod viciſsim per tempora eſt ſalubre, & inſalubre, hoc vero idem videtur eſſe, quod ſecundum tempus recipit mutationes, id, quod primo, & ſecundo ſignificato dicit eſſe neutrum ſimpliciter multũ: ſed ſcire hic oportet mutationes per tempora, quaſdã eſſe quę addũt neutralitati (vt ita dicatur) quaſdã

quæ detrahunt: addunt quæ per contrarias fiunt dispositiones æqualiter, aut non admodum inæqualiter, vt quod nunc fit salubre, nunc insalubre: detrahunt, quæ in alterum extremorum faciunt corpus inclinare, vt si corpus quod natura est neutrum, aliis ætatibus fiat, nonnihil salubre, aut insalubre. Constat enim tale corpus minus esse neutrum, quam si tale perseueraret, quale erat à principio: sed si ille recessus est exiguus, quia non facit extremi cuiusquam appellationem, facit neutrum non simpliciter semper, sed multum. Quanquam est alia ratio definiendi neutrum multum, quam nuper dixi, scilicet quod ab exactissimo medio parum huc, aut illuc inclinat. Ita quoque in secundo significato neutrum simpliciter semper sit, quod maximam ęqualitatem habet contrariarum dispositionum, quod ab ea æqualitate deficit, non adeò vt salubre, aut insalubre dici iam debeat, neutrum sit multum: in tertio significato neutrius multum, nō meminit Galenus: quod factum puto quoniam cum hunc neutrius gradum per mutationes secundum tempora definire cœpisset, non poterat id in hoc tertio significato facere: quoniam in eo omnes neutrius gradus faciunt mutationes. Cæterum paulò antea dixerat

xerat modum quendam neutrius multum hoc significato, dixerat enim distinguens significata neutrius, Aliud quidem quoniam vtriusque extremi participet, aliud quoniam aliquando huius, aliquando alius æque, aut paulo plus altero, hoc ergo quod vtriusque extremi participare dicit, sed non semper æque, imo aliquando plus alterius, est in tertio significato neutrum multum. Iam vero neutrum nunc, in hoc tertio significato nullum dixit esse Galenus, nisi nunc intelligatur cum quadam latitudine. Scimus tamen (inquit) ipsum nunc duobus modis dici. Nimirum Arist. quarto de motu dicit, nunc duobus modis dici, aliquando quod est velut vnitas quædam temporis, est vero id indiuisibile, vt punctus in linea, alio modo cum latitudine quadam, vt dicimus nunc venit Rex, si hodie venit, aut hodie est venturus. Igitur cum quadam latitudine, nunc neutrum in tertio hoc significato, est corpus, quod eodem die nunc videtur iam esse ægrum, nunc rursum videtur factum sanum. Reperias vero nonnullos ita affectos satis multis diebus antequàm iam plane ægrotent: sed de his satis.

De signis autem dicendum statim. Sunt autem hæc, salubria quidem quæ præsentem sanitatem indicantia sunt, & futuram prænuntiantia, & præteritam in memoriam reuocantia: insalubria vero, & quæ præsentem ægritudinem indicant & præteritam in memoriã reducunt, & futuram prænuntiant: eodem modo & neutra, & quæ neutras dispositiones indicant prænuntiant, & in memoriam reducũt, & quæ nihil omnino indicant de dispositionibus, aut quæ non magis salubrem quam insalubrem indicant dispositionem, & secundum aliquid salubrem secũdum aliquid insalubrem indicantia dispositionem, & quæ nunc salubrem, nunc insalubrem, & hæc secundum tria tempora, non aliter ac salubria, & insalubria. Vocantur autem aliquando ab antiquis medicis omnia hæc signa prognostica, & si præsentium, aut præteritorum sint indicantia. Atqui vtilitas magna quidem diagnosticorũ, & prognosticorum, minor autem recordatiuorum. Cum ergo sint corpora salubria, hæc quidẽ simpliciter, hæc vero nunc, quæ & bene valentia vocantur, salubrium corporum duas diceba-

mus

mus esse differentias, quod alia sint omnino, ac semper talia, alia verò, vt multum: semper quidem quæcunque optimam habent dispositionem, vt multum vero, quæcunq; non multum ab hac deficiunt.

NOn simpliciter neque vno modo diuidit Galenus signa salubria insalubria & neutra, sed tribus modis. Prima ratio diuidẽdi est hæc, signa, aut sunt salubria, aut insalubria, aut neutra. Quæcũque horum sunt præsentis, aut pręteritæ, aut futuræ dispositionis signa. Vt salubria sunt, quæ indicant præsentem sanitatem, vt pulsus naturalis, naturalis vrina: & quæ futurã sanitatem prænunciant, vt concoctio excrementorum in morbis: & quæ præteritam memorię subiiciunt, vt actionum firmitudo indicat hominem bona valetudine hactenus esse vsum. Insalubria sunt quæ morbum præsentem indicãt, vt læsiones magnæ actionum, & quæ futurum prænunciant, vt lassitudines spõte factæ, & quæ præteritum in memoriam reuocant, vt conualescentiũ imbecillitas. Neutra sunt, quæ neutrã dispositionem præsentem indicant, vt dolor grauans significat lassitudinis affectũ: & quæ prænuntiant, hæc verò sunt ii habitus corporum, qui etiã minãtur morbos, vel in memo-

 riam

riam reuocant, vt abſceſſus circa articulos in morbis facti oſtẽdunt laſsitudinem anteceſſiſſe, & quod morbus in parte aliqua firmetur, ſignificat eam partem ante morbum doluiſſe, quam diſpoſitionem conſtat neutram. Alia ratio diuidendi eſt hæc, quam Gal. in neutris ſolum perſequitur, licet tamen perſe qui in omnibus videlicet, ſigna ſalubria ſunt, quæ bonã diſpoſitionem indicant, vt bene ſe habere ad ea quæ offerũtur, & mente conſtàre. Inſalubria quæ malam, vt malus decubitus, difficilis reſpiratio: neutra quæ nihil omnino indicant bonum, aut malũ, aut quæ non magis ſalubrem, quam inſalubrem diſpoſitionem indicant, vt ſigna cretica, quę ſunt tantũ ſigna, & hæc ſunt neutra primo modo, per negationem vtriuſque extremi: alio modo ſunt neutra, quæ ſecundum aliquid ſalubrem, ſecundum aliquid inſalubrem diſpoſitionẽ indicant, vt vrina craſſa cum furfuribus ſignificat in hepate & venis bonã concoctionẽ, ſed in veſica ſcabiẽ: tertio modo neutrũ eſt, quod aliquando ſalubrẽ, aliquando inſalubrẽ indicat diſpoſitionẽ, vt euacuationes, quæ in principiis morborũ ſunt mala ſigna, poſt cõcoctionis ſigna ſunt bona. Et hæc omnia dicit Galenus ſecundum tria tempora, præſens ſcilicet, & futurum, & præteritum, dicuntur, & ſalu-

bria,

bria, & insalubria. Vt pulsus naturalis differẽtia, est salubre signum, quoniam significat bonam temperiẽ cordis adesse: concoctio in vrina quoniam significat fore bonam valetudinem: firmitudo actionum, quoniã significat vsum esse hactenus hominem bona valetudine: & tumor cum dolore hypochõdriorũ est insaluber, quoniã significat adesse viscerũ inflammationem, & sanguinis stillæ de naribus in principio, quoniam significant fore difficilem iudicationem, aut mortem, & debilitas virium, quoniam significat antecessisse morbum. Neutra etiam possunt dici secundũ tria tempora, siue definiantur neutra primo, siue secundo, siue tertio modo, vt tussis in pleuritide, neque bene, neque male agi circa pleuritidẽ significat, sed ipsius pleuritidis est propria, & signa decretoria, neque bene, neque male agendam iudicationem, sed agendam solum significant, & quodcunque neque bonum neque malum aliud euenisse ægrotanti significat. Secundo etiam modo possunt dici neutra secundum tria tempora, vt vrina crassa cum furfure partim bonum, partim malum quiddã esse modo significat, & effluuiũ multæ & acris vrinæ post febrẽ biliosam spẽ facit, fore, vt hepar plene expurgetur, sed interim affert metum ne vlcus vesicę succedat.

Lienis obstructio cum bono corporis habitu ex morbo relicta, indicat lienem laborauisse insigniter, sed firmum fuisse hepar, vtpote quod non sit tractum ad compaſsionem. Neque minus in tertio significato neutrorũ, poſsunt tria tẽpora differẽtias facere, vt sitis post expurgationem significat corpus bene expurgatum esse, per conualescẽtiam significat male expurgatũ esse, & reliquias morbi intus manere: euacuationes in principio significãt moriturum hominem, aut fore lõgum morbum, hęc ipse in statu post concoctionem, citò liberandum hominem: & hæc ipsa sunt neutra signa in præsenti tempore. Nam euacuationes in principio significãt morbum esse magnum & virtutem esse oppressam, in statu virtutem esse fortem, & morbum cedere. Neque vero mirum est idẽ signum pertinere ad duo genera, nam in multis aliis exẽplis vidisti posse idẽ signum, ad duo, aut tria, aut etiã plura genera horum pertinere, ob diuersas rationes. Nimirum hę partitiones factæ sunt non secundum diuersa membra, quęq; non posſint in idem conuenire, sed secundum diuersas rationes. Monet deinde Galenus, omnia signa, siue pręsentiũ, siue præteritorũ, siue futurorũ sint, solita esse vocari prognôstica ab antiquis medicis, quod in prognostico Hippocratis videre licet,

licet, quanquam propriè prognostica, quæ futurorum, sunt. Addit, eorũ quę pręsentia, aut futura indicant magnam vtilitatem esse. Nimirum, quæ futura indicant ad prædicendũ, & ad victus institutionem, & curationem opportunam faciunt, quæ præsentia ad cognitionem morborũ: eorum vero, quæ pręterita indicant minorem vsum esse dicit. Atq; meritò id dicit, quoniam plurima illorum licet interrogando discere, & nulla eorum sunt cognitu necessaria, propter se ipsa, sed propter præsentia, aut futura: nimirum ad horũ cognitionem. Nam præterita ad curationem faciunt nihil, nisi ex accidenti. Dictæ omnes differentiæ pertinent ad morbos, magis quã ad agnoscendas corporum naturas, proinde aliam diuisionem inducit, quam modo incipit persequi: ea est per corporum differẽtias. Nimirum quot sunt differentiæ dispositionum corporis, tot etiam sunt signorum. Atq; vt sunt quædam corpora simpliciter semper salubria, quædam multum, quædam nũc, atque ita insalubria, & neutra: ita sunt signa quędam simpliciter semper salubrium, quædam salubrium multum, quædam salubrium nũc, quædam etiam insalubriũ, vt alia neutrorũ: si quidem hęc omnia signis propriis agnoscuntur, & distingũtur ab aliis. Hanc partitionem

signorum persequitur statim, atque primum corporis simpliciter salubris semper, quod dicit esse quod optimam habet dispositionem: deinde salubris multum, quod ab illius perfectione parum abesse dicit: deinde aliorũ suo ordine. Ex his satis constat, hanc repetitionẽ dispositionum, quæ corporibus accidunt nõ esse inutilem. Est enim propositio eorũ quæ sequũtur. Optimam dispositionem habent corpora, quę cũ optima compositione habẽt optimam temperiem. Optimam temperiem esse exacte mediocrem, non vt multi statuũt calidam & humidam, libro primo cõtrouersiarum monstrauimus.

Dignotiones autem illorum oportet facere ab ijs, quæ contingunt secundum ratio em substantiæ illorum, & ex actionibus, quæ ijs necessario succedunt, & symptomatis, quæ propriè accidentia vocantur: à substantia quidem ipsa eorũ, quæ sunt in optima dispositione, commensuratione simplicium, in calore, frigore, siccitate, & humore: instrumentalium v ro in magnitudine, & multitudine constituentium ipsa, & præter hæc formatione, & positu partium cuiusque, & totius instrumenti: ab ijs verò, quæ necessario succedũt simplicibus, ad ta-

ctum

ctum quidem in duritie, & mollitie cōmoderatio, ad visum autem bonus color, & secundū læuitatem, & hispiditatem moderatio: secundum actiones verò perfectio, quam & virtutem ipsarum vocamus. Eorum vero quæ instrumentalibus succedunt, in commoderatione, & pulchritudine instrumentorum totius corporis, adhuc & in virtute actionum, quæ in ipsis sunt. Optimæ ergo dispositionis corporis diagnostica signa hæc sunt.

DIgnotiones corporum tribus modis fieri dicit, ex iis, quæ cōtingunt secundū ratione substantiæ illorū (hoc verò est ex essentia ipsarū dispositionū, vt qui ex calore cognoscet hominē febricitare) & ex actionibus lęsis aut integris, vt qui ex pulsus febrili inæqualitate cognoscit febricitantē: & ex symptomatis, quę propriè accidentia vocātur. Horū nomine intelligit qualitates mutatas, quę morborū symptomata sūt, & sensu aliquo cognoscūtur, vt colorē, duritiē, habitū corporis, & alia huiusmodi, his tribus modis agnoscūtur oēs corporū dispositiones, quę dictę sunt: velut de cognoscendo simpliciter semper salubri dicetur primū, deinde de aliis. Sed hærēt hoc loco plærique enarratores in quibusdam

quæ

quę oportet explicari prius. Dicunt illud signorum genus, quod secundum rationem substantiæ esse dicit Galenus, neque signũ videri esse, neq; hoc loco debuisse signis annumerari, videtur enim esse ipsa essentia dispositionis, vt calor est ipsa febris: quare febrẽ ex calore, est idem ex seipso agnosci. Deinde dicũt signum, id quod ab exeũtibus capitur, cuius in libro de differentia symptomatum meminit, hic esse omissum, atq; id quod ab essentię ratione capitur, cuius illic nulla mẽtio fit, hic esse additum. Addũt quibusdã signis vti Gal. in hoc ipso opere, quæ in hac partitione desint vt signo, quod capitur à resistẽtia. Nimirum agnoscitur corporis salubritas, aut, insalubritas ex modo, quo resistit rebus externis aut non resistit, ex magnitudine etiam & figura capitis agnosci debet cerebri tẽperies, quę tamen non vidẽtur tribus membris, quæ relata hîc sunt contineri. His obiectionibus nõ omnes eodẽ modo respondent. Sunt qui dicãt, sanitatem, & morbũ non esse eas qualitates, quę moderatę, aut immoderatę sunt, sed relationes quasdã illinc procedentes, quas vocant symmetriam, & ammetriã, febrem ergo non esse calorem, sed ex caloris immoderantia febrẽ nasci, quare dicent hi febrem ex calore agnosci, non esse agnosci idem ex seipso.

Neq;

Neque vero iuxta illorum placitum possit sanitas quæpiam, aut morbus ex seipso sentiri, nã relatio nulla sentiri potest. Cæterum horũ opinionem, libro. 4. controuersiarum refutauimus. Alii cõcedunt morbum, & sanitatẽ, esse habitum, aut dispositionem. Quare calorẽ quâ calor est, non esse febrem, ea enim ratione est passio, aut passibilis qualitas, sed quâ habitum, aut dispositionẽ. Agnosci ergo febrẽ ex calore, non tamen proinde idem ex seipso quoniã non eadẽ ratione agnoscitur calor, & est febris, sed agnoscitur, vt est calor, est febris. vt est dispositio quædam. Hi certe vera dicunt, sed hoc loco frustra laborant. Nã Galenus non docet modo dignoscere affectiones corporum, sed corpora varie affecta, atq; ita dignoscere hominem febricitãtem ex ipsa febre, nõ est idem ex seipso cognoscere. Hic quidem quoniam affectus cõiungit cum corporibus, mentionem fecit significationis ex ipso affectu, tñ in opere de morbo, & symptomate, affectus ipsos considerauit perse. Proinde illic nullo modo potuit symptomatũ differentiis signa, adiungere ex ijs, quæ contingunt secundũ rationẽ substãtiæ. Modus quo corpus resistit, aut non resistit externis causis, cũ actionibus coniungẽdus est, siquidem monstratum est à me libro primo controuersiarum,

ſiarum, nihil niſi agendo reſiſtere. Magnitudo, & figura cerebri, ad agnoſcendam capitis naturam conferunt, vt quæ in ipſa eſſentia ſint, nam bona, aut mala diſpoſitio tam eſt in compoſitione, quam intemperie. Itaque recte Galenus dignotionis corporum tres ſpecies eſſe dicit, quarum exempla ſubdit ſtatim docens corpora optime ſana, tribus his modis dignoſcere. A ſubſtantia ipſa agnoſcitur, optima conſtitutio ex mediocritate caloris, frigoris, humoris, & ſiccitatis in ſimplicibus, & à mediocritate magnitudinis, & multitudinis, & ab optima figura, & optimo poſitu omnium partium, in inſtrumentis. Nam in his eſt eſſentia ipſius optimæ conſtitutionis ab ijs quæ neceſſario ſuccedunt ſimplicibus, agnoſcitur optima conſtitutio. Ex iis, quę ad tactum pertinent, ex mediocritate duri, & mollis. Nimirum caró corporis optimè conſtituti eſt mediocriter mollis. Ex ijs quæ ad viſum pertinēt, ex bono colore, & mediocritate inter glabrum, & hiſpidum. Nimirum corpora temperata nullum extremum colorem habent, tales enim omnes colores redūdantias, quorundam ſuccorum referunt, albus pituitę, pallidus bilis, niger atrę bilis, per ruber ſanguinis, ſed eſt color tēperati corporis, cādor quidam viuidus cum modico rubore.

re. Sũt etiam temperata corpora, neq; glabra neq; hiſpida. Quoniam glabrities frigiditatis hiſpiditas eſt caloris ſoboles. Hæc duo accidẽtia tactu etiam ſentiũtur, ſed ad viſum fuit melius referri, quoniã tactus ſolam multitudinẽ, aut penuriam pilorũ ſentit, viſus etiam colorem. Hic præter rem quidã accuſant Galenum, quod accidentia ad guſtatum pertinẽtia, & ad odoratum, & auditum non retulerit. Nam Galenus hic non tam refert accidẽtium exẽpla vt eorum omnes differẽtias enumeret, quã vt agnoſcere corpora tẽperata doceat, ad quorum cognitionem hæc ſunt ſatis. Ex actionibus etiam agnoſcitur conſtitutio optima in ſimplicibus partibus, ex earum perfectione, aut virtute. In inſtrumentis etiam obſeruantur duo genera ſignorum, primum accidentium, hæc ſunt cõmoderatio, & pulchritudo: nimirum temperata corpora ſunt optime compoſita, & pulchra. Nam quæuis res tunc eſt conſecuta ſuam pulchritudinem (non enim rebus omnibus eſt eadem pulchritudo) cum habet partes optime comparatas ad actiones. Si ergo actionum perfectionem habet, temperatum corpus eſt etiam pulchrum, & optime compoſitum. In inſtrumentis etiam eſt ſignum ex virtute actionum

quæ

quæ ipsorum instrumentorum sunt. Apertè docet hic Gal. quasdam actiones esse simplicium partium, quasdã instrumẽtorum. Nimirum actiones primæ, & imperfectæ, quæ cuiusq; partis sunt in suũ vsum proprie, vt quę ad propriam cuiusq; nutritionem expectant, simplicium partium sunt, instrumentorũ nõ nisi ex accidenti: actiones secundæ & perfectæ, & quæ ad cõmunem totius hominis vtilitatem expectant, vt videre, audire, incedere, instrumẽtis tribuũtur per se (etsi facultates agẽdi ex simplicibus in quibus sunt tẽperamẽta proficiscantur) quoniã tales actiones non sunt simplices, sed ex multis simplicibus conflatæ, vt incessus fit his musculis abducẽtibus, illis adducẽtibus, aliis circũducẽtibus, ossibus firmantibus, ligamentis alligantibus. simpliciũ vero partium primæ tantum actiones & simplices sunt, posteriores hæ, & cõpositæ non nisi instrumentorũ. Verum hęc lib. 2. controuersiarum latius explicuimus. Vtrarumq; actionum perfectionem, & virtutẽ dicit Gal. esse in temperatis corporibus. Hoc vero non ita venit intelligendum (vt in controuersiis monstrauimus) quod nulla operatio posit esse in intẽperato corpore perfectior, quam in temperato, sed quòd nullum adeo ad actiones bene obeũdas sit accommodatũ.

Nimirum

Nimirum tale corpus ad omnes est habile, & si in singulis ab aliquo intemperatorum superari possit, præter eam, quæ est propria speciei. Hæc vero in humana specie est prudētia, & qui hanc comitatur tactus. Hæc perfectio actionum est, quæ in corpore temperato deprehenditur.

Eorum vero, quæ ab hac deficiunt, sunt tamen adhuc salubria, quædam intemperie simplicium partium labuntur lapsu quodā exiguo, quædam in ea quæ instrumentalium, exiguum quiddam etiam hic: atque, aut omniū, aut quorundam, aut secundum vtrunque: genera autem lapsuum, eadē ijs quæ eorum virtutem cōplent, temperies quidem in simplicibus, numerus autem, & formatio, & magnitudo, & positus in organicis, vtrisque vero communis vnitas, quam & continuitatem illorum appellamus. In his autem ipsis generibus, & insalubrium corporum est malitia, secundū vtrūque insalubris significatum, terminus autem vtraque distinguens est læsio sensibilis actionum: quæ autem ab optima dispositione, deficiunt breue quiddam, læsa quidem & ipsa in aliquo sunt re vera, non tamē id sensu iudicatur. Igi-

tur distinguit ipsa, quod plus, aut minus est in actionibus, & resistendo causis insalubribus. Corpora vero simpliciter insalubria di iudicantur, quod facile ab insalubribus causis vincuntur, & quod magnum quiddam in virtute actionum deficiunt. Fiunt ergo in medio amborum neutra, & quæ simpliciter dicuntur, & quæ cum latitudine quadam, & diuiditur totius sanitatis latitudo, in tres partes quæ latitudinem & ipsæ habent insignem, quarum prima erit salubrium corporum, secunda neutrorum, tertia insalubrium, post quæ statim sunt, quæ iam ægrotant corpora, læsionibus sensibilibus actionum distincta. Quæ ergo dolent, & quorum motus sunt vitiati, aut omnino sublati, faciles habent distinctiones, quæ verò debiles habent actiones, in magnis quidem recessibus facilis distinctionis sunt, in paruis verò ambigua, & ob id in hoc genere læsionis, dispositio consistit, quæ neutrius contrariarum actionum particeps est, quam ipsam neutram nominari dicebamus, his omnibus sensu diiudicatis, non ipsa natura rerum. Periculum enim est in do-

gma

gma sempiternæ passionis incidere, et quidem signa sanorum corporum. Verum quæ insalubrium, aut neutrorum, magnitudine recessus distinguuntur, ponentibus nobis extremos terminos inuicem contrarios, optimam dispositionem, & nuper factum morbum, considerantibus autem cui horum sint viciniora, quæ in examen veniunt corpora: Nam quæ optimè dispositionis viciniora sunt, salubria: quæ vero ab hac absunt longius, propiora autem sunt iam ægrotanti, insalubria: quæ verò in medio amborum, & quæ æque videntur ab vtrisque ab esse, neutra hæc sunt. Optimæ ergo dispositionis signa dicta sunt. Eorum vero, quæ ab ipsa deficiunt, tot numero genera, quæ in plus, aut minus diuidi possunt, distinguntur vero in tres partes. Signa insalubris corporis simpliciter dicemus, ex ipsis enim erunt manifestæ & reliquæ duæ latitudines. Generatim ergo prius dictum est in sermone de optima dispositione, speciatim vero dicetur modo, diuidentibus nobis prius partes.

OPtimam sanitatem dictum est in optima temperie & cõpositione consistere, quæ verò ab his deficiunt parũ, quæ salubria multum diximus appellari, recedunt ab optima tẽperie simpliciũ, etsi parum, aut ab optima formatione instrumẽtorum, omniũ, aut quorundam, aut recedunt ab optima constitutione in vtrisq;, simplicibus inquam & compositis. Nã omnia quæ nõ sunt optimè cõstituta, ob vitiũ aliquod quod habẽt, ab optimis recedunt. Nã si carerẽt omni vitio, essent saluberrima. Vitiorũ autẽ, aut lapsuum genera, tot numero sunt, quot sunt ea, quæ corporũ virtutẽ cõplent. Nimirũ quot res sunt, quib⁹ cõstat natura, tot vitiatis corrumpitur: quare vt natura constat bona temperie, & bona compositione, & partium cõtinuitate, ita corrumpi potest mala temperie, & mala compositione, & solutione continuitatis. Tria ergo sunt hæc vitia, intemperies simplicium (quoniam & temperies earum est) compositio mala instrumentorum (quoniam eorum est compositio) solutio vtrarumque partium, quoniam vtrisque est communis continuitas. Intemperies sunt in calido, frigido, humido, siccove, aut horum pluribus: compositio in magnitudine, numero, figura, & positu: atque his vitiis distinguũtur à salubribus insalubria in

vtroque

vtroque significato, ideſt & inſalubria, quæ ſunt intra latitudinem ſanitatis à ſalubribus, & ęgra, quę ſunt inſalubria nunc, à ſanis. Terminum autem qui vtraque diſtinguit, ea ſcilicet, quæ ſunt intra terminos ſanitatis, & quę iam ſunt ęgra, eſt læſio ſenſibilis actionũ. Nimirum tunc dicit incipere hominẽ eſſe ægrũ cum habet ſenſibiliter læſas actiones: nã quæ breue quiddam deficiunt ab optima diſpoſitione, vt quæ ſunt adhuc intra ſanitatem, lęſa etiam ſunt in aliquo, non enim habent male tẽperati homines actiones, tam integras, quã temperati, ſed id nõ (inquit) ſenſu iudicatur, ſed diſtinguntur gradus diſpoſitionum, quæ recedunt ab optima, ſunt tamen intra ſanitatem, eo quod meliores, aut deteriores habent actiones, & cauſis morbos afferentibus, plus, aut minus reſiſtunt. Nam optimè conſtituta, optimas operationes habent, & cauſis morborum maximè reſiſtunt. Inſalubria ſimpliciter peſsimas inter ſanas habẽt operationes, & reſiſtunt minime: neutra vtrunque habẽt in medio. Sed quod de reſiſtẽtia hic addit Galenus perinde intellige atque quod de actionum virtute prius dixerat. Nimirum cauſis omnibus reſiſtere plus aliis corpora temperata, nõ tamen etiam ſingulis. Hoc enim ita habere in controuerſiis à me mõſtratum eſt. Sed redeo

 ad

ad Galeni verba. Totam latitudinem sanitatis dicit habere tres partes, quarũ singulę habent latitudinem, salubrium, neutrorum, & insalubrium dispositionem: post hos omnes dicit esse ægros, atque eos læsionibus sensibilibus actionum distingui. Nimirum ægrotos vocamus eos, quibus læsę sunt actiones sensibiliter. Cæterum hoc sensibiliter, non vtcunque intelligatur: Sẽsibiles enim læsiones sunt etiam in neutris nunc (habent enim multi antequam ægrotent dolorem capitis, & sensum lassitudinis, & fastidiũ, quę cõstat sentiri) sed ita intelligatur, vt notatu dignę etiã læsiones iam sint. Atqui illud notatu dignum, non potest definiri exactè certo quodã termino, sed hîc debet esse sensus iudex, & debet adhiberi prudentia quædã, debetque medicus cõmunem hominũ sensum consulere. Nam si ratione vellet hæc distinguere, & ipsam rei naturã considerare, incideret in dogma sempiternæ passionis, cogereturque concedere omnes homines laborare semper morbo aliquo. Nã dogma illud, vt diffuse satis Galenus ipse probat, primo de tuẽda valetudine, euidentẽ mõstrationẽ habet. Itaq; sensu diiudicari debent omnes dispositionũ differẽtiæ, & salubria, & insalubria, atq; neutra cognoscentur, positis his extremis, sanitate optima, & ægritudine.

Quæ propiora sunt optimæ sanitati salubria sunt, quæ ęgritudini insalubria, quę in medio sunt neutra. Ergo inquit de dispositione optima dictum esse hactenus. Reliquorũ sunt tot genera (quę scilicet dicta sunt) salubria, insalubria, & neutra. Pollicetur dicturũ se rursum de signis simpliciter insalubris, quoniã ex illius notitia fient manifestæ reliquæ latitudines. Sed hactenus sunt dicta signa, quib⁹ corporum dispositio agnoscitur generatim. deinceps dicet speciatim, percurrẽdo signa omniũ temperamẽtorum in omnibus membris, incipiens à capite. Quod faciet pręmissa membrorum quadam partitione.

Quatuor autem sunt omnes illarum differẽtiæ, quædam enim, principia quædã sunt, quædam autem ex illis nascuntur: quædam neque aliarum gubernationi præsunt, neque ab alijs gubernantur, innatas habentes facultates, quæ eas gubernant: quædã autem insitas simul, & influentes habent. Principia ergo sunt, cerebrum, cor, hepar, & testes. Ab his vero oriuntur, & his subministrant, nerui quidem & spinalis medulla cerebro: cordi vero arteriæ: venæ autẽ hepati: seminaria vasa testiculis. Ipsæ autẽ se ipsas gubernant, cartilalgo, os,

 liga-

ligamentum, membrana, adenes, pinguedo, caro simplex. Aliæ omnes partes communẽ cum his habentes ex se ipsis gubernationem, arteriarum, simul & venarum, & neruorũ indigent. capillorum autem, & vnguinum, neque gubernatio aliqua est, sed generatio sola. Hæ ergo sunt partium differentiæ.

MErito profecto Galenus vult nos ad agnoſcendas corporum naturas & affectus, ſingulorum temperamẽtorum in ſingulis partibus notas ediſcere. Quandoquidem totius corporis temperies, ex tẽperiebus partium naſcitur, quarum quatuor differẽtias facit. Primam principiorum, ſecundam inſtrumentorũ communium, quæ ex illis oriuntur, tertiam partium quæ neque alias gubernant, neque ab aliis gubernantur: quartam reliquarum quæ inſitas habent ſibi quaſdam facultates, ſimulq́; vtuntur ſuppetiis aliarum. Principia ſunt quatuor, cor, cerebrum, hepar, & teſtes, ſed non omnia eodẽ modo. Cor & cerebrum, quoniam facultatum præcipuarum ſedes ſunt, & eas in reliqua membra demandant, hepar quoniam etſi facultatem nullam in reliqua membra mittat, alimentum cõmune omnibus aliis facit, & mittit: teſtes quoniã virilitatem

virilitatem præſtant corpori toti, (eſt vero vi rilitas virtus quædam, & vigor actionum omnium, quæ ſexus etiam diſtinguit) & ſemini præſtant fœcunditatem, generantq; ſpiritum genitiuum. Hæc omnia ita ſe habere libro ſecundo controuerſiarum probauimus. vbi etiam refutauimus ſentētiam Ariſtot. de principatu ſolius cordis, & de vſu cerebri, & teſticulorum. Quo etiam libro probauimus capillos non nutriri reuera ſed congeſtione excrementorum generari, vngues tamen & alimentum, & vitā, & ſenſum accipere, per venas, neruos, & arterias. Quare quod hic dicit vnguium & capillorum gubernationem nullam eſſe, ſed ſolam generationem, de extremis vnguibus ſolum intelligatur. Adenū, vt autor eſt ipſe Galenus alibi, duplex eſt genus, quidam ſunt viliſsimi, in eum tantum vſum facti, vt emunctoria aliorum membrorum ſint, & vaſis ſint pro eſtheue: alii ſunt ad generationem quorūdam ſuccorum neceſſarii, vt māmæ, & parythmia, & paraſtates. Hi ſatis inſignes habent arterias, venas, & neruos, quod in mamillis apertiſsimū eſt. Quod ergo dicit adenes per ſeſe viuere ſine his inſtrumentis communibus, de adenibus viliſſimis venit intelligendum.

Signa autem temperiei cuiusque dicentur deinceps.

DIcet Galenus signa cuiusque temperiei, cuiusque membri, vt signa cerebri, cordis, aut hepatis, calidi, frigidi, humidi, aut sicci, aut temperati. Sed cum dicetur membrũ aliquod esse tale, vt cerebrum calidum, non simpliciter venit intelligendum, cum illorum quædam semper calida, quædam semper frigida sint, sed ad suam naturam, cerebrum videlicet erit calidum, & cor frigidum ad naturam suam: ergo oportet omnium membrorum naturas nosse, priusquam in singulis omnium temperamentorum notas inuestigemus. Singulorum vero naturas ita disces breuissime. Quæ cute sunt calidiora, calida: quæ frigidiora, frigida: quæ humidiora, humida: quæ sicciora, sicca sunt. Quandoquidem cutis est omnium partium moderatissima, tenetque medium temperamenti. Esse autem calidiora, quæ magis sanguinea, frigidiora, quæ exanguia, humidiora, quæ molliora, sicciora, quæ duriora cum ad cutem, tum etiam ad sese, docet Galenus. Ego vero in omnibus fere membris ita habere concedo, tamen in testiculis maiorem calorem esse quàm in renibus constat, etsi renes magis sanguinei sint.

Cor

Cor etiam est calidius hepate, etsi hepar abũ dat magis sanguine. Neque vero hoc mirum est: non enim cor accipit calorem à sanguine, sed sanguis à corde, vt idem Galenus author est. Neque membra accipiunt calorem ab alimento solũ, sed ex natura sua habent. Verum paucis exceptis, quæ naturas habeat perspectissimas, regulæ Galeni sunt verissimæ. Ergo calida simpliciter sunt, cor, iecur, testes, pulmo, renes, lien, & caro musculorum. Frigida sunt, cerebrum, spinalis medulla, ossa, nerui, membranæ, cartilagines, ligamenta & adeps: humida sunt, adeps, adenes, cerebrũ, medulla: sicca, ossa, vngues, cartilagines ligamenta, tendines, nerui motus, plus his pili, si modo partes sunt, pulmo, lien, cor, hepar, renes, & nerui sensus. Nihilominus hæc omnia possunt esse, vt in naturis suis temperata, itaque cum dicetur membrum aliquod esse temperatum, nequaquam intelligi potest ad pondus. Sed dices, si ad iustitiam intelligitur, cum Galen. paret modo hanc doctrinam de singulorum membrorum naturis, vt illinc prodeat notitia maior tẽperati corporis, quia in temperato omnia sunt temperata, erũt in homine temperato temperata ad iustitiam omnia instrumenta: omnia ergo erunt ad proprias actiones accommodatissima, quare omnes

mnes

mnes singulasque actiones habebit corpus temperatum perfectissimas, atque non vt explicuimus. Hic scire oportet, mediocritatis ad iustitiam, non eandem rationem esse in toto homine & in partibus. Nimirum iustitiæ est, toti homini dare ad actionem speciei propriam, accommodatissimam, & ad alias omnes, quam maxime fieri possit, accommodatam naturam, partibus verò eas naturas, quibus maxime subuenire possint toti. Quia vt in republica melius est eam potentiam esse ciuium cuique, qua possit reipublicæ seruire, haud quaquam alicui tantam, vt totam rempublicam possit perturbare, ita in nostro corpore est æquius, omnes partes esse mediocriter comparatas, vt totum corpus comparatum sit optime, quam aliquam habere optime per sese, tamen & alias lædere & totius perfectionem interturbare. Hæc igitur est mediocritas ad iustitiam quæ in singulis partibus desideratur, atque tu ita intellige, cum membrum aliquod temperatum esse audies.

Facietibus nobis initium à cerebro, sunt autem quinque naturalia genera signorum illius. Vnum quidem totius capitis dispositio, secundum sensitiuarum actionum virtus & vitiū tertium actiuarum, quartum earū quæ pertinent

nent ad mentem, quintum naturalium. Aliud autem genus est præter hæc omnia, alteratio ab ijs, quæ in ipsum exterius incidunt.

MErito facit initium à cerebro, quoniam est membrorum omnium dignitate primum, significatur autem natura cerebri, ex totius capitis dispositione, quoniam capite continetur cerebrum, & ex sensuum virtute aut vitio (quoniam sensuum principium est cerebrum) & ex virtute, aut vitio actionum actiuarum, hoc est motionum quæ secũdum voluntatem fiunt, & ex sensuum internorum imaginationis inquam rationis, & memorię, virtute aut vitio, & ex naturalium actionum. Huiusmodi sunt confectio alimentorum, & excretio excrementorum: & præter hæc omnia, ex modo, quo afficitur cerebrum ab externis causis. Nimirum hæc passio maxime indicare potest naturam, quoniam calidum à calidis, frigidum à frigidis multum patitur.

Dispositio ergo totius capitis ex ipsius magnitudine & figura inuenietur, & ex capillis.

CVm dixerit esse sex genera signorũ, quibus agnosci potest natura cerebri, & cũ sint multa genera temperamentorum, duplicem exercitationem facit, primam per ipsa signa,

gna, secundam per genera temperamentorũ. Prima hic incipit à dispositione capitis.

Exiguum igitur caput malæ dispositionis cerebri proprium est signum, magnum verò non necessario bonæ dispositionis est: sed si ob insitæ virtutis robur, bonam, & multam materiã valentis elaborare, factum sit, bonum signũ: si autem ob solam multitudinem materiæ, non bonum. Distinguendum ergo est hæc, & figurâ, & ijs quæ ab ipso naturaliter fiunt. Figura quidem si cõcinna sit (semper enim hoc est bonum signum) ijs vero quæ ab ipso fiunt, si valida ceruix sit, & alijs ossibus optimè constet, & tota insuper substãtia neruosa, bene illi nutriatur, & firma sit. Propria autem figura capitis, vt si intelligas sphæram ceream, vtraque ex parte compressam paulatim. Necesse enim est huiusmodi priora, & posteriora fieri magis gibba, quam secundum sphæram, quæ vero sunt vtrinque magis recta. Quod si cui minuatur eminentia, quæ est secundum occiput, simul considera, & neruos, & ceruicem cum alijs ossibus. His enim secundum naturã habentibus penuria materiæ, nõ facultatis debilitate

bilitate huiusmodi factus fuerit: illis verò male habentibus principium est debile. Plerunque autem defectus secundum occiput debilitas dictorum sequitur, & raro admodum est, quod huiusmodi non sit. Et quod eminentis secundum occiput caput, considera eisdem, quibus circa totum caput grandius factum, distinctionibus. Magna vero ex parte, & hic bonum signum est, cum cõcinnitate, & figura fieri parencephalidem, quam nonnulli medicorũ posterius cerebrum vocant, quemadmodum est & posterior, & definita scissura lambdoyde. Spinalis verò medullæ est principium hæc pars & per hanc omnium totius corporis actiuorũ neruorũ. Ipsa verò posterior pars perseipsam omnino est particeps paucorum sensitiuorum, multorum vero actiuorum: quemadmodum & alia prior multorum sensitiuorum, paucorũ verò actiuorum. Quare & bene dispositæ hæ partes, robustos habent exortus, vtraq; proprios. Eædem distinctiones adhibendæ sunt et ad anteriora capitis circa frontem, quæ ad posteriora in exiguitatem, & magnitudinem eius aspicientibus nobis & figuram, & sensus

qui ibi sunt, & visum, & gustum, & odoratum. Inuicem enim sunt signa, & attestantur mutuo, quæ à principio oriuntur virtuti, & malitiæ principij, & principium ijs quæ ex ipso.

IN dispositione capitis cõsiderari iubet, magnitudinem, & figuram, & capillos. Signa quæ à capillis sumuntur tractabit postea, magnitudinem, & figuram persequitur modo. Caput esse potest, exiguum aut magnum aut mediocre, tamen mentionem facit modo, magni & parui solum, quoniã quod bonum est, & quale in corpore optime constituto, magnum est ad reliqua membra. Nimirũ bona constitutio & quę in capite debet experti est magnitudo, amat enim caput esse magnum. Proinde dicit exiguum caput malę dispositionis cerebri est proprium signum. Magnum vero non semper bonæ: sed si magnũ sit ob multam bonam, beneque à formãte virtute elaboratam materiam, bonum est, si ob solam multitudinem materiæ non est bonũ, siquidem ex materia multa non bene elaborata, male temperatum cerebrum factum fuerit. Dices exiguum etiam caput posse fieri, aut ob vitium facultatis, aut ob defectum materiæ, quare neque hoc semper esse malum.

cum

cum neque hoc fiat ſemper vitio facultatis. Tamen intereſt multum, nam magnitudo capitis, niſi ex mala cauſa ſit non eſt inutilis, ſed facit ad perſpirabilitatem cerebri, eſt que id caput idoneum, vt ſpiritus, per ipſum cerebrum moueantur expeditius, & fuligines facilius effluant: exiguitas capitis, quacũque ex cauſa fiat eſt noxia, affertque anguſtiam cerebro. Quare ſemper eſt ſignum malæ diſpoſitionis illius, ſed magnum caput, nunc bonæ, nunc malæ, vt hac, aut illa cauſa factum fuerit. Vſque adeò errat Ariſt. trigeſimo problematum, affirmans, homines eo eſſe ingenioſiores, quo habent minora capita. Magnũ verò, & paruum eſt caput ad reliqua membra, eſt que vt diximus optima conſtitutio, vt ad reliqua membra ſit magnũ. Quod vero iam erit, eatenus magnum, vt eam proportionẽ, quæ in optimè conſtituto eſt ſuperet, neque bonum erit neque ex bene elaborata materia ſit factum. Quanquam niſi omnino ſit ex male elaborata, melius hoc eſt, quam quod exiguum. Signa ex quibus agnoſci poteſt, an ex redundantia ſola materiæ, an cum robore facultatis, caput ſit factum magnum, dicit eſſe figuram, & ea quæ ex capite oriuntur. Nam figura bona quauis in parte ſignũ eſt bonũ. Nimirum facultas formatrix, cum materiã ſatis

E ſuperat,

ſuperat, accõmodatiſsimam, ad actiones, figuram facit. Ea quæ oriuntur ita iudicari cenſet, ſi valida eſt ceruix, & caput cum oſsibus ceruicis optimè aptetur, & totum neruoſum genus bene nutriatur, & ſit firmum. Nam cum ceruix, & eius oſſa, ipſi capiti coniuncta ſint, & nerui cerebro, & in capite cerebrum, ſi hęc rectè formata ſunt, veriſimile eſt in iis, quæ circum circa ſunt facta, validam fuiſſe formandi virtutẽ, quare & in capite toto. Deſcribit deinde optimam figuram capitis, & in figura vitia. Optimã dicit eſſe, vt ſi quis ceream ſphęream ab vtroque latere parum comprimat, vitia verò eſſe, cum aut anterior ſola, aut poſterior pars ſola, aut vtraque eſt maior, & prominentior, quã oportet. Hæc omnia, aut redundantiã materiæ aut vitium facultatis ſecũtur, ſunt que diſtinguẽda eodẽ modo, quo de toto capite dictũ eſt, ex figura ſcilicet partis anterioris, aut poſterioris, aut vtriuſq;, & ex iis, quæ ab vtraq; parte oriũtur, nimirũ cum hęc bene habẽt, nullũ vitiũ in facultate fuiſſe putandũ eſt, cum nõ ita, facultas formatrix errauit, quæ, vt Hip. docet, libro de vulnerib⁹ capitis, multis modis errare ſolet in capitis formatione, aliquãdo facit duas ſuturas, oblongam, & coronalẽ referentes. T græcũ, fit que tũc capitis pars anterior, prominens, aliquando

do facit oblongã, & transuersam, aliam loco lãbdoydes fitq, ⊥. Cuius caput spectat ad occiput, fit q; tũc posterior pars prominens: aliquando facit tres imitantes. H. græcunt fit q; tunc prominens pars vtraq;, aliquando facit duas imitantes. X. græcũ fitq; ita vtraq; pars depressa, quod vitiũ tacuit modo Gal. quoniã non videtur id posse esse magni capitis, quanquã ego hãc quoq; figurã accidere posse magno capiti suspicor. Posteriorẽ partem capitis dicit esse eam, quæ est vltra labdoydẽ figurã, quã parencephalidẽ græci, latini cerebellum vocãt. Hanc dicit esse principiũ medullæ spinalis, & per hanc omniũ neruorum motus. tamen fallitur proculdubio: ex ipso enim cerebro ante cerebellũ, oriũtur medulla spinalis, & omnes nerui, ex cerebello nulli prorsum. Quare neque illud est verum, ipsam posteriorem partem habere multos motorios, & per paucos sensitiuos neruos. Nihilominus id argumẽtum non est debile, quo ex firmitudine spinæ, & neruorũ, intelligi dicit facultatẽ formatricẽ in occipite non fuisse debilẽ. Nimirũ sunt hę partes vicinæ, etsi ex se inuicem non fiant. Illud quod addit verũ est, priorem partem cerebri multorum sensitiuorum, & paucorum motiuorum esse principium. Nimirũ septem parium neruorum, secundi, & septi-

mi solum, & tertii portio sunt cōparati ad motum, reliqui ad sensum. Prioris partis indicia dicit accipi, ex visu, odoratu, & gustatu: auditũ tacet, quoniã fluit hic sensus, ex quinto neruorum pari, quod ad posteriorem partem iam videtur inclinare. Tãdem generatim dicit orta principiis, & principia iis quæ ab illis oriuntur attestari. Quod non aliter intelligendum venit, quàm bonam dispositionem eorum, quæ alicunde oriuntur, bonę dispositionis principii, mala malæ esse signũ. Vtimur vero hoc argumento, ad agnoscendas dispositiones non tãtum naturales, sed eas etiã, quæ præter naturam sunt, quod in prognostico Hip. occurit sępe, ex oculis, videlicet, & naso, & palpebris, & labiis, & tota facie docet affectum cerebri cognoscere.

Actionum autem principum virtus, & vitium, solius principij ipsius per se ipsum signũ est. Voco autem principes actiones, eas, quæ a solo principio fiunt: ingenium igitur tenuis cerebri substantiæ signum, tarditas autem intellectus, crassæ: facilitas verò discendi, facile susceptiui figurarũ, & memoria stabilis, ac firmi, ita autem & difficultas discẽdi, difficile figurarũ susceptiui, obliuio vero, fluxilis: & mu

tabilitas

tabilitas in opinionibus, calidi: stabilitas verò, frigidi. Adhuc autem videor mihi reliquisse duo genera signorum de quibus à principio promisi me dicturum, alterũ quidem quod est naturalium actionũ, alterum autem, quod eorũ, quæ extra incidunt erit igitur communis de vtrisque sermo.

OMnis actio propria est proprii instrumẽti per se signum. Sẽsus ergo interni, quoniam ab ipso principio agũtur sine aliis instrumẽtis, ipsius cerebri per se signa sunt. Eos sensus esse tres, imaginationem, rationem, & memoriã, eosque esse in toto cerebro, haudquaquam per ventriculos distributos, vt multorum sententia fert, dictum est alibi, modo ea quæ hic dicũtur, explicemus. Memoria in nobis est duplex, quædam passiua, quędam practica: practica est virtus cogitãdi de rebus prę teritis, vt actæ sunt: passiua est aptitudo materiæ, ad seruãdas rerum species. Passiuæ est duplex virtus, facilitas recipiendi, & facilitas retinendi, & duo vitia cõtraria. In practica, virtus est reminiscentia, & vis illa indagandi, ea quæ deleta sunt, ex iis quæ retinentur: contrarium est vitium. Facilitas discẽdi est duplex, quædam addiscendi memoriter, quędam res subtiles prõpte intelligendi. Illa est memorię

pasiuę virtus prima, hæc est virt⁹ ingenii: prę ter quā est alia virtus ingenii, meo iudicio hac etiam pręstantior, ex iis, quæ intellecta semel sunt ratiotinatio. Nimirū commēdari potest cuiuspiā ingenium, quod facile intelligat, quę dicūtur, aut quod etsi intelligat tardius, tamē addit deinde alia, intelligit que hęc ipsa radicitus, & colligit multa. Quod quidē homini hę virtutes adsint, aut cōtraria vitia, nō est im putandū intellectui illi, qui ab omni materia liber esse potest. ille enim per se eadem perfectione est in nobis omnib⁹, sed internis sensibus, qui bene, aut male intellectui ministrāt. Secundā virtutē ingenii cōstat ad rationē pertinere, illius enim est ratiotinatio omnis, & solertia. Imaginatio potest esse facilis, aut fortis, aut vtrūq;. Facilis imaginatio, est quæ facile in iis, quę occurūt, multa cum quauis re cōponit: fortis, quæ rei quā imaginatur, magna cū attētione, & firmiter hęret, ex facili imaginatione nascitur prima ingenii virt⁹. Nimirū, qui facile imaginatur quiduis, prōpte intelligit, quæ dicūtur. cum facilitate ingenii cōiungitur semper virtus reminiscētiæ. Ingeniū ergo dicit significare, tenuē substātiam cerebri, & eius tarditatē, crasitiē. Hic vero non eā tenuitatem dicit quæ cū humiditate, neq; eam crasitiē, quę cum siccitate cōiungatur necesfario,

ſario,ſed quod tenuium partiũ aut craſſarum ſit:quod cum quouis tẽperamẽto cõiungi poteſt. Quod vero eſt tenuium partiũ,eſt multis,& exiguis poris,quare tenue cerebrũ pellucens eſt,& idoneum,vt ipſum penitiſsime peruadant ſpiritus,atq; proinde accommodatiſsimũ eſt omnibus internis ſenſib⁹,imaginationi,rationi,& practicę memorię. Ex his nemo nõ intelliget,cerebrũ ad actiones nõ tantum amare cõpoſitionem,& tẽperamentum, ſed etiã tenuitatẽ,id q; per ſe. Quare ſicui ex morbo craſsior fieret ſubſtãtia cerebri, certe craſsities ipſa eſſet morb⁹,quoniã per ſe læderet ingenii actiones. Neq; tamẽ in ſola tenuitate ſubſtãtiæ eſt ingenii acuties,ſed præter hęc in tẽperamentorũ,quæ interni ſenſus amant, perfectione. Obiicies hoc loco quod Ariſt. trigeſimo problematũ dicit, ingenioſiſsimos & ſapiẽtiſsimos eſſe melãcholicos, quod quidẽ ſi ingeniũ ex tenuitate ſubſtantiæ naſceretur, fieri neutiquam poſſet,ſiquidem,qui melancholici ſunt craſsis nutriuntur ſuccis,ac proinde craſſam habent ſubſtantiam. Cæterum mihi perrari eorum, qui à natura melancholica ſunt videntur facti ingenioſi,aut ſapiẽtes: atq; hi quidem non ſunt ingenioſi natura,ſed fiunt ſtudio,& laboris tolerantia, & fortitudine imaginationis, qua hi maximè omnium

 præditi

præditi sunt. Nimirũ ex ipso studio nascitur facilitas quędam incumbendi ipsi disciplinę, eaq; facilitas parit docilitatẽ, quę est in iis ingenium quoddã factitiũ. Ingeniosi multi studio literarum facti sunt melancholici, vstis scilicet in cerebro sanguine & bile, prę nimia & longa mentis intentione. Addit Galenus facilitatem discendi (intellige memoriter) id quod ad memoriam pertinet, significare substantiam figurarum facile susceptiuam, talem vero constat esse humidam, non eatenus vt iam sit humidissima, & aquea. Memoriã (vocat memoriam per antonomasiam retentionem diutinam specierũ) dicit significare substantiam stabilem, & firmam, talis est sicca, & moderate dura. Atqui quoniam siccum cerebrum, plerũque est crassum & terreum, plerisque eorum, quibus firma memoria est, ingenium est hebes, & quibus id acutum, memoria labilis, vt Arist. libro de memoria & reminiscentia testatur. Neque tamen id perpetuo ita euenit, quinimo calidis, & biliosis solet esse, substantia cerebri tenuis, & sicca. Quare hi sola facilitate discendi memoriter carebũt, habebunt tamẽ cum acutie ingenii tenacem memoriam. Illi absunt magis à tenaci memoria, qui ingeniosi sunt, & habent facilitatẽ discendi memoriter, quoniam iis cerebrum te-

nue

nue simul,& humidum est,possunt tamē hi quoque memoriam habere non infirmam, coniungentque ita virtutes omnes sensuum internorum,non ob materiæ dispositionem sed ob fortem imaginationem. Nimirum ex fortibus imaginationibus fortes impressiones fiunt,neque admodum delebiles, atque vt sigillum in cera diudurat,vel quoniam cera est tenax,vel quoniā is, qui fecit, prǽssius infixit,ita memoriæ firmitudo fit,vel ob siccitatem cerebri,vel ob vehementiam imaginationis. Itaque ingenium & memoria has cerebri dispositiones indicare possunt: ita & vitia contraria significant affectiones contrarias: vt difficultas discendi memoriter, signū est cerebri difficile figurarum susceptiui, id vero erit magna ex parte siccum, nonnūquā vero humidissimum. Obliuio,& impotentia retinendi formas,signum est fluxilis cerebri substātiæ,idest,humidæ & mollis. Cum huc usque modi substantiæ, & humiditatis ac siccitatis cerebri inditia dixerit,addit caloris, & frigoris inditia. Mobilitas in opinionibus significat calorem,stabilitas frigus. Nam qui sententiam cito mutat,certè ob celerem sensuum internorum motum id facit: calor enim est qui mouet. Quare frigus cerebri immobilitatem in opinionibus facit,obtardum

motum sensuum. Hactenus secutus est ordinem ipsorum signorum, modo incipit persequi genera temperamentorum. Cęterum nō percucurrit omnia signa, sed duo non attigit quod est in actionibus naturalibus, & in ijs, quæ occurrunt exterius, aliorum etiam quasdam particulas omisit, velut capillorum modum. Horum enarrationem coniungit cum secundo ordine. Atque in ipsa doctrina, quæ traditur per singula temperamenta, omittet quædam signorum genera (vt statim videbis) quasi ea in hac prima doctrina satis fuerint explicata. Quædam, quæ hic non attigit illic persequitur, quasi illic melius explicentur. Cæterū distinctioris methodi gratia melius sit hic omnium signorum exempla generatim saltem dicere, & illic singulorum temperamentorum, ex omni genere signorū notas petere, Hoc ergo est, quod me oportet dictis addere. Naturales actiones considerari neque possunt neque debent omnes, sed illæ ex quibus reliquæ agnoscantur, & quæ in cōspectum euenire possint, velut profecto agnoscimus quomodo cerebrum, trahat, aut retineat, aut commutet alimenta, ex excrementis propriis, quorum emunctoria sunt oculi, aures, nares, & palatum. In excrementis considerari debet quantitas & qualitas

litas, multa enim excrementa humidum, pauca siccum: cruda & tenuia, frigidum: vsta & acria, calidum cerebrum significant. In ijs quæ exterius occurrunt, hæc est communis consideratio, à quibus facile læditur in illorum intemperiem inclinat, calidum enim à calidis, frigidum à frigidis, humidum ab humidis, siccũ à siccis facile patitur. Sed hoc loco hæc addidisse est satis.

Si igitur bene temperatum sit cerebrum, secũdum quatuor qualitates, omnia quæ dicta sunt habebit mediocriter, & excrementa, quæ per palatum, vel aures, vel nares expurgantur, & hæc habebit mediocriter. Minime lædetur ab omnibus, quæ extra occurrunt, quæ calfaciunt, refrigerant & siccant, & humectant. His capilli capitis infantibus ad huc sub rufi, pueris vero subflaui, perfectis autem iam viris fiunt flaui, quodam modo in medio exacte crisporum, & simplicium: neque quidem facile calui fiunt. Audire autem oportet dicta omnia, & quæ dicentur signa vt in habitationibus temperatis. Quæ vero ad pilos pertinent, non ad regiones solum, sed etiam ad succorum temperiem,

quæ

quæ analoga sit temperiei eorum, quæ sunt circa cerebrum.

DIcens, omnia quæ dicta sunt habebit mediocriter, intelligit omnia illa genera signorum, quæ hic omittit. Sed melius fuerit ea percurrere, atque quid inquouis eorũ generum habebit homo temperatus cerebro breuiter admonere. Caput temperatis est magnum (vt dictum priùs est) non eatenus, vt iã pariat turpitudinem. Figura capitis his est optima: capilli quales modo dicit: sensus omnes sunt iis boni, si totum corporis habitus simul sit temperatissimus, tactus est optimus. Motus vehementia est magna satis, sed non summa. Quod ad sensus internos attinet, ratio est his optima, imaginatio & memoria practica, ita subseruientes rationi vt neque hebes ingenium pariant, neque vero nimia celeritate rationem interturbent. Nam ita sunt sensus optimè comparari ad prudentiam. Si enim tardiores sint hi sensus, hebes ingeniũ fit, aut magna pertinacia in opinionibus, vt in frigidis euenit, si rapidiores, ingeniosi quidem sint homines, sed leues, et qui facile mutent sententiam: quorum vtrunque ab est lõge à prudentia. Quod ad naturales actiones spectat, habent excrementorum mediocritatem

tem, exeuntium per palatum, nares, aures & oculos: ad externa omnia bene habet tale cerebrum: nimirum ab omnibus, quæ calfaciũt refrigerant, humectant, aut ſiccant, minimè patitur, eo modo quo iam explicatũ eſt. Sed venio ad reliqua, quæ de capillis dicũtur. Capillos ex fuliginoſis excrementis fieri dictũ antea eſt: ea vero ex ſuccis, qui in corpore abũdant ortum habent: merito ergo color capillorũ ſignificat ſpeciem ſuccorum, & intẽſior capillorum color ex maiori calore remiſſior ex minori cenſebitur fieri. Flauus vero tanto intenſior eſt rufo, quanto rufus pallido, & tanto niger flauo. In calidis hominibus nigros eſſe, in frigidis pallidos, & candicantes, multis aliis locis dixit Galenus, & experimento agnoſcitur. Igitur temperatis erũt mediocres colores. Atqui quoniam ipſa moderatiſsima natura mutationes ſecundum ætates recipit, neceſſe eſt & ipſe color capillorũ, mutationes recipiat, ita tamen vt in ea ætate, ea coloris differentia ſit moderatiſsima, velut flauus color in iuuentute, non minus moderatus eſt, quam ſubflauus in pueritia, & ſubrufus in infantia. Atqui color flauus in adoleſcentia non minoris caloris ſit nota, quam niger in iuuentute. Neque rufus in iuuentute minoris frigoris, quam in adoleſcentia pallidus.

dus. Igitur eæ quas Galenus hic recēset sunt moderatissimæ differentiæ colorum, & ille decursus moderatissimus. Eum decursum hic ad iuuentutem vsque secutus est. Nam accedente iam ad consistentiam homine, fient nigri, & copiosi capilli ei qui fit temperato cerebro. Nam & ipse Gal. secundo de temperamentis ita dixit, nigrum & frequens capillitium boni temperamenti in cerebro nota est: quod in fine iuuentutis intelligendum venit, alioquin repugnet huic loco. Dices videri hac ratione, adolescentiam pueritia calidiorem, siquidem capillis intentiorem calorē tribuit. Cæterum considera calorem puerilem esse cum multo humore coniūctum, iuuenilem cum siccitate, atque intelliges illum minime paratum esse ad vstionem, etsi ad concoctiones sit quam maxime, hunc cōtra: atque adeo calorem adolescentium, quandoquidē ad siccitatem iuuenilem iam aliquatenus tēdit, vrere magis paratum esse, quam puerilē, etsi minor ille sit. Quare cum fuligines maxime generentur, ex iis, quæ sunt vstioni idonea, & vstione coloris intentionem comparent, colorem capillorum in adolescentia merito intentiorem esse, quam in pueritia. Neque quidem incaute dixit, capillorum capitis, sed quoniam de agnoscenda temperie cerebri

rebri agit. Indicant enim non quiuis capilli quæuis membra, sed qui sunt in capite cerebrũ, qui in pectore cor, qui in inguinibus, et cruribus, testes, qui sub alis, hepar, qui in mẽto, & ad hepar, & ad pulmonem pariter pertinent. Dicit etiam esse temperatis cerebro capillos mediocres, inter crispos, & simplices. Nimirum crispitudo capillorum nascitur ex duplici causa, figura, aut tortuosa, aut recta pororum & desiccatione, quæ à calore vrente fit. Calidi ergo & sicci habent crispos frigidi & humidi habent simplices, & rectos temperati ergo mediocres. Neque facile fiunt calui, sed in hoc quoque retinent mediocritatem. Citius fiunt calui, quam frigidi & humidi, tardius tamẽ, quam calidi & sicci. Quoniam caluitium fit ob duritiem cutis, quæ facit concretionem pororum, & ob penuriam alimenti. Siccitas vtrunque facit, densitatem inquam cutis, & penuriam excrementorum (excrementis enim aluntur capilli) calor absumit excrementa. His dictis monet Galenus hæc quæ dicta sunt, & quæ dicentur, intelligi debere, in ijs, qui in regionibus temperatis habitant, Quod quidem videbitur alibi falsum, siquidem regio, & causæ aliæ omnes externæ, non aliter possunt, signorum differentiam afferre,

quam

quam commutãdo corporis naturam. Quid enim intereſt, qua regione quis habitet, ſi optima corporis temperie præditus ſit? Sed fortaſſe in regionibus valde intemperatis, vt in Scythia, aut Æthiopia non poſsit generari homo temperatus mediocriter. Naſcentur tamen illic quoque quidam, qui etſi ſimpliciter non ſint, tamen ad alios homines ſuæ regionis ſint temperati, atque illis non eſt neceſſe, vt adſint, quæ dicta ſunt ſigna, ſed temperatis, qui in regione ſunt temperata, quãdoquidem ij ſunt ſimpliciter atque omnino tales. Atqui Hippo. vt qui regionem incolebat tẽperatam, illorum ſigna animaduertit. Quod ſi quomodo generetur homo ſimpliciter tẽperatus in Æthiopia, ne tũ quidem habebit in capillis, & reliquis, quæ in cute ſunt dictas differentias, quoniam cute temperati nõ erunt, & colorem illum, & ſpeciẽ, etſi ex proprio temperamento non habeant, habent iã hæreditarium. Quanquam, quæ de capillis dicuntur non ob regiones ſolum, dicit, ſed ob ſuccos etiam totius corporis muttationem accipere. Nimirũ capilli ſunt fuligines, qui ex excremẽtis naſcuntur hæc vero excrementa in viſceribus, & ad viſcera maximè abundãt, cum vero in ipſam cutem iam venerunt peculiarem à parte mutationem accipiunt: quo
fit

fit vt non tantum homo ab homine capillorũ colori differat, ſed in eodẽ homine pars à parte. Nimirum eſt duplex cauſa, qua capilli tales fiunt, aut tales, materiæ modus, qui modum ſuccorum, qui in corpore abũdant ſequitur, & temperies partis vicinæ cuti ex qua capilli naſcuntur, vt capitis capilli ob cerebri tẽperiẽ & tales ſuccos, fiunt tales. Si igitur ſucci toti9 corporis mediocritatem habebũt analogam tẽperiei cerebri, mediocres omnino colores capilorum fient, cõſpirantibus ſcilicet ambabus cauſis, ſi verò diſcrepent cauſæ, non poteſt non detrahi aliquid colorum mediocritati. Quare conſtat non ſtatim, cum tales colores non ſint, cerebrum eſſe intemperatũ, ſed adhibenda in conſiderationem eſſe alia ſigna.

Si vero ſit calidius temperato tantum, ſecundum aliam oppoſitionem bene temperatum, ſi quidem valde ſit calidius, vehementia omnia quæ dicta ſunt fient ſigna, exiguo autẽ exceſſu ſi ſit, debilia. Communiſq; hic ſermo dictus mihi ſit de omnibus partibus ſignorũ, quæ dicẽda ſunt in omnibus temperamentis.

DE calido tantum cerebro dicere incipit, præfatus tamen ſigna quę quãcunq; temperiem indicant, tanto videri maiora, aut mi-

 nora,

nora, quanto excessus maior, aut minor est, neque enim omnes calidi sunt æque calidi, neque frigidi, neq; humidi, neq; sicci.

Deinceps ergo signa caloris in cerebro, præter dicta prius, sunt, rubicundiora & calidiora omnia, quæ circa caput, & venæ in oculis sensui expositæ, capilli his natis celeriter in capite nascũtur. Iis quidem, qui valde calidiores sunt temperatis, nigri & fortes & crispi sunt non valde autem calidioribus subflaui quidem primum, deinde nigrescunt, & procedentibus ætatibus calui fiunt, & magis quidem qui valde calidi sunt. Excremẽta autem per palatum, & nares, oculos que, & aures, exigua & cocta his sunt. Repleto autem aliquãto capite (accidit hoc frequenter, & multũ illis cum victus idoneam rationem non obseruant) plura quidẽ sed non incocta excrementa fiunt, replentur autem, & grauantur capite à calidis cibis & potibus & odoribus, & omnibus, quæ exterius incidunt, in quibus est & is, qui nos continet aer, atq; adhuc magis, si nõ solum sint calida huiusmodi corpora, sed etiam humida natura. Breuibus somnis hæ temperies conten-

tæ

tæ sunt, præterquam quod neque profundi ijs fiunt.

DIcens, prçter dicta prius, intelligit indicia eorum generũ, quç prius tetigerat, & modo omittit, velut quod calidi cerebro, sunt instabiles in opinionibus, quod erat signum ab actionibus principatum obtinentibus. Calor etiam per se magnitudinis, & bonæ figuræ capitis causa est, & motus voluntarii celeritatẽ, & inquietudinem facit, sensuum quoque acutiem facit per se, siquidem frigus affert torporem. Reliquorũ generum signa hîc persequitur, & quædam etiam addit, quæ in illis generibus non vidẽtur cõtineri, veluti illud. Omnia circa caput esse rubicundiora, & calidiora. Hoc enim in nullo dictorum generum est. Sed calidum esse cerebrũ agnoscimus ab essentiæ proprietate tactu ipso sentientes calorem: & quoniam calor sanguineũ conuocat, sunt etiam capitis partes rubicũdiores solito: & hac ipsa causa venæ in oculis sunt conspicuæ, quæ alioqui, non videntur præ exiguitate. statim ortis nascuntur iis capilli, quoniam calor eleuat fuligines statim, vberem capillis materiã. Quod si excessus in calore est maximus, non solum nascuntur capilli statim, sed nascuntur etiam nigri, & fortes, idest non gra

 ciles:

ciles: & crispi. Quoniam excrementa vstione fiunt nigra, & instar aliarum fibrarum cõtrahuntur capilli siccitate, quam calor facit: robusti vero ob copiam fuliginũ. Si verò excessus caloris nõ sit maximus, in primis fiunt capilli subflaui, deinde flaui, deinde nigrescunt. Nimirum, qua ætate temperati habent subrufos, habebũt subflauos, qua illi subflauos, hi iam flauos impense, qua illi flauos, hi nigros. Primo Ep. com. 2. dicunt Hip. & Galenus frigidos esse eos, quibus sunt capilli nigri, qui locus manifeste cum hoc, & multis aliis repugnat, quæ proinde in commentariolum de locis manifeste pugnantibus apud Galenũ coniecimus, cẽsuimus que locum esse corruptũ. Sed hoc illinc pete. procedẽtibus ætatibus dicit eos, qui sunt calidi cerebro, caluos fieri. nimirum in ætate consistendi. Quanquam non omnes calidi sunt æque parati ad caluitiẽ: sed qui sicci simul sunt, citius: qui humidi serius caluescunt (quod ex iis, quæ de caluitii causa dicta sunt, prius fit manifestum) modo intelligatur, calidos tantùm citius his, & serius illis caluescere, atq; hos ipsos tãto citius, quanto erunt calidores. Addit excremẽta propria capitis esse exigua, sed cocta, vt scilicet coquuntur excrementa, concoctione imperfecta, de qua in com. quarti meteor. Arist. disputauimus.

mus. Per se calor ad exiguitatem excremētorum facit, quoniam absumit, verum accidit his sæpe repleri capita nisi satis bona victus ratione vtātur, à calidis cibis, & potibus, & odoribus, & ab aere calido, & aliis omnibus, quæ caput possunt calfacere, atqui ita cōuocare in illud sanguinem, aut impetum succorū in caput ciere: atq; tunc cum patientur repletionē capitis, habebunt non exigua excrementa, sed ne tunc quidem incocta, calor enim est præcipua concoctionis causa. Verum hoc multo magis accidit calidis, & humidis, quam tantū calidis. velut illud: breuib9 somnis, & nō profundis, sed à quibus facile excitentur, contentos esse, calidorum est per se, & causa caloris, multo tamen magis calidorum, & siccorum.

Frigidioris autem quā oportet cerebri signa, excrementa multa in proprijs meatibus, & capilli recti, & rufi, & stabiles, & multo tempore post ortū nati, tenues, & male nutriti in primis. Et facile à causis frigidis læduntur, & læsionis tēpore catharris, & grauedinibus capiuntur. Neq; tāgentibus calida, neq; aspectui rubra quæ circa caput, & oculorum venæ inuisibiles. Et quædam modo somno lentiores sunt.

QVandoquidem dicta sunt signa calidi cerebri, & hæc sunt illis contraria nō indigent enarratione. Quod dicit his esse capillos rufos intellige iis ætatibus, quibus calidiorem habent flauos aut nigros. Nam rufi etiam temperatis sunt.

Siccioris autem cerebri signa puritas in excrementorum meatibus, & exacti sensus. Vigiles vero sunt, & capilli robusti quidē, & cito in lucem editis nascūtur, crispi magis, quam recti. Cito calui fiunt. Humidioris autem, capilli simplices, & omnino non fiunt calui, & sensus turbulenti sunt, & excrementorum multitudo, somniq; multi, & profūdi. hæ ergo sunt simplices intemperies.

PArtes siccæ sunt etiam exsucces, proinde paucis, cum succis, tum etiam excremētis abundant. proinde sensuum acutiem habēt, quoniam omnium sensuum instrumēta sunt pura. Neq; solum quidem externorum, sed internorum etiam acutiem habent, nisi alia qualitas noxia siccitati adiungatur. Sicci cerebris sicut etiam vigiles, quoniam somnus naturalis humectato cerebro fit. Capilli sunt robusti ob siccitatem fuliginum, & nascuntur cito editis in lucem, quoniam siccis na-

tura pueris citius est materia fuliginosa, quã vtraque ratione (ætatis dico, & naturæ) humidis. Fiunt etiam siccis crispi magis quam recti, non quidem, vt ego censeo ob siccitatem materiæ, non enim siccitas, vt cunq; rei insit, parit corrugationem, sed ea solum, quæ vrente calore facta est, nam capilli muliebres sicciores sunt neruis sicca conuulsione tentatis, & contractis præ siccitate, sed siccitas capillorum est eis propria, neruorum non ita, quia calore humidiores eorum partes absumente fit. Igitur sicco tantum homini, fient capilli ex sicca materia sicci, sed non à calore siccati, vt calidis simul & siccis fiunt. Quare causam crispitudinis in pororum obliquitate, & anfractibus esse puto. Causam obliquitatis in siccis partibus, ex pororum generatione intelliges. Pororum est duplex genus, quidam enim sunt ipsa oscula venarum, & arteriarum capillarium: quidam facti impetu excrementorũ exeuntium. Quod innuens Plato dicit. Dii nostri formatores cutem igne pupugerunt. Non tamen omnis fuliginis particula erumpens porum facit (alioquin non sit carnibus locus) sed quædam ob exiguitatem, quædam ob mollitiem carnium nullum vestigium relinquunt. Scilicet molles carnes nisi magno vulnere sint transfixæ

 coalescunt

coalescũt statim, duræ tamen multo plurium fuliginum vestigia retinent. Neq; certe consentaneũ est fuligines oẽs recta ferri & per cutem erumpere, sed quasdam recte, oblique alias, obliquarum vero languidiorẽ motũ esse, quare in siccis tantum possunt vestigia relinquere, atq; harum vestigia, vestigia aliarum multis modis intersecare. Quod in siccis corporibus, quæ multa vestigia retinent, multæ obliquitatis, & labirynthorum erit causa: merito ergo siccitati corporis, succedit meatuũ obliquitas, & humiditati rectitudo, iis tãtum fuliginibus, in huiusmodi corporib⁹ vestigia relinquentibus, quæ magna vi recta ferũtur, Obliquitatẽ vero meatũ, crispitudinis capillorũ causam esse dictũ est. Sicci cito fiunt calui, quoniam cutis eis cito siccescit, durescitq; in modũ crustæ. Hæc sunt siccorum cerebro signa: humidorũ sunt contraria: quæ Galenus refert. Quod ad alia signorũ genera attinet, humidi sunt prõpti ad discẽdum memoriter, sed nõ admodũ retinent, sicci contra. Motiones oẽs volũtarias sicci habẽt firmiores, quoniam humidi sunt mollibus neruis. Vtriq; à similibus causis læduntur facile.

Compositæ autem, prima calida & sicca, secundum quam & sine excremẽtis sunt, & ex

actis

ctis sensibus, & maxime insomnes, & cito fiunt calui. Prima ergo generatio capillorum celerrima est & copiosi nutrimenti, nigrisque capillis, & crispis sunt, & tangentibus calidi sunt capite, rubrique usque ad tẽpus vigoris.

QVandoquidem dicta sunt signa omniũ intemperierum simplicium, facile intelligentur signa compositarum, & earum causæ, compositæ enim cõgressu simplicium fiunt. Velut in hac parte, haud est obscurum, cur non dixerit, pauca habent excrementa, sed sine excrementis sunt, & maxime sunt insomnes, non simpliciter vigiles sunt, & cito fiunt calui, augens scilicet hæc verbis quasi tali temperamento plurimũ insint. Nã calor & siccitas seorsum, omnia hæc facere, monstratum prius est. Multo ergo magis facient, cum eidem accidunt homini. Eadem ratione prima generatio capillorum est celerrima, & copiosi nutrimenti. Prima quidem, nam præcedenti ætate defectu nutrimenti capillis decidentibus calui fiunt. Sed prima humiditate ætatis cum siccitate naturali admista, fit tam copioso nutrimento, quam aliis in pueritia Non alia ratione habent capillos nigros & crispos, primos quidem nigros si ma-

xime calidi sint, sin minus sequentium ætatũ capillos, sed tanto citius, quam tẽperati, quanto erunt calidiores. Quòd tangentibus videãtur calidi ex substantiæ proprietate fit. Quidam vertunt, rubri sunt vsque ad tempus cõsistẽdi: tamẽ falluntur. Nam ἀκμὴ, aut vigens ætas non est consistẽtia, vt alibi probaui, sed iuuentus, atque adeo, qui iuuentutis tempore ætate calida & sicca tam sanguineus adhuc est, vt adhuc sit ruber, aut nihil, aut omnino exiguum habet calidi, & sicci. Nã tales in iuuentute macri, & candidi, aut etiam pallidi sunt. Legendum ergo est vsque ad tempus vigoris, quasi in ipso vigoris tempore ruborem iam deponant.

Si vero humor accedat calori parum superantibus ambobus mediocritatem, bonus color, & calor, & in oculis venæ magnæ, & excrementa plura mediocriter cocta, & capilli recti, & subflaui, & non fiunt calui facile, replentur autem, & grauantur capite à calidis: si vero etiam humectentur, multo etiam magis, tunc & multitudinem habẽt excrementorum. Si aũt caloris, & humoris plurimũ habuerint, insalubre est his caput & excrementosum, & quod facile ab humectãtibus & calefacientibus

faciẽtibus læditur. Auster est illis aduersus, optime aũt in borealibus cõstitutionibus degũt nõ possunt multũ vigilare. Cũ vero se ad somnũ cõuerterunt simul comatosi sunt & vigiles, et somnia habẽt imaginationibus plena, et visiones turbulẽtæ eis sunt, & sensus nõ exacti. Si verò multo calidius moderato cerebrũ sit, paulo aũt humidius, manẽt quidẽ calidæ tẽperiei signa, miscebunturque eis obscurius, quæ humoris sunt. Vt si multo humidius paulo autem calidius sit, perspicua quidem et fortia quæ humoris, obscura vero caloris signa. Communis autem hic sermo est in omnibus intemperiebus compositis.

IN omni intemperie composita, potest aut vtraq; qualitas exiguũ, aut vtraq; multũ à mediocritate recedere, aut altera multum, altera parũ idq; duobus modis, quoniã quæ in vno multum potest in alio parũ, & contra, superare. Atq; cum signa compositarum ex signis simplicium, vt ipsæ intẽperies, conflata sint, illius qualitatis signa erũt magis perspicua quæ magis superauit: superãtibus autem ambabus pariter, si multũ omnia perspicua, si parum mediocritatem superauerint omnia

erunt

erunt obſcura. Velut ſi calor & humor parũ ſuperent, erit bonus color, qualis ſcilicet in hominibus probari ſolet, candidus & modice rubeus, & in oculis erunt venæ magnæ, quoniam ſanguinem multum congerit hæc natura, excrementa multa, quoniam multis ſuccis abundat, ſed cocta, quoniam calor & humor niſi omnino ſint maxima ad concoctiones mire faciunt. Capilli recti quoniam calor niſi per ſiccitatem non facit criſpos, ſub flaui quoniam tales habet hæc natura quales temperata. Quia ſi calor aliquanto maior eſt humor etiam eſt aliquanto maior, qui temperet. Non fiunt calui facile, quoniam ſunt humidi, vt cutis non duretur, & excrementoſi, vt materia non deficiat. Patiuntur grauitatem, & repletionem capitis, cum à cauſis calidis afficiuntur, atque multo magis cum à calidis ſimul & humidis. Nimirum ſimilia à ſimilibus cauſis facilè lædi dictũ prius eſt. Quibus verò non tãtum calidum & humidum, ſed vtrunque magnopere, cerebrum eſt, non tantum à talibus cauſis patiuntur repletionẽ capitis, ſed inſalubres etiam multum capitibus ſunt, & valde excrementoſi, & à calefacientibus, & humectantibus facile læduntur adeo vt ægrotent: quare flãte Auſtro magno in periculo ſunt, flante autẽ Borea ſunt emẽdatiores.

datiores. Quoniam vt tertia particula Aph. & in Epidemiis sæpe dictum est, Auster est calidus, & humidus, Boreas siccus, & frigidus ventus. Non possunt vigilare multum, quoniam multus humor conciliat somnum: neque tamen dormiunt somno quieto & placido, sed simul sunt comatosi, & vigiles, vt qui laborant morbo vocato typhomania scilicet dormiunt somno graui, & interrūpitur eis sæpe somnus nō sine molestia, sed ingruēte Incubo, aut perterritis illis, aut vtcunque inquietis. Hoc euenit quoniam habent alteram dormiendi, alteram vigilandi causam. Humor somnum, calor vigiliam facit. Somniant multum, quia multis vaporibus ex multo succo natis mouentibus in cerebro simulachra, sunt eis visiones turbulentæ. Dormientes scilicet habēt turbata insomnia, quibus terrentur. Et sensus, neque interni neq; externi sunt talibus exacti, ob redundantiam excrementorum, quæ organa eorum imbuunt. Hic illud vnum miraberis fortasse, homines calidos & humidos, cum sanguinei sint, grauia, & turbulenta habere insomnia, cum soleat sanguis iocunda etiam deliria, nedum insomnia facere Sed intellige in summa intēperie, qualem hic describit, nō solum sanguinem congeri, sed etiam multa excrementa.

Quin

Quin & sanguis, quanquam qualitate, iocun da, multitudine tamen grauia insomnia affer re solet: quoniã grauat, & opprimit. Anima verò eam oppressionẽ metaphoris quibusdam ingratis inter somniandum significat, vt sæpe solet, & ei euenit, qui cum ei cruris paralysis impenderet, somniauit sibi id crus esse factum lapideum.

Frigidæ autem simul, & siccæ intemperies cerebri frigidum & sine colore caput faciunt, quantum in ipsis est. Semper enim oportet me minisse eius distinctionis, quam à principio di ximus, qnantum ex temperie succorum alterantur quæ in eo sunt. Statim huiusmodi temperies sunt sine venis in partibus oculorum, & à frigidis causis prompte læduntur. Qua propter & inæquali valetudine vtuntur, aliquando quidem læuissimi capitibus & sine excrementis in meatibus aliquando fluxionibus, & grauedinibus, ab exiguis causis facile laborantes. Sensus illis exacti, in recenti ætate, & sine omni vitio, progredientibus autem cito marcescũt et vt summatim dicatur in om nibus habent citã senectutẽ circa caput, quare

fiunt

fiũt cani celeriter, capilli quidẽ ipsis natis vix nascuntur, & male nutriuntur, & sunt rufi Procedente tempore si vincit frigus, plusquã siccitas, non fiunt calui, contra vero si contingat siccitatem plurimum vincere humorẽ, frigus vero calorem parum ij calui fiunt.

SIne colore vocat caput quod sine bono colore est, quod hispani vocant descolorido. Dicit frigidas, & siccas intemperies cerebri facere eum capitis colorem quantum in ipsis est. Nã oportet (inquit) meminisse eius distinctionis, quæ à principio dicta est, si scilicet succorum, qui toto corpore sunt proportio respondet cerebri temperiei. Nam etsi cerebrum fit frigidum, potest hepatis, aut cordis, aut pulmonis calor rubram faciem reddere. Dicit in his partes oculorum esse sine venis idest sine venis, quæ videri possint. Vtuntur frigidi & sicci inæquali valetudine. Nunc enim causa siccitatis sunt læuissimi capitibus hoc est sine grauitate & dolore, & purgatissimi ab excrementis: nunc gratia frigoris, laborant destillationibus, & grauedinibus frigidis. Itaq; hac causa sunt tales homines neutri in tertio significato. Aliud quiddam accidit frigidis & siccis, quod vulgus etiam hominũ obseruauit, quanquam causam ignorant.

Sunt

Sunt scilicet his sensus omnes & interni, & externi in pueritia exactissimi habētque præcocē prudentiā, tamen cū ad grandiores ætates, quibus alii incipiūt sapere, & vigent perueniūt, illi fiunt imprudētiores, & senescūt. Quare breuis etiam vitæ sunt. Quo factum est vt in prouerbium etiam venerit sciolos haud diu victuros, & eos, qui in pueritia fuerint sapientiores, in ætate perfecta stultos fieri, Sed satius fuerit causam aperire. Cum pueritia sit calida & humida ætas, emendat frigidam, & siccam naturam plusquam ætates aliæ, quo fit, vt tales in pueritia sint temperatissimi, recedente vero hac ætate, superest temperamentum frigidum & siccum, quod sapientiæ est aduersum, quippe cum quo terrea cerebri substantia coniungitur. Senescūt etiam & moriuntur cito, quoniam ipsum senium nihil est præter siccitatem, & frigus tēperamenti, & mors refrigeratione, & siccatione accidit. Vnde constat non in omni natura esse adolescentiam ætatum omnium temperatissimam, sed in mediocri natura solum. nam in calida & humida ætas consistendi, in frigida & sicca pueritia, in frigida & humida iuuentus, in calida & sicca non eadem ætas, in vtraque oppositione, sed pueritia in siccitate, prima senectus in calore est aliis temperatior.

rior. Quare cum dicimus adolescentiam esse ætatem temperatissimã, intelligi debet, quantum in ipsa adolescentia agitur. Vnde fit, vt in moderata natura, sit ea ætas simpliciter tẽperata, in naturis immoderatis non simpliciter sed ad alias ætates: neq; hoc quidem ita vt in quauis natura sit aliis moderatior, & æqualitati vicinior, sed quod semper teneat mediocritatem inter alias ætates. Scilicet semper est minus humida, quàm pueritia, & minus frigida, quam senectus, & minus calida, quã pueritia, & iuuentus, & minus sicca quam iuuentus, & senectus. Quanquã vt dictum est possit esse, æqualitati minus vicina, quã alia ætas. Fit etiam hinc manifestum, temperatum natura non in quauis ætate esse omnibus intemperatis temperatiorem, sed in ea solum ętate, quæ est temperata. Nam frigidus & siccus tẽperatior est in pueritia, quam simpliciter temperatus, & calidus & humidus in senectute. Sed redeo ad Galenum, citam dicit habent senectutẽ circa caput, & cito calui fiunt. Quod vt intelligatur, de causis canitiei oportet tãtillum dicere. Canos fieri videmus homines tribus occasionibus, aut ob senecturem, aut ob morbum, aut ob vehemẽtem animi motum. Morbi qui solent canitiem facere, sunt, in quibus crudi succi affatim putrescunt, vt alba vi

teligo. Motus animi sunt, timor, & mœstitia vehemens, ac solicitudo omnis ii deniq; motus, qui calidum debilitant. Quuandoquidē ergo tria hæc causarū genera, adeò diuersa, canitiem faciunt. constat fieri per passionem aliquam, quæ ab iis omnibus pariter proficiscatur: eam cōstat esse caloris languorē, & putredinem crudorū excremētorū, quæ enim alia passio his causis cōmunis est? per albam viteliginem hæc est ipsa eius morbi cacochymia, senium & solicitudo labor calorem debilitat, eo debilitato crudi succi colligūtur, ii que putrescunt. Crudorum omne genus est albū, ex albis putrescentibus albæ fuligines, effluunt quæ se se in capillos inserentes candidos eos reddunt. Neq; vero ita solū possunt capilli albi nasci, cum ex albis fuliginibus fiunt (nam ita pro nigris possent nasci albi, non tamen nigri posset albescere) sed cum fuligines albę in ortos iam capillos sese inserunt, & cum eis cō crescunt. Neq; certe mirum est siquidem lixiuio ita, aut aliter parato, hunc ex illo colorem in capillis fieri videmus, effluuio illo quod assiduè ex nostro corpore prodit intingi. qua ratione neq; illud est mirum nonnunquam capillos extremis partibus candescere incipere, fuligine scilicet reliqua expirāte in aerem, ea solum concrescente, quę ad extremos vsq; capillos

capillos illis admista potuit erumpere. Neq; certe adeò iam mirum sit, quam videri solet, alicui ob solicitudinem nimiam, vel vnica nocte esse canos factos capillos. Nimirũ copiose fumo albo expirãte tota nocte per comam, accidit quod per densam nebulam solet hominibus accidere. Itaq; senectus causa canitiei est, quoniam debilitatem caloris affert. quibus ergo cito venit senectus, cito etiam venit canities. His quoq; non statim natis oriuntur capilli, sed vix oriuntur, quoniam neq; calor, neq; superfluus abũdat succus. Eadem ratione cum oriuntur nutriuntur male, & vix vnquam crescunt, & sunt rufi, etiam cum summam caloris intensionem nacti sunt. Si frigus est magnum, siccitas vero exigua, non fiunt calui, neq; est calor, qui consumat, neq; deest humor, qui capillis det nutrimentum. Si vero siccitas sit magna & frigus exiguum contrariis causis calui fiunt cito.

Humidæ autem & frigidæ temperies cerebri faciunt comatosos, & somnolentos, & vitiatis præditos sensibus; & excrementosos, & paratos ad refrigerationem, & repletionem capitis, & ad fluxiones, & grauedines, neq; quidem calui fiunt hi. Hæc ergo sunt signa tẽ-

peramentorum cerebri, à quibus progrediendo, ad quodcunq; instrumentum sensus dignotiones transferre licebit.

HÆc ex iis quæ de calidæ, & siccæ tẽperiei signis dicta sunt fiunt manifesta, adeò, vt on indigeant enarratione.

Sufficit autem de oculis solum dicere. quicunq; tangentibus manifeste sunt calidi, & mouetur facile & sæpe, & venas latas habẽt, calidi omnes sunt: frigidi autẽ his contrarij, & humidi quidẽ, qui simul sunt molles humiditate pleni. Sicci vero aridi simul & duri, & læduntur à similibus causis temperiei facile. Iuuantur vero à moderato vsu contrariorũ. Sed hoc quidem commune in omni dignotione cuiusq; temperiei partis.

MObilitatem, & inquietudinem quacũq; in parte, & in toto corpore, à caliditate nasci prius dictum est, quare & in oculis ita euenit. Verum intellige, nisi ex debilitate, & infirmitudine musculorum fiat: multis enim mouentur cerebro oculi ob affectum musculorum paralysi similem, quibusdam etiam ob instantem furorem vt in prog. dicitur. His exceptis, quanto natura mobiliores, tanto calidiores

diores esse oculi cognoscũtur. Mollitie humiditatem significari, & duritie siccitatem omni in parte, in commentariis de temperamentis probauit fusius Galenus. Humiditate plenos vocat oculos, in quibus redũdant succi & humida excrementa, cõtrarios vocat aridos. Neque vero idem est propria substantia esse humidos, & multos habere succos. Quod de iuuantibus & nocentibus dicit omnibus partibus est commune, & dictum prius. Merito tamen dicit iuuãtur à moderato contrariorum vsu, quoniam nullius causæ vsus immoderatus potest esse vtilis.

Magnitudo oculorum simul cum cõcinnitate, & actionum virtute, multitudinem substãtiæ bene temperatæ ex qua facti sunt indicat: quæ vero sine his, multam quidem substantiã, non tamen bene temperatam ostendit. Exiguitas autem oculorũ simul cum cõcinnitate, & actionum virtute, paucam quidem, sed bene tẽperatam substantiam indicat, ex qua formati sunt. Simul autem cum inconcinnitate & vitio actionum, exiguam & malã significat esse illorum substantiam.

QVoniã exiguitas nisi summa sit, vel cum in cõcinnitate coniuncta, ad videndum

nõ est deterior magnitudine, immo vero plerunq; etiã melior, non vt in capite, ita hic quoque dixit indistincte, exiguitatem oculorum malam esse. Cõcinnitas in oculo est bona figura: in magnitudine & figura singularum partium, & totius, & positu, & bono colore consideratur. Oculi pulcherrimi sunt rotundi & exigua pupilla, & positu, neq; profundi, neq; prominentes, neq; in partem aliquam contorti, & bono colore affecti, de coloribus dicetur statim. Exiguitas pupillæ facit ad acutiem visus, quoniam densitudinem radiorum facit prominens positus languidum visum facit quoniam interturbatur magno fulgorum concursu. Profunditas facit lõgam visionem, tamen oculos ineptos aduidẽdum vicina, & quæ à lateribus sunt, nisi totum caput circunducatur. Exiguitas tunc obest, cum non possunt capere satis magnam spirituum animalium copiam.

Quæ ad colores spectant ita distinguere oportet. Glauci quidem oculi pura humiditate, & non multa perfulgentes, splendidi luminis redundantia fiunt: nigri vero contra. Qui vero in medio sunt à causis medijs. Glaucus quidem oculus, aut ob magnitudinem, aut splendorem

rem cryſtalini, aut ob præminentem ſitum, aut ob aquei ſucci, qui circa pupillam eſt, exiguitatem & puritatem fit: omnibus vero ſimul conuenientibus, glauciſsimus: ſi vero quædam illorum adſint, quædam non, plus aut minus in glaucedine cōſiſtit. niger autem oculus, aut ob exiguitatem cryſtalini, aut ob profundum ſitum, aut quod lucidum & ſplendens non ſatis eſt, aut tenuis ſuccus, aut multū, aut impurum eſt, aut horum aliquid, aut ob omnia, natus eſt fieri. Plus vero, aut minus in illis, vt prius dictum eſt, tenuis ergo ſuccus aquoſior, & maior factus, humidiorem oſtēdit oculum, vt ſane ſi craßior, aut minor ſit factus, ſicciorem. Cryſtalinus vero ſi durior ſit, ſicciorem ſi mollior humidiorem: ita quidem ſi ſuperet pro portione tenuem, ſicciorem, ſi ſuperetur, contrarium.

IN oculis hos colores ſolere eſſe video, Glaucum, cæruleum, fuſcum, fuluum, viride, & nigrum. Cæſium vocant quidam, quem nos glaucum, alii quem nos fuluum: quoniā hoc nomen cæſium eſt ambiguum, neq; ſatis certi coloris nomen. quod non animaduertentes quidam grçcæ linguę imperiti, dicūt in ocu-

lis eundẽ colorem esse glaucum, & ceruleũ, & cesium. de cesio quidem dicant quod volent, est enim vt dixi ambiguum nomen, tamen glaucum, & ceruleum, & fuluum longe desferre & ab his fuscum, & viridem, & nigrum haud est obscurum iis, qui in bonis authoribus sunt versati vel tantillum. Fuluum enim ego voco, quod Græci χάροπον quẽ colorem esse eum qui in leonũ oculis est docet Gal. 3. Epid. parte tertia producens testimoniũ Homeri dicentis χαροποί τε λέοντες glaucum græce γλαυκον est teste Arist. in problematis quod candido vicinum est χάροπον vero seu fuluum à candido lõge abest, fit enim ex flauo, & fusco permistis docente Platone in dialogo de natura. Glaucum vero fit ex albo & fusco. Fuscum à ceruleo differt solo fulgore, scilicet ceruleum ex albo fulgente & nigro, fuscũ ex nigro & albo nõ fulgente. Itaq; hi colores ita differunt. de causis non admodum conuenire videtur inter authores. Nam Gal. 3. Epid. loco citato dicit glaucos oculos partim frigidi, partim humidi, partim frigidi & humidi temperamenti esse: fuluos verò dicit esse caloris. Arist, loco citato dicit, eos qui Septemtrionalem partem colunt habere glaucos oculos ob internũ calorem. Ego verò non

aliunde

aliũde inter tam insignes authores tam apertam repugnantiam ortam esse puto, quam quod temperamenta ex coloribus oculorũ tentent distinguere, cum tamen id fieri nullo modo possit. Siquidem colorum differentia, non tam ex oculi temperamento, quam ex modo substantiæ partium, & magnitudine, & positu nascitur. Alioqui colores glaucus, & niger adeo contrarii non essent eiusdem temperamenti soboles. Tamen nigros oculis frigidos esse. 1. Epid. part. 2. comment. 78. dicit. Glaucos non minus esse frigidos dicitur loco citato. Quo loco id etiam quod dico insinuauit, dicens, præterea de fuluis semelque de oculorum coloribus in commentariis de temperamentis didicisti, non esse certum tale signum totius corporis temperamenti, sed solum oculorum, atque neq; horum quidem euidenter in prædictis. Hoc intelligens, hoc loco missis aliis authoribus antiquissimis, qui de temperamẽtis, quæ singulis coloribus significantur, philosophari solebant, causas glauci & nigri, quos, vt extremos colores statuit, in modum partiũ refert Galenus, cum Aristote. quinto de generatione anim. capi. 1. ex quo capite omnia quę de colorum oculi causis, hic dicũtur accepta esse videntur. Cum colores in oculis apparen-

tes ſint, permiſtione luminis, & opaci fiunt. Obſcuriſsimi & qui plurimum opaci habere videntur ſunt nigri: fulgentiſsimi, glauci. Proinde dicit glaucos eſſe, eos qui fulgent ob redundantiam luminis, & paucam, puräque humiditatem. Nimirũ humor aqueus affert opacitatem oculo: fulgorẽ, fulgor quidã propri⁹, maior aut minor, qui ineſt cryſtalino humori. Vt ſcilicet vitrũ vitro aut cryſtalũ cryſtalo, contingit eſſe ſplẽdidius, aut turbidius. Itaq; ſuperante lumine, & deficiente opaco fit glaucũ, nigrum contrariis cauſis. Quæ ergo (dicit) poſſunt facere glaucum, ſunt hæc, magnitudo cryſtalini, aut ſplendor, aut poſitus ſublimis, aut paucitas, & puritas ſucci aquei, qui eſt circa pupillã. His omnibus cõuenĩẽtibus fit glauciſsimus, cũ ſcilicet aquei eſt parum & tenue, cryſtalini multum & ſplendens, & prominens. Si nõ omnia conueniũt, non glauciſiſsimus, ſed glaucus, plus aut minus fiet oculus. Nigri oculi contrariis cauſis fiunt, ob exiguitatem cryſtalini, & paucũ ſplẽdorem, & profundum ſitũ, & ſucci aquei redundantiam & impuritatem. Ex his ſatis conſtat colorem ſi quam temperamenti partem ſignificare poteſt eam profecto eſſe, quę in patientibus qualitatibus humore inquã & ſiccitate cõſiſtit. Glaucus nimirũ ſignificabit ſiccitatem

tatē oculi, niger humorē, nam redundantia aquei prę crystalino succo humidiorē oculū facit, redūdantia crystalini prę aqueo sicciorē. Quod Arist. loco citato ex opere de generatione animalium docet vel eo argumento, quod senescētibus hominibus glauci soleant fieri oculi. Quod etiā Gal. hoc loco dicit. Sed in hac parte videtur aliorū colorū causa desiderari, nō enim glauci, aut nigri solū esse possunt oculi. Verum hęc nos oportet addere. Quod ita faciemus si causas recēsuerimus generatim, & si quæ à Galeno omissæ sunt, addiderim⁹. Colores hos aut illos, hac aut illa splēdidi & opaci permistione fieri recte diceba-tur: sed splēdoris causam vnā, & opacitatis alterā easq; pręcipuas videtur mihi omisisse, nā splendorē in crystalini magnitudine & fulgore proprio posuit, opacitatē in multitudine & impuritate aquei. Tamē maxima causa splendoris est in spirituū copia, & pręcipua attēperādi hunc fulgorē causa est color tunicę vueę quę nō eodē omnino colore affecta in omnibus hominibus est: sed in quibusdā cęrulea, in aliis fusca, viridis in aliis, atq; horum quodvis est plus, aut minus in his aut illis. Quę certe causa maxima est, vt alius glauc⁹, alius ceruleus, alius fuscus, alius fulu⁹, alius viridis, alius niger oculus sit, accedētib⁹ ijs causis, quas Ga.

& Ari.

& Ari. referũt & maiori aut minori spirituũ fulgoreatq; copia. Dictis ergo glaucedinis cau sis, accedit color vueæ nō satis fuscus, causis nigritiei accedit valde fuscus vueæ color, nisi magnus spirituum splendor sit. Nam si cum fusca vuea magnus sit fulgor spirituum, fient fului oculi, quales in leonibus sunt. Cerulei fiunt ex cerulea vuea, virides ex viridi vtriq; cum fulgore spirituum. Glauci igitur & fului vtrique sunt splendidissimi, tamen non eo dem modo. Nam glaucis est fulgor candoris, qualis in piscium scamis, in fuluis splendor ignis, qualis in candentibus prunis. Proinde glauci fulgore proprio crystalini fiunt magis cum magnus, & pellucens, & prominens est, fului splendore spirituum magis, cũ accedit fuscus color vueæ, sed de coloribus hæc sunt satis. Quod addit crystalinum duriorẽ osten dere oculum sicciorem, & molliorem humidiorem, reprehendunt quidam, quasi inepte quod notius est ex ignotiori significetur. Nã facilius sit agnoscere, quam humidus sit oculus, quam in viuente homine, quam mollis succus crystalinus: & reprehendunt merito. Nisi forte nunc differens de signis repente di uertit ad causas, dicitq; siccitatem crystalini quam durities comitatur, facere vt oculus sit siccus.

De temperiebus autem cordis statim dicatur, hoc ante omnia nobis in memoriam reuocantibus, quod quidem quācumq; particulam, aut calidiorem, aut frigidiorem aut sicciorem, aut humidiorem factam esse ad seipsam dicimus, non cum aliqua alia conferentes, Vtcunque enim cor factum sit alicui natura frigidius, multo calidius est temperie, calidissimo cerebro.

MOnet hic Galenus, quod ego paulo superius dixeram, membra singula duobus modis posse calida, frigida, humida aut sicca dici. Nam vel inuestigatur singulorum generum natura & conferuntur, omnia cum cute vt pote omnium temperatissima: vel inuestigatur in suo genere quodq; quale sit, & tunc conferuntur singula cum seipsis, hoc est cum iis quæ sunt eiusdem generis. Vt cor, cū cordibus, cerebrum, cum cerebris. Itaque nō dicimus cor frigidum esse quod simpliciter tale sit, se quod ad alia corda. Itaque cor calidum, est calidius quam corda solēt, frigidius etiam frigidum, temperatum vero, quod tēperatius est reliquis cordibus. Non ita tamen quòd vicinius sit æqualitati ponderis quàm reliqua (nam cum corda omnia sint calida,

cor

cor frigidum erit æqualitati vicinius) sed quod medium teneat eius latitudinis, qua temperies cordis vagari potest. Est scilicet cordi, ita vt cuilibet membro, latitudo quædam temperiei, & certi fines, quos vltra, aut citra nequit consistere: in horum medio est id membrũ quod temperatum esse dicitur. Reddens horum causam Gale dicit, cor natura frigidissimum, calidissimo natura cerebro esse calidius. An præter naturam possit cor ad frigiditatem cerebri venire, aut cerebrum ad calorem cordis, quidam dubitant. Mea nihil refert. Hîc de naturis non de morbis disputatur. Sed si parergon etiam dicendum aliquid est, videtur alteratione cerebri id fieri posse, cum Erisypelata pati soleat, non tamen alteratione cordis, quod viuente animali minimam refrigerationem sustinere potest. Tanta enim est caloris necessitas hoc loco. Illud vnum sciri expedit cor naturâ adeo calidum esse, vt tota suæ temperiei, in calore, & frigore latitudo, sit supra totam latitudinem cutis. Cor enim non potest in animali viuo non esse cute calidius De eius temperie naturali in altera oppositione, suo loco dicetur.

Calidioris ergo, vt ad propriam moderationem cordis signa, quæ inseparabilia simul & propria

propria, magnitudo respirationis, & pulsus celeritas, & densitas est, & audacia, & ad actiones promptitudo. Quod si plurimum in calore excesserit, etiam iracundia quædam furiosa, & temeritas. Est autem & hispidus his thorax & præcipue pectus, & ea quæ in hypochondrijs, his sunt vicina. Magna vero ex parte & totum corpus calidum à calido corde fit, nisi magnopere hepar obsistat. Dicentur autē paulo post totius corporis indicia. Atqui ipsa thoracis amplitudo est caloris indicium, nisi, hic quoque cerebrum magnopere obstiterit. Postquam autem spinalis medullæ magnitudo, analoga illi est in multis, & tantæ quidem erunt vertebræ magnitudine, quanta spinalis medulla, quare & spina tota. Configitur verò thorax illi intergo, vt ad carinam nauis, quare necessario habebit longitudinem æqualem dorso, amplitudinem vero, cum analoga erit conformatio facta crassitiei vertebrarum, pro earum magnitudine. Cum vero cordis calor vincens perflauerit, & dilatauerit in primo ortu, pro huius calore. Qua propter & quando cum exiguo capite erit amplus thorax, maximum

fuerit

fuerit signum caloris in corde: cum vero cum magno exiguus, maxime proprium hoc etiam est cordis frigidioris. Si vero capiti respondet proportione, alijs signis distingue de corde, tã quam ex thoracis amplitudine nihil accepturus.

QVanquam respiratio cerebri opus est; tamen quoniam ad attemperandum cor ea in primis vtimur, non minus, quam pulsus mutatur cum cordis temperie, atqui cordis calor merito affert eas, & respirationis, & pulsus, differentias, quæ aucto vsui familiares sunt. Nam maior calor maiori indiget attemperatione. Merito ergo magnitudo, celeritas, & crebritas, harum actionum, calidum cor declarant. Miraberis fortasse, quod respirationis magnitudinem, pulsus celeritatem, & crebritatem referat. Sed nihil est aliud quantum intelligo, quam quod, vt tres has differẽtias in duabus actionibus insinuaret, breuitatis gratia, vt in respiratiõe magnitudinem, in pulsu reliquas dixit. Videri etiam posset Galen. falso dixisse, hæc signa talis naturæ esse propria & inseparabilia. Nam vt ipsemet primo de diff. febrium docet, inseparabilia sunt, quæ omni, propria quæ soli accidunt. Talis vero, & respiratio, & pulsus, potest

test abesse ab homine, cui natura sit cor calidum, si morbo refrigeratus sit, aut alioqui lan guescēte facultate (nam natura adeò debilis, vt non posit magnitudinem pulsus facere, in corde non vehementer calido, quale in initio capitis describitur, nō sit) & potest adesse homini naturaliter frigido corde, febricitanti. Duorum alterum videtur dicendum, aut Galenum hîc solas naturas considerare, non etiam dispositiones præter naturā, atq; proinde dicere inseparabilia, quæ naturā non alteratam morbo comitātur, & propria, quę nulli alteri naturæ insunt causa ipsius naturæ. aut propria (atq; hoc magis probo) & inseparabilia vocari non eorum signorum, quæ hic referuntur, singula, sed simul omnia, respirationem dico & pulsum magnum, celerem, & crebrum, & audaciam, & ad actiones prōptitudinem, & hispiditatem, & amplitudinem thoracis. Hæc omnia nulli naturæ præter calidam adesse possunt, atq; à calida abesse omnia nūquam possunt. Quod quidem propria & inseparabilia sint ita intelligo, non aliter. Sed venio ad reliqua signa. audaciā dicit esse caloris cordis. Merito quidem, nam timor irascibilis facultatis est passio, eiusdem ergo affectus sunt timiditas, & temeritas, quæ in hoc genere vitia sunt, & audacia quæ est eius fa-

H cultatis

cultatis virtus. Quare cum irascibilis facultas resideat in corde, & animi mores corporis tẽperaturã in primis sequantur, quod Gal. libello in id solũ scripto cõfirmauit, fit vt audacia ex cordis tẽperie fiat, eam vero esse calorẽ ex motu ipsarum passionũ constat. Timor enim est contractio, & refrigeratio quædã innati calidi: ira feruor: timiditas ergo frigoris, contraria ei audacia caloris erit soboles Facit etiã calor cordis ad actiones oẽs promptitudinem, & alacritatẽ, frigus contra, segnitiem. Nam calor agiliores, frigus lẽtiores facit spiritus. Vtũtur verò instrumenta actionum omnium calore cordis, vt omnes mundi partes splendore, & calore solis. Si vero non tantum sit calidum cor, sed valde admodum in calore superauerit, non iam audacia sed temeritas aderit, quoniam tanto calore perturbatur mentis sedes, fit q; ita homo incautus, imprudens, & proinde temerarius, cum alio qui ad iram ipso calore instigetur. Est enim etiam iracũdus, vsq; ad furorem. Videri possit Galenus, hoc loco sibi ipsi contrarius, qui 1. Epid. com. 2. cap. 78. dicit quare iracundi temperamento frigidiore erant, vapores q; digerent difficulter, vtitur verò eodem nomine hic, & illo loco: vtrobiq; enim ὀξύθυμοι esse dicuntur, atq; cum eo loco ὀξυθύμους idest
ira-

iracundos, & θυμώδεις idest animosos distinxerit animosos, & qui ob res magnas solum irascuntur, & minimarum contemptores sunt calidos esse dicit, iracũdos vero quiq; ex leuissimis etiam causis irritantur, frigidos. Tamen hic calidos non θυμώδεις idest animosos sed ὀξυθύμους esse dicit, quos illic dixerat esse frigidos. Verum non est quod te hoc admodum conturbet. Non enim si frigidi, quiq; fuligines male digerunt iracundi sunt, impense calidi non possunt esse etiam iracundi, quin potius res ita habet. audacia fortitudinẽ quandã & robur significat: iracundia non ita, sed debilitatẽ. Nam vt Gal. ipse libello de cognoscẽdis & curãdis animi morbis docet, crebro, & facile irascitur, q quacũq; ex re dolet. Id aperte intelliges si cõsideres multo facilius irasci tristes, q̃ hilares homines, & mulieres, quã viros, & senes nisi prudentes sint, quã iuuenes, & ægros debilesq;, quã robustos & sanos. haud dubiè ergo irasci crebro, debilitatis est, non roboris. Vocatur hæc passio græcis ὀξυθυμία. Robusti & magnanimi viri irascuntur tardius, quin potius aliorũ affectus illi mitigant, & cõponunt, verum cum irascũtur fortius prosecuntur vindictã. Iracũdi enim cum sint debiles, cito franguntur si quis serio obsistat.

ſiſtat. Hoc mulieribus vſuuenire & frigidis quibuſdam viris videmus, quin & atrabiliariis omnibus. Hos ſi quis mitius tractet nulla ex cauſa non iraſcuntur & furiunt, ſi tractentur durius, ſtatim timent. Scimus tamen horum affectum vſtione melãcholiæ eſſe factũ, quare ex ipſis rebus conſtat vtroſq;, frigidos inquam maximè, qui fuliginoſis excrementis abundant ſimul (nam frigidos & ſiccos longe abeſſe ab ira ſtatim dicetur) & impenſe calidos eſſe iracundos & debiles. Neq; id mirũ cum celebratiſsimum ſit omnem intemperiẽ immodicam poſſe quancunq; virtutem debilitare. Frigidi ergo & excrementoſi, maximè ſi anguſto etiam thorace ſint, difficilem habent efflationem fuliginum. Quare irritãtur creberrimè ad iram, debiliter tamen ob facultatis languorem. Calidi impenſe ob nimiam intemperiem habent debilitatem facultatis iraſcibilis, & per impotentiã temperandi iraſcũtur facilime. Vtriq; quidem frigidi, inquã, & impenſe calidi, timidi ſunt, ſi quis obſiſtat. Tamen hoc intereſt, calidi ſunt ſimul temerarii, nimirum antequam quis repugnet, nihil non aggrediũtur per imprudentiã, perturbata ſcilicet mente à calore, tamen terrentur ſtatim. Frigidi non ſunt adeò temerarii. Vere audaces & animoſi ſunt calidi non impenſe,

his

his enim est calor qui instiget, non qui facultatem debilitet. Hi verò non solent esse iracundi, solent enim esse magno capite & thorace, & arteriis magnis, & frui magna ventilatione. Sed de amplitudine thoracis mox dicetur. Modo illud vnum velim omnibus esse persuasum, nihil abesse longius à virili magnanimitate, quam iracundiam, eumq; esse fortiorem, qui irascentis impetum, & sustinet, & sedat, quàm qui irascitur, eum deniq; qui potest iniuriã condonare, quam qui vlcisci, aut facere. Recte enim nos docet philosophi iniurias nasci à timore, esseq; fortitudinẽ cum temperantia coniunctã, quin & alias virtutes cum his, atq; inuicẽ omnes. Sed venio ad reliqua. est inquit his thorax hispidus, pręcipue pectus, id est is locus quo est os vocatũ στέρνον à clauicula nempè vsq; ad cartilaginẽ scutiformem per partem anteriorem thoracis. Et ea (inquit) quæ in hypochondriis his sunt vicina, id est quæ à parte superiori attingunt hypochondria. Denique totius thoracis hispiditas significat calorem: glabrities frigus cordis: quoniam vt caput cõtinet cerebrum, ita thorax cor Sed hispiditas non parem semper calorem significat, sed is plane agnoscitur calidissimus esse corde qui multis, densis, longis, crassis, nigris & crispis pilis abũdat. Ad-

dit magna ex parte totũ corpus calidum fieri, cum cor calidũ est, nisi hepar magnopere obsistat. Merito quidẽ, nam cum totius corporis temperies ex temperie partiũ nascatur, & cor sit pars calidissima omniũ, & quæ suũ calorem per arterias toti corpori impartitur, cum id erit calidum, totũ corpus tale erit. Merito etiã hepar potest plus, quã alia omnia obsistere, vt pote quod natura habet secundum locum caloris. Hoc ergo quod solet esse calidissimum, cum frigidum erit, omnium maxime poterit corpus ad frigus transferre. Si cor moderatum sit, frigore non omnino magno hepatis, totum corpus frigidũ fiet: si vero cor sit calidum, non nisi vehemẽter frigidum hepar sit, totum corpus transferetur. Sed totius corporis indicia paulo post dicẽtur. Amplitudinem thoracis dicit significare calorem cordis, natiuum scilicet, eum q;, quem ab ipsis generationis principiis contraxit cor. Nam calor in principiis generationis abundans, semper facit dilatationẽ, frigus cõtra, dilatari nõ sinit, atq; calor in materia generationis cordis abundans, ad cordis dilatationẽ facit magnopere: cum cor thorace cõclusum cõtineatur. Itaq; amplitudo thoracis significat calorẽ cordis, nisi (inquit) hîc quoq; cerebrum magnopere obsistat: quod mox explicat hoc modo:
ampli-

amplitudinis thoracis cerebrum ſolet eſſe oc caſio:nam cerebrum ſi multum ſit, magna ſit ſpinalis medulla, hæc enim, vt pote quæ ab illo oritur in multis habet cum eo analogiā, atq; vt magna ſpinalis medulla contineatur, magna ſpina ſit opus, & magna ſpina occaſio eſt amplitudinis thoracis. Quoniam thorax configitur ſpinæ in tergo. vt nauis in carina. Quare, vt qui magnam carinam daret, quo nauis conſtrueretur, magnam nauem conſtruendi daret occaſionem, ita cerebrū quod magnam ſpinam fieri fecit, formandi amplū thoracem occaſio fuit. Quam occaſionem niſi cerebrum præſtiterit, amplitudo thoracis cordis calorem indicat. Itaq, cum thorax eſt amplior, quam pro magnitudine ſpinæ, maximus calor cordis ſignificatur, atq; adeo ſi caput, & ſpina exigua ſint thorax amplus, cor eſt calidum, & cerebrum, frigidum, ſi contra illa ſint magna & thorax anguſtus, cor frigidum, & cerebrū calidū eſt. Si vero porportionem ambo hęc ſeruent, alia ſigna conſiderare oportet, tanquam, inquit, nullū ex hac amplitudine, caloris cordis ſignum accipi poſsit. Primum hîc oportet meminiſſe, magnitudinem, aut exiguitatem partium nō ſemper eſſe in calore, aut frigore, ſed etiā in materiæ abundantia, aut defectu: deinde neq; abundantia

hac aut defectu exceptis, omnino probo, quod dicit, amplitudinem thoracis, nullum caloris cordis signum præstare, cum seruat proportionem cum capite. Nam facultas quę amplitudinē fecit proportionem obseruans, potuit non obseruans facere angustiam fuisset q; illud frigoris: hoc ergo non frigoris esse cognoscitur. Dices, sed neq; caloris. Caloris certe est, facta magna spina, vt fundamenta, posse magnum etiam thoracem illi respondētem facere. Nam maioris opis est posse ex magna spina, magnum thoracem ducere, quam ex parua paruum. Quare qui magna spina & magno thorace est, calidior esse agnoscitur corde, quam qui vtrisque exiguis, quanuis vtroq; modo eadem proportio sit. Certe est maioris caloris ex exigua spina magnum thoracem, quam ex magna magnum ducere, & maioris frigoris ex magna paruum, quam ex parua paruum, atq; proinde nō adeò magnū inditium caloris, aut frigoris cordis capitur cum seruatur, quam cum non seruatur proportio: capitur tamen aliquod. Quare & illud quod dicit, amplitudo thoracis significat calorem cordis nisi cerebrum plurimum obsistat, non ita intelligatur, quasi amplitudo spinæ vim totam significationi amplitudinis thoracis tollat, sed quasi minuat.

In

In corde autē frigidiori pulsus minoris moderatis, non tamen necessario etiam tardiores aut rariores, respiratio verò siquidem tanto minor thorax quanto cor frigidius, pulsibus erit analoga: si vero maior quam pro frigoris quantitate, non minor solum, sed etiam tardior, & rarior. Timidi natura sunt huiusmodi, & sine audacia, & pigri, & pectus illis est nudum pilis. De exiguitate autem illius distinguendum vt prius est dictum. Eodem modo, et de totius corporis calore.

Si in corde frigido solum esset diminutus vsus, profecto non fierent pulsus minores antequam tardiores, & rariores, si vere docet Gale. decrescente vsu crebritatem ante celeritatem, & hanc ante magnitudinem amitti, verum cum frigida intemperies de qua hic differitur, non vtrunque fiens sed facta & naturalis profecto vt minor vsus ita minor facultas in eo corde est, quare facultate facta minori, minores pulsus accidunt, atq; quoniam vsus minor fit, non rependitur celeritate, & frequentia, quod magnitudini detrahitur, neque verò tardiores, aut rariores etiam fiunt necessario, sed tunc solum cum valde frigidum cor est. Quod de respiratione dicit

intelliges, si prius consideres, folles quoscunque, tanto minus aëris trahere, cum eadē dilatationū magnitudine, celeritate, & crebritate, quāto sunt minores. Neque vero interest quanti folles sint, vt dilatatio magna, aut parua sit. Æque enim dilatari possunt exigui & magni. Ergo ad respirationem non solum interest, quāta, & quam celeris & crebra respiratio sit, sed etiam quantus sit thorax. Nimirum minor thorax cum eisdem differentiis trahet nimis aëris, quam maior. Potest vero amplitudo thoracis calori cordis proportione respondere, aut non respondere. Nam positum est præter calorem cordis esse alias causas magnitudinis thoracis. Ex dictis apertum fit, quanto thorax maior erit, tāto, eodem calore cordis posito, minori, tardiori, & rariori respiratione esse opus. Nā thorax magnus cum æqualibus differentiis trahit plus aëris, ita tantum cū minoribus. Quare vt æquali vsui à maiori thorace fiat satis minor magnitudo celeritas, & crebritas sufficit. Sed quod dicit, respirationem fieri analogam pulsui, hoc est paruam, non tardam etiam, & raram, cum thorax est tanto minor, quanto cor frigidius, non probo. Quin potius ita statuo, Cum thorax tanto minor est, quanto cor frigidius, vsus gratia, respiratio-

nem

nem esse omnibus differentiis moderatam. Nam si thorax, quanto minor est, tanto cum eisdem differentiis trahit minus, & cor quanto est frigidius tanto minori indiget, & cor est tanto frigidius moderato quanto thorax minor, quam in optime constituto, profecto eædem erunt differentiæ, quæ in optime constituto & moderato. Neque verò hîc est quod dicas facultatem etiam esse minorem vt cor est frigidius. Nam vis respirationem faciens, non est cordis sed cerebri. Quod si per compassionem cum corde ponatur vis animalis debilis, ne tunc quidem erit respiratio analoga pulsibus, siquidem si debilitatis causa magnitudo deest respirationi, cum nõ desit etiam causa vsus celeritate, aut crebritate rependetur, quod non euenit pulsibus. Itaque thorace pro cordis calore amplo aut angusto, moderata fit respiratio: quod si ob intemperiem ponatur immutata facultas, saltẽ non fit analoga pulsibus, neq; statim si maior thorax sit, quam pro frigore cordis, fiet minor tardior, & rarior, sed pro excessus magnitudine primum rara solum, deinde tarda, tãdem etiam exigua. Quod si facultas etiam debilis ponatur, primum parua, deinde tarda & rara. Reliqua ex dictis prius intelligi possint facile.

Siccius

Siccius autem corpulsus facit duriores: & ad iram non prompti quidem sunt, agrestem vero, & implacabilem. Plerūque autem & totū corpus siccius est, nisi hepar repugnet. Humidiores autem cordis signa pulsus molles, & moribus sunt, faciles ad iram, & faciles etiam ad placandum, & totum corpus humidius, nisi hepar repugnet.

COr natura sua non siccum vt Auice. docet, sed humidum esse in controu. probauimus, tamen non ita humidum, vt calidū esse dicimus, sed paulo humidius moderato: vt non mirum si aliqua corda cute temperata ficciora sint. Sed venio ad Galen. Ex sicco corde siccæ arteriæ plerūque fiunt, & earum siccitas duritiem fa-it, duræ arteriæ propriæ differentiæ est durus pulsus, vt molli qualem humiditas facit, propria est mollis pulsus. Sūt talibus instrumentis familiares duro paruitas, & tarditas cum crebritate: molli magnitudo, celeritas & raritas. Harum tamen noluit hic meminisse, quod non sint propriæ. Ira motus quidam est animi, quem ciet non in spiritibus solùm, sed & in ipso corpore cordis, & arteriis Palpitat, nimirum iratus cor, ad quem motum mollia corpora parata sunt

adeo

adeo vt ex leuissimis causis ita moueri incipiāt: sicca vero & dura non nisi ex magnis. Proinde qui sicco corde sunt, tardi⁹: qui molli, citius irascuntur Sed qui in his tardius irascuntur, ægrius placantur, qui citius, facilius quoque. Certe si nulla alia causa sit , vna illa sit satis, quòd qui citius leuiori , qui tardius grauiori de causa irascuntur. Sed quoniā vt mox dicetur calidi & sicci corde irascuntur cito, & placantur ægre, aliam causam difficilis placabilitatis esse oportet, hancq; in siccitate. Ira non quauis ex causa fit, sed ex imaginatione quadam contemptus, aut iniuriæ immerito acceptæ. Hæc imaginatio, vt cum primum occurrit iram facit, ita perseuerans conseruat, perseuerat vero multo magis imaginatio in siccis, quoniam quascunque impressiones retinent diutius: atqui imaginatio, quanquam, vt in sede prima in cerebro est, tamen non in eo solum, sed in aliis omnibus membris operatur, atque dempto cerebro, in corde magis quam in alio quopiam. Quod quidem corpus totum cordis temperiem habere soleat nemo mirabitur cum cor influxum illum, quo singulis sua temperamenta seruat immittat: neque quòd hepar, ad id secundo loco plurimum possit, cum aliis omnibus alimentum commune mittit.

Sed

Sed ſecundum coniugationem primarum qualitatum temperies cordis ita habent. Calidi & ſicci cordis pulſus, duri, & magni, & celeres, & crebri, & reſpirationes magnæ & celeres, & crebræ, & multo magis in celeritatem creſcunt, & denſitatem, non creſcente ad portionem cordis thorace. Omnium hi ſunt piloſiſsimi in pectore, & hypochondrio, ad actiones vero prompti, et animoſi, et celeres, et tyrānici moribus etenim iracundi et implacabiles. De totius autem corporis temperie, atq; de thoracis amplitudine, diſtinguendum, vt in ijs quæ dicta ſunt.

SIccitas cordis facit duritiem pulſus, magnitudinem non addit, ſed perſe detrahit tamen calor facit magnitudinem, celeritatē, & crebritatem, atque idem facit reſpirationes magnas, celeres, & crebras, quoniam ab eiſdem vſus mutationibus, pulſus & reſpiratio eodem modo mutātur. Quod addit multo magis in celeritatem creſcunt & denſitatē non creſcente ad portionem cordis thorace, videtur ambigue dictum non enim ſatis explicat an de pulſibus, an de reſpirationibus, an de vtriſq; dicat, neq; an non creſcente tho

race

race ad portionem, quòd plus, an quòd minus quam pro calore cordis crescat, neq; an crescere in celeritatem, & densitatem, magis quam in magnitudinem, an magis quam crescerent, ni thoraci illud acciderit. Certè ipsa litera in hunc sensum videtur ferre, respirationes fore celeriores & crebriores, quam maiores, si thorax minor sit, quam pro calore cordis. Tamen non video cur decrescente thorace, & eodē calore cordis manente, non fieret respiratio maior antequam celerior, & crebrior. Nam si debilitatem causari vis, exiguitas thoracis nihil detrahit viribus, & respiratio animalibus non vitalibus viribus agitur. Nisi forte accipiat Gal. nomen magnæ respirationis, vt vulgus hominum, non ad magnitudinem thoracis, sed ita vt in thorace paruo, parua respiratio, semper esse dicatur. Verum hoc indignum ingenio Gal. esse censeo. Quare ego in alium sensum feror. Si thorax moderatus sit corde calido, & sicco, pulsum & respirationē, maiorem, celeriorem, & crebriorem æque fore, si vero thorax exiguus fiat pulsum fore etiam celeriorem & crebriorem, quam maiorem, quoniam priores differentiæ non erunt satis. Summam magnitudinem non poterit facere facultas, cum tam calida intemperie, maxime
arteria

arteria ſicca, proinde facit crebritatem ſummam, celeritatem hac minorem, magnitudine maiorem. Addit hos eſſe omnium ſumme piloſos. Merito quoniam habent vt prius inter diſſerendum de cerebro dictum eſt, calidi & ſicci generationem primam capillorũ vberrimam, & optime nutritam, qui nõ ſunt his parati decidere, vt per caluitium, quoniã cutis non adeo dureſcit. Quod animoſos dicit ne ſimpliciter intellige ſed coniungens cũ aliis verbis, ad actiones promptos, animoſos & celeres, hoc eſt ad quiduis agendum celeres, et vltroneos, audaces, hoc eſt incautos, quod imprudentiæ & temeritatis eſt. Nam animoſos non eſſe eos, qui ſint faciles ad irã, dictum iam eſt. Tyrãnicos dicit eſſe moribus hos homines, hoc eſt crudeles, & carnifices, ſi naturæ accedit potentia. Nam iraſcuntur facile gratia caloris, & ſunt implacabiles gratia ſiccitatis.

Si autem humor ſimul cum calore ſuperet, hiſpidi quidem ſunt & hi, minus autem dictis: prompti autem ad actiones nihilominus. Verum non eſt illis agreſtis ira, ſed ſolum ſunt ad iram prompti. Pulſus autem molles, & magni, & celeres, & cerebri & reſpiratio thora

ce respondente proportione cordi, secũdum eandem pulsuum formam, eo autem facto minori, tanto celerior & densior dictis, quãto thorax minor. Magna autem temperamenti facta cõuersione maximè si secundum humorem hoc fiat, præter dicta, & morbi ex putredine, corruptis, & putrefactis in illis succis, incidunt, & expirationes maiores & celeriores inspirationibus, quin & in pulsibus constrictio celeris.

HIc quoq; quod de respiratione dicit indiget animaduersione. Nimirum cum thorax est tanto maior, quanto cor calidius, respiratio moderata erit, non magna celeris, & crebra vt pulsus: atq; si thorax sit minor, quã pro calore cordis, non crebrior & celerior solùm, sed maior etiã respiratio fiet. Quibus humor maior, quam calor est, merito sunt paratiores ad morbos ex putredine, vt contra quibus calor maior, quam humor sunt paratiores ad vstiones. Merito etiã illis est expiratio, & constrictio pulsus maior & celerior inspiratione & dilatatione, his vero cõtra: quoniam illi indigent expurgatione magis gratia humoris, hi magis attemperatione gratia caloris.

Humidiori autem & frigidiori corde pulsus quidẽ molles, moribus vero sunt sine auda-

cia, & timidi, & segnes. Sunt autem & nudi pilis huiusmodi pectore, & cito placantur, vt neq; ad iram sunt admodum prōpti. Quæ verò ad thoracem & totum corpus pertinent, eodem modo, quo in antea dictis, est distinguendum.

MOlles pulsus humoris gratia, minores etiam, tardiores, & rariores erunt gratia frigoris. Sed quod ad mores attinet huiusmodi homines placantur facile, neq; facile irascū tur causa ipsius temperamēti, atq; si bene difflentur. Nam si hi sint etiam arcto thorace & capite, & hac causa ventilentur male, iracundi sunt. Siquidem & mulieres, etsi hac temperie præditę sunt, iracundæ esse solent. Sed illud vnum notatū hoc loco velim, naturam frigidam & humidā cordis, quæ pituitosa solet esse plęrunq; ad mores plurimum facere. Quare nō video cur Gal. 1. de tuenda valetudine dicat pituitam nihil facere ad mores.

Frigidius verò & siccius cor pulsus duros facit & paruos, respirationem verò si ad portionem frigoris paruus sit factus thorax, moderatam, si verò maior, rarā & tardam. Omnium maxime sunt hi sine ira, coacti verò qui busdam

busdam irasci, seruant querelam; sunt vero & omnium maximè glabri pectore: de exigui tate autem thoracis, atq; etiam totius corporis frigore eodem modo definiendum. In omnibus verò dictis illud commune oportet meminisse, quæcunq; de moribus aut nunc, aut in alio sermone scripta sunt ad cognitionem temperiei, non de bonis, aut malis moribus philosophia factis, sed de naturalibus dictum esse.

FRigidũ & siccũ cor duros, & paruos, tardos etiam pulsus faciet, raros non adeò. Quoniam cum duæ causæ cõuenerint exigui tatis, & tarditatis, haud multum raritate erit opus, maximè si debilitas etiam accedit (vt est verisimile) cui crebritas est familiaris. Respirationem, si ad portionẽ frigoris paruus thorax sit, moderatam esse recte nũc dicit. Atq; ita dictum in aliis temperiebus cordis oporte ret. Iam vero crescere thoracem frigido manẽte corde, perinde est ac vsum minui, proin de respiratio in primis rara, deinde tarda fiet, parua non nisi thorax plurimum, aut frigus cordis crescat, cũ amittatur crebritas primo & magnitudo vltimo. Neq; vero proinde pul sus etiam oportuit esse raros antequam paruos, quoniã vt dixi id durities arteriæ impe-

dit. Reliqua ex dictis sunt perspicua. Monet vero Galenus caute admodum, quæ de moribus qui sequũtur temperamenta naturalia hic aut vbi vbi alibi scribũtur (scripsit vero li. quod animi mores corporis temperiẽ sequãtur. &c. 2. de natura humana) de naturalibus moribus intelligi. Nam per philosophiam, & per probam aut malam educationem & consuetudinem cum bonis viris aut malis, mutari possunt naturales mores, potestq; frigidus & siccus iracũdus, & calidus & siccus patientissimus fieri. Atq; plusquàm hęc omnia gratia Dei potest ad bonos mores. Nã diuina vocatio mala natura pręditos, & male educatos, eosq; qui in malis operibus consenuerunt, solet ad bonos mores trahere. Sed hic illud vnũ consideratur, quod ipsa natura fert. Temperati cordis videtur signa omisisse, tu tantũ intellige, illud esse in mediocritate omniũ eorũ quæ dicta sunt.

Hepatis calidoris signa, venarum latitudo, flaua bilis multa, in tẽpore autem vigoris etiã nigra, calidior est illis sanguis, & huius causa etiam totum corpus, nisi cor repugnet: hispiditas circa hypochondria & ventrem: frigidioris vero, angustia venarum, pituitæ plus, sanguis frigidior, & totius corporis habitus frigidior,

dior, nisi à corde calefiat, hypochõdria & venter sunt nuda pilis: siccioris verò sanguis crassior, & parcior, & venæ duriores, & totus corporis habitus siccior: humidioris autem sanguis copiosior & humidior, venæ autẽ molliores, ita vero & totũ corpus, nisi cor repugnet.

VEnę ex hepate oriuntur, non quidem vt nerui ex cerebro (longe enim diuersa substantia venarum à substantia hepatis est) sed vt arbores ex terra, tamen hoc est satis vt venæ principio attestentur, & in temperamento, & magnitudine, hepate videlicet calidiore venæ fiunt latæ, quoniã calor eo loco ingens inter corpora efformandum eas dilatauit: hepate frigidiore, cõtraria causa angustæ fiunt. Hepate ficciore ficciores fiũt, atq; proinde duriores: hepate humidiore humidiores, atq; proinde molliores. Quanquam haud scio an satis perspicue sentiri hæ qualitates in venis posint, cum non pulsent. Iam vero cum hepar sit sanguinis, & quatuor succorum officina, nihil mutabit temperies hepatis priusquã qualitatẽ sanguinis, abũdantibus calidis aut frigidis succis, vt in hanc aut illam partem tẽperiẽs hepatis inclinabit. Calor faciet multam bilem flauã, quin etiam in vigore ætatis, hoc est in medio iuuẽtutis, calori tẽperamenti na-

turalis calore ætatis accedēte, bilis nigra vſtio
ne generabitur (probauimus enim lib. 6. Cō-
trouerſiarum corpora melācholica cum alte-
ratione fiūt, calore fieri) quare ſanguis erit il-
lis ſemper calidior, & per ſe, & quoniam
multis calidis ſuccis admiſtus erit, flauæ in-
quam, aut atrę bili. Nam & ſi atra bilis eſt ſub
iecto frigida, retinet magnā ignitionē, vt alia
omnia quæ vſtione generantur. Frigus hepa-
tis faciet multū prouentum pituitę. Nam me
lancholia aut qualitatem alimentorū aut mo-
dum ſubſtantiæ ipſarum carniū magis ſequi-
tur, faciet etiam ſanguinem frigidiorē, & per
ſe, & per frigidorū admiſtionē. Siccius hepar
faciet ſiccum ſanguinem, quare cum ſanguis
pertineat ad terram, & quę talia ſunt ſiccatio
ne craſſeſcere, quarto meteorō monſtratum
eſt, fit vt craſsiorem etiam faciat, parciorē ve
ro quoniam omne ſiccum corpus eſt exſuc-
ce: proinde humidius hepar facit copioſiorē
& humidiorē. Cōmune vero eſt illud omni
intemperiei hepatis, tale fieri etiam totū cor-
pus niſi tamen in tribus illarum calore, frigo-
re, & humore, cor repugnet. Nam ſiccitatem
hepatis nō poſſe humore cordis corrigi mox
dicemus. Calor quoq;, hepatis non aliter quā
cordis facit hiſpiditatem, frigus glabritiem,
Sed vt cor in thorace & hypochondriis qua
parte

parte sursum spectant, ita hepar in ventre inferno, & hypochondriis qua parte spectant dorsum. Nam hæc regio habet cum eo viciniam & rectitudinem.

Calidioris autem, simul & siccioris hepatis signa, maximè hispidũ hypochondriũ, sanguis crassior, simul & siccior, bilis flaua plurima in vigore autẽ etiã nigra, venarũ amplitudo, & durities, ita vero & totum corpus, calor enim qui ex corde oritur vincere potest eum quod incipit ab hepate frigus, vt & frigus calorem, siccitas vero non potest in contrarium à corde facto humidiori transferri. In medio autem dictorum est hepatis humiditas, magis enim vincitur à cordis siccitate, quam siccitas ab humiditate, minus autem quam calor, adhuc autem minus quam frigus, hæc enim est quæ facillimè omnium, quæ ab hepate oriuntur qualitatũ vincitur. Constat ergo cum in idem conuenerint, amborum principiorum temperies, totum corpus exacte secundum illas affici, dicentur autem paulo post illius signa.

SIgna fere omnia quæ compositarum temperierum dicit, partim ex dictis de simplicibus, partim ex dictis de corde fiunt perspicua.

ſpicua. Illud vnum lubet monere, quanquam huic naturæ erunt latæ venæ, minus tamen latas, quã calidæ & humidæ naturæ fore. Nam etſi ſit calor qui dilatet, non obedit ſicca, vt humida materia. Sed quod de cordis qualitatibus quas cor corrigit dicit, eſt perpendendum. Facillime dicit frigus hepatis à cordis calore cohiberi, difficillime humiditatem à ſiccitate, mediocriter calorẽ à frigore. Hũc enim plus quam humiditatẽ, à ſiccitate, minus quã frigus à calore, ſiccitatem hepatis ab humiditate cordis omnino non corrigi. Atq; hac cauſa, quanquam in omnibus aliis temperiebus ſimplicibus hepatis dicens talis eſt totus habitus corporis, aderet, niſi cor obſtiterit, in ſola temperie ſicca id tacuit. Quòd frigus facillime calore cordis corrigatur cauſa eſt, quòd fons innati calidi cor eſt. Proinde merito id poteſt calfacere totum corporis habitum ſi calidum eſt, non minus, immo fortaſſe plus etiã quam hepar refrigerare & ſi ſit frigidum, ſed quoniam magno cordis calore, nõ ipſum cor ſolum, ſed totus etiam habitus corporis multum indiget. Cordis frigus magnopere totũ habitum refrigerare poteſt, quãquam hepar calidum ſit. Sed quod humiditas poſsit à ſiccitate, & ſiccitas ab humiditate cordis nõ poſſit corrigi videtur præter rationẽ, ſi verè prius
dictum

dictum est, cordis naturam humidam esse. Sed meminisse oportet ita dictum esse, cor esse humidum, vt posit quod siccum dicitur plus siccitatis, quã humoris habere. Igitur siccitas cordis, etsi exigua, accedente calore poterit habitum corporis alterando, & calidiorum sicciorumq; spirituum influxu, siccare: sed cum habitus corporis ab hepate, aut corde trahendus ad suam temperiem sit, aut alte ratione, aut alimẽto, certe neutro modo possit cor humectare. Nam exhibito alimento non potest cor cum hepate, quod copiosissime illud membrum omnibus parat certare, humiditas vero est inefficacissima, maxime cum exigua vt in corde est, nisi accedat ei socia aliqua agentium qualitatum, quæ posit iuuare, quæ tamen in corde non est, nam calor nihil minus facit quam humectare: siccat enim potius res vicinas semper, eorum ergo, quæ Galen. oculatissime considerauit hæc est causa.

Humidius vero simul & calidius hepar, minus quidem quam calidius, & siccius, facit hispida hypochondria, plurimum vero sanguinem, & venas magnas, & habitum humidiorem & calidiorem, nisi cor repugnet. Si vero multum secundum ambas qualitates à modo

recedat, facile alteratur à putridis & cacochymis morbis, magis adhuc si plurimum creuerit humor, exiguum autem calor. Si verò rursum parum augeatur humor, multum autem calidum, statim cacochymi fiunt. Humidius vero & frigidius hepar, depile quidem habet hypochondrium, sanguinem autem facit pituitosiorem, simul cum venarum angustia, & totum corpus eodem modo habens, nisi à corde in contraria transferatur. Frigidius verò & siccius hepar, sanguine carens, & angustis venis, facit corpus & frigidius, hypochondrium etiam nudum, nisi hic quoque cor dominetur.

SAnguis impatiẽs est putredinis, nõ quod diu duret non putrescẽs, si cõstipatus multusq; sit, maximè si perse sit humidus, sed ꝙ putrescẽs statim mutet naturam vt alio loco diximus. Cacochymię ergo vexabũt calidos, & humidos, aut bilescẽte sanguine per putredinẽ, aut corruptis simul succis omnibus. Putrescere vero paratissima esse calida, & humida, atq; humoris, magis quam caloris causa, in meteoris dictum est. Reliqua omnia sunt iam ex dictis apertissima.

Temperiei autem testiculorum, calida quidem

dem libidinosa est & virorum generatrix, & fœcunda, & celeriter vestit pilis partes genitales, attingit vero & vicina. Frigidior verò cõtraria, & humida quidem multo, & humido semine est: sicca autem pauco, & mediocriter est crasso semine.

TEstes calidos esse admodum, etsi admodum sanguinei nõ sint diximus supra: id vero perspicuũ facit illud frigus, quod iis sectis accidit, toti corpori. Post cor, & iecur habent testes tertiũ locũ caloris, humidi etiam sunt, quod illorum mollities indicat sed non eatenus ad libidinẽ agi homines irritãte semine Gal. docet, sexto de locis patiẽtibus, irritabit vero multo plus calidũ, quã frigidũ semẽ quare cũ calidi testes calidũ semẽ, frigidi frigidum generent, merito calidi libidinosos homines faciunt, frigidi contra. Est etiam fœcunda, natura calida testiculorum, quoniam multum seminis generant, idq; calidũ & potens, & eâdem ratione generant, qui ea natura sunt mares magis, quam fœminas. Nimirũ causæ omnes, quibus mas fit, in calorem, & quibus fœmina in frigus redigi videntur. Siquidem mares in dextra vteri parte fiunt, fœmine in sinistra. Vt Hip. docet, sicque semine quod è dextro teste mares, quod è sinistro

prius & magis intumescente erumpit, fœminæ generantur, vt Gal. docet, causa profectò est, quod testes & vterus dexter, sinistro calidior est, igitur & testes natura calidiores apriores erunt ad mares generandum, quam qui calidi non sunt. Qua enim alia causa senes fœminas plærũq; generãt, neq; profectò obscura est causa. Nam calor seminis, faciens partes genitales erumpere, facit pro fœmina marẽ, vt differẽtes de sexus temperamẽtis in cõtrouersiis ostendimus. Quædam aliæ causę sunt, quę nõnihil faciunt, vt mas aut fœmina generetur vt quod recens, expurgata mulier sit in die cõceptionis marẽ, quod multo ante, fœminã generandi est occasio: & ꝙ quę bonis succis abũdant, marem, quę malis fœminã concipiãt. Quo fit vt quę marẽ cõcepit benè colorata sit, quę fœminã minus. Sed ad hunc locũ illud vnũ probari retulit, calorẽ testiculorũ vteri & seminis mares generãdi esse causam. Calor etiã facit celerẽ pilorũ ortũ. Testiculorũ quidem, in partibus genitalibus & vicinis. Quæ sint vicinæ, statim diffiniet Gale. Frigus testiculorũ facit contraria: homines scilicet parũ libidinosos, parũ etiam fœcũdos & fœminas magis quã mares generare aptos, & glabros illis in locis nimirũ cõtrariæ causæ contraria semper facere natæ sunt. Hu

mida

mida testiculorũ natura abundat multo semi ne & humido. Monstratũ enim est in controuersiis semen neq; esse partẽ substãtiæ ex mẽbris omnibus liquescentis, quę quorundam erat opinio: neq; esse alimẽtũ quod omnibus in partibus redũdet, neq; excrementũ nutritionis omniũ partiũ in testes confluẽs, neq; omnino ex toto corpore decidi, sed in vasis seminariis solũ, & testiculis generari, partibus his alimentũ sibi parãtibus: Vt lac in mãmis, & medulla generatur in ossibus. Cũ ergo humida mẽbra multo succo abundent, eo pręcipue qui illis naturalis sit, & sicca exsuccia sint constat humidos testes multo, siccos pauco semine esse, cũq; simili suę naturę alimento pars quęuis vtatur, & id quod cõmutat in sui similitudinẽ transferat, testes humidi humidã semen facient, sicci siccum, quod si siccũ statim etiam crassum facient. Nã cum semen nõ sit ad aquam solũ, sed ad terram, etiã partim pertinens, siccatione crassescet: hoc vero quarto Meteoron docuimus.

Calidior autem & siccior, crassissimũ habet semen et fœcũdissima est, & celeriter ad coitũ animal irritat statim ab initio, sed & hi celeriter fiũt hispidi partibus genitalibus, et omnibus quæ circa illas sunt, supra quidẽ vsq; ad

partes

partes circa vmbilicum, infra vero vsque ad media femora. Petulans igitur huiusmodi temperies, manifeste ad venerea; cito verò lassatur atq; si cogatur, læditur: coeunte vero humore cum calore hispidi quidem minus hi, pluri verò abundant semine. Non appetunt quidē plus alijs, vtuntur verò cum minori noxa multa venere. Si verò manifestè ambo creuerint, humor inquam & calor, non sine læsione abstinent à venere. Si verò humidiores & frigidiores temperie testes facti sint, nuda pilis sunt vicina & tarde incipiunt vti venere, & neque proni ad actionem sunt, aquosum enim & tenue illis est semen, & infœcundum & mulieres generans. Frigidior vero & siccior temperies, in reliquis quidem similis est dictis, crassius vero illis semen est & omnino exiguum.

CAlidi & sicci generāt semen calidū, & crassum & sine serosa humiditate, proinde maximè fœcundū. Quo fit vt & hęc natura fęcūdissima sit, non multitudine seminis (nā hac causa fęcundior esset calida & humida) sed qualitate. Protinus ab initio tales homines irritātur ad venerē. Hoc refertur ad ętatē. Scilicet vix dū pueritiā excesserunt, cū ad venerem

venerē instigātur, & cito etiā fiunt hispidi, in partibus quę circa genitales sunt. Hęc vero sunt à parte superna, vsq; ad vmbilicū, ab inferna vsq; ad media femora. Nimirū dictum iam est sępius, calidā & siccā temperiē celerē habere pilorū generationē. Sed quod ad venerē attinet, homines hi instigantur facile ad venerē, ob quandā acrimoniam seminis, tñ cito lassantur, quoniā nō admodū in his virtus cōstat, et si cogātur vti, aut spōte vtantur multa venere, lædūtur magnopere, quoniā indesiccationē nimiā incidunt, nō enim abundant multo, & excernūt multū. calidi & humidi quoniam minus acre habent, non irritantur magis, tñ quoniā abundant pluri cum minori noxa sustinēt multā venerem, vsq; adeo vt si valde calidi & humidi sint nō possint sine noxa omninò à venere abstinere. Nimirū vt postea dicetur venus nō semper est noxia, sed nonunquā vtilis causa & salubris sed non omnibus naturis neq; in omni affectu, sed illis naturis, quæ pluri semine abundant est ad salubritatē magis necessaria, nam illis retinetur magis, quoniā est plus quod retineatur, retētio vero quātas noxas afferre possit aliis locis est dictum, maxime sexto de locis patientibus. Vbi Galenus docuit melancholias, pręfocationes, epylepsias, apoplexias & syn-

& syncopas, atq; deniq; omnes affectus qui ex veneno retento, & putrescēte semine fieri solere. Si ergo calidi & humidi plurimum abūdant semine, maximè periclitantur in seminis retentione, & quoniā multū habēt & quoniam calidum & humidum, quæ verò talia sunt, obstructa facilimè putrescunt. Igitur quibus talis natura est, aut omnino ducere vxores debent, vel nubere viris, vel si abstinere velint, maiori cura debent corpora ieiuntis, & aqu[illegible] potu macerare, & victu semper siccante vti, atq; id curare vtquā minimè fieri posit, libidinosæ imaginationes in eorum mentem subrepant. Id quod non aliter melius fit, quam si in rebus frugi semper occupati sint, frigidi & humidi testibus, glabras habent dictas nuper partes, & tarde incipiūt vti venere, rarò ante iuuentutem, quoniam cum natura sint frigidi expectant calorē ętatis, neque proni sunt ad actiones venereas. Habent enim semen frigidum & tenue & serosum, qualeq; in testiculis fœminarū & in glandulis virorum, quæ vocantur parastates fieri solet. Proinde est infœcundum, omnino quidem, si magnum frigus sit, si moderatius parum fœcundum, & fœminas generans: frigidi & sicci testes reliqua omnia habent vt frigidi & humidi, tardam scilicet venerem

exiguam

exiguam promptitudinem ad coitũ, & infœcunditatem: sed illud interest, quod crassius & minus semen generant: minus quoniã sunt exsucces, crassius quoniam siccius. An frigidi, siue humidi, siue sicci sint iuuentur, an lædantur venere Galenus non dixit. Possit videri alicui ex his quæ Hip. sexto Epidem. docet fieri vt iuuentur, siquidem dicit pituitosis morbis venerem remedio esse, pituitosis vero frigidi videntur esse magis expositi. Cæterum siquis quæ Gal. in com. eius sententię docet consideret, haud amplius dubitet non ad pituitosos morbos esse venere vtcunq; vtendum, sed virtute constante, tunc enim siccando iuuabit, constare vero qui possit in homine frigido natura & frigido affectu occupato? Sed in eo qui natura sit calidus, aut saltẽ non frigidus, quãquam occasione aliqua modo pituita abundet: id quod calido & humido eueniet magis. Nam calidi & sicci natura, pituitę nulla qualitate analoga est, vt hac quoq; ratione videatur venus calidis & humidis vtilissima.

Habitus autem totius corporis, dictum quidem est etiam prius, similes esse cordi & hepati, vincit autẽ similitudo eius, quod habet fortiorem primarum qualitatũ quampiam, quas

& actiuas vocant. Totius autem corporis habitus in illis partibus præcipue dicitur, quæ intuentibus occurrunt primæ, musculi autē sunt hi qui ossa omnia ambiunt: carnes quædā compositæ, ex simplici & prima carne, & quibusdam fibris, quibus illi facti sunt. Propria enim musculorū substantia hæc duo sunt. Nam quæ in ipsos veniunt vasa vt riuuli quidam sunt: non complētes illorum substantiam, sed ministrantes vt possint permanere. Dicentur ergo etiam signa temperiei horum in bene temperata habitatione, mutant enim quæ intemperatæ sunt, cutem suo modo formātes, & corrumpunt signorum quædam. Ita autem si in bene temperata regione æstatis tēpore, se ipsum nudum soli exposuerit, mutabit signa, quæ in calore sunt, & in mollitie, & duritie. Si autē vt temperata est regio, ita & ipse bono victu vtatur, neq; exurens sese in sole nudus singulis diebus multum. Sed neq; vt quidā, more puellarum in vmbra degens, exacta signa ostendet temperiei. Igitur tāquam de his sermo futurus sit, nunc ad illum animum aduertamus.

Actiuas qualitates vocat hic haud dubie

quatuor

quatuor primas,quæ qua ratione actiuæ vocentur, vt q; nihil hac in re discrepare Gal. & Arist. videantur quibusdã. 1. cap. 4. meteorõ diximus. Musculos hîc diffinit per materiã, dicens, sunt carnes quædam cõpositæ, ex simplici & prima, & quibusdam fibris. Nimirum musculi sunt carnes illæ quæ ossa nostra omnibus fere in partibus ambiunt, quæ tamẽ cõstat, ex fibris neruorum ligamentorum, interiecta carne simplici. Simplex vero caro est sola ipsa caro sine fibris omnibus, quæ quanquã nullibi sit vt videri posſit, quoniam vbiq; permista fibris deprehenditur, inest tamẽ re vera, & intelligi potest: alia quædã caro est glandularum, sed hæc non est in musculorũ substantia. Musculorum enim duæ tantum sunt partes: dictæ fibræ, & caro. Nam venę & arteriæ, quæ in eis sunt, non sunt propriæ eorum partes: Dicentur enim propriæ instrumẽti cuiusdã partes, quæ in quouis instrumẽto actionem aliquam, aut vsum præstant, ad propriã illius actionem: non propriæ verò, quæ non præstant quidquam ad eam actionem, sed necesſitate quadam in eo factæ sunt: velut oculorum partes propriæ, sunt tunicæ, humores, neruus, & musculi. Nam hę omnes partim ad videndum, partim ad benè vidẽdum, necesſariæ sunt. Venæ tamen in eis alimenti causa

factæ sunt, ad videndum verò nihil conferũt Proinde si quis oculũ enumeratione partiũ, per materiã definire vellet, haudquaquã venarum & arteriarum deberet meminisse, velut profectò neq; in hac musculorum definitione oportuit venarum meminisse. Quoniã ad mouendum nihil præstant. Certe libro de motu musculorum expræstantissima causarum, hoc est, ex fine musculorum definitionẽ accepit dicens, esse instrumẽta volũtarij motus. Non tamen hic fecit deterius, immo vero ad præsentem doctrinam multò melius, ex simplicibus partibus accipiens. Quoniam temperamentorum signa inuestigat: temperies verò simplicium partium est per se. Rursum hic præfatur, quod de temperamẽtis cerebri dicere incipiens, præfatus est, intelligi nempe talia signa talium naturarũ fore, in regione temperata. Id cur dicat illic explicuimus. rursum præfatur intelligi nisi quis malo vtens victu permutet signa. Nam si quis in sole ardente moram faciat, quacunq; temperie sit, nigrescet, si in vmbra degat, erit cãdidus. Oportet verò tales causas præscindi, quoniam tales omnes causæ mutant cutis colorem antequam corporis temperiem. Quo fit vt non mutata temperie mutent signa. Ergo erit hic sermo de homine, qui in regione tem
perata

perata ſit, bonoq́ue vtatur victu.

Moderatæ tẽperiei ſigna in toto habitu animalis, color ex rubro & albo permiſtus, capilli verò flaui mediocriter, & criſpi plerunq;, mediocritas verò carnium in quantitate & qualitate. Medium enim eſt huiuſmodi corpus omnium exceſſuum, vt qui intelliguntur & dicũtur ad illud. Etenim corpus craſſum ad hoc dicitur craſſum, & tenue eodem modo ad hoc. Multæ carnis & exiguæ carnis, & pingue, & durum, & molle, & hiſpidum, & glabrũ. Nihil ergo horum eſt moderatum, ſed vt regula Policleti, ad ſummum omnis mediocritatis peruenit, vt tangentibus neq; molle videatur, neq; durum, neq; calidum, neq; frigidum, vidẽtibus autem, neq; hiſpidum, neq; glabrum, neq; craſſum, neq; tenue, aut aliam aliquam habens immoderantiam.

RVbrum facit bonus ſang. albus eſt ſolidarum partium. Quare boni habitus color ex his miſtus eſſe videtur. Capilli in eo habitu ſunt flaui per iuuentutem, in alijs ętatibus alios colores habent, vt exigit ipſa ætatũ mutatio. Criſpi capilli, non admodum ſed mediocriter, ſunt vt reliqua omnia ſunt medio

 cria

cria, vel hac vnica ratione, quod in alijs attributa omnia & nomina excessuum non simpliciter, sed ad hunc habitũ dicãtur. Vt quod eo crassius est, crassum, quod tenuius, tenue, ita vero & reliqua, sit.

Quæ verò moderato calidiora quidem sunt, non tamen humidiora, aut sicciora secundum carnes (in his enim præsens sermo) videntur quidem tangentibus tanto calidiora quanto sunt etiam temperie calidiora. Hispidiora verò tanto sunt, quanto & calidiora, & pinguedinis habentia minus, colore verò rubra, & nigris capillis. Frigidiores autem tẽperiei signa, glabrum, & pingue, & tangentibus frigidum. Color autem illis simul cum capillis magis rufus: multum vero si est frigus, liuidus quodam modo est. Et consuetum est quibusdã medicis hos plumbi colores. Siccior autem tẽperies tanto fortior est & durior moderato, quanto sit siccior, alia verò eodẽ modo: & humidior quidẽ alijs est similis, meliori autẽ carne & molliori. Atqui & intemperies facta coniugatione primarum qualitatum compositam etiam habent signorum speciem.

Temperies

TEmperies carnium tactu sentiri potest (cum sint partes externæ) est que hoc signum ab ipsa substantiæ proprietate. Verum non vtcunq;, neq; sine magna arte explorari potest. Nam cum innumeræ causæ sint, quæ calfacere, aut refrigerare possunt, antequam corporũ naturã mutent, raro qualitas quę tactui occurrit potest indicare naturã. Neq; solùm refert quibus à causis patiatur corpus quod in examẽ venit, sed etiam quo modo is qui tãgit affectus sit. Nã frigidis calida, & calidis frigida videntur esse omnia. Ergo oportet eum qui tãgit, & eum qui tãgitur ab omni alteratione abesse: id quod difficillimè fortasse fieri posit. Proinde satius sit eum hominẽ cuius naturã scire cupis, non semel, neq; vna occasione, sed sæpe, & multis varijsq; tangere: vt qui plærunq; calidus deprehenditur, calidus, qui frigidus, frigidus esse putetur. Frigidis dicit esse colorem in facie & capillis. magis rufum, quam calidis, non quòd idem color in facie & capillis sit, sed quod vterq; sit remisior, & ad rufum magis spectãs, quã in calidis. In his enim dixerat facies esse rubras, capillos nigros, in his capilli sunt rufi, aut subflaui, facies albicãtes, quem colorem constat esse citra rubrum versus rufum. Fortiorem dicit habitum siccum, intellige soli-

diorem & duriorem. Meliore carne vocat hu midos, quòd mollem & minimè asperam habent. De pinguedinis natura & ortu disputatum est à me lib. 1. cont: editionis secũdæ mõstratumq; frigidam esse, & in his hominibus generari copiosius, in quibus minor est sanguinis discussio, parcius verò, in quibus maior. Cum ergo calor magnam discussioné faciat, frigus exiguam, quo quis erit calidior, eo habebit minus pinguedinis & quo frigidior, plus. Sed de simplicibus temperiebus hæc sunt satis.

Calidior enim & siccior, hirsutior, & calidior, & durior, & sine pinguedine est, tenuisque & nigris capillis, si autẽ multũ in calidita te excedat, etiã habet nigrũ colorem. Calidior & humidior temperies, & mollior, & multo carnosior, & calidior optima temperie, tanto est, quantum ambabus qualitatibus aucta fue rit. Si vero plurimum aucta sit, promptè corripitur morbis putridis, quoniam & cacochyma prompte fit. Si vero parum quidem humidior, multum autem calidior sit, & paulò molliores quam moderati & carnosiores, hispidiores au tem non parum, atqui tangentibus non parum calidiores,

calidiores, nigri verò ipsis capilli, & caro sine pinguedine: si verò paulò quidem sit calidior, multo autem humidior, mollis his est caro & multa, & color commistus ex rubro et albo, & tangentibus paulo calidiores, & vt semel dicam, in temporibus compositis, semper qualitatis vincentis signa vincent.

HÆc ex dictis hactenus sunt perspicua, quare melius fuerit reliqua addere.

Frigidior autem & humidior temperies parum quidem ambabus auctis, depilis est, & alba & mollis, & crassa, & pinguis, multum verò, alia quidem secundum analogiam incrementi qualitatum, color verò simul cum capillis rufus: quemadmodum sanè si ambo plurimum aucta sint, liuidus: si verò inæquale incrementum sit qualitatum, vincent propria eius quæ magis aucta sit: si autem frigidum cum sicco æqualiter auctum sit, natura durũ & tenue habent corpus & depile, & tangentibus frigidum, simul verò pinguedo illis, etiã si graciles sint, per carnem sparsa est, quæ verò ad pilos & colorem spectant, pro frigoris magnitudine, decedente vero calida & sicca

 tempe-

temperie in tempore decidentiæ in frigidam & ſiccam, habitus horum tenuis & durus et melancholicus, proinde frigidus ſimul & hirſutus, vincente quidem altera qualitatũ multum, reliqua vero parum a mediocri recedente, vincent quidem vincentis, debilia autem erunt alterius ſigna.

IN hac parte illud animaduerſione dignũ eſt (nam reliqua ſunt dicta prius) quod alio loco probauimus temperiem frigidam & ſiccam non eſſe melancholicã, ſed pituitoſam, niſi melancholico victu ſit facta, aut à calida & ſicca incipiat, aut ipſo primo ortu modum ſubſtantiæ melancholię ſimilem membra nacta ſint. Colorem in facie & capillis rufum fieri frigidis & humidis, intellige vt nuper explicauimus.

Nominibus autem, quæ dicta ſunt, & quæ dicentur poſtea, commune ſignum temperiei facile partem aliquam refrigerari, aut frigoris aut raritatis, ſi verò dificile refrigeretur aut caloris, aut denſitatis: ſi autem à ſiccantibus læditur, aridum & ſiccum, & difficilis motus fiat, ſiccitatis: quemadmodum ſi ab humectantibus grauius afficiatur, humoris.

Gene-

GEneratim similia à similibus patiuntur facile. Quare talis vnusquisq; haberi debet qualibus causis facile patitur: siccus, qui à siccantibus: humidus, qui ab humectãtibus. Non tñ in omnibus indistinctè hoc accidit. Nam à frigidis facile affici potest quis, nõ ob frigus naturale solũ, sed ob raritatem corporis, hoc est pororũ magnitudinem. Quoniã per raros poros frigus internis partibus occurrit facilè: difficile etiam afficiuntur homines à frigidis, vel quoniã calidi admodũ sunt vt externa passio præ tanto calore exigua sit, vel ob densitatem, causa frigida non valente penetrare. Cur non meminerit Gal. eorũ qui facile patiuntur à calidis, fortè dubitabis. Nõ enim possum dicere eos qui difficile refrigerantur, esse facile incalescentes, siquidẽ quirari sunt ab vtrisque, calidis inquã & frigidis patiuntur facilè: qui densi, ab vtrisq; videtur difficile pati. Enarratores censent Gal. tacuisse, eo quod sit eadem ratio, sed aliud quiddã subesse puto. Primũ est consideratione dignũ an frigidus posit esse rarus. Nã si non põt, omnis rarus erit calidus, quare nullus erit qui ob raritatẽ solam facilè incalescat, sed ob coniunctum etiam calorem. Sed videtur posse esse frigidus & rarus, si nõ is quidem qui à primo ortu sit frigidus factus, at is qui cum esset

cilidus

calidus, mutatione ętatis friguerit, aut morbo magno, aut ratione alia temperiē mutauerit, atq; amisso calore raritatē retinuerit, qui quidē incalescet facile quanq̃ frigidus sit ob raritatem. Rursum nunquid potest etiam esse densus & calidus? Nam si non potest sed omnis densus est frigidus, nullus difficile incalescet ob solam densitatem sed ob coniunctū frigus, at videtur posse fieri densus & calidus vt fiebat rarus & frigidus, mutato scilicet tēperamento, retentaq; densitate, & amisso frigore. Quanquā fortasse ea ipsa causa quæ facit calidiorē, faciet rariorē hominem, quare cū factus erit calidus, rarus quoque euaserit. Sed esto, fiat calidus & densus, num hic ęgrè à causis calefacientibus patietur? At mihi nullus quidem videtur hoc esse ad quacunq; ex causa febricitandum paratior, ob multū calidum cohibitumq; effluuium, ergo calidam præsefert semper cutem, quare minimū etiā principiū incalescendi ab externis accipiens, sponte ardebit facillimè. Nunquam ergo sola densitas facit vt ægre incalescat homo, vt facit ægre à frigidis mulieres & densos homines lædi. Non ergo eadem ratio est patiendi à calidis & frigidis, neque densitas & raritas tantam vim habent in calfactu, quantā in refrigeratione, atque proinde fortasse Gale.

passio-

passionem à calidis tacuit. Sed melius fuerit nos re ipsa perspecta quod deest addere. Si quis facile à calidis patitur, aut calidus est, aut certè rarus, & nō omnino frigidus, si difficile incalescit, certè frigidus est. Nam si est calidus, etsi sit densus incalescet facile. Neq; verò idem est difficile refrigerari & facilè calescere. Nam densi & frigidi vtrunq; patiuntur difficile.

Inspicere etiam oportet, an eodem modo omnes musculi inuicem temperati sint, an non eodem modo simul, cōsiderata in omnibus magnitudine subiectorum ossium. Nonnunquā enim gracilius esse videtur membrum, quanquam non est gracilius, musculorum gratia, sed ob gracilitatem ossium tale videtur: ita et crassius quibusdam esse videtur sæpè, non ob amplitudinem ossium, sed ob carnis multitudinem, quæ aucta aut imminuta, aut durior, aut mollior facta, aut siccius, aut humidius membrū ostendit. Pauca ergo & dura, siccius, multa autem & mollis, humidius.

QVandoqidem ex crassitie & tenuitate membrorū docet inditium tēperiei capere, monet modo considerari oportere,

re, ne hoc signũ nos fallat, an omnes musculi secundum totum corpus eodem modo habeant, an non. Nõ enim siquis secundũ faciẽ crassior est, statim toto habitu corporis debet haberi humidus, neq; si gracilis, siccus: nonnũquam enim reliquũ corpus contra habet. Iubet etiam rationem habere magnitudinis ossium. Nam sunt qui corpulenti ac crassi esse videntur, & si carnosi non sint, ob ossium magnitudinẽ. Alii contra videntur graciles, quoniam habent tenuia ossa, etsi carnẽ habeãt satis multam. Sed cum habita ratione ossium, agnoscimus quanta & qualis caro sit facile agnoscimus, an sicca, an humida membra sint. Nam multa & mollis caro significat partes molles, pauca & dura siccas.

Ita & spatia quæ inter similares partes sunt plus aut minus humidum in se cõtinentia, atq; aut crassius, aut tenuius, aut humidiorem, aut scciorem ostendunt partem. Humidiorẽ quidem, vbi tenuior, & multa est humiditas: sicciorem autem vbi crassior, simul & minor. Ipsæ enim corporis partes solidæ, quæ verè solidæ sunt ac primæ, nullo modo possunt humidiores fieri. Sed satis est siquis prohibeat ipsas cito siccescere. Spatia verò intercepta in illis impleri

impleri possunt humiditate, hac aut illa. Huiusmodi autem est alimentum proprium similarium, ex appositione non per vasa attractũ. Communis autem hic sermo est omnium partiũ, & dicetur iterũ in doctrina de salubribus causis, nunc verò quæ sequuntur attingamus.

PArtium quędam sunt solidæ, quæ etiã & seminales & durę vocari solent, vt os, cartilago, neruus, membranæ omnes: quædã nõ solidæ, sed molles, laxæ, & sanguineæ, vt caro & pinguedo: & in ipsis solidis, sunt quædam partes, quæ vocantur propriè solidæ, vt in neruis & mębranis febræ, quædam molles, vt propria cuiusq; membri caro. Nimirũ vt spatia quæ fiunt inter neruos, & venas, & arterias, & ossa, & cartilagines, & membranas, replentur carne & pinguedine, ita spatia inter fibras, cuiusque membri solidi, replentur propria illius carne. Crassescunt verò & gracilescunt, cum totum corpus, tum etiam membra in eo, crescente aut decrescente carne, primum ea, quæ propriè appellatur caro, deinde ea, quę est cuiusque membri propria. Nam caro facile potest reparari cum absummitur, & humectari cum siccatur, caro etiam cuiusq; membri potest reparari, tametsi diffi cilè. Ipsę verò partes propriè solidę, cuiusmodi

di fibrę, nullo modo humectari possunt, sed siquid, illud vnũ fieri põt, ne citò siccẽtur. Nã spatia inter fibras impleri possunt humiditate, hac, aut illa, hoc est carni molli, plus aut minus, hæc enim humiditas est alimentũ ꝓpriũ partiũ similariũ, quod apponitur, nõ per vasa attrahitur. Hoc est quod Hip. lib. de alimẽto vocat, alimẽtum quod iã nutrit, pars scilicet quę iã apponitur, & cõmutari incipit. Hoc vocat Auicẽna cãbiũ. Alimẽtũ vero, quod per vasa attrahitur, est succ⁹ qui dicitur ab Hip. quasi alimẽtũ, & ab Aui. cũ est in exiguis venis & arteriis, dicitur prima humiditatũ secũdarũ Ergo inquit Ga. quo mollibus partibus replẽtur, plus, aut min⁹ spatia inter partes solidas. eo plus aut min⁹ crassescũt mẽbra, eoq; humidiora, aut sicciora esse cognoscũtur: causa qua caro põt reponi & augeri, fieriq; humidior, nõ difficilè, & propria cuiusq; caro põt quidẽ etsi difficile, solidę verò partes nõ possunt, est quoniã partes nõ nisi nutritione humectari possunt ꝓpriè, alimẽtũ vero vt tardi⁹ atq; per maiores cõmutationes in durã partẽ quã in mollẽ mutatur, ita ab ipsa parte patitur plus: quare nõ põt cibi qui offertur humiditas plus addere, quã ipsorũ solidorũ actio detrahit, anteq̃ nutriãtur, vixq; plusq̃ detrahit caro etiã solidorũ, plus verò q̃ caro ꝓpriè vocata

ta, sępe, ac facile. Quoniã cibi in carnẽ cõmutatione nõ omnino magna trãseũt, sed hic sermo nõ tã est hic ꝓprius quã in tractatione de causis salubribus. Quoniã ergo illic repetetur modo ad reliqua quæ huius loci sunt transit.

Ventris signa siccioris naturæ, si celeriter sitiẽtes fiant, & paucus eis sufficiat potus, & à multo grauentur, & habeant crepitus, & superfluitet id quod abundat illis, cibis autẽ gaudeant siccioribus: humidioris autem, si neq; sicientes fiant, & multum humidum sine læsione ferant, & cibis gaudeant humidioribus. Vẽter autem calidior natura, coquit melius quam appetit, & multo magis quæcunq; dura, & cõmutationis difficilis. Corrũpuntur enim in eo, quæ facilis commutationis sunt, gaudet autem calidis cibis & potibus, neq; à frigidis quidquam læditur, cum moderate eis utuntur. Frigidior natura bonus quidem venter est ad appetendum, ad coquendum vero non bonus, maximè cibos qui difficilis commutationis & frigidi sunt. Acescunt ergo promptè in illo, atq; proinde talis venter ad ructus acidos paratus est, & gaudere frigidis. Læditur autem facile

si immoderatius vtitur: ita & eorum quæ extra accedunt frigidorum, non fert multi vsus consuetudinẽ, vt neq; calidus calidorũ. Intemperies quidem quæ per morbũ ventri accidunt hactenus differunt à naturalibus, quod cõtraria appetunt non similia, vt naturales

VEntriculi signa dicit, ad quem pertinent appetẽtia cibi & potus, & eorum commutatio illa quidem secundum eius os, hæc verò secundum fundum magis. Quod membrum, et si princeps non sit, inter prima, est tamen satis princeps, & apprimè necessarium, præstatq; multum ad totius corporis naturã, quoniam præparat cibum hepati, cuius commutatio, vt præparatio facta est, succedit. Accipit signa temperiei vẽtriculi ex appetitu & commutatione, qua hæ sunt propriæ illius actiones, & à iuuantibus & nocẽtibus, quod signum omni in parte iuuat. Ad appetitũ pertinent fames, & sitis, & quarundam rerũ appetentia. De causis famis & sitis scripsimus lib. 5. cont. vbi monstrauimus sitim ab intemperie sicca in primis, deinde & calida ventriculi, nasci, famem à quodam succu, quem venæ faciunt, cum corrugatione oris ventriculi: atq; monstratum etiam est, famem fieri à succis qui possunt passionem quandam facere,

re, similem ei quam facit succus, corrugationem dico, atq; acidos succos huiusmodi esse pituitosos, aut melancholicos, quales in frigidis redundant, hæc qui eo loco intellexerit, intelliget hic facilè siccos cito sitire humidos tardius, frigidos famelicos esse. Sed est dignum consideratione, siccos quia citò sitiũt, exiguo potu esse contentos. Nimirum qui facilè quancunq; in paßionem incidunt, facile atq; leui auxilio liberantur. Quia ergo sicci exiguum siccati vltra id quod est eis ex natura, sicciunt, pauco potu liberantur, atq; bibunt sæpe, sed paucum. Quòd si multum bibunt, cum pauco indigeãt, reliquum fluitat, & sonitum in ventre facit, quoniam venter id quo non indiget, non amplectitur. Frigidi contra, tardius bibunt sed copiosius, ac sine fluctuationibus. Calidus vt minus cibi appetit, quam frigidus, ita plus commutat, nam cõmutatio calore agitur. Frigidus vt appetit plus, ita cõmutat minus. Atq; vẽtriculus calidus meli⁹ cõmutat cibos crassos, quã tenues, atq; adeò quam moderatos, quoniam crasſi sunt illi respondentes proportione, reliquos quoniã sunt tenuiores, vrit, facitq; proinde amaros, aut fœtidos, aut mala aliqua qualitate affectos, vt cœnosos, viscosos, & fumosos, atq; tales etiam facit ructus. Frigidus tenues

benè cõmutat, crassiores facit acescere, atq; ita paratus est talis ventriculus ad ructus acidos. Huiusmodi homines vocat Hip. acidũ eructantes. Animaduertendum tamen Gal. dixisse cibos, qui difficilis commutationis & frigidi sunt, non quod omnes sint quanto frigidiores, tanto difficilioris commutationis, multis enim ex modo substantiæ accidit esse difficilis commutationis, sed ad facile acescẽdum præter crassitiem partium facit frigus proprium ciborum. De causis iuuantibus & nocentibus dictum est prius generatim, similes à similibus facilè pati ac lædi, proinde modo dicit calidum ventrem vsu frigidorum ciborum, & potuum, non lædi, si moderate eis vtatur, nam si moderatè vtatur quæuis pars quibusuis causis læderetur, vẽter pręcipuè frigidis, quę illius naturę inimica sunt. Quapropter dicit frigidum facilè vsu frigidorum lædi, & frigidorum omniũ quæ extra occurrũt. Atq; adeò ob naturam ventris, læditur magis frigidus frigidis, quã calidus calidis. Sed quæ de appetitu dicit superest explicemus. Omnẽ intemperiem naturalem dicit afferre similiũ appetitum, non naturalem, contrariorũ, atq; proinde calidum Ventriculum calidis: frigidum frigidis: humidum humidis: siccum siccis gaudere, & si iuuetur contrarijs. Hoc quidem

dem manifesta ex causa fit. Nam expetit venter, quæ voluptatem allatura sint, afferũt verò voluptatem quæ retinent in natura, aut ad id quod præter naturam affectum est ad naturam reducunt. Reducunt præter naturam affectos contraria, retinent, affectos naturaliter, similia: quod si iuuatur contrarijs, id profecto fit, quoniam reduci non seruari debẽt. Sed hoc procedente sermone dicetur. Modo putabit aliquis, si intemperies præter naturã contrariorum appetitum faciunt, male facere medicos, qui non ægrotantibus concedunt, quæcunq; appetunt. Si quidem videntur appetere, quæ expediunt, contraria nempe, quibus curatio agitur. Sed quanquam ita habeat vt diximus, certè multæ causæ sunt quib⁹ medicus denegare debet ęgrotanti, quę appetit. Nimirum ægrotans petit contraria affectui, ars iubet dari cõtraria causæ, & si affectui sint similia. Petit etiam æger quæ quadam qualitate prodesse posint aliis plus lædere, aut quæ prodesse posint cuidam membro alia lædere, aut sanare quendam affectum, alios augere. De causa qua vtero gerentes appetũt simi lia succis quos præter naturã in vẽtre congerunt, quæ ad hunc locum spectat, loco citato ex controuersiis diximus, & alia multa quæ hoc loco iuuare poterunt, modo illud breui

 dico,

dicō, intemperies præter naturam nudas & nondum factas, esse quæ semper afferunt appetentiam contrariorum.

Intemperies autem ventris coniugati, cognoscentur compositione simplicium.

PRæceptum est hoc commune in omnium membrorum compositis temperiebus.

Exactè autem oportet animū aduertere dictis, distinguentes ea ab ijs, quæ dicentur, non enim vēter solus siticulosus, & sine siti facit, & frigidi & calidi potus & cibi cupidos, sed etiam viscera quæ in thorace sunt, cor, & pulmo. Sed qui ob horum calorem sitiunt, inspirant multum, & efflant longum, sentiunt etiam in thorace ardorem, non vt qui ob ventrem in hypochondrijs. Atq; si bibunt, non statim conquiescunt, & frigidus potus sedat magis illorum sitim, quam multus calidus, recreat autem eos & frigidus aër inspiratus, qui nihil iuuat eos qui sitiunt ex ventre. Ita autem & qui contra habent, à frigida inspiratione manifestè læduntur. Et maximum est hoc signum frigoris in pulmone, vt vero inspirātes frigidū sentiūt manifestè læsionem & frigus,

ita

ita calidum illi est amicum, quin & pituitosa excremẽta, excreãtes, & tussientes expuunt.

SImul docet cognoscere temperies, calidam & frigidam pulmonis, & distinguere sitim quæ à vẽtriculo ab ea quę à pulmone aut corde incipit. Nimirum pulmonis calor siticulosos facit homines, consentiente scilicet vẽtriculo (sitire enim propriũ est ventriculi) an vero propria temperies ventriculi, an pulmonis sitim faciat, tribus modis docet distinguere, ex respiratione, ex ipso loci calore, & ex iuuãtibus aut non. Velut qui calido est pulmone quoniam indiget aëre inspirat multũ, & quoniam multum aëris recepit, eumq; fuligini similem fecit, expirat longam expirationẽ: qui calido pulmone sunt, in thorace, qui ventre, in hypochõdriis ardent. Hic enim est eorum membrorum situs. Qui ob calorem ventris sitiunt, iuuãtur potu manifestè ac citò, aëre inspirato non ita: qui verò ob calorem pulmonis, non tam iuuantur potu, quã frigido aëre. Nimirum potus recta tendit in ventrem, atq; vno impetu, in pulmonem non nisi exigua eius portio, per communem cum gula tunicam resudans. Aër verò pulmoni statim occurrit, atq; adeo pulmonis sitis si potu sedãda est, indiget frigido admodum. Quoniã cum

 potus.

potus non eriget ipsum pulmonem, non aliter quam alteratione per continuum facta extinguere sitim poterit, alteratio verò erit exigua, nisi sit valde frigidus: ventriculi sitis calidæ etiam hausta sedatur, quoniam aqua irrigans humectat ventrem: sitis verò fit à siccitate semper, nam & calor siccando sitim facit. Insinuans ergo Gal. sitim quæ est per passionem propriam ventriculi sedari potu calido dixit, frigidus potus sedat magis illorũ (eorũ scilicet quibus à pulmone incipit sitis) sitim, quã multus si calidus. Quasi diceret in his frigido vtendum est non calido, vt in siccientibus ob ventriculum, quibus calidus potus sitim sedat, non deterius quam frigidus. Frigidi pulmonis contraria signa sunt, scilicet, nõ sunt siticulosi, in regione thoracis frigus sentiunt & ab inspiratione frigida læduntur facilè & manifestè, calida inspiratione iuuantur. Præter hęc, frigidi pulmone, excreant cũ tussi pituitosa excrementa. Nam talia excrementa communi quadam natura in pulmone omni redundant, in frigido multo magis: quoniã huic naturæ pituitosa omnia sunt familiaria. Ergo cum tussi quoniam ex pulmone, pituitosa quoniam è frigido, excreatur. Ex dictis satis constat verissimè dixisse Platoné in Dialogo de natura, spiritu & potu feruorem cor
dis

dis & pulmonis temperari, quanquam hinc non fit potum in pulmonem ingeri, vt Arist. deridendi causa. 3. de partibus animalium cap. 3. calumniatus est. Sed hanc calumniam Gal. lib. 8. de Plac. detersit. ego ad reliqua propero.

Siccitates autem pulmonis sine excrementis sunt, & puræ à pituita, quemadmodum humiditates obscuram & raucam vocē faciunt, excidunt illis excrementa cum volunt multū & acutè loqui. Non tamen vocis magnitudo à calore illius, vt neq; exiguitas à frigiditate fit. Sed illa quidem amplitudinem asperæ arteriæ & vehementiorem expirationem, exiguitas vero cōtraria sequitur. Quare neq; semper, neq; primùm, sed per accidens, & solis innatis temperiebus, nō superuenientibus, succedit vocis magnitudo & paruitas. Quoniam enim talia instrumenta ob temperamentum facta sunt, his autem succedit talis vox, & voce cōtingit de innata temperie ratiocinari. Etenim vox lenis lenitatem arteriæ sequitur, quē admodum aspera asperitatem. Læuitas igitur mediocritati temperiei arteriæ succedit, asperi

tas autem ſiccitati. Aſperitas enim in inæqua litate duri corporis, arteriā autem facit, durā quidem ſiccitas ſimplicium eius partium, inæqualem vero penuria humoris per illas ſparſi. Eodem modo neq; vox natura acuta ſine anguſtia pharyngis, neq; grauitas ſine amplitudi ne fieri poteſt. Anguſtia quidem inſiti frigoris ſoboles eſt, amplitudo autem caloris. Eodē modo vt naturales differentiæ vocum habent, & quæ ſecundum paſsionem aliqua fiunt: quæ ipſæ indicia ſunt faciētium cauſarum, quæ in libris de voce ſatis diſtinctæ ſunt.

COmmuni quadam natura, vt dictum eſt prius, pulmo omnis pituitam congerit, tamen qui ſiccior, minùs. Vox eſt ſonitus, ille qui per laryngem editur, fit per aſperam arteriam, vt per quandam fiſtulam, pulmone, non propria opera, ſed thoracis, inſufflante, vt ſi quis follibus inſufflet. Inſufflat vero pul mo in arteriam cum fit expiratio. Non eſt ſatis ad vocem expiratio quæuis, ſed quæ iam eſt magna exufflatio. Finitur aſpera arteria ad radicem linguæ in vocatam laryngem, vt fiſtula in quoddam capitulum, habetque ibi anguſtiam accomodatam, ad aëris refractionem

nem vt ſonet, & habet interius ligulam quã-
dam ligulæ tibiarum aſsimilem, quam glot-
tim appellant. Reliqua vocis & expirationis
inſtrumenta, in ſcholiis lib. 1. & lib. 5. de lo-
cis patientibus diffuſe & exactè dixi. Modo
ſatis ſit meminiſſe horum. vox differentias
accipit, & ſi plæręquæ illarum per metapho
ram dicantur. Vocant enim homines vocem
magnam & paruam acutam & grauem, clan-
goſam & raucam, & in his omnibus medio-
crem, & aſperam & lenem. Agnoſcimus ha-
rum vocis ſpecierum cauſas ex iis quæ extra
nos in ſonantibus inſtrumentis experimur.
Certè vt clangor tubæ magnus fiat, duabus
cauſis opus eſt, & vt tuba ſit magna & tibi-
cen valenter inſufflet: ex contrariis cauſis
fit paruus. Cum tibia humectatur raucеſcit
ſtatim, contra ſi ad ignem ſicceſcat, ſonat
clangoſum quiddam: ſi interius eſt aſpera,
ſonus etiam aſper editur: ſi læuigata, læuis &
ſuauis: ſi fiſtula gracilis eſt, ſonus acutus, ſi
ampla, editur grauis. Tales ergo cauſas eſſe in
aſpera arteria talium vocis mutationum veri
ſimile eſt. Calor autem aut frigus arterię nul-
lius earum videtur poſſe eſſe cauſa per ſe. Nã
ſiue calida, ſiue frigida, fiſtula ſit, ad aëris re-
fractionẽ, & ad ſonitus differentiam, nihil in
tereſt, niſi calor ſiccitatẽ fecerit: aut humorẽ,
vel

vel duram concretionem frigus. Hoc autem si fecerit, mutabit vocem, per accidens. Ergo calorem, aut frigus arteriæ & pulmonis nulla earum differentia significat per se, humoré aut siccitatem quędam illarũ. Raucedo enim humoré, clangor siccitatem: ex accidenti quędam illarum significant calorem, aut frigus: quę per se non tam temperiem quam compositionem earum partium significãt. Velut magnitudo vocis magnitudinem arteriæ & paruitas paruitatem. Sed quoniã amplitudo partium caloris soboles, angustia frigoris esse solet, magna vox calidas eas partes, parua frigidas esse, facit suspicari. Constat verò hanc significationem esse per accidens, & nõ cuiusuis caloris aut frigoris, sed innati solùm. Nam si qui cum copioso calore genitus fuerit, modo ad frigidius temperamentũ mutetur, non fiet angustior aspera arteria. Est ergo illa significatio innati temperamẽti. neque illa est profectò euidens, sed cõiecturalis. Nam materię abundantia, aut defectus potuerit amplitudinis, aut angustiæ causa esse. Ita vox gracilis qualis mulieribus & eunuchis esse solet strícturam laryngis, grauis, aut crassa amplitudinem significat, caloré & frigus, vt magnitudo & paruitas. Aspera significat asperitatem, sed quoniã asperitas in duris & inæqualibus cor
porum

porum superficieb' esse solet, siccitaté etiam quandam: lenitas lenitaté. Hæc quidem non cum multa humiditate, sed sine multa siccita te esse solet. Proinde læuitas significat in his medioctitatem. Addit Gal. vt habent differé tiæ vocũ quæ naturaliter hominibus insunt, ita habent & quę per passionem aliquã fiunt. Quæ ipsæ indicia sunt facientium causarum. Hoc est & ex causis quibus differentiæ nõ na turales fiunt, agnoscimus verè eas esse natura lium differétiarum causas quas diximus. Nã quoniam videmus hominem, qui destillatio-nem patitur humectãtem laryngem, raucum fieri, & eum qui vociferando aut febris ardo re siccatus est, clangosum, intelligimus rauci-tatem humiditatis, clangorem siccitatis esse, Quod Gal. ipse 8. cap. 5. de locis patientibus, & 7. de vsu partium & multis aliis in locis di-cit. Sed quoniam. 6. de tuenda valetudine di cit, si humectetur larynx raucam vocem face re, si plus humectetur etiam paruam, si pluri-mum etiam tollere omnino, videbitur aliam paruæ vocis causam dixisse, quam hic omise rit. Nam hic ab exiguitate arteriæ solum aut debili expiratione fieri dicit, illic vero etiam à multa humiditate, cum nõ solum larynx, sed etiam ipsa arteria humectatur. Cæterum con sidera multo aliam esse formã eius vicis quæ ob

ob raucitatem vix auditur, & eius quæ vt in quibusdam natura, in aliis debilitatis aut conualescentibus exigua est. Hæc enim exigua propriè dicitur, illa rauca. Neq; tam dicimus hominem esse parua, quam rauca voce. Nomen pharyngis quo hic vtitur nõnunq; apud illum, & Hip. significat fauces, nonnunquam caput asperæ arteriæ, cui nomen larynx. Hic cõstat de capite arteriȩ dici. Hoc enim est vocis instrumentum, nõ fauces: sed de his satis.

Aliæ autem animãtis partes quæ intus sunt obscura habent temperiei signa, tẽtandum autem simul ea ex ijs quæ prosunt aut nocent dignoscere: atq; adhuc secundum actiones naturalium potentiarum. Dictum est autem in tertio de causis symptomatum temperiem præcipuam esse cuiusq; facultatis virtutem, aut vitium, ergo signa temperierũ, & species dictæ sunt.

NOn vult Gal. membra omnia, persequi, quoniã aliæ partes cum nõ sint tam prȩstantes obscura habent signa temperiei. Nihilominus omnium eorum notitia aliqua comparari potest, ex iis quæ lædunt aut prosunt, quoniam similium vsu facilè lædũtur, & vsu moderato contrariorum iuuantur, & ex virtute

tute aut vitio naturalium actionum. Nam facultates in tẽperamentis præcipuè cõsistunt, vt aliis locis fusius explicatũ est. Sed de signis naturalium temperierum dicendi iam finẽ facit, & ad compositionis signa transgreditur.

Quæ vero circa magnitudinem, aut formationem, aut numerum, aut positũ errata, quæcunq; subiciuntur sensibus, agnosci est facilè. Eorum verò quæ non subiciũtur, quædam difficilis cognitionis sunt, quædã agnosci possunt non adeò difficilè. Magnitudo ergo capitis & figura, & cum eo cerebri, manifesta est, & antea est dicta. eodem modo & thoracis: ita autem & quæ in scapulis & humeris, & brachijs, & cubitibus, & extremis manibus, aut coxa, aut femore, aut tibia, aut pedibus, non est difficile dignoscere, siue secũdùm formationẽ erratum aliquid horum sit, siue secundùm magnitudinem, siue secundùm numerum, aut positum eorum ex quibus componuntur. Manifestæ autem & actionis cuiusq; earum læsiones. Quæ verò intra corpus sunt, non omnia agnosci possunt.

FOrmatio quædam communis est hominibus ferè omnibus, quã dissectores docẽt mandantq;

mandantq; ſcriptis, tamẽ in ſingulis partibus accidere ſolent rarę quædam formationes & à communi illa alienæ, quibuſdã hominibus à primo ortu per facultatis quæ corpora format errorem, in multis etiã per morbos, ſuccedentes. Has, ſi in externis partibus ſint quarum hic facit enumerationem, cognoſci facilè dicit, ſiue in magnitudine, ſiue in numero, aut poſitu, aut figura erratũ ſit. Nam ipſæ per ſe expoſitæ ſunt ſenſibus & earum etiã actiones, actionumq; læſiones, proinde hæc monens solùm, ad internarum partium conuertitur ſigna.

Ventriculum enim cuiuſdam adeò paruum, & rotundum, & pronum ſecundùm hypochõdria vidi, vt manifeſtè videretur ſecũdùm circumſcriptionem propriam, & inſpicientibus, & tangẽtibus. Ita autem & veſicam cuiuſdã vidi, expoſitam ſimul & paruam vt ſi quando moraretur vrinam reddere, tumor manifeſtè circũſcriptus appareret. Nõ tamẽ aliorũ quæ intus latent aliquod manifeſtam mihi præbuit cognitionem aliquando. Tentare autem oportet dignoſcere quoad fieri poteſt, virtutem & vitium eorũ, ſi non certa ac firma ſcientia, ſed

ſecundùm

ſecundùm coniecturam quandam artificioſam, vt ſi ita contingat in hepate. Vidi enim quoſdam, atq; adeò multos, anguſtas quidẽ venas habentes, decolor autẽ corpus totum, atq; ſi aliquanto plus ingerebant cibi, & magis ſi flatuoſa, craſſa & lenta, quoſdam vt cuiuſdã ponderis incumbentis & ſuſpenſi dextro hypochondrio ſentiẽtes in profundo, quoſdam cum tentione dolentes, in his veriſimile eſt exiguum eſſe hepar, & anguſtum vijs: alium autẽ vidi pituitoſum toto habitu corporis, euomentem autem diebus ſingulis bilem pallidã. Cenſui ergo & oportere excrementa conſiderari, & habebant minimum bilis. Coniectari ergo huic porum bilioſum ſuccum egurgitantem, nõ paruam ſui partem in pylorum ventris mittere, vt in quibuſdã animalibus apparet. Ex quibus conſtat, in ijs quæ non ſunt ſenſui manifeſta, multa conferre ad cognitionẽ, & cognitionem eorũ, quæ ex diſſectione apparẽt, & actionum & vtilitatũ inuentionẽ. Quicũq; ergo dignoſcendi artem habere vult corporũ vt nunc dicitur læſorum, in anatomicis ipſi laborandũ eſt, & inuentionibus actionum & vtilitatũ.

 Scriptum

Scriptum autem de omnibus seorsum in aliis operibus, de quibus in fine totius sermonis dicetur, vt discendi cupidi sciant, quid vis eorũ quæ cupiunt discere, ex qua maximè tractatione colligi oporteat. Sed de his satis.

NOn retulit Gal. hæc solum, quod hæc solum intelligi posse de compositione illegitima partium internarũ putaret, sed quod hæc solum eo tempore succurrerent. Cæterũ re vera possunt intelligi multo plura. Procedit verò tota hæc coniecturæ ratio, ex cognitione formationis, & vsus singularum partiũ vt Gal. ipse docet. Nã qui sciet hęc, sciet quid prę stet animanti cuiusq; partis magnitudo & numerus, & figura, & positus, atq; hinc colliget quid mali posit afferre quæuis formationis cõmutatio, atq; si prudens est quodcunq; vitium formatio peperit sciet in propriã causam referre. Vitium autem est aut lęsio actionis alicuius, aut apparatus ad morbũ aliquẽ, quod si ex solo compositionis vitio nasci potest, nulla distinctione adhibita causam agnoscemus: si verò etiam ex aliis causis, iis exceptis, argumẽto accepto ab iis, quę nõ ad sunt. Quod si sensus etiam conferre posit aliquid, eius quoq; iudiciũ adhibebimus. Velut quoniam Gal. didicerat ex dissectione vesicam fel

lis,

lis,quam vt expurget sanguinem à bile natura formauit, via quadam in intestina gracilia solere quotidie eam pellere, sciésq; naturam eam viam in intestina implantasse,non in ventriculum,vt quæ melancholiam defert è liene,ne quotidiano vomitu bilis animal infestaretur, & malis aliis,quæ eum vomitum erant consecutura,intelligit si vitio formationis in pylorum aut ipsum ventriculi fundũ esset implantatus,oportere vt biliosus vomitus quotidie accideret,at nõ statim si acciderit is vomitus, oportere vt is formationis error contigisset, cum possit multa bilis copia in bilioso homine,aut qui vtatur bilioso victu, ei⁹ vomitus esse causa. Opus ergo fuit aliis distinctionibus.Certe si ob abundantiã bilis foret, omnino homo esset biliosus, & deiectiones in eo biliosæ,sed neutrũ horum aderat. Ergo ex particulæ vsu & iis quæ nõ aderãt, apertè intelligebatur, viam fellis in pylorum implantari. Eadem ratione si quis neque vtens victu melancholico, neq; alioqui melancholicus,esset plus satis famelicus, & quotidie nigrum vomeret,neq; nigrum etiam deiiceret, apertè ego intelligerem,huic in sublimiorem ventriculi partem,quam aliis hominibus soleat viã quæ à liene venit inseri,in aliis tamen non sit opus distinctionibus sed ipsa lęsio re-

cta in causam ducit. Velut si optici nerui, vt fert Gal. sententia, intra craneum coirent, ne res viderentur duplices: profecto si quis referret (retulit vero iam mihi quidam) videre se semper res omnes duplices, putandum foret ei neruos non coaluisse: sin minus, putãdum est auersas quidem esse à se ipsis ratione aliqua pupillas etsi id non apareat intuẽti in hominem. Si quis natura sua, ac semper dilatat thoracem multum, aëris tamen copiam non trahit pro dilatationis magnitudine, angustas profectò habet pulmonis vias. Si cui natura sua cibi difficile descendunt è ventriculo, angustiam habet pylori. Hæc actionum naturaliter exempla sunt læsarum. Frequens morbi alicuius incursio potest etiam compositionis vitium aliquod naturale ostendere. Velut si quĩs frequentius ileo corripi solet nimiam gracilium intestinorum angustiam habere putandum est, quoniã scilicet crebro obstruuntur. Frequens icterus, atq; multo magis perpetuus, qualem in quibusdam animaduerti, significare potest exiguitatẽ vesicæ fellis, aut viarum eius, non certè simpliciter neq; euidenter, sed adhibitis quibusdam distinctionibus, & probabiliter. Si scilicet de obstruentibus non curatur homo, neq; summe biliosus est alioqui, neq; bilioso semper victu vtitur.

tur. Si mulieri crebro supprimũtur mẽstrua, & cum magno dolore profluunt, cum lumborum, tum etiam femorum citra victus malitiam, magna viarum vteri angustia significatur. In multis etiã præstare potest sensus magnam partem cognitionis, velut de ventriculi figura, positu, & magnitudine, & magnitudine vesicæ Gal. dicit, atq; fortasse etiã in vtero gerente possis aliquid de vteri magnitudine censere. Certe eius oris peruersiones digitis possunt obstetrices sentire atq; referre nobis. Multa alia sunt huiusmodi, quæ qui dissectionẽ & vsum partium calluerit, facile assequetur hac methodo. Mihi satis sit modo aperuisse coniecturæ viam. Sed quandoquidem Gal, exercitationem in dissectione, & vsu partium suadet, ego illud affirmo, quam minimum esse, quod aut dignotionis, aut curationis morborum, sine his assequi possis.

Quæ verò nũc insalubria sunt corpora, hæc sunt quæ ægrotãt. Dignoscere oportet & hæc, quæ sensibus subiecta sunt, mutatione eorum quæ ipsis naturaliter insunt in magnitudine, colore, figura, & numero, & positu, & differentia duritiei & mollitiei, & caloris & frigoris: quæ verò non apparent, summatim quidem

 dem

dem læsionibus actionum, aut ijs quæ excernũtur, aut doloribus, aut tumoribus præter naturam, aut quibusdam horum, aut omnibus.

IN iis partib⁹, quę externę sunt omnes mutationes à naturali temperie & compositione & accidentibus omnibus per se sunt conspicuæ, quare earum morbi cùm sentiuntur per se, intemperies tactu, compositio vitiata oculis, tum etiam cum per se omnino sentiri non possunt, omni qualitatis mutatæ genere produntur, velut colore (vt liuidus color significare solet extinctionem innati calidi) & duritie, aut mollitie, quæ humorem, aut siccitatem indicant. Quin & fœtor in parte vulnerata, aut tumore aliquo præter naturam, aut omnino fluxione affecta malum significat. In partibus verò internis, generatim in omnibus sunt quædam signorum genera, quibus malæ affectæ partes agnoscuntur, & in singulis sunt signa quædam propria, quæ ex earum naturali actione & vsu nascuntur. Generatim dicit patientes partes agnosci, actionibus læsis, & iis quæ excernuntur, aut doloribus, aut tumoribus præter naturam. Læsis actionibus, quoniam quæcunq; actio lædatur, significat laborare proprium instrumentum illius, vel per se, vel per consensum.

Quod

Quod sit cuiuscunq; actionis instrumentum proprium non tam dici potest hoc loco, quam ex aliis locis peti. Quæ excernuntur aut substantiæ pars patientis particulæ sunt, atq; ita ex substantiæ proprietate significant affectam particulam, aut prçter naturam in quibusdam solùm, aut in quibusdam partibus plerunq; colliguntur, significátq; ita eas partes laborare. Dolorum species, esse grauantem, tendentem, pungentem, perforantem, rodentem, & pulsantem. 2. lib. de locis patientibus docet Gal. atq; ibidem quosdam horum quarundam partium affectiones significare, velut pungentem. Tenuis, perforantem crassæ membranæ, grauantem partium exiguo sensu præditarum, & hæmodiam dentium. Est enim hic prçter dictos ineffabilis quidam dolor. Mirum videri possit cum Gal. lib. 1. de locis affectis cap. 5. referat signorũ genera quibus agnoscuntur malę affectæ partes, positus & propriorũ symptomatum, præter actiones læsas & excrementa & doloris species, mẽtionẽ facere, quorũ hic facit nullã: hic rursum tumorum præter naturã meminisse, quorũ illic non meminit. Tamen ego illud semper monere soleo in diuisionibus, quãquã eiusdẽ rerũ generis diuersę sint, haud multũ interesse, si res intelligatur vt o-

portet: plęrunq; enim res eędem hic vno illic alio nomine intelligũtur. Velut quod illic dixerit positũ, hic tumorẽ præter naturã dicit: nam tumor præter naturã haud quaquã significare potest locũ patientẽ nisi per positũ. Nõ enim quoniam est tumor hepar laborat, quæuis enim pars potest intumescere, sed quoniã in dextro hypochõdrio. Verum satius fuit dicere positum vt illo loco, quoniã & si tumor non nisi per positum significare potest partem, tamẽ positus non per solum tumorem, sed etiam per calorem aut frigus, & sudorẽ, & dolorẽ significare potest. Neq; mirũ est exactius docuisse hæc signa vbi ex professo de locorũ patientiũ dignotione disputabat, quã hic vbi obiter. Ex propriis morbi signis dixit illic agnosci locũ, idq; verissimè. Nã cũ quidam morbi quibusdã partibus proprii, quidã familiares sint, certè cognitio morbi, quę ex signis propriis ꝓcedit, ducet in partẽ. Velut color pallidus cutis ducit in hepar, quoniã morbus regius hepati familiaris est. Cæterum hic omisit hæc accidentia, quoniam signa, quæ per se indicant partem volebat scribere, accidentia autẽ propria per se affectus sunt, partis per affectum. Quæ tamen affectus signa sunt noluit hic referre, quanquam profecto ad huius partis perfectionem non parum videtur facere.

facere. Proinde ego in hũc locum ex alijs Ga le. transferam. Nam qui comparauerit methodum qua poſsit inuenire cuiuſuis partis, quancunq; affectionem, is profectò nihil in hac medicinæ parte, quam pathologicam dicimus deſiderabit. Vt locus malè affectus agnoſcitur actione læſa, ita affectio ipſa ſpecie læſionis. Velut ſi concoctio prima vitiata eſt, ventriculus laborat: ſi cibi aceſcunt frigida paſsio eſt. Excrementorum etiam ſpecies ſignificat affectionem, velut arenulæ calculũ furfures ſcabiem, ramenta dyſenteriam. Natura quoque loci præſtat nonnihil ad cognitionem affectus, vt quoniam renes dolent ſuſpitio eſt calculi. Doloris etiam ſpecies eſt in hoc ſignorum genere, vt dolor pulſans indicat phlegmonem, rodens vlcus, tendens diſtentionem vt diruptionis videatur periculum imminere. Præter hæc omnia, ſunt alia quæ propria accidentia vocantur, affectionũ ſigna, quæ quidem ſunt in tertio genere ſignorum, quæ Gale. libro de differentia ſympto. vocat qualitates mutatas, vt nigrities & ariditas linguæ ſignificat cauſum, rubor maxillarum perineumoniam. Sed hæc alijs locis dicta ſunt fuſius.

Particulatim autem affectiones morbidas

cerebri, aut dementiæ ſpetiebus, aut ſenſuum aut imaginationũ læſionibus, aut liberarum actionum, aut excretionibus per palatum nares aut aures, aut differentijs dolorũ quæ in ipſo ſunt.

SPecies dementiæ ſunt læſiones internorũ ſenſuum, non vtcunque lædantur, ſed cũ deprauate operantur. Nam ſi minuitur imaginatio, fatuitas eſt: ſi ratio, amentia: ſi memoria, obliuio magis quam dementia, aut inſania, vel deliriũ. Raro inuenias ſeorſum illas inſaniæ ſpeties, ac fortaſſe deprauatam memoriam, nunquam ſine aliorum ſenſuum deprauatione: inuenire tamen poſsis priores ſeorſum ſingulas. Atque id in melancholicis multo magis quam phreneticis. Ergo inſania accidit cum cerebrum laborat phrenitide, aut lethargo, aut melancholia, aut mania, aut paraphrenitide, hoc eſt delirio per conſenſum. Senſuum læſiones eſſe poſſunt, internorum, aut externorum: internorum læſiones, quæ non ſunt inſaniæ, ſignificant frigidam, aut humidam aut vtrãque paſſionem: externorum ſenſuum, & actionum liberarum vitia, ſignificant etiam cerebri paſſionem. Quoniam omnis ſenſus & voluntarii motus initium eſt cerebrum, cũque eſt toto corpore

priua

priuatio ſenſus & motus, aliqua apopleticarum paſsionum ſignificatur. Hæ ſunt apoplexia, cathocus, aut carus: cum altero latere, ſignificatur paralyſis. Si toto corpore eſt priuatio ſenſus, & deprauatio motus ſignificatur Epilepſia. Excretionibus per palatum nares, & aures, quoniam hęc ſunt cerebri emunctoria, nõnunquam dictæ paſsiones, nõnunquam grauedines & catharri ſignificãtur: differentiis dolorum etiam ſignificantur multa cerebri mala: quoniã etſi eius ſubſtantia, nullum habet ſenſum, niſi forte exiguum, tamẽ membranæ, & nerui in eo dolore magnopere poſſunt, & ſolent. Ita dolor alterius lateris in capite ſignificat hemicraneam, dolor magnus totius cephaleam, grauans quidam dolor, multitudinẽ ſanguinis in capite, pulſans phlegmonoſam affectionem.

Eas autem quæ in corde & ex dyſpnœæ ſpetiebus, & illius palpitationibus, & adhuc illius, & arteriarũ pulſibus, & celeritate, aut tarditate iraſcendi, & febribus, & refrigerationibus, & coloris differentijs, & doloribus qui in eo ſunt.

RESpirationis ſpeciem mutat cor, quoniã & ſi inſtrumentum reſpirandi non eſt, tamen reſpiratio eſt in animante illius gratia

proinde

proinde Gale. ipse. 5. de locis patientibus ca. 1. dicit, cæterum nulla à corde spirandi difficultas oritur, præter eas quas in priori libro diximus, cum de dyspnœa sermonē haberemus. Etenim super calfactum spirationem efficit magnam, & crebram, & celerem, ac calidum insuper spiritum reflat: contra refrigeratum exiguam reddit respirationem, & raram. Has itaq; spirationis differentias cordis passionem significare dicit, quare cum species dyspnϙ dixisset, fortasse posset tacere febres & refrigerationes. Nam illæ species dispnœæ significant has cordis intēperies. Palpitatio cordis nonunquam accidit ex manifesta causa, vt in territis mulieribus, aut pueris: hac excepta, ex compressione cordis non potentis liberè pulsare nascitur, quam compressionem multa aqua, intra pericardiō vocatam tunicam facere solet. Pulsus plærque differentiæ non naturales significant cordis passionem, quoniam vis pulsandi in eo est promptitudo etiam nimia, aut tarditas ad irascendum insolita, cum motus hi sint eius animi partis quæ residet in corde, illius affectionē significat, quæ aut propria est in ipso corde, vt cum illius calida intemperies iracundum, frigida tardum facit hominem: aut per consensum, vt cum vitio hepatis bilem mul-
tam

tam generantis instigatur cor plus satis ad irã differentię colorum per cutẽ non sine causa cordis affectionem declarant. Nam coloris nostri splendor, & vigor, spirituum vitalium & arterialis sanguinis influxu seruatur proin de quibus innatum calidum debilitatur color liuescit, & pallidi aut decolores fiũt, quibus deliquium animi imminet, dolores quidem in corde ipso fieri possunt (nam in sentientibus partibus est) tamen cum magnas & repẽte ingruẽtes passiones non possit nisi magno cum periculo sustinere, per paucos eorum, qui dolores cordis esse vulgus putat, cordis ipsius esse putauerim, sed oris ventriculi, aut pericardii, aut partium in sinistro latere. Vocari vero possint illius dolores, qui per pericardium ad illud pertinẽt, vt cerebri qui per meningas, raro tamen & cum syncope, aut ob vulnus, aut phlegmonem aut veneni, qualitatẽ syncope imminet, dolere solet ipsa cordis substantia perse. Nescio cur inter signa patientis cordis animi deliquia & syncopas omiserit. Fortasse quoniam hęc cum aliorum quibusdã semper coniunguntur, aut succedũt: vt cũ mutatione coloris deliquiũ animi, cum palpitatione aut dolore nonũquam syncope. Sed distinctioris doctrinę gratia melius fuerit horum quoque meminisse. Exclu-
tio

tio enim aut deliquium debilitatem eius virtutis quę in corde est, ostendit.

Eas aũt quæ in hepate, & ex succorum penuria & redundantia, & ex mutatione in id quod præter naturam, & ex coloris defectu, præterea & ijs quæ mutata sunt in distributione, & nutritione, & excrementorum euacuatione. Sed grauitatibus quæ in ipso & tumoribus & doloribus, nõ ijs solum quæ in eo sunt, sed & ijs quæ per sympathiam fiunt in aliqua dispnœæ specie & tussi.

QVoniam officina propria sanguinis generationis hepar est, dicit ex redundantia aut defectu succorũ, aut mutatione in qualitatem alienã à natura agnosci hepar esse malè affectum. Certè mala qualitas sanguinis merito illi imputatur, atq; proinde in omnibus cacochymiis suspicamur eã esse affectã sedem. Quanquam potest etiam mala qualitas sanguinis in habitu corporis apparere ob partis alterius vitium hepate benè habente, vt biliosa ob vesicam fellis, melancholica ob lienem, serosa ob renes. Cæterum multitudo aut paucitas sanguinis præter omnem qualitatem malam, mihi nullam passionem hepatis significat. Nam in causis plæthoræ, quæ sinè

nè omni cacochymia est. Nemo vitium hepatis recenset. Sed aut multus est sanguinis quoniam generatur multus, aut quoniam dissipatur paucus. Quod paucus dissipetur in toto habitu corporis est, aut in otio: generari multum, si generatur bonus, nullum visceris vitium sed cibi copia facit. Iam vero si paucus est sanguis, etiam si satis multo cibo vtatur homo, causa est quod dissipatur multus, vel ob totius corporis calorem & raritatem, vel ob magnam exercitationem Nam si ob calorem hepatis dissiparetur, vt fieret paucus ita & biliosus: si verò ob frigus generatur paucus, certè fieret & pituitosus. Quod si ponas paucum fieri per debilitatem tractricis in hepate, tantum vt etsi satis multum cibi ingestum sit, paucum tamen in hepar trahatur, vt paucus sanguis generetur, certè refrigeratum hepar pones, quare duorum alterum eueniet, vel vt pituitosus sanguis fiat, vel vt tanto dissipetur minus, quanto minus generatur, atque ita non paucus, sed mediocri copia sanguis sit. Quare multus aut paucus sanguis præter vitium omne nullum hepatis malum significare potest. Defectus coloris per totam cutem, sanguine non benè confecto partes intinctas esse significat, quare vitium sanguinis & hepatis
morbum

morbum, & iis quę mutata sunt in distributione alimenti, & nutritione & excretione intelligimus malè habere hepar. Nam sæpè nō nutriuntur benè partes, quoniā hepar nō trahit ex ventre, quare cibo è vētre nō diducto & profluuium ventris, & infelix nutritio cōtingunt: quin etiam partes nutriuntur malis succis vt per leuco phlegmatiā, hepati imputatur: & species eorū quæ excernuntur significat pati hepar, velut vocatos hepaticos prodūt deiectiones similes diluto sanguini: & exigua, nigra & splendentia vrentem hepatis intēperiem. Quin dolor grauās in dextro hypochondrio, significat multitudinē detenti in hepate succi, vel cū tumore pręter naturā, vel sine eo. Tumor etiā & dolor ex compressione in dextro hypochōdrio significat phlegmonem hepatis, adhibita distinctione an in musculis abdominis sit. Dolores etiam nō illi solū, qui in ea parte sunt, sed qui in aliis quæ ei consentiūt, cum quibus quædā dyspnœæ speties, & tussis coniungi solet. Velut inflammationem hepatis agnouit Ga. in eo medico ad quem eum Glauco venire fecit, ex dolore clauiculæ & costarum infernatum cū respiratione parua & crebra, & tussi.

Ita autem & in ventre; ijs quæ in cōcoctio

ne

ne, & appetitu humidæ, aut siccæ oblationis, aut excrementorum excretione errata sunt, eodem modo & singultibus, ructibus, nauseis vomitibus, & ipsis eorum quæ euomuntur speciebus.

VItia primæ concoctionis significant malum ventris, & quæ contingunt circa appetitum cibi, aut potus (nam hæc videtur vocare oblationem humidã aut siccam) nam cõcoctio & appetentia ad ventriculũ pertinẽt: hæc secundum os eius magis: illa secundum fundum. Velut cui acescerint cibi, frigus, cui putruerint aut acrimoniã comparauerint, calor in uentre est. Qui appetit humida, siccus: qui sicca, humidus præter naturam est, nisi ea naturaliter appetat, & mulieres pica laborãtes alienos à natura cibos appetunt, quoniam talibus habent ventriculum imbutum. Excretionis etiam quæ deorsum fit vitium, significare potest passionem ventriculi, velut cum deorsum emittuntur cruda, & qualia ingesta sunt, agnoscimus ventriculi facultates, retinẽdi, & concoquẽdi, esse debilitatas. Singultus est motus ventriculi conuulsioni similis, quo se contrahit ad excutiendum, cum irritatur. Quin etiam per desiccationem eius partis nõ nũquam accidit. Nimirũ vt Hippoc. in Aph.

 docet

docet eisdē causis, quibus conuulsio, fit. Quare inanitionem, aut repletionem, aut irritationem præter naturam in vētriculo significat. Ructus ventriculi etiā motus est, sed alio modo: cum scilicet se cōprimens expellit per os flatū qui ei molestus est: iuuatur verò hic motus sæpè, vt & vomitus, opera musculorum. Nausea est velut initium quoddam vomitus. Cum enim ventriculus irritatur qualitate aliqua molesta, ac proinde cibum non apprehēdit, sed auersatur, & fastidit, nauseare dicitur: hunc cum pellit, vomere. Vomitus autem fit in quibusdam citra morbū omnem. Sed duobus modis ventriculi morbum aliquem significat, quantitate, vt cum multus creberq; vomitus fit, & nihil, aut parum retinetur: aut qualitate, nam mala qualitas eorum quæ vomuntur significat, vomitum, & si multus non sit, non esse naturalem, sed ex morbo. Ventriculi itaq; passiones has habēt peculiares notas.

Et quidem quæ in thorace, difficilis respirationis speciebus, tussibus, doloribusq; in illo, differentia eorum, quæ extussiuntur, & morbos in aspera arteria dispnœa & tussis, & eo in loco dolor, & quæ excreantur, & vocis læsiones significant.

De

DE difficilis reſpirationis ſpeciebus ſcripſit ſeorſum proprio opere Gal. modo illud vnũ ſcire expedit differentia difficilis reſpirationis agnoſci morbos thoracis, & aſperæ arteriæ, velut inter cætera ſigna difficilis reſpiratio ſignificat pleuritidem, & perineumoniam, & inflammationem ſepti tranſuerſi, & orthopnœa ſignificat obſtructionẽ aſperæ arteriæ, neq; verò ſolum hoc verum eſt, ſed & illud quoq; cum reſpiratio actio thoracis ſit propria non poſſe eam modo quopiam lædi, quin thorax per ſe, aut per conſenſum patiatur, niſi per voluntatẽ permutetur. Hoc enim ſemper excipere oportet, in actionibus volũtariis, cuiuſmodi reſpiratio eſt, tuſsis eſt talis thoracis & pulmonis motus, qualis ſternutatio cerebri conãte thorace expellere id quod incidit in viam ſpiritus, aut quod in aſpera arteria irritat, atq; adeò tuſsis ad aſperam arteriam magis pertinet, ſed vtriuſq; partis morbos indicat aſperæ arterię, vt cũ ob eius aſperitatem tuſsimus. Vt accidit iis qui vociferati ſunt, aut ob frigidã intemperiem vt iis qui frigidum aërem inſpirant ſolet accidere: thoracis, vt cum ex inflãmatione reſudat in aſperam arteriam aliquid velut in pleuritide, quo modo etiam aliarum partium mala ſignificat tuſsis compatiẽte aſpera arteria, velut deſtil-

lationem è capite. Et inflammationem hepatis, & hydropē nonnunquā, sed tussim morbum hepatis significare dictum prius est. Dolor etiam significat vtriusq; partis mala, nimirum vtraq; earum pati potest affectiones dolorificas, sed distingui iubet Gal. positu, nimirum significat laborare thoracem dolor, qui in illo, asperam arteriā qui in eo loco, sed præter positum doloris species potest ad hāc distinctionem plurimum pungens enim thoracis membranæ, arteriæ mordens plęrūq; esse solet differentia quoq; eorum, quæ extussiuntur, siue excreantur significat malum vtriusq; partis velut sputum quodam tenue inflāmationis thoracis initio excreari solet, laborante pulmone spumosum, & nonnunquam quod substantiā ipsius refert. Iam verò arteriæ partes nōnunquam excreari Gal. ipse docet, refertq; quendam bronchi magnam partem extusisse vnde vlcus in arteria esse ipsis oculis agnoscere, licebat. Læsiones vocis quomodo significēt passiones asperæ arterię, dictum est prius, atq; eæ lęsiones ad eam magis pertinēt, quam ad thoracem, quoniam proprium vocis instrumētum ea est, non thorax, sed si thorax est respirationis, & respiratio est materia vocis, constat posse vocē vitiari ob læsionem thoracis, patiente scilicet arteria per consensum.

ſum. Sed horum plæraq; in opere de locis pa tientibus ipſe Gal. pertractauit, cum quo hęc artis pars eſt coniunctiſsima.

Ita autem & in alijs omnibus partibus ex tumore, & dolore, & læſione actionum, atq; etiam eorũ quæ excernuntur differentia cogni tiones erunt.

HÆc prius dixerat, repetit autem modo, vt explicet quatuor hæc genera ſignorũ velut de tumore ſtatim dicit.

Tumores autem eos qui præter naturam in phlegmonis, & ſcirrhis & œdematis inueſti- gandum.

NOn explicat quo modo tumor pręter na turam ſignificare poſsit locum patien- tem, quod videbatur eſſe præſentis inſti tuti, ſed id ego iam feci nuper dicens tumorẽ per poſitũ id poſſe pręſtare. Gal. dicit ſpeties tumorum præter naturam non quidẽ omnes ſed præcipua quædam genera, ad quę reliqua omnia rediguntur, quæ libro proprio cui ti- tulum fecit de tumoribus præter naturã exe- cutus eſt, hoc in loco conſtat nomine phle- gmonis intelligi tumores omnes calidos, alio qui bilioſos tumores eſſet oblitus: Dicens tu mores, addit eos qui pręter naturam, hoc ad-

dit, vt à tumoribus naturalibus partium distingat, aut vt ab iis, qui etsi tumores præter naturam sint crescentibus substantiis naturalibus fiunt, velut super crescentis carnis moles & pterygion in oculo. Nam neq; hi tumores sunt in aliquo illorum generum phlegmonis dico scirrhi, aut œdematis, sed de his tumoribus aliis locis satis multum disputatū est à me, & ab ipso Gal.

Dolor autem quencūq; locum obsederit aut continuitatis solutionem, aut alteratione᷉ confertim ingruentem indicat. Soluitur ergo continuitas sectione, corrosione compressione, & tentione. Alteratur autem substātia calore, frigore, siccitate, & humore.

Videtur non tam pertinere ad hāc partem operis distinguere causas doloris quam species, quoniam non tam cœperat docere signa affectionum præter naturam, quam locorum laborantium: & quæ pars laboret, agnoscere, possumus ex specie doloris, vt antea dixi, ex causa non possumus: quæuis enim potest intemperiē, & solutionem pati. Verum Gal. in hoc opere non docet quomodo dolor significet laborantem locum aliter quam per positū, scilicet quæ pars dolet ea laborat: quæ pars doleat positū indicare vult, vt certè tyronibus

ronibus indicat,atq; vt insinuet ex loco, quē obsidet locus agnosci,quæ pars doleat,dicit dolor quēcunq; obsederit locum, vt probet dolentem partē laborare morbo,simulq; do lendi causas doceat,addit,aut cōtinuitatis so lutionem,aut alterationem confertim ingruē tem indicat,rursumq; solutionis modos & al terationū species refert:ego nequid huic doctrinæ deesset,species doloris antea adiunxi. De doloris causis magna inter medicos hui⁹ seculi contentio est, quin & ante aliquanto superiores. Aliis causam per se doloris in solutione sola esse,aliis in sola intemperie, aliis in vtriusq;,putantibus. Tamen hanc litē ego lib. 5. cont. diremi opinionibus omnibus satis examintais, qui volet, singularum argumen ta perpēdere, & probabilitatem (velle autem debent omnes studiosi) legat cap. 5. illius libri, modo illud vnum dicam, dolēdi causam esse corruptionem quācunq;,quæ repente ingruat,neq; omnino exigua sit,dolor enim est aut tristis sensus, aut sensus tristitia, tristitia autē afficitur sensus,cum sentitur passio corrumpens partis naturam. Quādoquidē ergo vtraq; intēperies inquam & solutio per se est corruptio naturæ, perse erit vtraq; doloris causa cum repētè ingruit. Ingruit solutio repentè cum pars secatur eroditur comprimi-

tur, distenditur, aut aliter soluitur, videtur enim aliter posse solui, vt cum pũgitur calor aut frigus per se ingruere, potest repentè, quoniam hæ violentæ qualitates sunt & efficaces, siccitas per se non potest, hãc tamẽ etiam inuehit repentè calor in vstionibus, humor non potest ingruere in partem repentè, tamen potest succus humidus influere in partem repentè qui dolorem excitet. Vt iam humida etiam intemperies possit, vtcunq; doloris esse causa, sed hæc fusius dixi cap. 6. dicti libri controu.

Læditur autem actio tribus modis, aut languide, aut praue, aut nullo modo facta.

VT cunq; actio neq; omnino sublata, neq; minuta læsa sit praue agi dicit Galenus, itaq; in prauis actionibus intelligetur ea quæ plusquam oportet aut intempestiuè agitur, aut vtcunq; aliter malè, vt dolor vitiata actio dicetur, quoniam est sensus cum tristitia. Argenterio placuit maioris distinctionis gratia addere plura membra in partitione horũ symptomatũ. Liceat sane, modo interim non putet, erasse Gal, qui tria tãtum læsę actionis genera posuerit. Nã in re nihil interest per plura genera partiri, aut pauciora, quorum quædam ad alia redigantur; atq; hęc partitio tanto plus

to plus artis habet, quanto paucioribus differentiis continetur.

Quæcunque autem excernuntur, alia quidem vt partes earum quæ malè affectæ sunt, alia autem vt excrementa, alia autem vt in ipsis secundum naturam contenta, quodcunque faciet propriam indicationem. Dictũ autem est de huiusmodi omnibus multum in opere de locis patiẽtibus, quòd nullus ante nos in methodum redegerat. aut ad perfectionem deduxerat, vt neque aliud quodpiam eorum, quæ exorsi fuerant antiqui, non perfecerant tamẽ. Igitur ægrotantium corporum ex illo opere discere oportet signa, eorum vero qui ægrotaturi, aut sani futuri sunt, ex hoc quod methodus est.

EXcernuntur nonũquam ex partibus male affectis, quędam ipsarum particulæ, vt ex intestinis ramenta, ex vesica furfures, ex renibus carunculæ, excernuntur etiam excrementa vt ex intestinis fæces ex naribus mucus, excernuntur nonunquam quæ in partibus naturaliter continentur, etsi excrementa non sint, vt ex venis sanguis funditur, ex vẽtriculo euomitur chylus. Quæcunq; horum

habent significationem propriam partis quæ male affecta est, vt ramenta intestinorum significant dysenteriam, furfures scabiem vesicæ, fęces alui intemperies intestinorum sua qualitate produnt, effusio sanguinis venarũ laxitatem aut vlcus, vomitus chyli ventriculi debilitatem. Sed de his Gal. præsenti opere non potuit, nisi breuiter dicere, est enim hæc breuis quædam methodus, qua omnia quæ in arte vtilia sunt, non pertractãtur, sed attinguntur solum, atq; id esse suum institutũ in initio declarauit. Docuit verò ea omnia diffusè satis libro de locis patientibus cui ego scholia adscripsi & emisi nuper.

Quæ ergo sunt in ægrotaturis speciem habent in medio eorum, quæ benè valentibus & ægrotantibus accidunt. Secundum naturam enim omnia, sanis adsunt, præter naturã aũt ægrotantibus, quatenus ægrotant. In medio aũt horum sunt quæ morbosos significant, cũ sint nõnulla in genere eorum quæ secũdum naturam sed quantitate, aut qualitate, aut occasione mutata: quædam eorũ quidem quæ præter naturam, sed minora ijs quæ sunt in morbis. Atque ob id dispositiones ipsæ corporum

quæ

quæ ægrotatura monſtraui in neutris ſunt, & quæ ipſas indicant ſigna. Primum enim hæc ſanitatem indicant, ſecundo autem morbos, & fiunt eadem ſigna ſecundum habitudinem ad aliquid neutra & inſalubria: vt quæ præſentem diſpoſitionem indicent neutra, vt quæ futuram præmonſtrent, in ſalubria. Eâdem ratione & quæcunque in ægrotantibus apparent ſigna ſalutaria dicētur quidem ſalubria, quoniam futuram ſanitatē præmonſtrant: dicentur autem & inſalubria, quatenus præſentem ægritudinem indicant. Atqui conſtat quæ amborum ſigna ſunt, dici quidem neutra ſecundum quoddam ſignificatum huius vocis neutrum. Nihil autem mirum eadem ſigna tres rationes habere in diuerſis habitudinibus, ſalubria & inſalubria & neutra appellata. Altero autem ſignificato, quæcunque ex morbis conualeſcentibus ad ſunt ſigna, quo, arbitror, & quæ in ſenibus ſunt, hæc ergo omnia multis ſubiacent & cōceptionibus & rationibus: quæcunq; autem ſine querela ſanis adſunt ſoli ſalubriū cōceptioni, & quæ ægrotantibus non præmonſtrantia

futuram

futuram salutem soli & hæc subiacent conceptioni in salubrium. De his igitur deinceps dicetur. Quæ autem prænuntiant futurum morbum percurramus prius. Cum autẽ sit duplex eorum differentia, proponemus prius, quæ quãtitate, aut qualitate, aut tempore non ipsis proprijs speciebus mutata sunt à naturalibus, Vt appetentiam ciborum intentam aut dissolutã, aut non consueto tempore, aut ciborum in consuetorum, aut excretionem excrementorum alimenti, pauciorum aut plurium, aut humidorum, aut duriorum. Ita autem & humidorum excrementorum, penuria & redundantia præter id quod est secundum naturam, aut coloris aut consistentiæ mutatio, aut temporis euacuationis. Vigilia etiam & multus somnus aut non in tempore consueto. Vt hæc vero ita & in potu pluris, aut paucioris, calidi aut frigidi desiderium præter consuetudinem. Vt quidem & venereorum immodici vsus, aut intempestiui appetentia, sudores plures, aut pauciores eo quod expedit, torpor ad motus, aut cum moueri tentauerint grauitas, aut fortis exolutio. Menstruorum occultatio, aut plurium vel pauciorum

ciorum euacuatio, ita autem & ea quæ per hæmorrhoydas. Sed & circa essum & potionẽ non similis atque antea voluptas signum est futuri morbi. Ita & mentis hebetudo non secundum naturam, aut obliuio quædam inconsueta, aut somni pluribus imaginationibus pleni quam prius, & auditus & odoratus, & visus hebetiores, & turbulentiores, & vt semel dicam quæcunque secundum naturam sunt, alia aucta, alia minuta alia temporibus quibusdam, aut quantitatibus, aut qualitatibus mutata. Etenim & corporis moles, & minor & maior, facta rubicundior & albidior, aut velut liuidior, aut nigrior, ructusque & sternutamenta, & flatus plures aut pauciores quam secundum naturam. Ita & quæ per nares, & palatum, & aures, per quæ cerebrum expurgatur, quantitatibus qualitatibus, aut tempore mutata. Hæc quidem omnia generis eorũ quæ secundum naturam sunt. Morsus autem ventris, aut in stomacho, aut intestinorum aliquo aut in deiectionibus, aut vomitibus, aut mictionibus, aut aliquis alius mediocris labor, in genere quidem est eorum quæ præter naturam

ram, nondum autem ægrotare qui ita habent dicuntur, quemadmodum neq; qui capitis habent grauitatem, aut dolorem, cum nondum ob hæc in consuetis operationibus impediuntur. Etenim ægrotandi terminus hic est, in his dispositionibus. Et obid in eo quod ad aliquid, eandem dispositionem iam & morbidam, & neutram adhuc dicemus. Nam secundum virtutem quæ facile fert, aut vincitur iam facultas, aut morbus erit, aut neutra dispositio dictarum quæuis: ita autem & quæ in sensibus non secundum magis & minus inuicem differunt, sed quæ genere præter naturam sunt, & hæc sunt morbida signa, nisi sint parua, & nondum sufficiant actiones sensuum tollere. Huiusmodi sunt in gustatu cum salsæ, aut amaræ, aut alicuius alterius qualitatis manifestus sensus sit & in ijs quæ comeduntur & quæ bibuntur omnibus, aut quin assumatur aliquid ipsa saliua videtur huiusmodi. In odoratu autem cum vnam aliquam sentimus qualitatem nulla re odorabili præsente, aut cum offerentes multa & diuersa omnia ea vt similia sentimus, sæpe autem neque sensus aliquis nobis est

aut

aut velut fœtentis alicuius fit, nulla re fœtida præsente. In auditu autē soni & strepitus præter naturam sunt, quēadmodum & in visu quæ videntur ante oculos apparere nigra & obscura, & cærulea, & rufa, & flaua, nōnulla rotunda, nonnulla oblonga, & quædam gracilia: quædam crassa, tendi ante oculos omnia videntur. In tangendi vero sensu cum inæqualitas aliqua, aut densitas, aut grauitas, aut tēsio, aut stupida, aut vlcerosa affectio apparet in toto habitu, ita autem & in quacunq; parte aut tensio, aut compressio, aut morsus, aut grauitas, cum exiguæ quædam sint & minimè firmæ, dispositionem neutrā esse significāt prænuntiant autem morbum.

DIxit hactenus de signis, quæ præsentem sanitatem significant, & quę pręsentem morbum: quorū illa salubria, hæc insalubria sunt: modo de iis quæ significant hominē nō quidem ægrotantē, paratum tamen ęgrotare quæ quidē neutra sunt, & in medio illorum posita. Nā & hæc hominū dispositio neutra ęst, quandoquidem non omnino bene valet qui iā habet instantis ægritudinis signa, oportet autē hîc meminisse, tribusmodis dici neu-

trum

trum ſignum in prima ſignificatione, quod ſi gnificat adeſſe diſpoſitionem mediam inter ſanitatem & ægritudinem, in ſecunda quod ſignificat neque ſanitatem neque morbum, in tertia quod vtrũque, nunc hoc, nunc illud ſignificare natum eſt. Ergo quæ adſunt in va lentibus, quâ benè valent ſalubria: quæ ęgro tantibus, qua ægrotant, inſalubria: quæ benè valentibus, morboſis tamẽ, ideſt paratis ęgro tare, & quæ ægrotantibus, ſed indicant futu- ram ſanitatem, neutra ſunt in tertio ſignifica to: illa quoniam ſignificant pręſentem ſanita tem, & morbum futurum, hęc quoniam prę ſentem morbum, & futuram ſanitatem: atq; horum vtraque licet appellare ſalubria, quà ſignificant ſanitatem præſentem, aut futurã, & inſalubria quà præſentem aut futurũ mor bum. Neque mirum, inquit, eſt idem ſignum eſſe tria hæc diuerſis rationibus. Altero ſigni ficato dicit neutra eſſe conualeſcẽtium ſigna ſecundo ſcilicet: quoniam ſignificant diſpo- ſitionem, quæ non eſt morbus (nam poſt per fectam iudicationem nonunquam eſt) neque ſanitas integra, eſt enim imbecillis. Similia e- tiam dicit eſſe ſigna quæ comitantur ſenium. Nimirum ſenium morbus non eſt ſed ob debilitatem licet dicere, neque ſanitatem eſſe. Sed hic neutra tertio ſignificato percurrit, primũq;

primumq; ea, quæ nondũ ægrotãtibus ægrotaturis, deinde ea quæ ægrotantibus conualituris adsunt: hęc sunt duplicia, quędam sunt genere quidẽ naturales res, cæterum præter naturam quantitate, qualitate, aut tempore. Quædam sunt genera etiam præter naturã, scribit primum exempla illorum, deinde horum: velut, inquit, appetere cibos naturale est, sed potest fieri præter naturã, ob quãtitatẽ, vt cũ minus, aut plus appetitur, vel ob tẽpus, vt si quis insolitis horis appetat, vel ob qualitatẽ, vt si quis cibos absurdos appetat. excretio etiã excrementorum, vigilia & somnus, sitis, & venereorum appetentia, & sudores, & menstruæ euacuationes, res sunt secũdum naturam cõuenientes animalibus, tamẽ fiunt quantitate, aut qualitate, aut tẽpore, prę ter naturam. Mirum videri posſit, Galenũ in horum genere referre hæmorrhoidas, quasi ea euacuatio naturalis sit, cum tamen alibi dicat nullam sanguinis euacuationẽ naturalem esse præter menstruam. Tamen considerauit hoc loco quibusdam euacuationem per hęmorrhoidas adeò esse consuetã, vt consuetudo eas fecerit naturales. Sunt quidem genere præter naturam, sed qua consuetę naturales: cõsuetudo enim in rebus naturalib⁹ est, quin etiam velut altera natura. Atq; adeò cum hę-

morrhoides consuetudine naturales factæ sunt, si sistuntur aut minus fluere incipiunt, morbi imminentis signum est. Alia etiam huius generis signorũ scribit: velut motus animalis secundum naturam est, sed torpidus, aut grauis, aut exolutus præter naturam fit. voluptas gustatus ex cibo, aut potu si perit, aut mutatur magnopere præter naturam censetur, minaturq; morbũ. Mens etiam, siue vis addiscendi, & memoria, cũ lędantur, & somni cum fiũt plus solito insomniis pleni. Ita & singulares sensus, vt auditus, visus, & odoratus, & gustatus, & tactus hebetiores, morbos pręnuntiant, & vt dicatur semel, inquit, omnia quæ genere ac per se naturalia sunt, possunt quãtitate, aut qualitate, aut tempore fieri præter naturã. Nam & corporis moles, minor & maior facta, color rubicũdior, aut cãdidior minatur morbũ. Vel si quẽ gracilescere, aut intumescere videm⁹, rubidiorẽ solito fieri, aut cãdidiorẽ, multo magis liuidiorẽ aut nigriorẽ, hæc omnia suspecta sunt, morbiq; metum inferũt. Ita & ructus & sternutamẽta & flatus plures, aut pauciores quã pro natura. Vbi considera suã esse cuiq; naturam. Est qui cum valet optimè, nunquã eructat, neq; omnino flatum emittit, hic cum emittit, timere debet morbum. Est tamen qui nũquam melius

lius valet, quam cum flatum emittit crebro. Hic si cessat emittere merito incipit timere, hoc enim ei insolitum & præter naturam. Neq; verò in his solũ sed & in aliis omnibus rebus haberi debet ratio proprię cuiusq; naturæ. Alii enim plus aliis, per palatũ, nares, aut aures expurgari solẽt, quæ euacuationes naturales sunt, quantitate tamen, qualitate, aut tẽpore, præter naturam, & morborũ signa fiũt. Scribit deinde exempla signorũ, quæ sunt genere præter naturã. Morsus, inquit, ventriculi inter vomendum, aut intestinorum, in deiectionibus, aut viarum vrinæ, in mictu, ac deniq; omnis dolor qui nõ fit naturalis (velut fames & sitis) genere sunt præter naturam, & proinde symptomata morborũ, sed cum exigua sunt citra eam dispositionem, quæ morbus vocari debeat per neutram vocatã apparent, non enim ita affecti ægrotare dicuntur nisi lædantur operationes, vt supra explicuimus læsione notatu digna. Nam hic est finis morbi, hoc est, tũc primum affectio morbus appellari incipit, cum ita lædit operationes. Hinc colligit Gal. ad aliquid eandem dispositionem posse esse neutram & morbũ, vt alteri homini neutram, alteri morbum. Nam quo facultas est fortior, eo actiones minores noxas accipiunt ab eadem dispositione. Non

ergo mirum si quę dispositio robusto est neu tra, debili sit morbus. Ex hoc loco videtur fieri morbi magnitudinem ad aliquid dici, hoc est ad facultatem. Nam si eadem dispositio, quæ vni erat neutra, alteri morb9 est, certè, & quæ vni morbus, alteri erit morb9 maior. Nã si debili læsionem dignam mentione infert, quæ forti non dignam mentione, certè debiliori infert lęsionẽ maiorẽ, quare maiora sym promata: morbus vero maior symptomatis maioribus agnoscitur. Cæterũ præter magnitudinem hanc ad facultatẽ est morbo sua propria magnitudo, quæ in illius consistit essentia, velut febris magna est, cum est multus calor, parua cum paucus. Estq; calor nõ maior, etsi facultas sit minor. Quare neq; morb9, fit maior, & si facultas minuatur, sed fit maligniior, quoniã debiles ab æquali morbo plus lædũtur quã fortes. Itaq; magnitudo in essentia facit ad veram morbi magnitudinem, magnitudo ad facultatem facit ad malitiã. Atq; adeò decrescẽte facultate non crescunt symptomata pathognomonica vocata (nam hæc essentiæ magnitudinẽ sequntur) sed crescunt signa mortis, quæ crescẽte virtute decrescũt. Non tamen quæcunq; symptomata crescentia magnitudinem indicãt morbi, sed solum pathognomonica. Quare cum plęraq; signorum

rum ſalutis, aut mortis in læſione operationum ſint, fit vt ſola debilitas facultatis faciat ægritudinem eam diſpoſitionẽ, quæ cum firmiori facultate eſſet neutra, tamen maiorem aut minorem morbũ non niſi ad aliquid, præter quam magnitudinem eſt morbo ſua propria. In hoc etiam genere ſignorum, quę genere præter naturam ſunt, dicit eſſe vitia ſenſuum, quæ non ſunt ſecundum magis & minus. Vt ſi minus auditur, aut videtur, ad primum genus pertinere dicit, ſi vidẽtur obuerſari ante oculos quædam, aut ſemper in auribus eſt tinnitus quidam, ad hoc genus quoniam etſi ipſum videre & audire ſit ſecundũ naturam genere, hæc tamen vitiorum genera ſunt præter naturam Certè hæc omnia poſſent in primo genere referri, ſunt enim ſenſus actu qualitate à naturalibus diuerſi. Hic vero conſiderat non ſenſus vitiatos, ſed vitia ſenſuum. nihil refert, modo intelligatur res. Nam diuerſis rationibus ad diuerſa genera res eaſdem pertinere nihil habet abſurdum. ſed conſiderãdum eſt meritò Galenum dicere omnes has læſiones, ſi exiguæ aut non firmę ſint neutrorum diſpoſitionum eſſe, ſi ſufficiẽtis magnitudinis & ſatis firmæ, eſſe morborũ. Nam & ipſæ diſpoſitiones vt ſint morbi, duo hęc habere debẽt, magnitudinẽ quan

dam, & firmitudinẽ, sæpè enim ardet homo ex ira nõ minus quam ex febre, sed quoniam non habet firmitudinẽ ea dispositio, quia statim placato animo conquiescit, morbus non vocatur, quanquã profectò dum durat, multas actiones manifestè lædit.

Quæcunq; autem in iam ægrotãtibus fiunt signa, alia quidem sanitatem indicantia, alia autem mortem. Salubria quidẽ prima, alia verò genere quidem insalubria, specie autem lethalia dicuntur. Accipiuntur autem, vt dicatur vniuersim, ex virtute, aut vitio actionum: particulatim autẽ ex singularum partiũ actionum, quarum genera prius dicta sunt: primùm quidem principum: secundum earum, quæ ab his nascuntur: tertium habentium propriã gubernationẽ, accipiẽtium verò exortus quosdã à principijs: quartum enim genus eorum, quæ tunc sunt dictæ, per se quidẽ inutile est ad prænotiones, per accidens autem etiam ex his est aliquando prænotio: quemadmodum & ex excrementis semper. Ex his enim ratione sympathiæ: ex excrementis autem quoniã concoctionis, & incoctionis in ipsis sunt signa. Quare

non

non potest fieri quin aut naturam materiam, aut materiam naturam vincere semper significent, aut neutrum alterum. Salubria ergo signa dicentur vincente natura, insalubria autem victa, neutra verò, quæ in pugnis æqualibus sunt. Signa ergo manifestæ cõcoctionis salubria sunt: quemadmodum quæ incoctionis insalubria: quæ verò neq; coctionem, neq; incoctionem indicant, neutrorum naturæ sunt. Neutra etiam, quæ nunc quidẽ hoc, nunc contrarium significant, vt denigrati digiti. Huiusmodi etiã sunt & critica signa: dictum autem est de illis omnibus in ijs quæ de crisi: quẽadmodum & de cuiusq; actione, in ijs quæ de causis symptomatum. Ex his ergo oportet omnium illorum materiam particulatim colligere. Ego vero lõgitudini parcens, hic sermonem de signis finio, conuertor autem ad eum, qui de causis.

SIue volumus agnoscere morbũ, siue morbi euentum, signa captamus ex symptomatis quæ in tribus rebus sunt, actionibus læsis, & excrementis, & mutatis quibusdam qualitatibus. Atq; signa omnia sunt concoctionis

aut cõtrarii, aut cruditatis: vel ſalutis aut mortis: vel critica. Signa concoctionis, aut cruditatis ſunt in excrementis, reliqua in reliquis. Sed ſigna ſalutis aut mortis vocata ſemper ſignificant bonum aut malum: quanquam hoc quoq; non ſemper eodẽ modo, ſed in vtroq; eſt plus, aut minus, quædam enim ſignificant ſimpliciter bonum, quędam valde bonũ, quędam vicinam iam ſanitatem, quædam tãtum malum, quædam valde malum, quædã mortem. Critica partim ſunt ſigna tantũ, quæ per ſe neq; bonum, neq; malũ ſignificant, ſed inſtare criſim: partim ſigna & cauſæ. Hæ ſunt euacuationes, quæ cum ante concoctionem mala, cum poſt concoctionẽ bona ſunt ſigna. Horum omniũ exẽpla multa reperies apud Gal. lib. de criſibus, & de ſympt. & apud Hippocratem in prognoſtico & Aphor. Hoc loco non erat ſui inſtituti hæc pertractare, ſed attingere. Eſt enim breuis hæc ars velut prima quędam delineatio totius artis. Dicit nũc ſigna quæ per morbos ſignificant ſanitatem futuram, ſalubria eſſe hac ratione, quę mortẽ ſpeciatim, lethalia, generatim verò inſalubria. Nimirum eſt vnum genus ſalubrium ſignorum, quorum alia mala tãtum, alia admodum mala, alia lethalia ſunt, ita etiam in genere ſalubrium, quædam bona, quædam valde
bona

bona, quædam salutaria admodum iã sunt. Vt somnus aut vigilia si modum excedit malum, difficilis respiratio per morbos acutos valdè mala, si digiti ac pedes liuent frigescente spiritu, aut æger fertur in pedes, lethale. Constare mente & ad oblatos cibos bene habere bonum. Concoctionis signa manifesta admodum bona; perfecta admodum salutaria Accipi dicit hæc signa, ex operationum virtute, aut vitio, vt mente constare bonum, non constare valdè malum, fastidiũ malum, mediocris appetentia bonum. Deinde & ex excrementis, vt deiectio mollis constans & rufa bona. Nigra aut varicolor, mala. Ex qualitatibus mutatis etiam accipiuntur signa (etsi horum non meminit Gale. hoc loco) vt liuidus color lethalis: viuidus & splendẽs bonus. Generatim dicit signa capi ex omnium actionum virtute, aut vitio, speciatim verò ex singulorum membrorum operationibus, quorum mentio facta est prius. Primum quidem ac maximè capiuntur signa ex actionibus membrorum principum: deinde & ex actionibus aliorũ iuxta cuiusq; dignitatẽ. Ex principibus & quæ illis subseruiunt, aut vtũtur signa bona, aut mala per se capi dicit: tamen quæ sibi viuunt sine facultate quapiam influente ob sympathiam solum (idest quo-

niam eæ partes patiuntur cũ principiis) signi-
ficare possunt. Vt putredo glandulæ perse
quam minimum indicaret. Omnino enim pe
rire eam partem esset leue malum: tamẽ quo
niam potest ob lãguorem calidi innati in toto
corpore aut corde fieri, timeri debet. In ex-
crementis significatio est. Quoniam signifi-
cant à natura morbum, aut naturam à mor-
bo vinci, aut neutrum à neutro, quæ natu-
ram vincere significant, salutaria sunt (hu-
iusmodi sunt signa concoctionis manifestæ)
quæ vinci, insalutaria (huiusmodi sunt signa
incoctionis, siuè contrarię concoctioni putre
dinis) quæ neutrum vinci, sed æqualem pu-
gnam esse significant, neutra sunt. Huiusmo-
di sunt signa cruditatis, quę apparent in prin
cipiis morborũ. Hæc sunt signa neutra in se-
cunda significatione: quoniam neutrum si-
gnificãt neque salutem, neq; mortem, inqua
significatione etiam critica, quæ sunt signa tã
tum, sunt neutra. Sed in tertia significatione
hoc est quod aliquando hoc, aliquando illud
significent, neutra sunt critica quę sunt signa
& causæ, vt dictum est. Et quædam signa ge-
neris eorum, quæ vocantur salutis aut mor-
tis, vt digiti denigrati, tales enim, vt ab eodẽ
Gal. in com. prog. dicitur, aliquãdo fiunt cum
morbus soluitur abscedente ad cutẽ nigro
succo

ſucco, eſtq; ſalutare ſignū, aliquādo cum ſummè debilitatur innatum calidum, eſtq; admodū lethale. Signa ergo quibus vtimur in morbis ad prænotiones talia ſunt.

Quoniā aūt & harum ſunt quædā ſalubres quædā inſalubres, quædā neutræ, primū de ſalubribus erit ſermo. Quoniā aūt & harum ipſarū aliæ quidē ſunt conſeruātes, aliæ faciētes ſanitatē, ſunt vero & tēpore & dignitate priores conſeruātes faciētibus, à conſeruātibus incipiendū eſt. Cū igitur ſit corpus ſanū non vnū ſed multiplex, vt prius eſt definitū, cuiq; illorū erit propria cauſa, quæ cōſeruet. Quoniā omnis cauſa eſt in eo quod in aliquid. Rurſum ergo & hic principiū ab optima cōſtitutione corporis faciendū, conſiderādo quæ ad hanc ſunt ſalubria. Inuētionē aūt illorū ipſa rei natura dicit, ſi enim eſſet ſine paſſione & ſine cōmutatione corpus, ſemper quidē maneret optima cōſtitutio, & nequaquā indigeret arte quæ illi præeſſet, ſed quoniā cōmutatur & corrūpitur & vertitur, nō retinēs quā habebat à principio conſtitutionem, auxilio hac ratione indiget. Quot ergo modis commutatur, tot genera, & auxiliorum habebit: ideſt,

conſer-

conſeruantium cauſarum, quas conſtat iã vel ex dictis correctiuas eſſe genere. Sed quoniã ſtatim correctiones faciunt antequam affatim appareat læſio, non præſeruantes à futuro malo à medicis dicuntur, ſed ſeruantes præſentem conſtitutionem.

CAuſæ quas nos conſideramus ſunt quæcunque res in noſtris corporibus aliquid faciunt. Hæ poſſunt prodeſſe aut obeſſe, aut neutrum facere, ſaltem quod ſentiri poſsit. Quæ proſunt cauſæ ſalutares ſunt, quæ nocent, inſalubres: aliæ neutræ. Poſſunt prodeſſe conſeruando ſanitatem præſentem, aut reducendo corpora ad meliorem, aut curando præſentes morbos, aut præſeruando ab imminentibus, aut reficiendo extenuatos. Hæc enim omnia ad medicam artem pertinet ſanitatis gratia facere. Quæ quouis tali modo proſint, ſunt ſalubres: quæ nocent inſalubres, vt quæ corpus optimè ſanum à ſua temperie amouent, quæ reductionem impediũt quæ morbos faciunt, aut augent, quæ extenuant, debilitantq;. Quæ vtcunque agantur neque huc, neque illuc transferunt corpora (qualia multi medici a methodi agendi ſolũ gratia agunt) neutra ſunt. Salubres verò cauſæ inſalubribus, & neutris, priores & pręſtã-

tiores

tiores sunt. Proinde agendum de illis priùs aliæ enim vel ex his agnoscuntur. Salubrium quædam sunt conseruantes, quæ scilicet con seruando prosunt, aliæ facientes, quæ reducẽ do, aut curando, aut præseruando, aut roborando. Nam horum quiduis agere est. Conseruantes verò sunt dignitate & tẽpore prio res facientibus. Nam etsi aliquanto latius, at que vniuersim re considerata, facere contingat priusquã conseruare, conseruantur enim ea quæ facta iam sunt, & maioris virtutis sit quod non est facere, quàm quod est conseruare, tamen ad causas quibus ars medica cir ca corpora nostra vtitur reducto sermone, cõ stat conseruationem curatione priorem esse. Quoniam curamus ægrotantes, ęgrotare ve rò non possunt, nisi prius benè valeant. Vt ergo sanitas prior est morbo, ita conseruatio curatione. Hæc ipsa ratio suadet & dignitate esse priorem. Tanto enim melius est conseruare sanitatem, quam curare morbos, quanto melius est sanitate frui, quam eam procura re. Proinde dicit incipiendum hic esse à causis conseruantibus. Sed non est eadem ratio conseruandi corpora omnia, imo vt naturalium temperamentorum sunt multæ species ita conseruandi corpora multi modi. Non enim posſit ab eisdem causis seruari calidum & frigi-

& frigidum, Nam à contrariis seruantur iis à quibus corrumpuntur, corrumpuntur verò omnia à contrariis sibi. Ergo contraria sunt à quibus contraria conseruantur. Igitur quot sunt species naturarum tot sunt species conseruationum. Nam omnis inquit, causa est in eo quod ad aliquid. Hoc est nulla causa est simpliciter conseruās, aut reducēs, aut curās aut boni aliquid faciens, aut lædens, aut neutra sed quæuis causa est ad aliquid, hæc omnia. Eadem enim huic est salubris, illi noxia, alii neutra, id quod Hip. lib. de alimēto perbelle scripsit dicens, ad aliquid omnia bona, & mala. Sed illum libellum proprio commētario ego prosecutus sum. Gal. quoniam singulis corporum naturis est sua ratio conseruationis, à conseruatione corporis temperati incipere vult. Captare vult causas salubres corporis temperati. Primum ex fine ipsius cō seruationis, deinde captauit etiam ex materia, quæ est in sex generibus rerum, quæ necessario nos afficiunt. Si, inquit, corpus nostrum, incommutabile esset nulla arte conseruandi esset opus, nam per se duraret seruaretùrque semper. Igitur indiget hac arte quoniam commutatur. Ergo quot modis commutari potest, tot conseruantium causarum speciebus indiget. Potest videlicet secū

dum

dum calidum & frigidum cõmutari, indiget
modo quodam harum qualitatum in causis:
potest secundum humidum & siccũ, in hac
etiam temperie indiget modo quodam cau
sarum: potest secundum compositionem, er-
go indiget causis conseruantibus compositio
nem. Colligit ex his causas conseruantes re ve
ra correctiuas esse, quoniam corrigunt eam
commutationem, quam corpus semper pati
tur. Non enim esse posśint causæ, quæ ita cor
pus nostrum conseruent, vt moueri etiã pro-
hibeant Nam hæ in æternum etiam seruare
possent: nostrum autem corpus perpetuò al-
terascit. Seruantq; illud causæ, aliæ commu-
tatiuæ, aliæ corrigentes. idque statim, ante-
quam commutatio aliqua manifesta corpo-
ri, qualis est in corporibus reducendis, aut
præseruandis, accidat: vt corpus, etsi mo-
ueatur perpetuo, manere tamen & conser-
uari videatur, ac proinde illæ causæ à medi
cis conseruantes appellentur. Dices fortasse
posse causas omnes corpus temperatum ver
sus eandem intemperiem. adigere, sed a-
deo modicè vt seruantes causæ à medi-
cis dicantur, fierique ita causas conser-
uantes, quæ nullatenus corrigentes sint.
Mihi certè verisimile fit, non posse causas
omnes conspirare in eandem intemperiem,
quan-

quantumuis modice, vt conseruantes sint. Nam nisi externæ causæ internis excrementis obsistãt, ea solum sint satis ad amouendũ corpus ab optima temperie. Quare re axactè perpẽsa verissimè puto conseruationẽ causis aliquatenus corrigentibus agi.

Commutatur ergo corpus ab aliquibus necessario, ab aliquibus nõ necessario: dico autẽ necessario, ijs quibus non potest non abundare, non necessario autem reliqua. Nam semper versari in eo quo cõtinemur, comedere etiam & bibere, & vigilare, & dormire necessariũ ei est. Gladijs aũt & feris occurrere, nõ necessarium. Vnde in primo causarũ genere ars quæ circa corpus versatur, in secundo nõ ita. Quæcunq; igitur sunt quæ necessario alterant corpus diffinientes, in quocunq; eorum proprium genus causarum salubrium inueniemus. Vnũ quidem ex continentis aeris commertio, alterum ex motu & quiete & totius corporis & secundum partes: tertium ex somno & vigilia: quartũ ex ijs quæ offeruntur: quintũ ex ijs quæ excernũtur, aut retinẽtur: sextũ ex passionibus animi. Ab omnibus enim his necesse

est

ẻst corpus disponi aliquo modo. A continente enim, aut calfactum, aut refrigeratum, aut siccatum, aut humectatum, aut secundum coniugationem aliquid horum patiens, aut secũdum totam substantiam cõmutatum. Ex motu autem & quiete vtrisq; factis immoderatis, aut calfactum aut siccatum, aut refrigeratum, aut humectatum, aut secundum coniugationẽ aliquid horum patiens. Ita autem & ex somno & vigilia necesse est pati ipsum, eadem ratione ex ijs quæ offeruntur, aut excernuntur, aut retinentur. Omnia enim hæc alia quidem aper tè, alia autem per medias alias causas alterant corpus, & corrumpũt sanitatem. Et scriptum est de his ipsis speciatim in libro de salubribus. Omnia ergo nunc dicta genera salubrium causarum materiæ quædam sunt, vsu autem com modo causæ fiunt conseruantes & salubres, aberrantia verò à mediocritate, insalubres sunt. Quare cõstat iam ex his non quidẽ alias substantias harum rerum externarũ salubres nobis alias insalubres putãdum, sed has easdẽ ad aliquid, aliquando quidem salubres, aliquãdo insalubres fieri. Cũ enim indiget motu cor-

 pus,

pus, exercitatio ſalubris, quies autem inſalubris, cum autem quiete, ſalubris quies, inſalubris autem exercitatio, eodem autem modo & de cibis & potibus, & alijs omnibus, quodcunq; enim cum corpori indigenti admouetur, cum propia quantitate & qualitate ſalutare fit, oblatum autem ei qui non omnino indiget, aut non menſura, qua expedit, inſalubre eſt. Et duo ſunt hi ſcopi circa ſalubre, & inſalubre, qualitas & quantitas eius quod offertur. Nam & occaſionem, vt aliud aliquid ab his tertium inducere, cum in dictis contineatur, non eſt ſecundum rationem. Si enim indiget corpus tali & tanta re oblata, conſtat, & in occaſione conuenienti offerre. Et generatur quidem occaſio, quòd fluxile, & facile mutabile eſt mortale corpus, & indiget ſecundum mutationes alias alijs auxilijs. Quare non eſt genere tertium in dictis occaſio. In doctrinis verò ea, ſæpè vt tertio vtimur, ob dictam cauſam. Quoniam autem in his ſcopis, & aliæ cauſæ ſalubres, & propoſitum nobis nunc genus eſt, ſtatim eas percurremus.

Modo

MOdo refert materiã causarum salubriũ & insalubriũ. Hęc est in generibus causarũ à quibus alteratur nostrũ corpus necessario, has enim considerat ars medica, & in his modum definit, non etiam in aliis quæ casu, aut fortuna incidunt: genera causarum quæ necessario alterant sunt sex, in quorum singulis potest esse causa salubris & insalubris, atq; hæc alterantia necessario vocantur, quoniam nostra corpora non possunt non vti illis, alterãtq; ea omnia nos alia aperte ac per se, vt aër calidus per se calfacit, frigidus refrigerat, humidus humectat (ab aëre enim his modis alteratur nostrũ corpus, aut etiã alteratum secundum totã substãtiam vt putrefactũ, aut vstũ) & cibus, aut potus, calidus calfacit, frigidus refrigerat: alia per medias alias causas, velut somnus humectat, & quies, & motus: vigilia, & excretiones nimię, & ira, & tristitia, & mœror siccãt, hæc itaq; genera, sunt materię causarum. Ea sunt ambiens, quo nomine aërem præcipuè intelligimus, sed & aquam cum natamus; & vestes, & deniq; omnia, quæ nobis extra admouẽtur: & motus, & quies, quibus omne genus exercitationis & intermissionis intelligitur: & frictiones (has enim exercitationibus etiã cõnumerat Gal.) & somnus & vigilia, & cibus & potus, quibus intelli-

guntur omnia quæ ingeruntur, vt & veneno rum, & pharmacorum potus in his fit: & quę excernuntur, aut retinentur, quibus intelliguntur profluuia, aut retentiones euacuationum omnium: & motus animi, ii scilicet, qui pertinent ad irascibilem animi partem. In his generibus nihil est, quod simpliciter salubre, aut insalubre dici debeat, quiduis enim horum ad aliquid salubre est, atq; insalubre. Nimirum vt nuper diximus omnia ad aliquid bona, & mala. Quiduis ergo eorum cum eo indiget corpus salubre est, cum non indiget, insalubre. Desiderari dicit duo in his omnibus vt suscipiantur commode, quantitatē, & qualitatem, tempus enim aut occasionem vtē di in his contineri: quoniam si cum tāta taliq; re est opus, ea vtimur, certè & commoda occasio est vtendi. Ea enim est idonea occasio vtendi rebus cum iis est opus. Cæterum videtur mihi Gal. hoc loco deceptus, & multò melius alibi fecisse, pręter quantitatem & qualitatem, occasionis quoq; mentionem faciens: nam si quispiā cum cibi solidioris libris duabus indigeret, aquam bibit, & deinde cibum ingerit, quantum qualemq; dispositio postulat, deterius profectò cibo fruetur, quā si ante aquam ingesisset, qui tamen nihil in quantitate aut qualitate cibi peccauit, sed solo ordine,

dine, quo potatum ante cibum sit. Neq; proinde possis dicere eum non indiguisse tanto aut tali cibo cum ingessit, fecisset enim melius si aqua non epota comedisset, tamẽ multo fuisset grauius, epota iam aqua cibum tantum talemq; non accipere. Aqua enim importune epota, ad fruendũ cibo male affecit ventrem, sed capiendi cibum necessitatem non sustulit. Vt hinc constet longe diuersum esse ordinem & modum vtendi, in quo consistit occasio, à quãtitate, & qualitate. Gal. quidem clarioris doctrinæ gratia permittit in doctrinis occasionis mentionem facere præter quãtitatem & qualitatem, ego verò non tantum rationi cõsentaneum, sed necessarium quoq; id esse puto, quod procedens sermo declarabit. Vocat Gal. hæc sex genera causarum externarum, quanquam nonnullę earum intra nos sint, vt motus animi & satietas ventriculi, & ventris suppressio, quoniam, vt alibi explicuimus, omnes causas manifestas recẽsent medici inter externas, omnes scilicet, quas græci vocant procatarticas.

Optimæ igitur dispositioni corporis cum tẽperatũ sit id quod nos ambit, conuenit symmetria aliorum exacta, de quibus satis dixi, & quietis & motus, & somni & vigiliæ, & eo

rum quæ offeruntur & excernuntur. Cum autem intemperatum, tantũ oportet symmetrias mutare, quantum ea quæ errant, in optima tẽperie defecerint. Scopi autem symmetriæ in eo quod continet, vt neq; rigor sit propter frigus, neq; sudor propter æstum.

INcipit iam nunc docere Gal. rationem seruandi corpora temperata: ea vnico hoc præcepto constat, vt idem Gal. 2. de tuenda valetudine docet, omnium rerum adhibere mediocritatem, quæ duobus modis abhibetur, vno quidẽ vt omnia sint mediocria, vt si aër temperatus sit reliqua omnia temperata adhibeantur, alio, vt si quæ causa immoderatior est obiectu contrariarum corrigatur, velut si aër frigidus sit, hac causa cibo calidiori vtamur. Itaq; alter modus est in omnium causarum mediocritate, alter in repugnantia cõtrariarum, quanquam vt nuper diximus semper sunt causæ conseruantes in corrigentibus, id tamen non semper conspicue, sed cum inuicem contrariæ sunt. Cum possumus primo modo corpus temperatũ seruare ita facimus, cum non possumus, cõfugimus ad secundũ. Neq; solum vtimur repugnantia contrariorum in diuersis causarũ generib⁹ sed in eisdẽ velut in aëre modo audies. Aëris mediocri-

tas ea cēseri debet, qua neq; frigus manifestū, neq; calorem solet facere. Neq; enim hoc aliter quam vt sentiri posit in arte definiri debet. Is ergo aër, quē pleriq; homines citra sensum manifestum frigoris, aut caloris sentiūt, temperatus est. Mutatur autem aër mutatione regionis, & anni temporis. Si ergo vernū tempus est, regio temperata, & oppidum benè locatum, neq; in humili admodum loco, vt hac ratione calidum sit, neq; in sublimi vt frigidum, neq; borealibus, neq; australibus flatibus plus satis expositum, nihil in aëre desiderabitur ad conseruationem hominis temperati, cum vero in hoc ipso oppido tēpestas ad frigidiorē mutata erit, expediet illud cum alio oppido commutare, quod aut in calidiori regione, aut in humiliori eiusdem regionis parte locatū sit: cum ad frigidiorē, cum alio quod in frigidiori regione, aut sublime sit. Ita aër aëre corrigetur. Ea regiò tēperata est, quæ vere est moderatissima: hyeme enim, calida, & ęstate, frigida temperatior est. Simpliciter temperata oppida, sunt quę in regionibus tēperatis sunt benè locata, & præter hæc, quæ maritima, ego verò non amo maritimorum temperiē, maximè in regionibus alioqui calidis, quippe quam pesti expositā esse suspicor. Satius ergo sit temperatum hominem tempe

rato citra mare oppido agere vere, & aliis tẽporibus solum vt diximus mutare. Quod si tamen oppida commutare non possit vt lubet (pauci enim possunt) intẽperies aëris corrigat, primum vestibus, deinde si id non sit satis, & aliis causis. Vsq; adeo non probo consilium multorum, qui cẽsent eisdem vestibus vtendum esse hyeme & æstate, ne quid ex cõmutatione periculi fiat. Certè si quis incaute, & aëris mutatione non cogẽte vestes mutet, atq; nunc simplicibus, nũc duplicibus induatur, proculdubio lædetur. Tamen si prudẽter & cum res exigit, melius viuet. Si enim vestibus aduersus aëris iniurias vtimur, cur eisdem aduersus temperatum, quibus aduersus frigidiorem vtamur? mihi certè modũ vestium aër semper finit, soleoq; eadẽ die, nũc simplici, nunc duplici, aut nunc delicatiori, nunc crassiori veste indui, vsq; adeo causas contrarias contrariis causis corrigi cẽseo, sed de his satis.

In exercitationibus autem, cum primũ cæperit laborare corpus, cessare statim.

Hippocratis est hæc sententia in Aph. qua desinitur exercitatio moderata, est verò hęc finitio exercitationis moderatę, non solũ corporibus temperatis sed omnibus etiam sanis.

nis. Nam quanto corpus quoduis minori e-
xercitatione indiget, tanto citius laborare in
cipit, & quanto maiori, tanto tardius. Labo-
rare est defatigari, estq; meta exercitationis.
Est enim vt dicit Celsus exercendum vsque
ad lassitudinem, citra defatigationē: sed quo
niam molestiam alii sentiunt prius aliis, ex ea
dem exercitatione, vt sunt delicatiores, me
lius est initium laboris aliis signis quam ipsa
molestia sensus definire. Ea signa sunt quæ
Gale. 2. de tuenda valetudine scripsit, tumor
quidam, & rubor musculorum, & sudor va-
porosus, si quis ad hæc vsque mouetur exer-
ceri dicitur si plus etiam, iam non exerceri so
lum, sed laborare etiam. Labor vero ad tuen
dam valetudinem nulli est vtilis, exercitatio
omnibus eaque vsque ad dicta signa produ-
cta, quæ tanto vt diximus citius accidunt,
quanto corpori minor exercitatio sufficit.

*In cibis aūt concoctionis perfectio, & ex-
cretionis symmetria secundū quale quantūq;,
æqualis aūt quodam modo est in his appetitus
concoctioni, quare neq; præside indigent, qui
metiatur quantitatem cuiusq; eorū quæ offerū
tur. Optima enim natura quantū appetit tan-
tum etiam coquit pulchre.*

MAgnopere errant multi medici vulgares detrahentes benè sanis hominibus cibum quem possunt coquere, detrahunt enim non vt illi putant ægrotandi occasioné, sed naturale virtutis robur. Atque ita videas eos, qui tenui semper & nimis oonstituto victu vtuntur esse imbeciles, magis probo consilium Celsi, qui firmum hominem plurimũ semper cibi accipere, iubet si plurimum coquere posit, quod Gal. quoque hic docet cõcoctionis perfectionem finem esse mediocris cibi quantitatis statuens. Quod nihil aliud est, quam tantum cibi capiendum esse quantum benè coqui posit. Agnoscitur verò benè concoctus esse cibus., cùm ex bono oris sapore & ructus odore, tum etiam ex excrementis, quæ benè concocto cibo, qualia quantaque in satis sano homine solent, excernuntur. Atque hic cibi capiendi modus omnibus hominibus sanis tenendus est, temperatis verò solis ille alius accipere quãtum appetunt: quoniam hi appetunt, quantum coquere possunt. Frigidis erit accipiendum minus quam appetitur, quoniam minus coquitur, calidis plus, quoniá coquitur plus. Itaque qui optima natura præditi sunt, accipere debent quantum appetunt, quod tamen ne omnino fiat incautè ita intellige. Si homo vt est

tempera-

temperatus corpore,ita prudens bonusque sit. Ij enim quibus deus est venter,sæpe optimas naturas multis cibis corrumpunt, cum quoniã malis vtuntur(sed de qualitate dicetur postea)tum etiam quoniã nimia ciborum varietate,& multis condimentis adeo suę gulæ blandiuntur,vt appetant plus quã coquere posint,intellige etiam si homo rectè aliis omnibus quibus victus constat vtatur. Nam qui alioqui quantum appetit posset coquere modo fortasse non poterit, vel quoniam intermitit exercitationem,vel vtitur multa,aut intempestiua venere.

Ita autem & somni quantitatem ipsa natura definit,ijs qui optimam habent dispositionem,& desinunt statim dormire,cum nõ amplius corpus indiget.

TEmperata natura sua sponte modum etiã in somno tenet,tamen immoderatæ non ita,sed quædam breuiorem, quædam longiorem,quàm opus est,amant. Proinde videtur hoc loco opus esse,qui sit expediẽs, & salutaris somnus,dicere. Neq; quidẽ horarum numero definiri hoc põt,vt quidã tentauerunt ob miram varietatem naturarum,cum communium,tum etiam singularum , & ob varias dispositiones in quas corpora nondum

dum ægrotantia, incidunt. Sed noxę somni supra modum, aut non satis producti, mode ratum somnum finiunt. Scilicet vt docet Hippocrat. vigilia fortis potus & cibos crudos, & incoctos facit, & quæ in contrarium mutatio, dissoluit corpus, excoctionem & capitis grauitatem facit. Ergo satis dormitum esse putabimus, cum recens experrecti, neq; cruditatis in ventre signum aliquod sentiemus, neque in vrina, si hanc quoque lubet considerare, neque excitatio est difficilis, neque corpus pigrum, neque excoctio carnium, neque caput graue, sed contrà, totum corpus: & caput, agile, sine dolore, & facilis excitationis. Id verò temperatis euenit cum primum sua sponte excitantur, excepta omni manifesta excitandi causa, calidis, siccisque tardius. Excitantur enim prius sponte, quam satis dormierint, frigidis humidisque citius, quoniam ad nimium somnũ propensi sunt. Quare illi redormire, hi excitari ab aliis plærunque debent. Cæterum quoniam consue tudo & negotia, magnam hac in re differentiam afferre possunt, magna etiam illorum ratio est habenda, ne aut quenquam ante tẽpus excitemus, aut plusquã res exigat redormire faciamus.

Atque

Atque hoc victu ipsis vtentibus in euacuationibus nihil delinquitur in ventre & vrinis & toto corpore. Illas enim symmetria eorum quæ offeruntur, expirationem autem per totum corpus, quæ in exercitationibus est, salutarem facit.

QVæ sit euacuationis symmetria non docet, illud potius docet, non posse abesse euacuationum symmetriam si victus talis seruetur, quandoquidem symmetriã euacuationum sensibilium, quæ per ventrem, et vrinæ vias, & reliquum corpus, per palatum scilicet, nares, aures, & oculos, mediocritas eorũ, quę comeduntur & bibuntur facit. Expiratione aũt insensilẽ expeditã facileq; esse facit exercitatio. Cæterũ melius fuerit tẽtare in hoc quoq; causarũ genere mediocritatẽ definire. Id quidẽ in insensibili euacuatione assequi nõ poterimus, siquidẽ insensibilis est, quare neq; quãta sit, sentire, nisi fortè argumento aliũde ducto posſis. Tamẽ in euacuationibus per ventrẽ, quę quãtitati ingesti cibi respõdet moderata est, vrina quoq; debet respõdere quãtitati potus, reliquę quoq; euacuationes eodem modo, atque si non respondeant aluum subducentibus, aut diureticis vti expediet.

Constat

Cōstat quoq; eos oportere ab esse ab omnibus immoderatis animi passionibus, iracundia, tristitia, ira timore, & inuidia, extrahunt enim & hæc & alterāt corpus à naturali statu.

COrpora tēperata melius sit in omni animi tranquillitate viuere, quam passionibus aliquantisper tangi. Nam etsi verecūdiā & iram calorem naturalem augere Galen. 2. de tuenda valetudine doceat, tamen qui tēperatus est, iis ad calorem nō indiget reliquæ causæ sunt satis: & prudentiam, quæ ad bonum uictum retinendum facit quam maximè, mirum in modū trāquillitas auget. Quapropter Ga. benè facit, qui libro de cognoscēdis curandisq; animi morbis, nunquam irasci, sed ratione omnia citra affectus gerere iubet. Tametsi enim illud præceptum ad cōponendos mores magis, quàm ad tuendam valetudinem spectet, tamen qui componit mores haud parum sui corporis valetudinē procurat. Temperatis ergo omnis trāquillitas salubris est. Frigidis perse quidem salubris est ira quædam, & pudor, tamen his quoq; melius fuerit iram exercitatione corporis supplere, quam prudentiæ & tranquillitati animi detrahere. Ira magna, aut magnus multusuè pudor, nulli est salubris, vt neq; aliud quid-

quidpiam magnum gaudiũ quoq; (quanquã illius haud videtur Gale. hoc loco meminisse) solet esse insalubris causa vel etiam mortifera, potestq; aliquib⁹ esse salubris, velut profectò natura sua melancholicis, cum moderatè suscipitur. Timore & mœstitia nunquam possumus vti vt causis salubribus tãtum, possumus tamen vt corrigentibus aliarum causarũ excessus, velut si timeamus cuipiã à magno profusoq; gaudio, profectò non fuerit inconsultum, triste aliquid homini narrare, quo gaudium temperetur, aut etiam si timeamus homini à furore & nimia ira, consultum fuerit timorem incutere, quo ira deferbeat. Sed quietum animum in timorem aut mœstitiam agere, nunquam ex vsu esse puto.

Venereorum autem iuxta Epicurum nullus vsus saluber, re vera autem ex talibus interuallis vt ex vsu nulla dissolutio sentiatur & ipse leuior se ipso factus videatur & melius spirans. Opportunitas autem vtendi, eum exactè erit in medio eorum omnium, quæ illum exterius circunstant, neque nimis plenum, neque indigens, neque refrigeratũm, neque calfactum, neq; siccatum aut humectatũ

immo

immoderate. Si aũt aliquando errabitur, quã minimũ sit quod erretur, melius aũt calfacto quã refrigerato, & pleno, quã indigenti, & humido quam siccato corpori vti venereis.

VEnereorum vsus in sex dictis generibus est re vera, partim quidem in labore, aut exercitatione partim in euacuatione. Sed Ga. seorsum voluit eius meminisse. Alii alias causas dicunt, ego quidẽ puto, quoniã erat inter viros doctos cõtentio, an esset in causis quæ possunt esse salubres & insalubres, an non. Fuit siquidẽ Epicuri sententia, nunquã venerẽ conferre ad tuendã valetudinẽ, sed semper esse noxiã. Vt hinc possis intelligere nõ fuisse Epicurum voluptatibus adeò intẽperanter deditum, quam putatur vulgo, cum abstineret omnino à venere, & aliis abstinere suaderet: sed indolentiam, & bonam valetudinem summum bonum esse putabat. Verum hunc missum facio. Re vera Venus ex quibusdam interuallis multis hominibus (non enim omnibus) vtilis est. Multi enim grauissimis malis tentãtur quoniã abstinẽt à venere, sed multo plures quoniã vtuntur nimia. Moderatus aũt vsus is est qui corpori nullã dissolutionẽ hoc est debilitatem sensibilẽ, infert, & facit hominem se ipso leuiorẽ, & melius spirantẽ.

Hoc

Hoc enim expurgato & deonerato homine, & facultate non debilitata, euenit. Docet etiã Gal. opportunitatẽ vtẽdi venere, id quod in sola venere facit, tamen re vera ad perfectam doctrinam in omnibus illis causarum generi bus faciẽdum fuit. De veneri opportuna hora disputatum est à me satis cap. 9. lib. 6. controu. quo confirmaui quod Gal. hoc loco docet, puta tunc esse vtẽdum, cum corpus est in medio omnium eorũ, quæ illum circũstant, constitutum Vocantur hic circumstãtia corpus, non quidem quæ ambiunt, aut exterius occursant, sed pasiones, quę in ipsum ingruere sæpè solent. Qua phrasi vtentes sępè solemus dicere multi morbi circumstãt hominẽ. Ita verò loqui modo Gal. palã faciunt sequẽtia verba, neq; nimis plenum inquit, neq; indigens aut vacuum, neq; refrigeratũ aut calfactum, aut siccatum, aut humectatum. Nam plenum periculum cruditatum, si cibis nondum coctis plenum est, incidit, si coctis sed multis, periculum diruptionis vasis alicuius, si indigens, incidit periculum nimiæ exolutionis & extremi lãguoris: si refrigeratum, extinctionis calidi innati: si calfactum, febrium & multę putredinis: si siccatum, ariditatis, si humectatum, fluxionum multarum. Quare vtcunq; corpus tale quippiã patiatur, noxia erit

venus. Constat vero ex dictis grauiora mala esse quæ vacuis frigidis & siccis, quam quæ plenis calidis & humidis impendent. Sed nondum videtur dictum qua hora vtendum venere sit. Ea tamen hora vtendum erit, qua corpus in maxima dispositionum mediocritate est. Eam esse à somno ante exercitationem, loco citato ex controu monstratũ à me est. Quare agendum erit, vt Gal. in opere de tuenda valetudine iuxta sententiam Hip. 6. Epid. docet, vtendumq; venere inter somnũ & exercitationem, dormiẽdumq; erit à cibo & comedendum ab exercitatione. Quare hic erit omnium causarũ ordo, labor, cibus, somnus, venus. Rursumq; post hanc labor, nõ ita tamen, vt velut exercitationem, cibũ, & somnum, nullo die, quo benèvaleamus, intermittere debemus, ita & venere quotidie vtendũ sit, sed ex longioribus interuallis, vt cuiusq; natura exiget. Cum autem vtẽdum erit inter somnum & exercitationem fiat. Neq; vitupero siquis post venerem tantillum redormiat, modo illud nõ detrahatur priori somno, sed exercitationi sequẽti. Ita enim videtur virtuti melius cõsuli. Neq; statim post laborem cibos ingerere oportet, rapiẽtur enim incocti, sed sedandus prius est feruor, quem exercitatio conciliauit modica quiete, aut leni ambulatione,

latione, neq; mox à cibo dormiendũ, sed vigi
landũ, quatenus cibos vẽter apprehẽdat, iiq;
ab ipso ventriculi ore descẽderint: nam aliter
non aberit anxietas à somno. Itaq; inter cibũ
& somnum, & inter laborem & cibum, & in
ter venerẽ & laborẽ aliquid intercedat opor
tet, inter somnum & venerẽ nihil, sed statim
à somno coeundum. Atqui quanquam omni
bus fere hominibus in more iam positum est,
non cœnare solum sed prandere etiã, & mul
tis, dormire interdiu, venere verò multo sa-
tius sit post nocturnum somnum, quam post
diurnum vti, cùm quoniã nocturnus est pro
ductior & quietior, tum etiam quoniã lumẽ
calor & strepitus diurnus dissipant innatum
calorem: quare venerem cum maiori dissolu
tionis periculo homo eo tẽpore tentabit. His
ergo causis hoc ordine vtendũ est. Sed lubet
hoc loco quęrere, in hac causarum successio-
ne, qui locus studiis literarum relictus sit: vi-
detur enim nullus. Quid ergo? num ars tuen
dæ valetudinis ab studio & contemplatione
omnino arcebit? tori erimus in roborãdo cor
pore & cute curanda? at satius fortasse fuerit,
& saluti & vitæ, studendi causa detrahere,
quam causa viuendi ad belluinam vitã trans-
ferri. Quod enim cõtingere possit, & verius,
& turpius moriendi genus homini, quam in
 homine

homine indignam, vitam, incidere? certè nõ possum dicere studia per se corpori valetudinem conferre, tamen ex accidenti nõ parum conferunt: nam pariunt homini prudẽtiam, & probitatem morum, liberantq; à multis vitiis. Quare cum plęriq; hominum vel ob insipientiam, vel ob improbitatẽ, aut stultè quidvis agentes, aut gulæ libidiniq; debiti bonam valetudinem corrumpere soleant, fit vt consultum sit, curare, vt is quem bono victu vti volumus, animi mores studiis & meditatione componat. Neq; verò ego eos, qui in melancholicas passiones multis studiis assueti inciderunt, omnino ab studiis arceo, quippe talibus nihil tristius cõtingere posse certo scio, sed ad faciliora quæ iocũda etiam sint trãsfero. Fit quippe talibus, tunc saltem, hæc causa salutaris. Quare ad hãc artis partem pertinet dicere qua hora studendum sit. Profectò si rogaremus qua hora faberlignario expolienda ligna sint, & ferrario elaborandum ferrum, facile esset respondere, in laborãdi hora. Nam earum artium actiones, vt mechanicarũ omnium, labor quidam est. Cæterum inter causas, studium literarum à labore corporis longius etiam abest, quam merum otium. Nam exercitatio calorem naturalem auget, ciborũ distributionem & facilem per cutem expirationem

tionem facit. Ad hæc propius accedit otium. Nam qui quiescit nihil agens, alloquitur interim familiares, vigilans, intuetur multa eorũ quæ ob oculos sunt, quæq; occurrũt: sed qui incũbit literis, tacet, ab his omnibus alienus, colligiturq; ei animus totus ad sensuũ sedes. Quare refrigerat & siccat, & distributionem & expirationem impedit. Non ergo studium tale pro exercitatione esse potest: multo minus potest esse pro somno. Nam nunquã potest adeo lædere, quam statim à cibo aut paulo post. Si quidem animus raptus ad caput destituit viscera, manent ergo cibi incocti in iis & multi crassi vapores simul in caput rapiuntur, grauantq; caput adeo, vt si paratus alioqui homo sit, non immerito apoplecticæ passiones timeri possint. Proinde ego multo iam ante tempore mihi imperaui nunquã ab assumpto cibo ad studia mea accedere, antequam tantum temporis elapsum sit quãtum ad concoctionem primam saltem sentio esse satis. Nam cum reliquæ calidioribus in locis iam agantur, & quæ in caput non tam aperte possunt, quæ cruda aut excrementitia continent mittere, non adeo vitiantur studio illo. Nullũ ergo tẽpus à cœna ante sequentis diei, summum mane idoneũ literis existimo, neq; à prandio vsq, dum dies iam manifestè incli-

net, quod tempus aut somno, aut quiete transigendum est. Sed id tempus quod, ab ea hora qua concoctio prima post prādium iam putabitur esse peracta vsq; ad cœnam, est, aut à summo mane, quo excitantur ii quibus vita est prudenter instituta, vsq; ad prādium, non poteſt sola exercitatio occupare. Quid ergo agendum pręter exercitationem? quiescendū certè, atq; licebit iis temporibus literis vacare. Sed qua arte aſſequemur vt studia tūc saltem suscepta nullatenus noceāt? certè ea quā Plato nos docuit, ęque corpus & animā mouendo. Hoc est interponentes semper corporis exercitationem, augendoq;, vt studia crescunt. Nam cum hæ duæ positæ sint contrariæ causæ, constat alteram altera corrigi, atq; quia ambæ hæ causæ ſiccant, curandum interim erit, vt cibi sint humidiores, & benè nutrientes. Illud quoq; rationi consentaneum esse censeo, eum qui studiis literarum vacare velit, abstinere à venere, aut quam minimum ea vti. Nam venus & Minerua, vtraq; eneruat debilitatq;.

Qualitatem autem cuiusq; dictorū in optima dispositione eligere. Exercitationis quidē in qua omnes partes corporis proportione quadam mouentur, & non alia quidem nimium, alia

alia aueem non satis laborat. Eorum autẽ quæ comedũtur & bibuntur temperatißimum. Hæc enim conuenientißima temperatis naturis sunt. Ita autem & in alijs.

QVantitatem cõuenientem sex generum causarum hactenus docuit, nos etiã addidimus occasionem vtendi singulis. Nunc qualitatem docet Gal. atqui aëris qualitas dicta iam est: somni & vigiliæ, & motuũ animi, nulla qualitas quã moderari medicus posśit est præter quantitatem, neq; in iis quę excernuntur. Nam etsi deiectio sit bona, quę mollis & cõstans & rufa, & nõ grauiter olẽs, & vrina quoq; quæ cõcoctionis habet signa: tamen excremẽtorum qualitas, bonũ aut malum signum est, causa autem minimè. Exercitationis ergo solum & cibi aut potus qualitatem dicere modo opus fuit. Exercitationum species lib. 2. de tuẽda val. Persequitur, pertinentem scilicet ad robur aut ad celeritatem, aut vtrãq;, aut æqualem, aut inæqualẽ, eamq; probauit maximè, quam & nũc probat, æqualem scilicet. Ac proinde ludum pilæ laudare solet, maximè in tẽperato corpore, quod non hac quam illa parte erit imbecillius. Nam corpori non æqualiter partibus firmo, commodior nonnunquam erit exercitatio aliqua in-

ęqualis. In cibis & potibus eos dicit temperatis corporibus esse conuenientissimos, qui sint temperatissimi. Temperatissimi autem sunt duobus modis, in calido frigido, humido, sicco, & mediocres inter concoctu facilimos & difficilimos. Atqui præter hæc opus erit vt cibi boni succi sint, cibi enim boni succi naturis omnibus sunt meliores, quam mali. Non tamen faciles coctu meliores omnibus quam difficiles. Sed hac in re illi sunt cuiq; naturæ optimi, qui & maximè respondent proportione. Sed de temperati corporis conseruatione satis dictum est.

Si autē ab optima constitutione deficiat corpus, neq; id multum, & causas conseruātes sanitatem secundum analogiam mutatæ, fient. Cum autem multa sint huiusmodi corpora, in quouis genere speciatim quærendæ sunt. Quod ergo temperie euariat, in symmetria partiū organicarum non euarians, duplicem speciem habet salubrium causarum, alteram quidem seruantium eius temperiem, alteram earum quæ in optimam transferunt. Quæ ergo seruant illius temperiem tantū mutabūtur à causis optimæ temperatæ naturæ, quantum corporis totius temperies ab illa mutatur, calidiora enim corpora

corpora calidiori indigent victu, & frigidiora frigidiori, & ficciori ficciora: humidiora autem humidiori, & secundum coniugationẽ calidiora & ficciora calidiori & ficciori, & vt in his, ita in tribus reliquis cõiugationibus. Vtetur enim materia causarum rectè, qui insitas natura illis potentias sciuerit: vt motum & indigentiam, & vigiliam & euacuationẽ & omnes animi passiones siccare corpora, cõtraria autem his humectare: ita autem & calfacientium & refrigerantium studiorum, & ciborum, & potum: & vt dicatur vniuersim omnium circa corpus agnoscẽs quis materias & potentias, salubribus causis vtetur, similes similibus offerens cum sanè seruare voluerit eam corporis temperiem, quam acceperit.

TEmperata corpora seruanda semper sunt intemperata nunc seruanda, nunc reducenda ad meliorẽ naturam. Cõseruationẽ dicit similibus & forma & gradu agi debere, id quod à me explicatum cõfirmatũq; satis est lib. 6. cont. & in aliis commentariis. Dicit ergo corpora lapsa non multum, similibus esse seruanda. Nõ vt quidã intelligunt, vt innuat cũ multum lapsa sunt seruãda esse contrariis

sed quasi diceret, quæ lapsa sunt, non tamen multum vt iam ægrotent, hæc enim curari non seruari debent Verum quia sex illa cau sarum genera quibus cõstat victus, dictũ est antea, non omnia aperte, sed pleraq; per alias causas, nostra corpora commutare, rectè mo net Ga. si vis scire qua ratione cuiuis hominis naturæ victus instituẽdus sit, oportere vt dis cas materiã causarũ & potentias. Materię dif ferentię sunt inprimis sex illa genera, motus & quies, somnus & vigilia, cibus & potus retentio & excretio, motus animi, & id quod nos ambit. Deinde in singulis horũ sunt ma teriæ peculiares, vt in motu, frictio, inambu latio, cursus, lucta, vectio, equitatio, portatio & similia. In cibo, carnes, legumina, herbę & fructus, & pisces. In potu, aqua & vinum, & alii succi. In eo quod nos ambit, balnea aquæ aut laconica aëris aut olei, aut aliorũ succorũ Excretionũ etiam & motuũ animi sunt diffe rentiæ, potẽtiæ horũ sunt quibus nostra cor pora cõmutant, scit vero is cuiusq; materiæ potentiam, qui scit quomodo a quauis causa mutemur, velut inquit Ga. motus, penuria a limẽti, vigilia & euacuatio, & omnes passio- nes animi, siccant corpora: cõtraria his, puta quies, somnꝰ, cibus, retẽtio cõsueti effluuii, & animi tranquillitas, humectãt. Hęc Ga. qui tamen

tamen non satis persequitur rē hoc loco necessariam. Quā proinde ego persequar aliquā
to plus. Frigidas & calidas causas Gal. nullas nominauit, siccas & humidas non omnino:
nā non tantū inedia, sed sicci etiam cibi sicca re possunt. Oportet aūt hic inprimis meminisse, quod lib. 4. con. docuimus, omnes causas, contraria in nostris corporibus posse facere, etsi quā maxime aliquales esse dicātur. Velut exercitatio calida causa esse dicitur, si tñ nimium protrahatur, refrigerat. Verū quoniā contraria non insunt eidem perse, cōstat causam omnem talē, alterum facere perse, alterū per accidens. Atqui appellationem causæ cōsentaneum sit accipi ab eo quod facit perse. Igitur quærendum est in quouis causæ genere, quæ facultas ei sit secundū vtranq; oppositionem, calidi dico frigidi humidi & sicci, incipiendūq; ab aëre qui nos continet, is perse nulla potentia est, sed vt ab aliis rebus, cęlo pręcipuè, commutatur, æstiuus est calidus & siccus, hyemalis frigidus & humidus, autūnalis siccus & diuersus: regionibus etiā meridionalibus calidus & siccus, septentrionalibus frigidus & humidus inspiratur, quanquā aëris potentia multū commutatur ob oppidi sitū, cuius differentias Hip. persequitur lib. de aëre locis & aquis. Præter hæc quæ natura
ipsa

ipsa temporis, aut loci affert, arte quoq; possumus calidum aut frigidum, humidum aut siccum aërem facere: humidum irrigatione multa, frigidum quoque, & multis viridibus ramulis, floribus & herbis: calidum cõclusione fenestrarum, tapetibus, & incluso igne: sic cum his ipsis, & suffitibus siccioribus. Balnea aquæ frigidæ refrigerantia, calidæ calfacientia, vtraq; humectãtia vt & quæ tepidæ sunt modo aqua sit simplex, quod si quam alienã qualitatem induit, aliam etiam habent potentiam, vt salsæ, sulphureæ, & aluminatæ siccãtia sunt. Atque ita quodcunque medicamentum aquæ admiscueris, potẽtiam suam aquæ præstat plus aut minus. Medicamẽtorum omnium facultates proprio opere docuit Gal. velut ciborum etiam, & potuum, libro de alimentorum facultate. Nimirum sunt cibi & potus, calidi, frigidi, humidi, & sicci, quanquam hoc illis nõ quà cibi aut potus sunt inest, sed quà quodammodo etiam medicamẽta. Nam quà cibus, semper calfacit & humectat, & quà potus humectat solum. Nã multo plus siccatur frigescitque corpus priuatum alimento, quam vtens cibis frigidis & siccis. Nimirum frigidior sicciorque est causa inedia. Multoque magis siccescit corpus si ne potu omni, quã potu sicciori. Sed cuiusq;

cibi

cibi facultatem ex dicto opere oportet petere Somnus est causa humectans, vigilia siccans, vtraq; causa dum moderatè & tempestiuè suscipitur, calfacit corpora. Somnus concoctiones, vigilia distributionem & motum & expurgationem faciens, cùm nimia est, vtraque refrigerat, sed somnus apertius, quoniam suffocando, vigilia dissipando. Quæ vero dissipant, innatum calidum calorem præter naturam inducunt prius, quo fit vt vigilia febres soleat afferre. Quies & exercitatio similes omnino causæ sunt somno & vigiliæ. Euacuatio quæcunque maior moderata, causa est sicca & frigida, siue euacuatio per ventrem, siuè per vterum, siue per hæmorrhoidas fiat. Suppressio euacuationis humida est atqui si effluuii calidi est retentio calida inprimis, si frigidę euacuationis, vt vomitus pituitosi, qui homini erat consuetus, frigida. Omnis tamen retentio cum plurimum crescit suffocando refrigerat, nam & suppressio menstruæ euacuationis, & hæmorrhoidarum, hydropem facerere consueuit. Animi motus omnes siccant corpora, sed neque omnes refrigerant, neque omnes calfaciunt. Ira calfacit, gaudium quoque dum omnino est moderatum, alioqui dissipando refrigerat, pudor quoque calfacit. Metus & mœstitia

ſtitia refrigerant. Igitur calidæ cauſæ ſunt, ci bus & potus, iſque calidus maximè, aër æſtiuus, aut meridionalis, exercitatio vigilia non nimia, ira, & pudor, & leue gaudium. Frigidæ ſunt, inedia, aut cibus potuſuè frigidus, aër hyemalis, aut ſeptentrionalis, otium, & ſomnus, retentiones frigidorũ, metus & mœſtitia. Siccæ ſunt, aër æſtiuus & autumnalis, & oppidorũ qui ſublimes ſunt & borea per flantur, & inedia & ſitis, & cibi potuſque ſicci, & labor & nimia vigilia. Et omnes motus animi: humidæ ſunt aër hyemalis, & qui flante Auſtro nos ventilat, & in humilibus locis & in maritimis, & cibus potuſque multus, humidus maximè, & ſomnus, & otium, & ſuppreſſiones euacuationum, & animi tranquillitas, hæ ſunt materiæ quibus in ſeruandis corporibus vtimur, & illarum potentiæ.

Si vero mutare velit & transferre in melius, alterum eſt tunc genus cauſarum ſalubriũ contrarium quidem dictis, æqualiter autem recedens verſus alteram partem à bene temperatis & mediocribus, quas optimis naturis cõgruere dicebamus. Nam calidiorem & ſicciorem temperiem, non quidem calidi & ſicci

ci victus facere possint exactè bene temperatam, sed tanto frigidiores & humidiores moderato temperiebus, quanto & natura quam natura calidior & siccior est. Huiusmodi enim causarum genus corrigit naturales temperies, alterum autem quod prius dictum est conseruat. Vsus autem medicis vtrarumque vicissim, reductionis quidem per multum otium, paulatim in id quod est optimum trasferendo. Non enim ferunt naturæ cumulatas alterationes, seruando vero in eadem dispositione per negotia necessaria. Quomodo ergo & huiusmodi generis causas conseruantes appellamus? Expediat enim fortasse magis commutantes & curantes, & naturales errores corrigentes vocari? Quoniam ad vniuersum genus sanitatis referentes, non ad speciales eius differentias, quæcunq; sanos conseruant conseruantia omnia vocamus. Siue præterquam quod seruant sanitatem, ad melius transferunt totam temperiem, siue seruent eam quæ erat à principio. Quæcunque autem deteriorem statum complent, morbida. Eorum ergo

quæ

quæ æqualiter intemperata ſunt omnibus cor poris partibus ſimilis etiam eſt procuratio: eorum autem quæ non æqualiter, non ſimilis, poteſt enim venter frigidior eſſe quam conueniret, caput verò calidius, & indigere proprijs vtrunque: ita autem & quæcũq; aliarum par tium aut humidior, aut ſiccior, aut calidior, aut frigidior, eſſe moderato, & proprio intem periei victu indigere. Neque igitur æqualiter exercemus huiuſmodi omnes corporis partes, neq; eodem modo humectamus, & ſiccamus, aut aliquid aliud facimus, fuſius autẽ de ipſis dicitur in opere de ſalubribus.

MOdo docet modũ & occaſionem reducendi corpora, réducere eſt corpora ad meliorẽ naturã transferre. Materiæ cauſarũ quibus reductio agitur eędem ſunt quibus cõſeruatio, potentiis tñ nõ eiſdem debemus vti, ſed agi debet vſu contrariorũ æquamus ſed... æqualium, quoniam reductio commutatio eſt pręſentis temperaturæ cũ alia. Commutationes verò aguntur corruptione eius quod adeſt, corruptio verò cõtrariis agitur. Atqui quanquã vſu longo minorũ tãdẽ emẽdari poſſet, & vſu maiorũ celerius, ęqualibus verò iubet

ars

ars facere, quoniam quãto citius pro deteriori melior natura ſuccedet, tãto melius agetur cum homine ſi modo citra debilitatem poſſit natura ſuſtinere. Atqui eam commutationem quam maiora cõtraria facient, non videtur citra periculũ poſſe natura ſuſtinere, quippe quæ omnem mutationem repentinã auerſatur, eam tamen quam faciunt æqualia videtur ſuſtinere poſſe, ſi opportune cauteq; ſuſcipiatur. Nam cum conſeruatio & reductio cõtrariis omnino cauſis agantur, nihil mirum, ſi cum iubet ars conſeruari, reducatur, aut cum reduci, conſeruetur, lędi corpus magnopere. Multum ergo refert dicere, quando ſecundũ artem reduci, & quando conſeruari debeant corpora. Eſt enim vtriuſq; conſeruationis in quam & reductionis, vicißim vſus. Optimè ſana nunquam debent reduci, nam ſtultum fuerit meliorem cum deteriori natura cõmutare, neq; intemperata corpora conſeruari debent cum per valetudinem & otium licet reducere. Nam cum licet, poteſt q; ſine periculo fieri, ſemper debet molliri ars quod eſt melius. Duplex ergo ſolũ eſt occaſio ſeruãdi corpora intemperata, dum ægrotant ſcilicet, & dum implicati ſunt homines multis negotiis. Nam vtriuſq; laborat facultas morbis ſcilicet & negotiis, laborãti verò facultati non eſt no

uus reductionis labor offerēdus. Ergo & per valetudinem aduersam & per multa negotia prçcipit ars, seruare quod est secundum natu ram. Gal. hoc loco quia de procuratione bene valentium dicere se præfatus est, non meminit eius occasionis conseruandi quæ in morbis occurrit, meminitq; eius quę per negotia. Atqui neq; omnino eadem est conseruationis ratio per negotia & quæ per morbos: sed de ratione conseruandi inter curādum alibi dictum est, diceturq; rursum in sequentibus. Nunc ad consuetudinem redeo, quæ, quanquam gratia naturæ seruatur, tamen vt in Cō trou. probauimus, priorem habet quàm illa indicationem, estq; tanti facienda semper, vt quanquam reductio contraria æqualia per se petat, tamen ea ab æqualibus incipere prohibeat, ne scilicet repente mutetur homo ad in consueta. Sed si homo non benè temperatus, sanus tamen, & qui posśit suę valetudini vacare, cum primum medicum cōsulit, referat se vti solitum similibus, cogitabit statim medicus de transferendo homine in victum cō trarium, vsq; ad cōtraria æqualia, non tamen id in crastinum iubebit, vt imprudentes faciūt medici, sed gradatim detrahet, vt in mutanda consuetudine quam minima molestia sit, augebit q; paulatim vsq; ad æqualia contraria,

traria, quæ cum attigerit, perſeuerabit in eorum vſu, vſq; dum hominis temperies iam ſentiatur inclinare, tunc enim ad portionem detrahendum eſt cauſarum potētiæ, Nam ita erunt exactè æquales & contrariæ, atq; cum ſucceſsiuis detractionibus ad temperatū victum peruentum erit, homo quoq; erit iam temperatus. Duret verò hæc reductio annū integrum ſi vis, quacunq; die huic occurrerint magna negotia, retinere oportebit hominem in ea victus ratione in qua deprehenſus eſt, nulla neq; additione, neq; detractione facta. Obiicit Gal. videri magis conſentaneum vocari cauſas quæ reducunt curantes aut corrigentes, quā ſalubres. Reſpōdet quoniam reductio ſanorum corporū eſt, tales vocari eas cauſas. Docet deinde corpora quæ eodem modo intēperata ſunt per ſe tota eadē procuratione indigere ſecundum membra omnia, quæ verò ſecundum varia mēbra variis ſunt intēperata modis, varia procuratione indigere, ac proinde inæquali aliqua exercitatione eſſe mouenda & aliis omnibus vtēdum variè: ſed hoc à me eſt explicatū antea.

Organicarum autem partiū cauſæ ſalubres, ſecundum lapſum, & hæ ab optima diſpoſitione inuicem differunt, aliæ enim ſunt ſalubres

 exceſ-

excessuum secūdum formationem, aliæ autem eorum qui in magnitudine, aut numero, aut positu. In formatione ergo plures sunt lapsus, etenim & figura partis, & si quod in ea cauū est secundum naturā, aut orificium, aut porus, aut asperitas aliqua, aut læuitas cum excesserit à propria mediocritate, parùm quidem hoc patiētia, sanorum corporum retinent appellationē: plùs autem, morbosorum. Si autem eatenus vt lædant actionem, iam ægrotare dicentur. Secūdum quantum autē redundantia, aut defectus in has ipsas trahunt differētias: in numero autem deficiens aut redundans quæcunq; simplicium partium aut vna, aut plures. Huius generis etiam sint quæcunq; substātiæ in nobis præter naturam sunt. Reliquum autem est genus aliud secundum positum cuiusq; simpliciū partium, in quo ipso quatuor omnes fiunt differentiæ, prima quidem quæ optima, secunda autem quæ breue aliquid euariat, & ob id sanum adhuc facit corpus, & tertia morbosorum cum multum excedit. Et quarta quòd iam ægrotat, cum plurimum. Quæcunq; igitur partes secūdum figuram peccant, quemadmodum quæ

blesæ,

blesæ, & varæ, & obliquæ, hæ recens genitæ & tenellæ, formatione, & alligatione, in id quod secundum naturam est trasferuntur. Duræ verò cum incrementum iam cōparauerint, correctionem non admittunt. Atqui & quæ in cauo peccant, hæ quoq; eodem modo corrigũtur crescentes adhuc, perfecte vero non possunt. Exigua ergo caua alligatio & quies: magna verò, & operatio partium, & retẽtio spiritus facit. Ita autem & quæ in poris seu orificijs. atqui & quæcunq; maiores quam conueniat, quies & alligatio cōueniens minores potest facere. Maiores autem fiunt partes motu naturali & frictione moderata, & alijs quæ plus sanguinis attrahere nata sunt. Deficiẽtiũ autem partium quæ ex sang. ortum habent nõ est impossibilis emendatio quæ verò ex semine, prope modum impossibilis. Est autem simul pro ipsis aliquando facere alias similem illis habentes vtilitatem. Omnium autem horum natura opifex est, medicus autem minister. Quæcunq; autem redũdant numero ablatio est causa salutaris. Consideradũm autem in quibus id fieri possit. Si verò fieri id non posse videa-

tur, transponere tentandum. Eadem correctio est errorum in positu. constat verò duo & tria errata posse consistere in vna parte. Vt in eo qui ventrem exiguum simul & rotundum & in septum transuersum incumbẽtem habebat. Vitiata enim erat in eo & magnitudo, & formatio, & positus: erat autem & temperie frigidiori. Hunc in id quod secundum naturã agere nullo artificio poßibile erat, quomodo autẽ minorem ab ipso molestiam sentiret fieri, poterat. Nam quandoquidem difficulter spirabat pleno ventre, pauciora & multum nutrientia, neq; tarde descendentia offerebantur bis die. Alteri autem obstructione facta in hepate ob angustiam vasorum quæ inerat, salutaris causa inuenta est, victus extenuans.

Vitia in compositione sunt vt dictum erat antea in quatuor generib⁹, in figura, magnitudine, numero, & positu. Atqui figura habet tria vitia, in amplitudine, aut angustia caui, si quod habet pars, & in asperitate, aut leuitate extremitatis, & in figura propriè vocata, vt qua nasus dicitur simus, aut acutus. Hæc omnia vitia possunt accipere differẽtias secundum magis & minus, tres aut quatuor

aut

aut etiam plures, deniq; quot tu voles. Nam omne genus quod secūdum magis & minus, dicitur esse infinitum diuisione. Possunt hæc vitia esse morbi, aut non, sed naturalia vitia, neq; solum differunt lapsus, qui morbi sunt ab iis, qui nō sunt sola ratione magnitudinis, vt scilicet parui lapsus non sint morbi, & magni sint, sed etiam atq; adeò multo magis eo quod præter naturam, aut secundum naturā sit. Nā cum in definitione morbi sit ratio eius quod preter naturam, certè quod secundum naturam est, non sit morbus, sed naturale vitium: quare morbus est, cum est præter naturam, & tantæ magnitudinis, vt actiones satis lædat. Neq; quidem præter communem hominum naturam esse debet vitium, vt morbus sit, sed præter propriam cuiusq;. Non enim eædem affectiones omnibus hominib9 morbi sunt, sed calor qui bilioso naturalis, pituitoso est febris. Igitur si cui homini secetur digitus, morbum contrahet, tamē si quis nascatur quatuor habens digitos, nullū morbum habebit, sed vitiosam naturā. Quanquā Gal. sæpè lib. de differentia morborum & alibi, vt apertius differentiam ipsam, quæ inter morbos est declaret, vitiorū naturalium exēplis vti consueuit, sed re vera longè differūt in ea ratione quæ est secundum, aut præter
 naturam.

naturam. Corrigere hæc vitia cum naturalia sunt, aut exigua, reducere est, cùm præter naturā & satis magna, curare. Nunc ergo ea corrigere docet, cum sunt naturalia, paulo post docebit curare, cum sunt morbi. Atqui omnia vitia quæ possunt esse morbi, possunt esse vitia sanorum hominum, quāquam non omnia possunt esse secundum naturam: nam vitium in numero aucto, redundante substantia aliqua præter naturam, vt in renibus lapide, & vlcus quodcunq; non potest non esse præter naturam, possunt tamen ob exiguitatem referri inter sanorū vitia. Partes quæ nascuntur malè formatæ, vt blesę, aut varę, quę vitia crurum sunt, aut obliquæ, quod est aut crurum, aut etiam manuum, facile emendari dicit, cum adhuc tenellę sunt, & recens natę, formatione manibus facta, aut etiā alligatione. Nimirum manibus sunt reformandę partes, tūc enim vt pote molles sequaces sunt, & quam quisq; dederit, figuram accipiunt. Verum quoniam mollia vt facili accipiūt ita parum solent retinere, ne facile partes in figurā redeant in ipsa generatione contractam, alligātur, aut simplici alligatione, aut etiam cum quibusdam ferulis, molli aliqua lana, aut stupa interposita. Nunc astringentia cataplasmata admouentur: eadem arte vtuntur obstetri
ces

ces ad partes alias,ad caput præcipuè, cuius figura rarò non vitiatur in partu. Illud ergo manibus conformant,& albumina ouorum stupa excepta admouent, vt adstringentia, firment caput retineantque in figura. Quæ verò recens natis facilimè corrigerentur, duratis iam partibus sunt inemendabilia, quoniam dura nō possunt ductilia esse; nisi emolliantur; emolliendi verò ossa nulla ratio est, vt ostendimus. 4. meteorum. Secundum genus vitiatæ figuræ, quod in angustia, aut nimia amplitudine vasorum cauorum aut orificiorum est, crescentibus adhuc corporibus emendari posse dicit, perfectis iam non posse. Nam dum crescūt dilatationem accipiūt cū perfectè aucta sunt, ab omni dilatatione cessant. Dum ergo sponte naturæ dilatāntur, vt plus aut minus dilatentur, arte quapiam facere haud est difficile, sed cum omnino non dilatantur, facere vt denuo dilatentur, longè est difficilius. Cæterum in hoc genere, angustia semper est noxia, amplitudo rarius. Nam venæ, & arteriæ nunquam possunt amplitudinis gratia esse corpori inutiliores, tanto enim ventilabitur corpus melius, & erit ab obstructionibus tutius: angustia in aliis etiam omnibus partibus noxia est velut in ore vētriculi facit difficilē deglutio-

 nem

nem, in pyloro difficilem ciborũ descensum in ore vteri facit sterilitatem. Potest tamẽ & amplitudo, quibusdam locis nocere, velut vẽtriculum maiorem esse, quam pro totius corporis indigentia, causa est, vt aut ingeratur assidue plus cibi, aut complectatur illum vẽter laxius quam expediat. Amplitudo pylori facit celeriorem descensum ciborum in intestina. Caua aũt orificia, quæ plus satis videntur augeri, alligatione & quiete dicit fieri minora. Motus certè omnia dilatat, & cessatio omnia facit contrahi: alligatione vero nõ possumus ad multa vasa vti. Nam interna, vt vterum, vesicam, ventriculũ, intestina, aut eorũ orificia non possumus alligare. Iam vero venas & arterias neq; expedit, neq; possumus alligatione minuere, nisi membrorũ incremẽtum minuentes, id quod ad aliud genus iam pertinebit. Possumus tamen, debemusq; quorundam orificiorum dilatationẽ nimia alligatione & quiete minuere. Velut si cui puero videturis meatus, qui est à regione vẽtris in vocatũ scrotum, qui fit replicatione peritonęi, amplior fieri, alligare hanc partem accõmodata ligatura expedit, ne homo fiat hernię opportunus. Vt aũt ligatura, ita & in vnctionibus adstringentibus ad hanc partẽ vti non nũquam expediet, quæ ab alio etiam malo libe-

liberare poterunt. Scilicet quidam ob laxitatem arteriarum ad eam partem pertinentiũ, solent laborare priapismo, aut ob laxitatem omnium vasorum seminariorum gonorrhea qui astrictione earum partium facta tempestiue, effugissent ea mala, vt contra qui contrariis de causis non possunt arrigere, aut emittere semen, motu, fricatione, aut calidis, & laxantibus inunctionibus essent emendati. Retentio spiritus crebra crescentibus adhuc corporibus amplitudinẽ facit, arteriarũ præcipue asperarum, & thoracis totius, dein de verò etiam omniũ in corpore vasorũ. Nã retentus violenter spiritus in totius corporis vasa refunditur, inflatq; omnia, & dilatat. Ita enim videmus, si cui compressis ore & naribus cohibetur spiritus, totum in eo corpus intumescere. Nulla vero alia melior ratio distẽdendi interius vasa excogitari potuit, retentione spiritus. Ventriculum multa ciborũ copia distendit, vt distendit vterũ fœtus. Quare si cui ventriculus minor fieri sentiretur, quam pro corporis magnitudine, huic certè, si nondum crescere destitisset, ego cibum semper darem, qui in tumorem attolleret, & grauaret, etsi difficultatem aliquam respirandi pati cogerem dum conficeretur. Nam ita fieret, vt assuesceret pluribus,
& cum

& cũ minori molestia quotidie ferret, & dilataretur ventriculus. Multis enim cõtra euenire video, qui dum nullam modestiam pati volunt exiguum accipiunt, contrahiturq; illis venter, & contractione ac desuetudine ferendi cibum, minori indies grauantur magis. Verum si ille homo cessasset crescere, cõsultum esset quod in fine capitis Gale. dicit, cibare eum sæpè & pauco cibo, non quidem vt corrigatur (nam id perfectè iam aucto homine fieri haud potest) sed vt cũ minori molestia vitium illud, naturale iam sibi, ferre possit. Accipiet ergo paucum, quoniam paucum sustinere poterit, sæpè quoniam pluri cibo indigebit corpus, quam sustinere poterit vẽtriculus. Iis etiam quibus exiguus vterus fit remedio esse poterit, vsus venereorum dum adhuc crescunt. Nam coitu dilatatur vterus vt & virile membrum. Nimirum motu proprio omnes partes dilatantur. Quare suspicor multas quæ tardius nubentes non concipiunt, aut omnino non pariunt, si maturius nupsissent concepturas fuisse & perfectos fœtus edituras. Secundum genus vitiatæ compositionis, est in magnitudine. Hic quoque siue maius siue minus membrum sit perfecto iam homine nullo remedio est locus. Sed cum crescit, posse incrementum im-

pediri

pediri quotidie nos docent mulieres otiosæ: quæ cum canes quos ludendi gratia nutriūt tanto in maiori pretio habeant, quanto sunt minores, arte quadam curare solent, ne crescant. Nimirum alligant, & imponunt onera, quæ crescentibus corpusculis impedimēto sint. Ita quoque in nostris partibus eueniet, si crus aut brachium aut pars alia supra proportionem videatur augeri. Si augenda adhuc alligetur & constringatur, & parum exerceatur minus crescet. Debet igitur id fieri, non quidem nimis, sed quatenus tardato eius incremento, omnes crescant secundum proportionem. Cuidam creuerat caput adeo vt vix illud posset humeris portare, & fulcire ambabus manibus sempercogeretur. Huic si à principio caput constrictum & compressum vndique fuisset, & reliqui corporis moles esset procurata, profectò creuisset moderatius Partes quæ etsi nimis videantur augeri alligari non possunt, sunt tamen prohibendæ ab actione continendæque in otio. Velut si cui videatur alter altero oculus maior fieri, ex vsu erit maiorem ligatura sæpè velare, & altero solum cernere, Nam ita spiritus animales ad minorem oculum confluentes dilatabunt eum plus, simulque labor alimentum copiosius conuocabit, ita enim

enim agendum est cum pars aliqua gracilior aut minor quam expedit sit, exercenda nempè est plus aliis, & fricanda crebrius, ita tamẽ vt neque exercitatio, neq; frictio dissipet substantiam, quod quidem fiet, si nõ sit nimiũ producta, sed vsque dum partes intumescant, & rubeant, & tunc inungantur oleo. Aliis etiam quæ plus sanguinis trahere possunt, vti præcipit Galenus, intelligit vero picationem, & verberationem, & emplastra rubrificantia vocata, quibus cõuocatur ad partes multum sanguinis, augeturq; in eis calor quare calfactæ & copiosum habentes alimẽtum felicius nutriuntur, & crescunt plus. Tertium genus vitii dicit esse in numero, redundante parte aut deficiente. Verum quod addit, si deficiat pars aliqua earum, quæ ex sanguine ortum habent, non esse impossibile restitui, si aliqua earum quę ex semine, propemodum esse impossibile, posse tamen loco earum similes alias fieri, præter rem mihi videtur dicere, atque adeo oblitus instituti sui, Nam cum per vlcera caro exessa aut pinguedo est, regeneratur, & partes solidæ fractæ, aut corruptæ vix ferè possunt regenerari, & loco earum curamus alias generari, vt callum pro osse, & cicatricem pro cute, verum hoc in curatione vlcerum euenit: in emen-

mendatione naturalium vitiorum, de qua hic erat sermo, nihil tale dici potest. Nam primum non potest esse vitium naturale in numero ob defectum partium, quæ ex sanguine fiunt. Nam hæ sunt caro & pinguedo, quæ per se nullam habent figuram, quare vtcunque deficiant vitium erit in magnitudine non in numero. Nam si quis aut toto corpore, aut toto crure habet minus carnis aut pinguedinis quam oportuerit, nemo dicet huic in partium numero vitium esse, sed totum corpus, aut crus, factum esse minus, aut gracilius. Præterea non video quo pacto, posit pars solida à primo ortu deficiens, vt digitus, aut auricula regenerari, quare non fuisset dicendum, propemodum, sed omnino esse impossibile. Neque video quid posit medicus curare vt fiat loco partis ita deficientis. Quare ego apertè intelligo Galenum, hoc loco de emendādis naturalibus vitiis disputando, incautè ad morborum curationem diuertisse, quod factum puto, quoniam in hoc vitii genere, cum naturaliter sit defectus, corrigi non potest; si inquam pars aliqua naturalium desit: potest tamen corrigi, si redundat, pręcisione, & curato deinde vlcere quod ex præcisione superer it. Videndum tamē est ne incaute fiat

fiat non enim quæuis pars tuto secari potest neq; quamuis particulam adeo graue est redundare, vt tollendæ eius gratia, vel cum minimo periculo, aut cum labore non leui; tentandum aliquid sit. Quod si partem redundantem, aut non audemus, aut parcentes labori, nolumus secare, tamen tentandum est transponere, quantum fieri possit. Fit partiũ transpositio, dum adhuc corpus crescit, frictionibus, & ligaturis, quæ in aliam partem dirigant, velut in crescentibus arboribus solent agricolæ surculos ramorum dirigere, vt crescant aptè & pulchrè. Ita si inter digitos manus, aut pedis, carũcula aliqua, aut aliqua pars sentiatur generari, quę si simul cum digitis creuerit, & incessum aut apprehẽsionem impedire posſit, cura aſsidua esse debet impulsione, aut fasciola, aut ligatura, per partẽ contrariã ei versus quã conamur pellere, cõstricta ita dirigere, vt cũ peractum fuerit partium incrementũ extra digitos sit. Hæc cura esse solet cũ infans cicatricẽ in facie occasiõe aliqua contraxit, vt in ipso incremẽto extra faciem agatur cicatrix. Sed de hoc vitii genere hæc sunt satis. Quod Galen. obiter dicit, generationis omnium particularum, quæ pro aliis fiunt, naturam esse opificem, medicum ministrum, verisſime dictum est.
Nam

Nam nulla medicamẽtorum vis eſt, quę partem corporis generare poſsit, ſed vt ab eodẽ Gal. lib. de med. facult. dictum eſt ſarcotica ideſt carnem generantia dicuntur, quoniam tollunt ea quę generanti naturæ impedimẽto eſſe poſſent. Verũ obiiciet aliquis Gal. ipſum lib. 3. meth. cap. 5. dicere cicatricem, quã conſtat eſſe particulam quæ pro cute fit, alicuius alterantium qualitatum ope fieri ab aëre ſcili cet, aut medicamento. Quod ſi verum eſt cõſtat cicatricis non naturam, ſed medicamenta, eſſe cauſam. Cæterum reſpondetur, cicatricem nihil aliud eſſe quam carnem duratã, quam conſtat fieri à ſubiectæ carnis natura, durari verò à medicamẽtis: quare hęc quoq; pars, etſi alterationem à re aliqua externa recipit, tamen generationem primam recipit à natura. Reliquum eſt id tantum genus, quod in partium ſitu ponebamus. Errorũ verò in poſitu eandem correctionẽ eſſe dicit, trãſpoſitionem ſcilicet: quæ quo pacto fieri poſsit, & debeat, dictũ iam eſt. Sed fit prætereà non nunquam reductio partis in poſitum meliorem, ipſiuſmet hominis corrigendi labore & ſtudio. Velut ſi cui oculi naſcantur auerſi, vt in contrarias partes ſpectent pupillæ, cogendus eſt oculus auerſus à medio (poteſt verò eſſe vterq; aut alter) in contrariam partem aſ-

ſiduè ſpectare, obiecta illinc re aliqua in quã oculi aciem intendat. Quod quidem vt pue ros quibus auerſi naſcuntur oculi poteſt corrigere, ita eos qui alioqui apte compoſitos oculos habent, luſcos facere ſolet. Aliis etiam in partibus quarũ volũtarius motus eſt, perinde cõtinget. Monet tandẽ Gal. poſſe in eun dem hominẽ duo, aut tria aut plura vitia ſimul incidere. Quod quidẽ eſt apertiſsimum, exẽplo tamẽ explicat. Velut, inquit, in eo qui ventrẽ exiguum, & rotundum, & incumben tem ſepto tranſuerſo habebat. Nã vitiata erãt in eo magnitudo, formatio, & poſitus, erat au tem & tẽperie frigidiori. Hæc quorſum dicit Gal. vt tu colligas, vt is qui vno vitii modo vitiatus eſt vno procurationis modo indiget, ita eũ qui multis, multis indigere. Eum verò cuius exẽplo vſus eſt in id quod ſecundũ naturã erat agere nullo artificio dicit fuiſſe poſſibile, curatum tamẽ eſſe vt minorẽ moleſtiã ſentiret, dato cibo pauco valde nutriẽte facile deſcẽdẽte, bis die. In aliquib⁹ codicib⁹ legi tur ter, in aliis bis, aut ter. Vtcũq; illud ſigni ficatur, detrahendũ eſſe quantitati & addendum numero cibationũ. Neq; ſolum hoc mo do ſupplet quod detrahit quantitati, ſed etiã tribuens cibos multi nutrimẽti. Sũt tales qui cum exigua mole afferunt multũ nutrimẽti,
quoniam

quoniam parum habent excrementi. Hos innuens Hip.lib.de Alimento dixit potẽtia alimenti melior est quã moles. Neq; solum exiguitate cibi curauit Gal.ne cibi septum comprimerent,sed etiam celeri descensu, vt si ita oblati molestiam aliquã inferrent,tamen quã minimum fieri possit, durare. Tu hinc collige eum cui ventriculus maior quam pro totius corporis mole sit,cõtrario modo esse alẽdum,dato inquam,cibo multo & parum nutriente & tardius descendente,datoq; rarius. Nam si magno vẽtriculo non detur multum, non bene amplectetur,quare neq; coquet bene,si multum nutriat,datum multum replebit corpus nimis, si cito descendat appetet rursum cito, quare nõ poterit accipere rarò, aut tentabitur fluxionibus venter. Sed quod dicit Gal.non poterat trãsferri ad id quod secundum naturam,cum disputet non de morbis sed de naturalibus vitiis non satis exactè videtur dictum. Sed ita explica, non poterat ad id quod natura rerum amat,hoc est ad optimam formationem transferri. Addit tandem Galen. exemplum aliud, quo declaret, cum non est emendationi perfectę locus, tamen curandum esse facere, vt æger minori cum molestia id vitiũ ferat, velut illi qui ob naturalem angustiam venarum in hepate ob-

structionib' erat opportunus, ex vsu erat, quãdo latiores iam vias facere non poterat, extenuanti semper victu vti, hoc est incindẽte & aperiente, & succos tenues generãte. Sed de his hactenus.

Reliquum adhuc est vnum commune simplicium & instrumentalium partium, solutio continuitatis, quam forte aliquis non cõcedet integre sanis inesse posse aliquando, esse enim semper passiones, non videns similem dubitationem fore de alijs omnibus generibus. Nisi enim actionis læsio sensibilis, distinguat morbũ à sanitate, sed secũdum qualitatẽ dispositionis intelligatur solùm, necessarium erit dogma sempiternæ passionis recipere; cum nullus habeat actiones omnes optimas. Sed hæc vt pote logica magis commentatio, proprio de ea libro suscipietur.

NOn docet Gal. (quod tamen iuxta institutum videbatur hoc loco debuisse facere) quomodo emendandum sit hoc vitium quod in solutione cõtinui est, cum accidit homini nondum ægrotanti, sed diuertit ad eam quæstionẽ an possit esse solutio continui quę non sit morbus. Certè hoc puto fecisse Gal. quoniam

quoniam quæ morbus non est, aut curam me dici nõ petit, aut certè eandem quam reliquę solutiones siue vlcera, de quorum curatione est mox dicturus. Sed perpendamus reliqua. dicit non esse quod quisquam putet solutionem semper esse morbum, quoniã etsi sit vitium & præter naturam, tamẽ potest esse exigua adeò, vt non lædat actiones satis manifestè. Atqui, inquit, si morbus à dispositione sana non separaretur magnitudine, sed solum dispositionis specie, hoc est, quòd præter naturam, aut naturale sit, dogma sempiternæ pasſionis cogeremur concedere, quoniã nullus habet actiones omnes optimas. Hunc sermonem non posſum ego omnino probare, primum omnium concedit solutionem omnem esse præter naturam, eam verò quæ non sit morbus exiguitate solum differre, deinde quanquam verè dicit non solum dispositionis specie sed etiam magnitudine lęsionis distingui morbum à sana dispositione, tribuit tamen magnitudini læsionis tantum, vt hanc solum dicat esse satis ad distinguẽdum. Quasi omne quod lædit actiones statim sit pręter naturam specie, ac si crescat morb⁹ fiat, quod tamen falsum est. Nam longè aliud est esse secundum naturam vel præter naturam, & lædere actiones aut non lædere. Multa enim na

turalia vitia actiones lædunt, vt multis exemplis antea explicatum est, atq; vt morbus sit, vtrunq; est necessarium, & vt sit præter naturam, & vt satis iam actiones lędat. Quare quãquam dogma sempiternæ passionis demonstrationem habere antea concesserimus, constat tamen non inde eam habere, ꝙ nullus habeat omnes actiones optimas. Nam citra omnem morbum ob naturalia vitia, quę non exiguitate solum, sed specie etiam differrent à morbis, possent actiones aliquot vitiari. Atqui vt reliqua omnia, ita hoc quoq; vitium quod in solutione cõsistit, videtur mihi posse censeri inter dispositiones quæ nondum morbi sint duabus causis, aut quod sit exiguum, aut quod sit naturale. Velut si cui à primo ortu facta sit auricula velut euulsa & citra vlcus, sed cute interstite decidat pendens. Atqui talis solutionis corrigendę propria ratio erit, exulcerare vtrasq; partes, quęcunque per errorem formationis separatæ sunt, vnireq; ea parte qua erunt exulceratæ, coalescent enim ita, maxime si partes per se non sint valde siccę, & in tenello adhuc puero fiat.

Causas autẽ ad eos quos omnes putant ægrotare salubres continuo percurramus. A gene-

re

re intemperiei incipientes, definiendum ergo hic primum, quæ parum abest quin omnes me dici omittant, alias quidem esse salubres factæ iam intēperiei, alias eius quæ adhuc fit, vt & eius quæ futura est, alias. Huius quidem vltimæ quædam sunt in parte artis quæ docet præcauere, quædam in ea quæ sanitatem tuetur: primæ autem omnium in sola curatiua: mediæ autē inter vtrasq; dictæ, & in ea quæ præcauet, & in curatiua. Factum enim iam & existentem morbum curare oportet: eum qui nondum est, erit tamen, prohibere, ne ex dispositione corporis fiat: eius autem qui fit, quod iam est factum curare, quod autem fiet, prohibere fieri. Prohibebitur autem dispositione ex qua natum est fieri sublata. Vocatur verò hæc dispositio causa antecedens. factus iam morbus curabitur dispositione quæ prima actionem naturalē lædit, soluta, quā & ipsam dicimus esse morbi essentiam.

IAm incipit de curatione ægrotantiū agere, atq; in primis eorū qui laborant morbo secundum temperamentum. Morbū, dicit, aut timeri solū, eo quod videatur imminere, aut

factum esse iam, aut fieri. Atqui constat in eo quod fit, esse aliquid quod sit iam factū & aliquid quod timeatur. Vocatur verò medicis morbus factus, non quicunq; ad summum incremētum iam peruenit, sed is solū qui neq; fit, neq; seruatur iam à causa. Quare fiens est, quicunq; aut fit adhuc, aut saltē pendet à causa conseruante: atqui in hoc ipso, & si crescere iam destiterit, est quod timeatur, ne scilicet in morbum factum migret. Gratia morbi qui timetur, non est vtēdum curatione (non enim curatur morbus qui nō est) sed prçcautione sola, aut valetudinis procuratione. Nimirum causa timendi morbum est, aut mala hominis natura (tūcq; nihil agemus aliud quā reducere hominem velut antea dictum est) aut dispositio neutra, tuncq; præcauebimus, curantes hanc neutram dispositionem demoliri, ne ex ea morbus fiat. Gratia morbi facti vtimur curatione sola, obiicimusq; contraria ei dispositioni quæ vitiat actiones, quæ quidem ipse morb' est. Gratia fientis morbi, præcauemus ne fiat quod timetur, amouēdo causam antecedentem (vocatur antecedens quæ intra corpus ipsum passionem antecedit, velut putrens succus febrē) deincuramus quod factum erat iam. Vbi legimus quam & ipsam dicimus esse morbi essentiam, legitur græcis codicibus

codicibus εἶναι τῆς νόσου τὴν αἰτίαν idest esse morbi causam. Constat tamen vitiatos esse codices & pro αἰτίαν legēdum fuisse οὐσίαν nam quod lædit per se actiones, est morbus, non morbi causa.

Curatio autem vnum habet & primum & maxime communem scopum, id quod contrarium est passioni quæ soluenda est. Ex hoc autem genere sunt omnes causæ facientes sanitatem, particulatim autem ex vnicuique contrarijs. Calidæ dispositioni frigida causa contraria est, frigidæ autem calida, & in alijs eadem ratione. Si enim immoderatum est omne quod præter naturam, moderatum vero quod secundum naturam, necesse omnino est immoderatum à contrario immoderato ad moderatum redigi. Constat autem secundum potentiam non secundum imaginationem calidum & frigidum, & quæcunque alia huiusmodi accipi oportere. Voco autem secundum potentiam quidem quod res ipsa verè est, qualis dicitur: Secundum imaginationem autem, quod primo sensu tale esse imaginamur, cum tamen non sit tale. Quomodo autē ea oportet distin-

 guere

guere, dictum est in opere de medicamētorum facultate.

OMnis ratio curationis redigitur in vnicum præceptum, exhibendi scilicet contrarium paſsioni quæ tollēda est. Nā curatio est commutatio morbi præsentis cum sanitate pristina. Ergo agenda est contrariis morbo, & similibus naturę. Quare velut in vnicū scopum dirigi debet mēs eius qui curationi incumbit, in id quod est affectioni cōtrariū. Nam tales sunt omnes causæ sanitatem faciētes, cum sint sanitati similes & morbo cōtrariæ. Quare speciatim percurrendo omnium morborum curationes. Calida diſpoſitio frigida causa, & frigida calida: & humida diſpoſitio sicca causa, & sicca humida curanda est. Nam cū omnis morbus sit immoderatio quędam, id est consistat in immoderatione, causa inclinante ad immoderationem contrariā reducetur ad moderationem. Melius enim quod immoderatum est attemperatur ab immoderato contrario, q̃ a moderato. Velut aqua calida melius fiet moderata admistione frigidæ, quam admistione tepidæ. Curatio ergo semper agitur cōtrariis. Id quod Ga. 6. Epid. parte. 2. cont. 8. longa diſputatione probat. Videntur enim quædam esse huic aſsertioni

ſertioni contraria, velut in febribus expurgā tia medicamenta dari, quæ ſcimus ſicca & ca lida eſſe, & frigida epitemata in calidis intem periebus hepatis calida actu admoueri, & in fuſione frigidæ conuulſionem ex repletione curari, & vomitum vomitu, & dolorem do lore. Verum vt hæc omnia explicentur mo-net Gale. cum dicitur ad frigidam paſsionem calidum, & ad calidam frigidum auxilium quærendum eſſe, calidum aut frigidum ſe-cundum potentiam, non ſecundum imagi-nationem intelligi. Vocat autem medicamē tum ſecundum potentiam tale, quod re ve-ra & natura ſua eſt tale, velut aqua eſt frigi-da, & vinum calidum: ſecundum imagina-tionem, quod eſt actu tale, quanquam con-trarium ſit re vera. Velut aqua calfacta, ſe-cundum imaginationem, hoc eſt ſecundum id quod primo occurſu ſenſus iudicat, cali-da eſt, quanquam re vera & natura ſua eſt frigida. Quomodo autem diſtingui opor-teat id quod eſt imaginatione ſolùm, ab eo quod ſecundum potentiam, docuit Galen. ipſe. 1. de ſimp. med. fac. capit. tertio ſcilicet quod ſubſtantiæ alicui præter eius naturam ineſt, vt aquæ calor, haud durat diu, ſed primo occurſu tale ſentitur, paulo poſt in id quod ſibi eſt naturale recidit, & corpus

contra

contrario modo commutat. Velut infusio calidę aquæ nisi prius detergeatur, quàm refrigerari possit, refrigerat corpus. Itaque etsi in inflammatam partem calida aqua, aut oxirrhodinum calidum infundatur, non calida sed frigida causa sit, secundum potentiam scilicet, quæ illi naturaliter inest. Verũ quod dicit contrariam causam secundum potentiam, non secundum imaginationem quæri debere, aliquanto latius velim intelligi. Ita scilicet, calidum potentia aut frigidum, censeri debere, id quod calorem possit facere, aut frigus, siue per se, siue per accidens faciat, atq; siue semper facere natum sit, siue in hoc corpore ita affecto ob eius dispositionẽ: calidum verò secundum imaginationem esse quod tale esse videtur, etsi faciat contrarium. Ergo pharmacum expurgãs etsi videatur esse, sitque per se calidum & siccum, tamẽ cum purgat frigida causa fuerit, quia refrigerat euacuato calido succo. Infusio aquæ frigidæ, & si frigida videatur, in homine quadrato per æstatem erit causa calida potentia, quia in eo corpore ita disposito calorem facere poterit. Quare secundum potentiam curationes omnes contrariis agentur. Atqui iuxta hanc meam explicationem, oportebit docere, quomodo distinguatur causa quę per ac
cidens

cidens facit ab ea quæ facit, aliquid perse. Quod quidem ego diffuse satis docui 4. cõtrouersiarum capit. de causis morborum, vt non sit opus id nunc referre. Quod de dolore & vomitu obiiciebatur, aliam habet dilutionem, quam Galen. citato loco ex Epidemiis scripsit. Nimirum vomitus & dolor, non morbi, sed symptomata quædam sunt. Ea tolluntur cum morbis. His ergo contraria sunt auxilia, vt vomitus bilis, redundantiæ eius in ventriculo, dolor reuellens fluxioni, quæ dolorem inferebat. Sed de hac quæst. 8. lib. cont. scriptum est fusius.

Ad inuentionem vero causarum salubriũ quæcunque quidem vt ad factum iam morbum sunt salubres methodo vtendum, qua id quod secundum imaginationem ab eo quòd secundum potentiam distinguitur. Quæ autem vt ad eum qui adhuc fit, hac ipsa, & insuper ea qua inueniuntur morborum causæ. Pone enim si ita contigerit à succis putrescentibus succendi febrem, indicatio in huiusmodi alteratio & euacuatio est. Alteratio quidem ea quæ extinguit putredinem manente substãtia, euacuatio autem quæ totam ex corpo-

re substantiam educit. Sed dicta species alte rationis concoctio est, quam a quibus causis fieri contingat inuenientes, in illis quidem habemus cognitionem hoc modo salubrium.

CVm morbus factus est, simplici methodo curari debet, quoniam simplex est indicatio ipsius morbi qui petit sibi contraria. Ergo vna illa cura debet esse apud medicum quærere quæ sint morbo contraria, haud quaquam secũdum imaginationem, sed re vera. Cum vero morbus adhuc fit, non est hęc methodus satis, sed ante hanc est vtendum alia, qua causę morbi inueniantur: quoniã curatio incipere debet ab earum sublatione. Atqui inuentiones causarum contrario ordine fiũt ipsis curationibus. Nam inuentiones fiunt resolutione rerum versus causas à posterioribus versus priores, curatio vero incipit à prioribus. Velut siquis habet sitim ingentem, & mordacem aridumq; calorem, & inæqualitatem febrilem in pulsu cum vrina flaua & cruda, gratia exempli, constat hunc febrem habere putridam, quam si habet, putrescentes habet succos, si habet hos, habet (dicit Gal. 9. meth.) impeditam ventilationem atqui hęc ab obstructione nascetur, quæ non fiet sine multi-

multitudine, crassitie, & lentore succorum. Internarum causarum hæc fuerit omniū prima, quæ resolutione inuenta est. At verò curationem exordiemur ab hac, minuentes inprimis multitudinem, deinde extenuantes & scindentes succos idoneis serapiis, deinde aperiemus, laxabimusque vias, deinde putrescentium succorum, si penitus emendari nō possint, expurgationem moliemur, tandem frigidis & humidis ipsum membrorum calorem extinguere curabimus. Ponit ergo Gale. modo homini ex putrescentibus succis ortā esse febrem. In hac hypothesi, constat ex dictis indicationem à succis esse ante indicationem à febre, succorū verò possit esse duplex indicatio, aut enim nondum magnopere putrescunt, sed incipiunt solum, vt verius dixeris hos ad putredinem disponi quam putrescere, quam quidem putrescentiā non denegabimus sanguini, aut vere iam satisq; putrescūt, vt substātia iam insigniter vitiata, inquinataq; sit, aut per partes hoc, per partes habent illud, Si primo modo putrescant, emendabiles adhuc sint, possint q; eatenus corrigi vt omnino, aut fere tales sint, quales à principio, saltem eatenus vt nutrire possint si secundo non poterunt aliquando iam idonei fieri ad nutriendum. Priores ergo corrigendi
venient

venient alteratione contraria putrescentiæ, quæ iam incipiebat serpere, retinendique intra corpus, qui morbi proprissimè dicentur concoctione finiti. Nam concoctionem esse putrescentiæ contrariam. 4. met. à me monstratum est, quo loco & alia omnia ad hos duos motus spectantia sunt dicta, vnde illa te modo velim petere, vt liceat mihi ad reliqua properare. Posteriores, siquidem non possunt iam fieri vtiles, non erunt in corpore retinendi, expurgandi ergo. Sed neque hoc statim, ac sine corporis & eorum præparatione aliqua, facere licet, nisi raro. Id verò quo tempore, & quomodo, subiungemus statim, Alterationem quæ putredinem emendat esse concoctionem dicit: ergo inquit, inuenientes à quibus causis contingat fieri, habebimus cognitionem causarum hoc modo salubrium, hoc est auxiliorum quibus in hac hypothesi, hac intentione vtendum sit. Sed quid est scire quibus causis fieri soleat concoctio, an causam & formam? non certe. Hoc loco aliam rem intelligit, videlicet vt diximus, putredinem fieri solere impedita ventilatione, & hanc obstructione, & hanc crassitie lentore & multitudine, ita concoctionem fieri euacuatione, incisione, apertio

ne,

ne, ventilatione facili. Non quidem quod in scindere & aperire, coquere sit, sed quòd his circa corpus & succos actis melius cōcoctio succedat. Nam neq; ventilationem impedire est putrefacere, sed putrescendi occasio. De his causis in cont. est disputatum à me, satisq; demonstratum, non semper neq; necessario putredinem impedita ventilatione fieri, tamen proinde non negamus, ab ea plerūq; fieri solere. Atq; illud etiam addimus, ad curationes talium febrium, putandum esse, semper putredinem ex ventilatione, & hanc ex obstructione fieri, quoniam semper incipere ab aperientibus scindentibus minuentibus, & bonam ventilationem afferentibus, vtile est. Quoniam in hanc partem nullum potest esse peccatum.

Euacuationes autem & per venæ sectionē, & clysteres, & vrinas & expirationem percutem sunt, adhuc autem & per reuulsionem, & in aliam partem deductionē. Huius enim generis est, & menstrua mouere, & hæmorrhoidas aperire, & per nares & palatum purgare. Inuenientes ergo hîc quoq; materias quibus in qualitate, & quantitate, & tempore, & modo vtendi, oblatis, euacuatio fit, in eadē

artis parte inuenire possimus salubria. Scripta est omnium inuentio in curatiuo opere.

DIxit hactenus de concoctione succorum emendabilium, modo de euacuatione dicere incipit, qua vtendũ est, cum non spectamus emendari eos posse, aut non omnes, aut non omnino. Dicitq; primũ species euacuationum per enumerationem, nõ admodum distinctè. Videtur enim brevitatis causa congerere admiscereq; longè diuersas differentias: quare ego distinctius enumerabo. Miror quòd expurgationem, quę pharmaco agitur, omittit. Est enim magna vniuersalisq; euacuatio, & in pręcipuis earum quibus vtuntur medici: nam euacuationũ quædam sunt vniuersales, velut missio sanguinis, & expurgatio, & expiratio per cutem totam & mẽstrua effluxio. Quędam particulares, velut quę per nares, aut palatum, aut excreãdo fit. Hæ enim nunquam euacuant totum corpus, sed caput, aut thoracem. Quædã aliæ sunt quæ possunt esse vtrumq;, velut mictio potest totum corpus expurgare, aut solos renes, vesicam ve, & clysteres possũt sola expurgare intestina, aut etiam corpus totum. Nam & cum clysterib9 effundimus nonnunquam expurgantia medicamenta. Sed expurgationes omnes duobus

modis

modis partiri possumus, primo per regiones, quibus fiunt, secundo per differentias, ab eo quod possunt facere, acceptas. Primo modo tot sunt species euacuationũ, quot regiones conuenientes. Ergo per os, aut vomendo, aut excreando, aut spuendo: per nasum, emũgendo: per anum, clystere, aut pharmaco accepto. Per vesicæ & vtero commune, mingendo, aut efusione menstrui sanguinis, aut seminis: per cutem totam, sudando, aut insensibiliter expirando, per venas, fluentibus hæmorrhoidibus, aut ex narium venis, aut aliis quęcunq; secari commode possunt. Secũdo modo tres euacuationum species sunt. Reuulsio in contrarias partes laborandi, euacuatio per ipsam quæ laborat, deriuatio per viciną̃. Tot sunt euacuationum genera, in quibus inquit Gal. si quis qualitatem, quantitatem, tempus, & modum vtendi, didicerit, rectè quidem in hac artis parte quæ de euacuandi ratione est, inueniet causas salutares. Sed quoniã nimia breuitate videtur hic Gal. vsus, expediet nũc me quatuor illa percurrere & explicare. Primum ergo venit considerãda qualitas. Nomine qualitatis intelligere solent medici speciem & id quod propriè est qualitas. Ergo in hoc primo genere erit hæc consultatio, quali euacuatione vti expediat, an misione sangui

 nis,

nis, an expurgatione, an mictu prouocato, an sudore, an alia quapiam euacuatione: atq; illa quoq;, si est expurgādum, quali pharmaco id agendum, an extrahente pituitam, an bilem, an nigram bilem. Species euacuationis per se indicatur ab specie morbi quæ ex causa accipitur. Velut plethora petit missionem sanguinis, cacochimia expurgationem, pituitosa pituitæ, biliosa bilis, & serosa seri, quæ ipsa per vrinam & sudorem expurgari magnopere expetit, quoniam vrinæ & sudoris materies serum est. Suppresiones menstruorū mēstrua prouocare indicant, petuntq;. Qualia medicamenta sint expurgantia, & mouentia vrinas, & sudorem, & menstruas euacuationes Gal. opere de simp. med. facul. fusius docuit. Sanguinis missio, vt quædā euacuationis species est, ab specie morbi etiam expetitur per se: cęterum quoniam non est simplex auxilium, vt alia plurima, sed multiplex, nō ab vno, sed ab omnibus ferè morbis expeti solet, cum magni sunt, aut ne multū crescāt metus est. Vsq; adeo vt suppetente facultate per omnes magnos morbos mitti sanguis debeat. Nam cū sit euacuās reuellens, refrigerās, deobstruēs, & expurgans auxilium, qui magnus morbus esse posit, qui hac, aut illa ratione, misione sanguinis non gaudeat, si facultas adeo cōstet

vt

vt noxas quas necessario affert sine periculo sustinere posśit? ergo morbi & causæ species qualitatem necessariæ euacuationis, ita indicat. Locus etiam malè affectus habet magnā vim in hac consultatione, quiuis enim locus petit euacuationē per loca vicina, velut vētriculi morbus vomitum: intestini, deiectione: lienis, vtraq; via: renū vesicæ, & gibbæ hepatis, per vrinas: thoracis, excreatione: capitis, per palatū, aut nares: totius corporis habitus, sudore, aut expurgatione insensibili, curari indicat, sed de qualitate sint hæc satis, non enim hic medendi methodum scribendo persequi: sed artem hanc paruam explicare institui. Quantitas considerari potest in auxiliis ipsis, aut in eorum materia. In prima consideratione est hæc consultatio, cum expurgare, aut mittere sanguinē, aut aliter euacuare decreuimus, quousq; ducenda ea euacuatio sit, an multū, an parum, an vsq; ad deliquiū animi, an consistendum infra. In secunda, in quo ordine expurgantium esse debeat quod offerendum est pharmacum, & qua dosi offerendū sit. Quousq; ducenda sit euacuatio, à morbo primū, deinde à facultate indicatur. Nam cum morbus quanto maior est tanto maiori auxilio curandus sit, & quanto minor, tanto minori, certè vt cacochimiæ petit expurgatio

nem, ita magna cacochimia magnā expurgationem. Verum non debet euacuari quātum morbus petit, nisi tantum etiam facultas permittat. Indicatio enim à facultate, quāquam posterior est indicatione à morbo, tamē præstantior est, habetq; vim maiorem. Nimirum morbus in primis dicit, tanta euacuatione est opus, superuenit tamen deinde consideratio virtutis, quę modum ponit, cuiq; parendum est magis quā morbo. Nam stultum fuerit eo quod libras quatuor sanguinis redundent, libras quatuor euacuare, si ex ea euacuatione facultas sit defectura. Cum duæ hæ indicationes magnopere augeri euacuationē innuant, multum quidem ducenda est, atq; adeò vsq; ad deliquium animi, mittendo sanguinē nonnunquam, expurgando (vt mea sentētia fert) nūquam. Sed quod ad materiam attinet, quæ sit cuiusq; medicanti dosis ab iis authoribus peti debet, qui de materia medicinali scripserunt. Nam longum fuerit, neq; sine periculo, velle proprio experimento id inuestigare. Atqui cum in antidotariis quorundam medicamētorum doses occurrant scriptę cum quadam latitudine, quædam simpliciter, monuimus alio loco, cū vnica simplexq; dicitur dosis, intelligendum eam esse summam, posse tamen minori quātitate multis offerri, & si maiori

iori offerri nullis debeat: cum dicitur cum latitudine, intelligẽdum summã & minimam. Vt cum dicitur dosim rhabarbari esse à dragma vna vsq; ad quatuor, nũquam debere dari, aut supra quatuor, aut infra vnam dragmã, quanquam si transgrediendũ est, in hanc partem tutius sit peccare, vt minus detur. Cæterum in propriç cuiusq; medicamẽti dosis latitudine, venit in consultationem quantũ offerendum sit ei ægroto quem paramus expurgare, veniuntq; consideranda tria, quanta expurgatione corpus indiget, & quãtam facultas ferre posit, & quam facile corpus expurgari soleat, siue modo expurgari paratum sit. Atq; in hos eosdem scopos intendendũ erit, ad deliberandũ cuius ordinis esse debeat medicamentum, an primi, an secũdi, an tertii, an quarti (totidem enim esse ponuntur quot alterantium medicamentorũ) nam quanto maiori expurgatione corpus indiget, aut quanto maiorem potest ferre, aut quanto difficilius expurgatur, tanto superioris ordinis, & maiori dosi medicamẽtum dari debet, quãto plus contraria corpori insunt, tanto inferioris ordinis & dosi minori. Sed de quantitate hæc sunt satis. de tempore etiam attingam quędã. Dubitari potest de hora diei, aut vniuersali tempore morbi, aut particulari, quod euacua

tioni cuiq; ſit opportunũ. Miſsionem ſangui nis nemo negat, quauis hora diei aut noctis, ſi quæ inſtet neceſsitas, fieri poſſe: tamen ſi ci tra inſtãtem neceſsitatem fiat, vt medicus eli gere horam ſecandi venam poſsit, cẽſent qui dam primis diei horis ante meridiem fieri, quod iis horis ſanguis præcipuè moueatur. Certè nõ repugno. Nam ſiue certi quidã ſuc-corum ſingulorũ motus ſingulis dieb⁹ ſunt, vt antiquiſsimi dicebãt, ſiue non ſunt, tamẽ ſummo mane heſternus cibus ſolet eſſe con-coctus, & ad inteſtina deſcẽdiſſe: nonnũquã bona pars eius ſolet eſſe excreta. Quare mini me erit tunc crudum in ventre quod per cor pus diducatur. Quod ad particulare morbi tempus attinet haud dubiũ eſt, ſi morbus qui buſdam diebus habeat exacerbationes, qui-buſdam non habeat, & citra magnam vrgen-tiam mittatur, diebus intermiſsionis, aut re-miſsionis mittendum eſſe ſanguinem: ſin ve-rò omnibus diebus exarcebetur morbus, ta-men fugiendam eſſe horam exacerbationis. Nam facultas magnopere lædetur, euacuatio ne & exacerbatione in idem tempus inciden tibus. Quod attinet ad vniuerſale tẽpus, quo cũq; morbi die inciderit neceſsitas mitti ſan-guis debet, ſiue principium, ſiue incrementũ, ſiue ſummus vigor, ſiue inclinatio ſit. Erretq;

magnopere Celsus dicens non vltra quartũ diem mitti sanguinem debere, & Aui. ita pręcipiens, quod si dimiseris eam penitus phlobotomia dimittatur. Nam & siquis mittendi sanguinem occasionem omittens, peccauerit, quocunque die peccatum ea ratione esse cognouerit, mittere debet, nisi interim aut euacuatiōe alia sublata necessitas sit, aut facultas debilitata, vt quam tulisset prius, modo ferre non posſit. In expurgatione triplicis etiam temporis ratio haberi debet, vniuersalis, & particularis, & diei horæ: quod ad horam attinet, quidam probant cataporia dari media nocte, quidam etiam prius, quidam summo mane. Ego nihil horum perpetuũ esse censeo, sed multa alia in deliberationem adhiberi, quædam quæ dici possunt, quædã quæ non possunt: sed prudenti medico res ipsa offerre solet, velut est illud, si peruigilio laborat ægrotus magis quam inedia, quoniã somno indiget magis quam cibo, totam noctem dormire curet, mane pharmacum accipiat, & si cibum cogatur vsque ad vesperam differre: si contra indiget magis cibo quam somno, noctu accipiat pharmacum, vt sequẽti die posſit sua hora cibum capere: quod, exacerbatio quoque morbi, immutare maxime poterit; nam non minus cauere debemus

ad expurgandum, quam ad mittendum sanguinem, immo fortasse etiam plus, exacerbationis tempus. Quare si singulis diebus id fiat, qua hora exacerbatio præterierit medicamentum offeratur. Quidam contendunt in quartanis & tertianis notis, quæ ex crassis succis fiunt, dandum esse pharmacũ quod expurget, in ipso accessionis die parum ante ipsam accessionem. Quoniam dicunt, succi crassi vtpote tardi & inepti ad fluendum non possint extrahi, nisi cum alioqui sua spõte moueantur. Hanc sententiam dicunt fuisse etiam Hippocra. quandoquidem libr. de passionibus ita reperitur scriptum, si verò quartana apprehenderit, siquidem impurgatus fuerit, primum caput purgato, & interpositis tribus aut quatuor diebus, pharmacũ sursum purgans dato in ipsa apprehensione, & interpositis rursum diebus, aliud deorsum purgans dato in ipsa apprehensione. Me certè authoritas parum moueret, nam satis intelligo vel ex ipsa libri lectione eũ Hip. non esse, aut saltem non esse ab Hippo. limatum & perfectum. Sed ratio non displicet, atque proinde non nego posse, cum facultas adeo constiterit, vt purgationem cum exacerbatione ferre possit, id vtiliter tentari, tamen moneo ne id agatur temerè, neque aliter

ter quam re optimè considerata. Nam non erit admodum frequēs in homine febre quartana defatigatō, facultatem adeo constare. Quod ad vniuersale morbi tempus, quo ido nee vti purgatione possumus, attinet. In initio quidem possumus expurgare ob reuulsionem, cum succus in partem aliquam influit: vel ob turgentiam: vel quoniam succi coqui non possunt, cuiusmodi est aqua: vel cum alioqui in expectanda concoctione spes non est. Præter hæc in acutis morbis non ante finem vigoris, aut vsque ad declinationem, in longis non ante incremētum, in quibus, non semel, sed partitis repetitisque expurgationibus est euacuandum. Sed hoc modum euacuationis videtur attingere, de quo iam dicam. Morbus & facultas indicare solent modum euacuandi. Velut cum morbus petit maiorem euacuationem, quàm facultas ferre posit, quęrimus modum, quo minus grauis euacuatio, facultati sit, quô ita posimus, nō multo minorem facere quā morbus petat. Proinde euacuationē partiri solemus, vt quā semel & confertim facultas nō posset ferre, partitā posit. Inquauis ergo tali mittēdi sanguinem necesitate repetita misione vtimur, & in cacochimia per quā facultas nō admodū cōstat, expurgamus per epicrasim.
Ita

Ita etiam cum mittendum sanguinem cense mus, tñ timemus facultati, solemus pro venę scissione scarificare cutem, intelligentes minorem hoc modo spirituum effusionem fieri. Sed & ex eo quod studemus facere nõnũquam modum euacuandi inuenimus. Velut si missione sanguinis reuellere magis, quã euacuare volumus, partita vtimur, si peculiarem ex parte euacuationem facere, scarificatione eius partis aut affixis sanguisugis. Sed & species succorũ qui euacuãdi sunt, indicant modum. Tenuem enim sanguinẽ scarificatione, crassum scissione venæ extrahimus, aut si penitus secamus venas, ob crassas magna, ob tenues parua scissiõe vtimur. In expurgatione etiam est alia cõsultatio quę admodũ pertinet, an sursum, an deorsum expurgandũ sit. Quod quidẽ partim à naturalibus rebus, partim à nõ naturalibus, partim ab iis quæ præter naturã sunt, indicatur. In naturalibus est natura & cõsuetudo. Nimirũ qui natura facile fert vomitũ, & qui ei assueuit, sursum euacuandus est: qui minus deorsum. Formatio etiam aliquid hac in re potest indicare. Qui lato sunt thorace sursum possunt, qui angusto non debent sursum expurgari. In non naturalibus rebus sunt, tempus anni, & regio. Quæ cum calida sunt, & tenues succos generantia

rantia, sursum, cum contra, deorsum expurgari petunt. Cacochimiæ ipsius species hoc indicat inprimis, biliosa enim sursum, pituitosa aut melancholica, deorsum amat expurgari. Quædam etiam morborum species alterũ horũ petunt aut prohibẽt, velut dysenteria, ab expurgatione deorsum facta abhorret: mala capitis (nisi per consensum sint cum vẽtriculo) abhorrent a vomitione purgatoria: mala etiam pulmonis. Verùm hæc omnia & dicta & explicata multo magis à me sunt, in cõmentariis. 4. par Apho. hic satis sit hæc dixisse, de qualitate, quantitate, tẽpore, & modo euacuandi, omnia certè quæ de euacuandi ratione dici possunt, non erat huius loci dicere. Hæc, inquit Gal. qui sciuerit, facile in hac artis parte inueniet causas salubres. Verũ hæc ex libris in quibus curãdi methodus scribitur, disci censet.

Eodem autem modo & in alijs tribus intẽperiebus vnum commune habentes præceptũ, primum quacunq; causam, quæ illum facit tollere, deinde venire ad morbum ab ea factum, inuentionem causarum salubrium faciemus.

VElut, inquit, in febre diximus, quę calor est, ita in aliis tribus intemperiebus, frigore

gore nempe humore, & siccitate, curandi ratio methodusq; est, incipere à sublatione causæ, deinde ad ipsam venire affectioné. Verũ intellige Gale. hic non totam curationis methodum docere, sed legitimam, & simplicẽ. Cum enim aut illegitima, aut multiplex est, alia methodo est opus voco curationẽ simplicẽ, cũ simplex vnicusq; curatur affectus, multiplicem, cũ multi sunt copulati. Qui nõnũquam ita copulati sunt, vt quiuis ante alterũ tolli posſit, nõnunquã alterius curationẽ alter impedit. Cum hoc fit, ea ordinis ratio in curatione esse debet, vt prius curetur is, quo non sublato alter curari non posſit. Velut si vlcus cauum & sordidum sit in intemperata particula, necesse sit expurgare primũ (quoniam nõ expurgata particula attẽperari non posſit) deinde attẽperare, quoniam in nõ attemperata non posſit caro supercrescere. Siquis etiã habeat & in vesica lapidẽ, & in via vrinę obstructionẽ, aut carunculã supercrescentẽ, necesse sit hanc tolli prius, quoniam non posſit aliter prodire lapis. Cũ vero multæ pasſiones sunt, põt autem tolli quæuis ante quãuis aliam, alia est ratio ordinis, id quod magis vrget priùs curare, deinde reliqua, vt quidq; vrget minus, ita minus properando: interim tñ non prohibemus si quibus pasſionibus

nibus, duabus aut pluribus simul possimus, aut eadẽ opera, nihilo deterius occurrere, id quoque facere: verum hunc locum prius tractauimus. Ordo vrgentiæ non in complicatis morbis solùm, sed & in passionibus & earum causis, & symptomatis locum habet, cum vrgentia tanta est vt periculum multo grauioris mali, aut mortis probabiliter putetur impendere. Tunc enim nonnunquam curamus tollere symptoma ante morbum, & morbum ante causam, quatenus fieri potest, aut quatenus vrgere adeo desinat. Qui ordo legitimus non est, quoniã vrgentia tanta omnem legem eleuat. Curamus autem legitimè cum tantis angustiis nõ premimur, tuncque si simplex curatio sit, nulla est alia methodus, quam à prioribus ad posteriores causas, & ab iis ad ipsas affectiones venire.

In intemperiebus autem compositis ex simplicibus, compositio indicabit salubria præcepta. Hic quoque curantibus nobis, secundum rationem magnitudinis intemperiei, id quod ipsi conueniat inuenire. Vt si ita contigerit, vt decem numeris ad calidius aliquid decidat, ab eo quod secundum

dum naturam , septem autem ad siccius esse quidem tunc oportet salubrem causam in huiusmodi dispositionibus , decem numeris frigidiorem , septem autem humidiorem.

SI morbus est compositus compositam etiã esse curationem dictum antea est , modo illud addit dictis , curationem non solùm agi debere contrariis , sed etiam æqualibus contrariis, quod à me libr. 8. contro. demonstratum est. Nunc illud vnum explicetur, quandoquidem dictum est priùs, corporum ægrotantium naturam conseruandum esse, cõseruationẽ verò æqualibus similibus agi, & curationem contrariis, nũc dicimus, quo modo vtrũq; simul agi possit, curatio inquã & conseruatio. Certè per morbos sola cõseruatio non agitur (non enim calido homini febricitanti calida damus) sed simul agitur cũ curatione, danturque similia non simpliciter, sed quatenus dari possunt. Nimirum homini illi dabuntur tanto minus frigida, quanto homo calidior est· atque si frigidus natura esset , darentur tanto frigidiora quanto esset homo frigidior. Id quod fit considerando quam longe recesserit homo ęgrotãs à sua ipsius natura , atque id medicamentum admo-

admouendo, quod ab illamet temperie, quæ homini naturalis est, tantum versus contrariam partẽ inclinet. Nam hoc modo soli morbo dabuntur contraria, naturali intemperiei nulla contraria dabuntur, sed similia exactè, præter id quod morbum cogit offerre cõtrarii. Hoc enim est quod prius dicebamus, quatenus dari possunt. Hoc quidem ita agi debere euidenti ratione confirmatur. Nam si homini febricitanti non daremus minus, immo verò, vt contendunt quidam, magis etiam frigida, quòd calidus sit, dabimus certè cõtraria etiam naturæ, quare iuuabimus morbum, pugnantes contra naturam. Hoc verò quanquã verissimum sit, tamen in febrilibus affectionibus & cacochimiis non tam aperto experimẽto videtur confirmari quàm in vlcerum curatione, quoniam multiplices variæq; in illis solent esse indicationes, aliæ à causis, alię à morbis, alię à symptomatis quibusdã, & alia agũtur non ob curationes præsentes, sed ob præseruationes quasdã, quę contra videntur nos cogere operari. Sed si nihil tale nos interturbet, agendum est illud solum quod nunc docuimus, atq; adeò in nudis intemperiebus, in quibus mera iam curatio est, nihil prohibet exactissimè id facere. Proindeq; ad sicciores partes cum vlceratæ sunt siccioribus, ad humidio-

 midio-

midiores minus ſiccis medicamẽtis vtimur, niſi hæc humiditas cum multis excrementis coniuncta ſit, tunc enim maiori ſicciorique deſiccatione vtimur ob magnum putredinis periculum, velut in ore & pudendis. His tamẽ exceptis, quo particula eſt ſiccior eo amat ſicciora medicamẽta. Ita verò quęuis partis natura petit ſibi inter curandum ſimilia ea menſura qua dictum eſt, & totus homo eodẽ modo. Quid ergo? ſi homo gratia exempli, naturaliter calidus ſecũdo gradu, incaleſcit per febrem vſque ad tertium gradum, nũquid curandus eſt calidis primo gradu? nam ita fit ex dictis. Sed ſi hic homo antequã febricitare cœpiſſet, reduci debuit ſecũdum artem, vti profecto debuit, frigidis ſecundo gradu. Quare fiet, vt hic homo frigidis per bonam valetudinem vteretur, nunc verò quoniam febricitare cœpit, vtatur calidis, quod nõ videtur eſſe conſentaneum. Huius obiectionis gratia meminiſſe oportet, monſtratum alio loco à me eſſe, conſuetudinem ſeruandam eſſe non minus quàm naturam: quin etiam, etſi indicatio ſeruandæ naturę ſit præſtãtior, cum illius gratia conſuetudo ſeruetur, tamẽ indicationem à conſuetudine priorem eſſe. Quapropter ſi homo in illa hypotheſi poſitus reduci cœperat, ita vt conſuetudinem vtendi frigidis cõparaſſet,

paraſſet, vti debebit per febrem tãto frigidioribus illis quę erant conſueta, quãto nunc factus eſt præter naturam calidior. Frigidis ergo tribus gradibus, neq; illud quidem erit reducere per morbos, ſed conſeruare cõſuetudinem. Atqui ille idem homo, ſi ante febrem conſeruationi ſemper ſtuduiſſet, aut ea quæ reducunt nondum feciſſet cõſueta, incidens in exiguam illam febrem, haud quaquam frigidis, ſed minus calidis indigeret, calidis ſcilicet primi gradus. Quare neq; illud eſt inopinabile, fieri vt homo non præter artem frigidis vteretur ante febrẽ, & quoniam febris accesſit ad calida debeat transferri. Nam ſi calidus erat natura ſecundo gradu, atq; adeò benè valens, & reductionis gratia frigidis vti incepit, & antequam frigida ſibi per conſuetudinem familiaria grataq; facta eſſent, febricitare incepit, incaluitq; vſq; ad tertiũ gradũ, profectò à reductione deſiſtere debet quoniam cum nondũ cõſuetudinẽ pepererit moleſta eſt naturæ, atq; vti iis, quæ conſeruando curent, ſunt verò ea quæ tanto minus calida ſunt homine, quanto homo factus eſt ſe ipſo calidior: quæ cõſtat primo ordine calida eſſe.

Si igitur ipſi parti patienti admoueatur huiuſmodi medicamẽtum, tãto eſto frigidius &

humidius, quantum ipsa indicatio iuuet. In profundo autem posita parte patiente machinari oportet tale facere remedium, vt nõ præueniat dissolui in via. Si igitur opus sit moderato calidiori, ne sit solum tanto calidius quanto passio indiget, sed supra eam mensuram adijciatur, quod necessarium sit, vt ad situm veniat: si autem frigidius, non simpliciter oportet tanto facere ipsum frigidius, sed materiam etiam considerare prius. Si enim crassarum partium est non penetrabit admodum ad profunda, contrarium autem omnino faciet, densam superficiem. Si autem tenuium partium sit, possit quidem subire vsq; ad profundum valde, ita autem & in humectantibus & siccantibus, crassitiem & tenuitatem partium considerandum. A positu ergo partis quæ partitur, indicatio inuenit salutarem causam, vt dictum nunc est. A formatione autem & positu, cum meatus conspicuos habeant patentes in aliam partem, aut nullum habeant: nam effluxus qui in partes principales feruntur, auertimus, irritabimus verò eos qui in ignobilia. Constat autem causarum quæ intemperiem faciunt curationem

rationem per euacuationem fieri. Nam ipsarum intemperierum, alteratio sola, curatio est.

NOn est in curationib' minima indicatio à parte, immo verò solent similes omnino morbi & æquales, & à similibus causis facti, diuersas admodum curationes amare, hac solum causa, quòd ad diuersas partes pertineant. Indicat verò pars multis modis, quorũ Gal. duo tangit hoc loco solum, à positu, & à formatione: atq; in positu considerat illud vnum, an pars sit posita in alto corpore, an ad cutem: in formatione, quæ foramina habeat, aut non habeat. Quãquam multa alia sunt in partibus, præter positum & formationem, & hæc ipsa indicare possunt pluribus modis. Nam temperies partis habet magnam indicationẽ. Calida enim pars calidiora, frigida frigidiora, humida humidiora, sicca sicciora petit auxilia, quemadmodum de totius corporis temperie dictum est. Hinc fit vt ad vlcera licciorum partium siccioribus medicamentis vtamur, quam ad humidiorum. A peculiaris etiam partis natura, quæ in necessario eius robore, & necessaria actione consistit indicatio nascitur mire obseruanda in curationibus. Velut, quoniam ventriculi & hepatis robore & actione per morbos admodum indi-

gemus, quocunq; morbo ea mẽbra laborent, & quæcunq; medicamenta iis parentur, aliquid astringendi vim habens admisceri debet, etiam si obstructio sit quæ aperiri, aut inflammatio quæ resolui debeat. Contra medicamenta quæ adenibus ignobilioribus admouenda sint, nihil habere debent quod astringat aut repercutiat, quoniam eas partes lædi, haud est magnũ malum, & nullę minori cum periculo lædi possunt fluxione, quã ab his repuleris. Peculiari etiam natura quædã partes amant quasdam medicamentorum materias, à quibusdam abhorrent. Velut oculi abhorrent ab oleo, à vino non ita. Nerui læduntur vino, & gaudent oleo. Magnitudo, aut numerus partium, minimam eamq; cognitu facilimam habent indicationem, quatenus scilicet maiori parte lęsa maiori cataplasmate aut illitione opus est, læsa gemina parte, geminis est opus. Hanc proinde Gal. non attigit. In positu est duplex consideratio, prima quam pars ad alias partes habeat viciniam, aut rectitudinem, secunda, an pars sit superna an inferna, dextra an sinistra, anterior an posterior, intima an extima. Ex prima consideratione multæ indicationes nascuntur, cauemus enim ne principem partem lędamus, aliud agẽtes. Velut in angina, quoniam videmus rectitudinis & vi-

& viciniç gratia facilem esse repulsum ab externis in interna, aut ex laringe in pulmonē, & in eo repulsu grauia pericula, exterius nulla, interius modica repellentia, eaq; nunquā non permista cum contrariis, admouemus. Eadem ratione in omnibus thoracis morbis qui cum fluxione fiant, cauemus ab astringentibus, ne in cor, aut pulmonem, repellamus. Ex secunda consideratione positus, nascūtur omnia præcepta seruādi rectitudinem in venæ sectione, quç ego antea tetigi, & in cōtrouersiis vno capite complexus sum. Nimirum quoniam male affecta pars est inferna, in crure. quoniam superna, in brachio: quoniā dextra, in dextro crure, aut brachio: quoniam sinistra, in sinistro secanda est. Quas indicationes constat à positu esse. Verum has omisit, vnam illam persecutus est, quæ à partis altitudine nascitur. Quoniam, inquit, in partem imam non possunt penetrare medicamenta, quin facultatis bonam partē in via amiserint, necesse est modo aliquo curare, vt quam maxime fieri possint, talia in ipsas partes veniāt, qualibus eæ indigere videātur. Proinde Gal. consulit si pars, calida petat, calida dare, non simpliciter, velut si pars extra posita esset, sed tanto plus habentia caloris, quantum verisimile sit ea, in via, virium remissura: si pars pe

tat frigida, non perinde facere solum, sed etiã curare vt medicamenta sint tenuium partiũ, & facile penetrantia. Nam aliter, inquit, frigida ipsa sibi viam obstruent, fietq; vt etsi maiora data sint, tamen in partem affectam pertingant minus, quin etiam fortasse cohibẽdo effluuiũ calidum à particula, ipsam facient magis incalescere. Hæc docet Gal. mihi tamẽ videtur neq; in adhibitione calidorum audendum esse augere quãtumuis eorũ vires, neq; hac ratione solũ in alto positæ particulę prospiciendum esse. Nam etsi periculum obturationis, vt in frigidis non sit, est tamen aliud, quod Gal. non animaduertit, ne dum ægrotanti in profundo parti mederi volumus, sanas partes quæ in via sunt, lædamus. Proinde, in frigidis aliquanto plus, in omnibus tamen curandum censeo, vt quam minimũ res ipsa ferat, medicamentorum vires augeamus. admiscemus ergo, vt iis quæ lieni imponuntur acetum, & repercutiẽtibus ex capite, ita & pectoralibus medicamentis, mel, penetrationis gratia, siue frigida, siue calida sint, siue lenientia, qualia sunt quæ faciunt excreationem facilem, siue siccantia & adstringentia, qualibus in hemoptoyca pasione vtimur. In formatione & positu simul, illud considerare iubet Gal. quos meatus ad expurgationem aptos

aptos habeat pars, & quo vergentes, an in partem aliquam ducentes in qua magnopere excrementa lædere posſint, an non. Nam auertemus à minime conuenientibus, vocabimus ad conuenientes meatus. Velut ſi cui in aſperam arteriam è capite deſtillatio ſit, a vocabimus ad os maſticatoriis, ſi in oculos, ſitque metus nequid grauius patiantur oculi auocabimus ad nares errhinis vocatis. Ad hanc etiam conſiderationem refertur, quę foramina, aut quas cõmiſuras pars habeat, vt poſsint in ea medicamenta penetrare. Hinc enim indicatione accepta, omnia quæ in caput, in cõmiſſuram coronalem, infundimus. Sed de indicatione à loco patiente hæc vidẽtur eſſe ſatis. Tandem velut per epilogum dicit, cauſas intemperierum, euacuatione: intẽperies ipſas, alteratione, curari.

Solutionis autem continuitatis ſcopus quidem curationis vnitio, in organicis partibus impoſſibilis, in ſimplicibus autem non ſemper poſſibilis, ſed in quibuſdam: vt in carnoſis conglutinatio curatio eſt. Non differet autem ſiue coalitum nomines. Antecedet autẽ ipſam cum maius fuerit factum vulnus, adductio diſtantium particularum, quæ ex genere forma

tionis est: Vt autem ipsa firma fiat alligatio ad ducens ea quæ distant, & vincula, & suturæ prosunt. Agglutinat autẽ quæ deiuncta sunt, & a principio vnitionem restituit natura, nostrum verò opus vnum vt dictum est, adducere in idem quæ distant, secundum autem seruare vt adducta sunt, & tertium cauere nequid intercidat in medio labiorum, quartum ipsam partis substantiam sanam seruare. Primum autem & secundũ, quo pacto quis facere possit dictum est. Tertium verò in ipsa adductione eorum quæ distant, fieri sane possit, si nihil extrinsecus incidere permittamus, vt solet capillus, aut oleum, aut aliqua alia humiditas, in medio eorum quæ vnienda sunt consistens, impediat vnitionem illorum. Sequenti aũt tempore per suffluxiones, tertij scopi est custodia. Suffluxionem autem ipsam ex dissectione & contraria sectione & conuenienti figura comparandum. Substantia autem partis sana seruabitur mediocriter siccantibus. Hæc quidem est curatio solutionis continuitatis in parte carnosa factæ, cum ipsa per se sola est: si autem alicui alteri misceatur

morbo

plures sunt scopi indicationum, vt in doctrina compositorum aut complicatorum, aut vtcunque aliquis vocare voluerit deinceps dicemus. In præsenti autem ad reliquas cõtinuitatis solutiones eundum.

VLcerum partitiones multis modis fieri possunt, quas aliis locis Gal. persequitur hoc loco ea solum vtitur, quæ ex locorũ vulneratorum differentia nascitur. Nimirum, quia vt in omnium morborum curationibus magnum momentum habet indicatio, quæ accipitur à patiente particula, ita in hac curatione habet maximum. Differit ergo primum de sectione carnis, deinde ossis, vltimo nerui, quia hæ partes, & earum læsiones, curationesque maximè dissident. Porro vlcus potest esse simplex, vt nihil præter vlcus sit, aut potest cum aliis affectionibus esse coniunctum. Simplex autem vlcus simplicem indicationem habet, cui alius affectus accidit, multiplicem. Primum ergo agit de simplici vlcere, deinceps agit de compositis. Quod simplex est, per se ac primo, nihil aliud quam vnitionem petit, hæc verò esse potest propria, vt cum ex duabus partibus substantiæ, vnica sit, nulla alia substantia intercedente: aut minus

propria

propria, vt cum fit intercedente alia, veluti glutine. Propria vnitio non potest accidere duris partibus, quas solidas & seminales vocãt, nisi forte in puerulis humidioribus: mollibus tamen, vt carni & adipi, põt. Cum verò nullæ partes organicæ, ex solis sanguineis cõpositæ sint, constat nullam partem organicã posse vere ac proprie vniri, simplices verò non omnes, sed eas solum quæ sunt molles. Ergo in parte carnosa, simplex vlcus petit solam vnitionẽ, eamq; veram accipere potest. Sed vt vniantur quæ abducta sunt, opus est vt adducãtur fascia, vinculis, aut sutura, aut etiam cataplasmate agglutinante. Cum sola fascia, aut cataplasma huiusmodi videbuntur esse satis, abstinendum a sutura est, quoniam est maioris laboris & periculi, sin minus, facienda est consutio etiam. Cum musculorum partes transuersim sunt sectæ rarò sufficit ligatio sola, cum rectà potest sufficere. Atque in ipsa ligatura curandum quã maxime est, quod Hippocra. in officina chirurgiæ docet, vt sit firma, sine multa compressione, cuique membro accõmodata, & elegans. Ex quibus scopis, multæ ligaturarum figuræ nascuntur, quas dicto loco Hippocr. docet, & chirurgi in suis cõmentariis persecuntur fusius & omnium maxime Gale.

libello

libello de fasciis. adductionem ergo his instrumentis facimus, & factam seruamus. His factis, natura ipsa facit vnitionem, nisi quid impediat, velut sordities aliqua, aut oleum, aut pili, aut quiduis aliud quod intercipiatur. Curandum ergo est, ne quid sit tale quod impediat, & vt natura partis benè habeat, possitque carnem generare, quæ poterit sane, si caro bene temperata sit. Ergo recens vlcus lauandum vino(de carnosis enim dicimus) postquam permiserimus ex eo sanguinem fluere, deinde æqualiter constringendum, nullo oleo, aut alio medicamine immisso, idque agendum eleganter & cum magna munditie, ita enim fiet ne quid intra labia maneat, quod vnitionem impediat. Curandum statim vniuersum corpus inanire, & expurgare (si res exiget) ne quid denuo influat. Desuper in partem inspergere oportebit siccantem puluerẽ sine mordacitate, ita enim seruatur substantia partis sanæ. Nam siccum sano vicinius est vt Hippocrat. libr. de vlceribus docet. Quod si vlcus magnam altitudinem habet, aut corpus alioqui paratum esse videatur ad fluxiones, timendum est, ne etsi hæc omnia recte sint acta, in imam vlceris partem saniei aliquid colligatur, quod impediat perfectam curatio-

curationem. Cauebitur autem facta suffluxione, hoc est facta saniei expurgandæ via, relictoque linimento intincto oleo aut pulticula, ne occludatur. Fit via, vlcere in partem decliuem secto, aut si sinus iam collecto pure factus sit, in contraria parte quæ defluxioni sit magis idonea, facta alia sectione. Iuuat hanc suffluxionem, membrum læsum in figura accõmodata ad effluendum collocare. Curandum tamen quoad fieri possit, vt figura indolens sit, hoc est iocunda, & quam ferre multum æger possit sine molestia. Ita enim facultas minus laborat, & pars minus fluxione tentatur. Hæc est ratio curandi simplicia in carne vlcera, quam Gale. partim hic, partim in methodo docet.

Tractio ergo est continuitatis in osse solutio, quod vniri non potest prima intentione, secunda autem modo quodam vniri potest. prima ergo intentio est, continuatio quæ non potest ob siccitatem partis fieri, secunda alligatio, poro alligante in circulo fractionem. Generatio autem pori quatenus ex materia, & à natura fit communis est ad alia, quatenus autem ab osse parum abest, propria est ex

huiusmodi

huiusmodi alimento. Molle autem & puerile os, & vniri potest, raro autem hæc passio generatur sine coniunctione, plærunque enim adiacentes musculi simul cum alijs corporibus patiuntur, ruptis ossibus, quare & scopus curationis duplex, alter quidem qui in ossibus, alter vero qui in corporibus circum illa. Hic autem in dispositionibus compositis partium carnosarum dicetur. De fractionibus autem hoc loco dicendum est. Quoniam enim horum curatio est ex poro. Vt autem hæc fiat proprii alimenti osis oportet abundantiam, ad generandum porum suppeditare naturæ. Hæc autem abundantia & quantitate & qualitate moderata esse debet: proinde indiget præparatione que agat tantum & tale influentis sanguinis, ex quali & quanto generetur callus. Cum autem effundatur hic per cauernas fracti osis, considerare oportet illius & multitudinem & qualitatem, atque ita aut sicciorem facere influxum, aut humidiorem. Verum hæc fusius in libris de medendi methodo dicta sunt.

Hip.

HIppocrat. non quancunque solutionem continui in osse appellat κάταγμα, seu fractionem, sed eam solam quæ fit casu, aut graui ictu, reliquas enim appellat scissiones Galen. verò omnes osis solutiones vtcunque factas fracturas vocat. Dicit ergo nullam osis fractionem curari posse vera vnitione, nisi in mollibus & puerilibus, quoniam in his solis potest os generari. Curatur verò vnitione non vera intercedente callo, qui callus ab ipsa partis natura generatur, quemadmodum & caro: generatur verò ex proprio osis alimento. Medicus verò hîc quoque debet naturæ ministrare, curando vt tantum, taleque suppetat osi alimentum quanto & quali videatur indigere. Quare si corpus sit plenum euacuare, si inanitum nutrire: si cacochimum, purgare. Verum non hoc solum facere oportet, sed etiam curare vt partes osis aptè adducantur, & reponantur in naturali figura, tuncque ligaturis & ferulis, & cataplasmatis firmare. Quod si simul cum osse caro super iacens dissecta sit, vt fit plærũque, ad affectiones compositas iam pertinet. Verum lauandum, vlcus recens adhuc est mulsa, à quo deinde si quid sordium, grumorum, aut frustulorum osium interest, extrahendum: deinde adducendum ligandum,

ligandum, & constringendum nihilominus: relinquendũ verò inter ferulas, & fascias, qua possit linimẽtum immitti, atq; si quid puris, aut sordiciei fit, effluere. Fracturas ossium capitis, ob partis figuram, ligatura nõ curat, sed ad retinendum pharmaca, quę curare ea possunt, vtimur. Proinde in capitis fracturis detectis perlustratisq; ossibus, & extractis, si quæ penitus fracta, aut contusa sunt, sin minus leuigatis, pharmacis valde siccis, & spongiis agendum est. Sed hoc opere attingenda tantum sunt artis præcepta, haud quaquam persequenda omnia.

Nerui autem & tendonis punctura ob nimium sensum, & quoniam cõtinuata est pars principio, promptè corripitur spasmo, maximè cum nõ expirat extrorsum obcæcato cutis vulnere. Hoc ergo oportet aperire, & siccare substantia tenuium partium, quæ possit penetrare vsq; ad imum vulnerati nerui. Dicetur autem de hoc perfectè in lib. methodi meden.

CVm recens punctus est neruus, omni ratione cauendum est ne dolor inflammationem, & ob continuitatem cum neruorum principio, cõuulsionem faciat. Proinde antequam siccando neruum penitus curare velimus,

mus, dolori & inflāmationi occurrimus, atq; vt in carnem vinum, & in nudata ossa aquam calidam, aut mulsam, ita in neruum oleum ca lidum infundendum est cum terebinthina, atq; quoniam caro ad cutem solet coalescere, neruo interius vulnus retinéte, nudādus magis est neruus, vel saltem curandum ne caro coalescat: id quod etiam facit olei infusio. Deinceps cum dolor magna ex parte conquieuerit, ad siccationem quæ penitus sanet, veniendum, vtendumq; terebinthina sine oleo, puluere aliquo sine mordacitate siccāte admisto. Gal. 6. lib. methodi quem hic citat modicū admiscet euforbii; forrasse autem sit hic puluis aliquanto acrior quā expediat, primis præcipue curationibus, & antequam corpus manifestū sit, & dolor cessare cœperit dum aguntur hæc omnia bubonum est, & totius spinæ habenda cura. Larga enim olei communis irrigatione oportet bubones irrigare, & spinam totam oleo aliquo mediocriter discutiente, vt amygdalino, aut anethino intangere. A principio haud dubiè vacuandum, & expurgandum totum corpus est. Cum hac ratione non videtur posse puncturæ curatio benè cedere, extremum remedium sit, transuersim totum neruum secare, quāquam pars motu voluntario priuetur.

Ergo in simplicibus huius generis dispositio nibus species salubrium causarum talis est: in compositis autem vlceribus complicatur. Prima quidem cauitas, quam nõ aliam dispositionem sed vlceris differentiam existimant: est autem non differentia hæc, sed aliud genus totius morbi, in quo substantiæ ipsius iactura est. Atqui curatio in duplici passione duplici indiget scopo. Nam cõtinuitatis solutio vnitione, substantiæ defectus generatione indiget. Sunt autẽ dicti paulo antea generationis scopi. Atqui oportere primum curare hanc dispositionem, deinde curare vnire, ipsa rerũ natura indicat. Cum ergo repletũ fuerit cauum, æquale autem vlcus fuerit, tunc alterum scopum aboleri contingit. Nam carne recens genita existente in medio labiorum vlceris, vniri quidẽ nõ possunt ea quæ distant. Scopum autem aliũ vnitionis inuenire oportet. Inuentionem autẽ habebimus ex eo quod secundum naturam, super partem expedit fieri. Secundum naturam autem erat ei, obduci cute. Hoc ergo à nobis est faciẽdum, aut quoniam est impossibilis hic scopus, simile aliquid cuti. Carnem ergo cuti si-

 milem

milem faciendum est. Est autem talis, sicca simul & callosa: siccantium autẽ & sine mordacitate astringentium medicamentorum vtilitas erit ad cicatricum inductiones. Ita etiam si sordities aliqua innata fuerit scopus quidem extergere. Medicamentũ autem salubre quod exterget. Dicetur autem illorũ materia in ijs, quæ de medicamentis. Atqui si inflammatio aliqua vel compræsio, vel scirrhus, aut ædema, iuxta vlcus sit, curanda sunt hæc prius iuxta dictas methodos. Ita si qui influxi in vulnus, secundum influentium curationem. eodem modo si intemperies aliqua sit in exulceratis ad intemperiei auxilia prius veniendum est. & de his quidem satis,

HActenus de curatione simplicis vlceris quæcunq; in parte consistat, dictum est, de cõpositis vlceribus nunc dicit. Potest vlceri accedere cauitas, & sorditięs, & tumor pręter naturam, aut sola fluxio, & intẽperies partis. Quæ omnia cùm accedunt, curanda sunt ante ipsum vlcus, quoniam omnia illa impediunt vlceris propriam curationem. Ergo replendum, si est cauitas: & expurgandũ, si sordities: & cohibendum fluxionem, si quæ est: & attem-

& attemperandum, si quæ est intēperies, antequam vniendum. Quod si sordities & caui tas cum vlcere sint, expurgandum antequam replendum: quoniam sordes carnis generatio nem impediunt. Possunt verò eorū quę cum vlcere (eadem erit ratio aliorum morborum) coniunguntur, quædā curari simul, quædam non possunt. Velut detersio & attemperatio fieri possunt simul, admistis quæ temperent, & quæ detergeāt, aut immissis in vlcus deter gentibus, & attemperātibus circum circa vlcera membro appositis. Atq; parte ex quadā detersio & generatio carnis fieri possint simul. Non quidem cùm est adhuc vlcus valde sordidum, sed cum solis extergētibus actū iam aliquatenus sit, potest siccis cum extergē tibus mistis, simul cum detersione carnis pro uentus procurari: tamen carnis generatio & cicatricis, non possunt, nisi forte secundū diuersas, vlceris grandioris, partes, simul fieri. Ergo si quę possunt simul fieri, quatenus possunt simul fiāt, vt quo ad fieri possit, citissimè sanitas eueniat: si nō possunt, id curetur prius quod alterius impedit curationem. Nam hęc methodus est, quā supra diximus in eo quod impedit curationem. Cauitatem quidam volebant (vt Gal. refert) non esse affectionem di uersam, sed differentiam vlceris, itaq; vlcus

 cauum

cauum non esse duas affectiones, sed vlceris quandam speciem: tamen fallebantur: nam in cauitate est particulę defectus, quem constat pertinere ad aliud genus, puta morborũ in numero. Cicatrix generatur pro naturali cute in exulcerata carne, vt callus pro osse in fractionibus. Cicatricem inducentia, merito sunt siccantia & adstringentia sine mordacitate, quoniam siccanda adstringendaq; caro fit callosa & crustę similis. Mordicatio verò, trahendo siccationem impediret.

Transeundum verò nũc est in genus, secundum formationem, quod in plures differentias diuiditur. Sed exordiendus est sermo, ab eo quod est euidentissimum, quod ex figuræ mutatione fit. In ijs igitur qui adhuc crescunt possibile est figuram plurimarum partium emẽdare, sed in iam auctis, non ita. Scopus ergo est in quibus curari potest, in contrarium euersionis agere, si verò fractione non rectè conformata aberret alicuius artuum figura, cum porum contraxerit, si adhuc recens porus sit, frangere oportet, & rursus formare rectè, deinde ad porum deducere.

Ratio transferendi ad bonã figuram membra,

bra, quæ in mollibus adhuc puerulorum corporibus vitiatam figuram habent, eadem omnino est, quam in sermone de reductione docuit. Nam siue à principio formationis, siue formato iam corpore casu aliquo vitiata figura membri sit, ad modum emendationis nihil interest, præter quàm quod facilius emendabitur vitium quod non post formationem fuerit contractum (vt multis infantibus ob ipsius partus laborem solet) quàm quod primæ formationis modum sequetur. artus vocantur non quæuis membra, sed brachia & crura Ea frangere, vt rursum benè formata coalescant, praxis est laboriosa, tentanda tamen cum figuræ vitium tantum est, vt actionibus per totam vitam posit ob esse manifestè, tuncq; solũ cum callus adhuc recens est, & corpus laborantis hominis puerile, aut saltem nondum siccatum, vt iuuenile & senile.

Est autem obstructio ex hoc genere morborum, quæ quidem à lentis & crassis fit succis. Vnum quidem & ipsa habet scopum contrarium paßioni, deobstructionem. Causæ autem salubres abstergentia & scindentia medicamenta.

OBstructio & laxitas sunt vitia in secundo genere vitiatæ figuræ. Amplitudinis siue

 laxitatis

laxitatis nullam mentionem facit Gal. monuimus tamen inter differendũ de reductione, quibusdam in partibus posse esse vitiosam cauitatem aut orificiorum amplitudinẽ. Velut profectò omnes anastomoses venarum, quæ in hoc genere morbi sunt, obstructioni contrarii, amantq; cõtrariam curationem, adstrictionẽ scilicet & obturationem, quæ emplastricis & adstringẽtibus medicamentis agitur. Obstructio à succis crassis & lentis, petit detergentia ob lentorem, incidentia ob crassitiem succorũ: petit etiam laxãtia, vt per laxata vasa succi qui erãt impacti melius effluant.

Quæ autem ab stercore duro impacto in intestino, primam quidem habet duritiei correctionẽ, ex humidis, & pinguibus clysteribus, deinde autem euacuationem ex fortibus.

OBstructo intestino stercore grauissima mala nasci solent: nam ileos, & pessima dysenteria, qui etiã colici doloris possit esse causa. Curatio verò ex acribus incipere nõ debet, quia augentur crutiatus, & ob duritiem stercoris nihil proficitur, sed emolliri debet prius stercus humidis & pinguibus, cuiusmodi oleum (talia enim sunt quę emolliunt) si in supernis intestinis obstructio sit, potionibus, si in infernis, clysteribus magis.

Quæ autem ex lapide in vesica statim quidem translationem, gratia autem perfectæ curationis extractionem per sectionem.

IMpacto lapide in collo vesicę, summũ pręsensque incidit periculum, per vrinæ detentionem. Proinde si maior lapis sit, quàm vt possit extrahi, aut expelli, quauis arte retrudendus in vesicæ cauum est, retinendusque illic vsque dum conteratur, contritusque pellatur per partes. Interim, ne crebro recidat in collũ, mingere debet homo supino corpore, comprimens manibus, vel per accõmodatum instrumentum chirurgicum.

Curatio autem eius humiditatis quæ præter naturam continetur, in integra vacuatione, vt in suppuratis: immoderata autem repletio, in immoderata vacuatiõe, vt in sanguinis per venas. Eeodem modo & quibus in ventre, aut intestinis, aut arteria, aut pulmone pus aut sanguis continetur, integra euacuatione indigent pluris autem cibi & potus adhuc recens ingesti, per euacuationem est curatio. Quæcunque vero in pulmone, aut pectore continetur cum tussi quidem euacuantur, à pharmacis autem, extenuantibus: quæ autem in hepate aut venis

aut arteriis, aut renibus, aut per vrinas, aut per ventrem sed per vrinas ab extenuantibus vehementer, per ventrem a trahentibus & a perientibus oscula. Quæ autem in ventre superiori per vomitũ, quæ vero in inferiori per subductionem,

GEneratim in Apho. dictum est, morbos ex repletione euacuatione curari. Sigillatim percurrit modo Gale. multas multorum membrorum repletiones. Quòd vero dicit immodicam euacuationem ad immodicas repletiones curandas esse bonam, ita intellige. Immodicam euacuationem non esse eam quæ sit maior quàm pro indigentia (talis enim semper est noxia) sed eam quæ cum respondeat maximæ repletioni, consuetis euacuationibus multo maior est. Velut si in maxima plethora tres libras sanguinis fundamus. Vbi dicit quæ in pectore aut pulmone cõtinentur, euacuantur cum tussi, a pharmacis autẽ extenuantib9, videtur docere omnia medicamenta, quæ facilitant sputum esse extenuantia, scimus tamen multa illorum esse crassitudinem inducentia. Proinde ego intelligo hic extenuantia dici resoluentia, quasi dicat quæ in pectore sunt non aliter euacuari possunt, quàm extussita aut si pharmacis

pharmacis exterius appositis, certe extenuan tibus & resoluẽtibus. Nisi vis illum hic, quo niam de obstructionibus dicere cœperat de crassis tantum succis in pectore agere ad quos extenuãtibus eligmatis semper vtimur iuxta illud quod ipsemet .18.meth. cap.17.disserẽs de iis quibus in thorace aut pulmone redun dantia est, dicit his verbis. Dabimus igitur iis qui sic laborant, medicamenta, quibus tenua toria sit vis, & quibus viæ aperiantur, & quæ differenda per eas sunt dissecentur, præsertim cum vel crassæ substantiæ sunt vel glutinosæ qualia in iis sunt, quos Empyus vocãt. Hepati & venis & arteriis duplicem euacuationem esse per vrinas & ventrem, dictum est antea, diceturq; postea iterum. Cæterum renes nullatenus videntur per ventrem purgari posse aut debere, tamen cum maxima re dundantia est vtendum esse expurgatione per ventrem etiam ex vesica Galen. ipse docuit.7.methodi, & ego lib.8.controuer.confirmaui.

Quæcunque autem sub cute, sectione, aut vstione, aut vrentibus medicamentis, ita autẽ aliquando & quæcunque sunt in aliqua naturali cauitate, vt thoracis.

Non

NOn indiſtinctè, ſectione, aut vſtione, aut medicamentis vtendum eſt, ſed cum abſceſſum, aut reſoluere poſſumus, aut facere vt ſua ſponte rumpatur, medicamentis tentãdum, ſi id non videatur fieri poſſe, aperiẽdũ ferro, ſin putredo ſit maligna, aut timeatur ne caro maligne computreſcat, igne eſt vtendum, cum vero leuius auxilium eſt ſatis, non debet, quod grauius eſt, tentari. Ita etiam cũ eſt pus effuſum in cauitatem aliquam, vt inter inteſtina & peritonęum, aut intra thoracem, ſectione, aut vſtione, vti ſolemus. *Sectio* fit vt in hydropicis, obliq;, ne affatim effluat: & in parte maximè humili, & in quam poſsit decumbente ægro, pus inclinare. In thorace ergo, in ſpatio intercoſtali quam fieri poſsit infimo, modo ne lædatur ſeptum tranſuerſum, ſectio fiat, & qua poſsit maximè ægrotus in ſectionem incumbere. Conſtat autem quam maxime ſcire nos debere in quam thoracis partem pus ſit effuſum, vt ea in parte ſectio fiat: niſi tamen effuſum ſit in ambas: fit verò etiam vſtio ob opus in thorace, non quidem penetrans vſque ad internam partem ſed admotis cauteriis, vt ex factis vſtione vlcuſculis pus aſsidue detergeatur.

Atque vno capite eorum, quæ toto gene-

re

re præter naturam in partibus continentur ſco pus curationis eleuatio eſt. Si autem fieri nõ poſsit, tranſpoſitio. Quæ autem non toto gene re præter naturam ſed quantitate, ſcopus horum euacuatio. Inuentio autem eorum quæ ipſa curant partim quidem ex ipſa diſpoſitione accipitur, plurima verò ex patientibus par ticulis.

QVorum ſubſtantia præter naturam eſt, ea toto genere talia dicũtur, vt lapis & vermes. Hæc ergo omnino tollere ſi fieri poſsit expedit. Quæ verò ſubſtantia naturali ſunt, cum redundant (vt redundans pitui ta) tolli à corpore omnino non debent, ſed eorum multitudo euacuari. Atqui vt ſit maxima indicatio auxiliorum à patientibus partibus dictum eſt iam, & dicetur rurſum.

Quæcunque autem quoniam exaſperatæ ſunt præter naturam habent, naturalis læuitas his reſtituenda eſt. In oſſe ergo læuigantia, in arteria autem aut lingua lenientia, humidis & lentis ſine mordacitate. Quæ verò quoniam læues fiunt, præter naturam habẽt aſpe ritatem illis naturalẽ eſt eis reſtituendum, me

dicamen

dicamentis manifeste abstergentibus, & cum exigua adstrictione.

ASperitas & læuitas non in omnibus partibus possunt esse morbi, sed in paucis quibusdam, in quibus possunt actiones per se lædere. Velut asperitas in osse si contemnatur dolores partium quas attingit, facere potest, & curationẽ impedire: in aspera arteria, tussim magnam mouet; in lingua difficilem sermonem facit. Læuitas in ventriculo & intestinis, lubricitatem, & intempestiuum descensum ciborum facit. Curanda ergo vtraq; harum affectionũ in vtrisque earum partiũ ossa asperata scalpro læuigantur: lingua, & arteria aspera, eligmatis mollibus. Et lentis, sine mordacitate, quale in primis oleum recens amygdalarum dulcium recentiũ. Asperitatem inferunt clysteres aut potiones abstergentes satis adstringentes nonnihil. Quoniã abstersio fissuras & inęqualitatem particularum facit, & adstrictio partes quasdã adducẽdo, quasdam abducendo inæqualitatẽ auget. Quod tibi ipsi experiri licet lauando aliquoties succo aliquo tali, cuiusmodi muria, manus, aut alia in parte cutem. Senties enim cito asperitatem in parte. Porro solet læuitas intestinorum dysenteriæ recens curatæ succede-

re,

re, quæcunque ergo læuia & pinguia, qualibus in dysentericis solemus vti, hærentia in testinis relicta sunt, abstergentium vi abraduntur, fitq; ita etiam asperitas.

Quæcunque autem obstructiones, aut angustiæ viarum, morbos alios sequuntur, curandum illos prius est. Ostensum siquidem est in opere de morborum differentia inflammationibus & schirris, & œdematis, & nonnunquam siccitatibus immoderatis, adhuc etiam prauis figuris ipsorum continentium corporum, succedere sæpe ea quæ dicta sunt. Quemadmodum & tumoribus quibusdam eorum, quæ sunt in ambitu corporum, si autem inuicem complicentur dictorum aliqua, indicationes habebunt complicatas. Sufficiet autem de vno aut de quodam exemplo sermonem habere. Quandoquidem plenius de omnibus in libris de ratione curandi dicitur. Ponatur ergo fluere in partem aliquam multitudinem sanguinis, vt distendantur vasa circa particulam, non magna solum sed etiam parua, primum quidem quæ fugiunt

fugiunt sensum, nunc autem apparent quia repleta sunt, quemadmodum sane in oculis videntur manifestè nonnunquam, ob candorem tunicæ. Aequum ergo est putare, & alia vasa quæ non apparent, distendi repleta, cum neque ipsa videri possint ob exiguitatem, & iam sit periculum effundi, quæ effluent ex vasis in spatia vacua quæ in medio sunt, aut effusum iam est nonnihil. Huius passionis cu ratio scopum habebit iam vacuationem, aut vt dicam clarius euacuationem, quandoquidem passio erat repletam esse particulam immodice. Necesse est ergo aut recurrens euacuari id quod redundat, aut per ipsam partem quæ patitur. Recurret ergo aut pulsa, aut tracta, aut missa, aut secundum quædam horum, aut secundum omnia. Per ipsam autem partem patientem euacuabitur: partim manifestè & sensibiliter: partim extenuatum in vapores. Si ergo sit totum corpus plenius, non oportet per patientem locum euacuare. Nam si scarificationibus & sectionibus sensibiliter euacuabimus, dolentes trahemus plus doloris gratia. Si autem calfacientibus digerere

parabimus

pprabimus, trahemus ob calorem plus in partem quam digeremus. Si verò velimus cogere id quod influit, rursum recurrere, non quidem recipiet quod plenum sit corpus. Ad ambo ergo hæc oportet vacuare totũ corpus, aut retrahere quidem omnino in alias regiones, quod influit in patientem, hoc autem vbi factum sit, repellere ex parte primum, deinde accingi ad resoluẽdum. Facilior enim est euacuatio quanto per minora. Repellemus autem ex patiente si adstringamus simul & refrigeremus, sed & quæ euacuata sunt ad sese trahẽt, quæ repelluntur: monstratum enim etiam hoc est in libro de facult. naturalibus: atqui remittent etiam vasa roborata pharmacis adstringentibus. Si ergo totum ita recurret, bene quidem habet, si autem pars aliqua in parte super sit, coniectandum erit id lentum esse & crassum, & proinde ita coctum esse vt dificile soluatur: potest autem etsi tale non sit, in spatia quæ intersunt, esse effusum. Tunc ergo tempus iam est ad eius euacuationem per patientẽ particulam veniendi, imponẽdo suffusis partibus, vires repulsorias eorum quæ influunt. Euacuationes

 tiones

tiones autem præcipue si coniectabis in medijs spatijs contineri aliquid, & per scarificationes, simul & pharmaca resoluentia.

DIctum est antea cum morbi multi coniũguntur, procedentes alii ab aliis, à curatione priorum, eorum inquam à quibus alii nascuntur, exordiẽdum esse curationem. Dictũ nõ minus est, simplicem morbum simplicem indicationẽ habere, multiplicem multiplicẽ. Id modo Gal. repetit, obiter docẽs tumorum præter naturam generationem & curationẽ, phlegmonis præcipuè. Hanc, quoniam fit influente sanguine in partem, adeò vt magna & exigua vasa repleat, & inania spatia, detracto ex parte sanguine curari dicit, detrahi verò repulsum de parte, aut tractum aliunde, aut ex parte missum, aut per partem euacuatũ. Euacuatur per partem, manifeste, vt scarificatione, partis ruptione, aut sanguisugis: vel occultè, medicamentis resoluentibus. Remittitur à particulæ ipsius robore: repellitur medicamẽtis repercutiẽtibus: retrahitur, aut cum euacuatione, vt misso ex cõtraria parte sanguine, aut sine ea, ligaturis, frictionibus, dolore, & cucurbitulis. Verũ illud est iam pluries dictum, ad nulla remedia localia esse veniendum, antequam vniuersum corpus sit vacuatum,

tum,aut vacuatum ſimul & expurgatũ, ſi res exigat. Verum in ipſo localiũ vſu eſt ſuus ordo,repercutiendum eſt primo, ſi hac ratione tota inflammatio ſublata ſit,bene,inquit, habet: ſin minus veniendum eſt ad reſoluẽtia. Verum animaduerte hic, ne res te fallat,non ſemper eſſe bene actum cum ęgrotante,ſi inflammatio aut tumor alius ſola repercuſsione curatus ſit, ſed tunc ſolum, cum vacuato prius corpore,& inflãmatio, boni ſanguinis, ſed multi,influxu excitata fuerat. Si enim natura venenatum ſuccum impulerat,peſtiferũ ſit eum intro repellere. Hic reſpicimus cũ in variolarum,aut morbilorum,aut peſtilentiũ exanthematũ curatione,abſtinemus à repercuſsione,ad extractionem omnino conuerſi. Vbi legimus,facilior enim eſt euacuatio, quã to per minora,in meo codice legitur διὰ μειόνων, tamẽ in plęriſq; διὰ μειζόνων. Hoc eſt per maiora. Haud multũ intereſt. Si legatur per minora,intellige auxilia,ſi per maiora,intellige ſpatia. Nimirum repellẽtia ſunt auxilia minora reſoluentibus, & euacuant per vaſa maiora,quoniam per venas & arterias,reſoluentia verò per poros cutis. Ergo quaſi reddens cauſam,qua prius eſt tentandum inflãmationem repercutientibus demoliri,quam reſoluentibus,dicit,quoniam incipiẽdum eſt à fa-

ciliotibus. Est autem tāto facilior euacuatio, quanto per minora auxilia, aut quāto per maiora vasa. Certè video Hip. & Gal. hoc semper cauisse (contra ac plæriq; medicorum hodie faciunt) ne maiora auxilia tētarentur, vbi minora viderētur esse satis. Docet deinde Gale. qua causa soleat fieri, vt repercussio nō sufficiat. Cum, inquit, id quod influxit crassum est, aut etsi crassum non sit, est iam extra vasa per inania spatia effusum, non satis est sola repercussio. Addit, tūc ergo tempus iam est ad eius euacuationem per patiētem particulam veniendi, imponendo vires repercutientes. Hic sermo non videtur satis cōgruens & cōsentaneus Nam tunc cùm ob crassitiem non est satis repercussio, tempus esse veniēdi ad repercutientia, quis probet? certe illud tunc, superiora refert. Quasi illud quod de crassitie & inanibus spatiis dixit, per parentesim dixerit, itaq; resumēs tacite superiora dicit, tūc, cum totum corpus est euacuatum, veniendum est ad euacuationē partis per repercutientia, nisi tamen crassus aut impactus sit succus, tunc enim præcipue per scarificationes, aut resoluentia medicamina.

Sed quoniam omnia digerentia calida sunt facultatibus, eius autem tēperiei est mordere,

cum

cum immoderatius ſint calida, cauendũ in ipſis eſt, quæ ſunt omnino calida, præcipuè ſi ſit in ſummo pars quæ patitur. Dolebit enim non pa rum ſi præter propriam paſsionem etiam mordeatur, omniſq; dolor fluxiones commouet. Quod ergo mediocriter eſt calidum, in his dolorem non facit, ac multo minus, ſi humidum fuerit. Atqui poſsit digerere id quod in ſummo eſt etſi non ſit forte medicamentum quod digerit. Si autem quæ in ſummo ſunt omnino ſint ſine paſsione, in profundo autem ſit quod euacuatione indigeat, intendere & augere oportet reſoluentis calorem, periculũ enim ſubibit diſſolutionis priuſquam in profundum at tingat, neque dolebit quidquam quæ ad extremitatem ſunt quia nõ ſunt male affecta. Quare nunc in idem ambo incidunt, in calidorum ſimul & fortiorum medicamentorum vſum, & quæ in ſummo ſunt tolerant, & quæ in pro fundo indigent. Hanc ergo indicationem ex laborante particula accipimus. Statim autẽ con ſideremus an aliquid deſit ad curationem. Videntur enim deeſſe non pauca. Partiũ quæ patiũtur in quibus redũdat fluxio, quædam ſunt

raræ, & laxæ, & molles naturâ, quædam densæ, & compressæ, ac duræ. Priores ergo facilè euacuantur, aliæ verò fortioribus indigent medicamentis, quibus euacuentur, & insuper tenuiorum partium; atq; tanto etiam magis, quãto in profundiori loco sitæ sint. Hæc igitur tibi rursum indicatio altera à substantia quæ patitur.

REpetit quæ de indicatione à parte antea dixerat, additq; prę terea alia quędam ad eandem indicationem expectantia, quæ non tetigerat, quæ tamen ego iam vno capite collegi, vt minus iam sit opus in his immorari. Cum enim iam opus ad finem properet fere dicta sunt antea omnia. Vt dixerat in inflammationis, aut omnino fluxionis humorum in partem quampiam curatione, à repercutientibus ad resoluentia procedendum esse: nũc qui modus tenendus sit in resoluentium vsu ob partis indicationem, docet. Nimirũ cum pars affecta in extremitate est, minus audendum esse fortibus resolutiuis vti, quod calida & mordentia cum sint, & parti affectæ integra occurrãt, dolore possint fluxionem nouam cõmouere, magis quàm inueteratam resoluere. In iis ergo affectionibus quę in summo

mo consistant abstinendũ esse ab iis quæ sint omnino calida, sed calidis moderatè vtendũ, quia hæc sine dolore resolutionem facient, atq; ita non conuocabunt fluxionem nouam. Accedit ꝙ cum patientem partem proximè tangant medicaméta, mediocriter calida erũt satis ad perficiendam curationem. Cum verò pars extima omni affectione præter naturam caret, & intima resolutione indiget, opus est fortioribus resolutiuis vti, quia vires illorum in ipsa via exoluuntur, vt nuper de alterantibus dictum est. Quare nisi intẽsiora quã quæ ad externam affectionem essẽt necessaria, ad mouerentur, ad partem affectam venirẽt minora quàm vt possent resoluere: admotis verò calidioribus nihil periculi esset, quia externa pars sana cum esset non doleret. Quare ob ambo hæc vtendum est fortioribus, & quod summa tolerant, & ꝙ intima indigent. Hanc ergo (inquit) indicationem ex laborante particula accipimus· Huic periculo, quod hic Gal. timet ex vsu vehementer resoluentium & calidorum, & cuius metu iubet cum externa affectio est, vti mediocriter calidis, etiã in summo vigore affectionis, alia ratione prospicit lib. 6. de compositione pharmacorum secundum locos cap. 1. admiscẽs scilicet cum resoluentibus astringentium aliquid, vbi ita scri-

 psit,

psit, quemadmodum enim in principio commoda sunt pharmaca, id quod influit repellentia, sic post principium vsq; ad finem pharmaco opus est ex vtrisq; misto, repellente videlicet & discutiente, ac primo quidem tempore adstringens præcellere oportet, ad finē verò discutiens, interposito verò tempore ęquales vtrorumq; partes esse conuenit. Sed idem esse videtur resoluentium vires remittere, & resoluentibus aliquid astringentium admiscere. Alia etiā ratio teneri potest, cum calida resoluentia timentur, admouere resoluentia frigida & sicca. Nam duplex genus est resoluentium, quędam calore euocāt & dissipant, hæc q; dicuntur proprie resoluentia: quædam alia sunt quæ etsi frigida sint, siccitate absumunt humorem, vt acetum, & hordei farina, & alia huiusmodi. Cum ergo resolutione opus est, & calor timetur, horum erit salutaris vsus. Timētur verò calida, quia mordentia, affectis externis partibus. Quare accepta indicatione à partis situ vtemur remissioribus medicamentis quàm ad internas affectiones, aut admiscebimus aliquid adstringētium resoluentibus, aut vtemur frigidis & siccis, aut siccis tantum. Aliam indicationem accipi dicit à partium substantiæ modo. Nimirū si affecta pars laxa & rara sit, minora re-
soluentia

resoluentia sunt satis, si dura & densa, maioribus est opus.

Alia autem a formatione simul & positu, ponatur enim si ita contigerit, in hepate esse dictam affectionem in angustis vasorum finibus impactis humoribus aut lentis aut crassis, aut multis. An non in prōptu est cibis & potibus extenuantibus, crassitiem primum simul cum lentore extenuare? Secundo autem loco, non per inuisibiles & angustos solum: sed & per manifestos meatus euacuare reliquum? manifestæ enim sunt in hepate venæ, vt & plurimæ: finiuntur autem aliæ quidem in gibbis ad cauam, aliæ autē in simis, in porta. Quare iam tibi facile in vtrislibet fuerit coaceruationes euacuare illas prompte, trahendo quidem in vētrem per tractoria humores quoscūque qui coaceruati sint iuxta venas in simis, ad vrinas vero promouendo per venam cauā quæcūque iuxta illius venas. Alia autem præter iam dictas indicatio ab hepate, vt principio venarum. Quoniam enim non seipsum solum vt plurimæ partes animalis gubernare natum est: sed mittit facultatem venis, periculū

 est,

est, si relaxauerimus eius vim irrigationibus, & cataplasmatis mollientibus, ne ipsum primum debilitetur circa actionem, & omnes venæ debiles fiant. Quare misceri oportet aliquid adstringentium pharmacorum in eius curationibus. Sed quoniam in magna profunditate est, periculum ne exsoluatur potentia adstringentis, nisi traducatur ab aliqua alia substantia tenuium partium, qualis quæ aromatũ est. Melius autem si ipsum adstringens pharmacũ statim sit & aroma, cõnatas enim habẽs duas qualitates & potentias, fortius operabitur. Et quidem euacuetur, iam etiam quod præter naturam in partem influxit, seruet autem humorum symmetriam naturalem. Considerandũ igitur nobis in hoc nequid à fluxionis qualitate alteratum sit secundum temperiẽ, si pituitosior sit, refrigeratum, si autem biliosior, calefactum, vt hanc ipsius intemperiem curãtes, perfectè sanos reddamus. Curabimus autem contrariam, contrariam afferentes qualitatem, quẽadmodum in curationibus intemperierum dictum est, quanto quodcunque factum est calidius tantum refrigerantes. Quare hic rursum

ſum neceſſe eſt ſcire naturalem temperiem illius. Quo enim pacto agnoſcemus, quanto eſt frigidius eo quod ſecundum naturam, aut calidius, aut quando refrigerare deſinemus, non agnoſcentes menſuram caliditatis naturalis, atque ita etiam ſi frigidius factum calfaciemus, non agnoſcentes menſuram frigiditatis naturalis, non poterit nobis eſſe facultas calfaciendi vt res exiget, neque ceſſandi a calefactione.

DVas alias indicationes curatorias à parte, nunc perſequitur, primam a formatione ſimul & poſitu, alteram ab vtilitate & communi partis vſu. Quibus expoſitis repetit deinde rationem curandi intemperiem, occaſione accepta ab intemperie quam humores in parte aliqua congeſti præter naturam, ſolēt relinquere, à poſitu ſimul & formatione partis indicatur, vt euacuatio agatur ea via cū qua pars affecta maximam habeat rectitudinem. Velut ſi in hepate ſint humores, craſsi ac lenti, aut multi impacti, præterquam ꝙ cibis & potibus extenuantibus vtendum eſt vacuādum quoq; ſi ad gibbā hepatis partem pertineant per vrinam ex caua vena, ſi ad cauam per ventrem tractorio medicamento.

Alia

Alia indicatio accipitur ab hepate vt a principio venarum. Scilicet quia non sibi soli est necessarium, vt reliquæ partes, sed mittit facultatem venis, prospiciendum est illius virtuti, magis quam aliarum partium, ac proinde abstinendum est à meris resoluentibus vtpote laxantibus, & robur dissoluentibus, admiscendūque semper resoluentibus aliquid astringentium. Itaq; hepati admouenda, semper debent esse adstringentia, quocūque tempore & quacūque occasione, quāquam non semper æque sed cum repercutiēdum est, magis: cum resoluēdum minus, sed tunc quoque aliquid, roboris seruandi gratia. Sed hæc rursum prohiberi videntur, alia indicatione quæ a positu capiebatur. Nimirum quia valde profundum est hepar, periculum est ne adstringentium vires in via exoluantur, & ne nō possint eo penetrare, quia astrictione occludunt sibi aditum. Proinde oportet vt adstringentibus admisceatur aliqua alia substantia tenuium partium à qua traducantur, qualis est substantia aromatum. Melius autem dicit esse si idem pharmacum sit adstringens & aromaticum, quam si diuersæ substantiæ, diuersis facultatibus præditæ misceantur. Nam connatas, idest eidem substantiæ insitas habens duas qualitates & potentias

tentias, fortius operabitur. Quod dicit, he-
par mittere facultatem venis, videtur contra
rium esse, ei quod in controuersiis confirma
uimus, docetq; Galenus ipse aliis locis, puta
insitam esse facultatem naturalem omnibus
partibus. Tamē intelligi debet hoc iuxta sen
tentiā Platonis dici, aut ꝙ hepar materiā ve-
nis mittat sine qua nulla facultas operari po-
test. Verum hæc enarrata aliis locis sunt. Ad
dit Gal. oportere vt euacuetur quod pręter-
naturam in partem influxit, seruetur autem
naturalis humorū symmetria in parte, sed ne
que hoc satis est ad perficiēdā curationē, sed
considerandū, an intemperies aliqua, in par-
te relicta sit; vt cū hanc ipsam intēperiem cu-
rauerimus, perfecte sanos ęgrotos iā esse dica
mus. Curamus vero qualitatē quācunq;, con
trariam afferentes qualitatē, vt in curationi-
bus intēperierum dictū est. Neque sane satis
est contrariā afferre, sed quantam affectio in-
diget, vt scilicet curatio nō tantū agatur con
trariis, sed iis æqualibus. Vt quanto quodcū-
que factū est calidius, tantū refrigeremus, &
nō quidē quantò calidius simpliciter quod-
cūq; est, sed quāto calidius est factū q̄ erat.
Quare oportet nosse naturalē temperiē illius
quod curatur, quia nō aliter poterit agnosci,
quantū accessit pręternaturā, quā cognito eo
quod

quod erat naturale. Neq; aliter sciri poterit quantum refrigerandum sit, neque quãdo a refrigeratione sit supersedendum.

Quoniam autem de his satis dictum est, tempus transeundi est ad ea quæ secundum numerum, præter naturam sunt. Cum autem duplex sit ipsorum differentia, quibus deficit aliqua particula facere hanc scopus est, subseruiẽtes haud dubiæ naturæ, eo quo antea dictum est modo: quibus autem redundat, hanc ipsam detrahere, aut scalpello, aut igne, aut medicamento caustico. Hæc igitur omnia ferè curari possunt, gigni vero non omnia possunt vt in libro de semine demonstratum est. Quædam autem etsi ipsa non posint gigni, tamen pro ipsis potest fieri aliud quiddã, vt in osse omnino sublato, substantiam alteram in eius loco diuersam & ab osse & a carne. Est enim quæ in eius loco gignitur, vt quædam caro poro similis aut porus similis carni, atq; tempore procedente ad magis poro simile transfertur, in principijs carnosa magis existens. Secundum quancunque autem particulam deficientem, neque eandem substantiam specie, neque similem facere

cere possumus, tertius nobis scopus inuenire decorē quendam, vt in mutilationibus. Communicat autem manifeste totū hoc genus ei quod secundum magnitudinem, quodcunque enim eius circa id quod secundum naturam est simile est illi. Quod autem in ijs quæ genere præter naturam separatur solum. In quo primus quidem scopus ablatio. Si autem hæc nō possit fieri, secundus transpositio, vt in suffusionibus. Quæcunq; autem nō totis particulis sed in particularum partibus deficiunt aut redūdant ab eo quod secundum naturam, refectio quidem vel generatio in deficientibus, ablatio vero & abolitio in redundantibus quare neq; in ipsis scopus alter, neque species pharmacorum alia secundum genus. Sed ad reliquū iam veniendum salubrium causarum genus, quod emendat corpora secundum situm læsa, vt dearticulationes, & intestinum in scroto. Fit autem hoc ex violenta tentione, aut impulsu, hoc autem ex dilatatione, aut ruptura continentis. Quare & curatio huic quidem contrapositione, & in contrarium & vnde mutatio facta est, impulsu: huic autem

facto

facto eo quod continet angusto. Ex quibus autem quis methodum particulatim inueniat, explanatum est in opere de methodo, medendi.

SImplicissimæ sunt curatoriæ indicationes morborum in numero magnitudine, & po situ consistentiũ, quia non habent internam causam qui in defectu aut malo positu consi stunt: qui in additione, id solum quod redun dat: quod quidem est causa continens, atque vt videtur quibusdam etiã est ipse morbus. Proinde in vtrisq; est simplex indicatio, in illis a solo morbo, in his à sola causa continente. Ergo in quibus deficit aliqua particula, scopus est eam facere, non quidem medicamentis (nulla enim partem faciendi vis in medicamentis esse potest) sed subseruiendo naturæ, temperando partes & remouendo siquid prohibet. Velut cum carnem generari volumus, vtimur extergentibus & siccantibus, quæ sarcotica id est carnem generantia vocamus, quia eis cum vtimur, natura carnem gignit. Quibus superabundat particula, scopus est eam tollere, sectione, aut vstione, facta igne, aut pharmaco vrendi vim habente, aut etiam vehemẽter detergentibus & liquantibus. Sed quæ in re

dundantia

dundantia cõsistunt curari ęquè omnia possunt. Nam secari aut vri quiduis potest (intellige quãtum agitur in partis natura, quacũq; secari & vri posse, nam ob positũ multa sunt quæ non posis vrere, vt quæ interna) tamen gigni non omnia æquè possunt, vt in libro (inquit) de semine demõstratum est. Nimirum illo libello demonstratum Galeno est, mẽbra solida, quæ eadem seminalia vocantur, ꝙ ex semine fiant, si mutilata sint regenerari non posse, ac proinde, neq; coalescere proprie, si solutionem amiserint. Mihi 2. lib. controuersiarum dicta est huius rei causa, quę quidem nõ est vt videri posit, in defectu virtutis generatricis, hanc enim eandẽ esse cum nutriẽte retinerię totam vitam omni in parte, illic indicaui, neq; quidem in defectu materię. Nã etsi mẽbra talia ex semine constiterunt à principio, & ex semine etiam regenerari debent, non deest in membris semẽ, quinimo eo nutriuntur. Proximum enim solidarum partiũ alimentum semẽ est, etsi minus spirituosum quã quod in testibus elaboratur, sed id ad materiæ potẽtiam parum refert, sed causa est in duritie & siccitate partium quæ dilatationẽ & coalescentiam multum nata est impedire. Cõstat vero id quia exiles venæ & arteriæ & nerui regenerari possunt, quod in cauis vlce-

 ribus

ribus quæ carne replentur manifestum est: atque etiam quia pueris admodum mollibus vel ossa nonnunquam coalescunt verè. Sed ossa nisi in his, neq; venæ aut arteriæ nisi omnino exiles, neq; generari, neq; coalescere ve re possunt. Dico verè, id est per ipsissimā par tis substantiam. Nam (inquit) quædā etsi ipsa non possint gigni, tamen pro ipsis potest fieri aliud quiddā, vt in osse omnino sublato, substantia in eius loco, mediocris inter carnis & ossis substantiam, quā callum vocant, seu po rum. Est hæc à principio magis carnea, processu temporis durescit, fitq; magis ossea. atq; vt vno nomine dicatur, videtur esse cartilago. Igitur in quibus deficiens pars, regenerationem admittit, scopus est gignere, vt in replendis carne cauis vlceribus. In quibus non potest gigni eadem, scopus est generare similem, vt cum detractum osiculum est generare porum. Sunt autem alia in quibus neq; idem, neq; simile gigni potest, vt in mutilationibus, labri, nasi, manus, aut etiam digiti, in illis vnicus iis quę tertius in hoc genere scopus superest, procurare quendam decorem. Ita scilicet componere partes affectas secādo, vrendo, assuendo, dirigendo, vt quā minima fieri posit maneat deformitas. Communicare dicit totum hoc genus morbi in numero ei
quod

quod in magnitudine, ideſt ſimile eſſe & cõ-
munes habere indicationes curatoria: quod
vt intelligatur, ſcire oportet, morbum in par-
tis redundantia ſeu aucto numero, poſſe eſſe
redundantiam partis ſubſtantia naturalis,
etſi numero ſit præter naturã, velut digitus
additus, aut redundantiam partis ſubſtantia
& numero præter naturam, vt collectio ca-
pillorum, vermium, & lapidum, & con-
creta ſuffuſio in oculo. Id quod eſt in nume-
ro aucto, redundante ſubſtantia naturali, di-
cit eſſe idem cum magnitudine aucta, id ve-
ro intelligi debet cum eſt numerus auctus re
dundantibus non totis particulis, vt digitis,
aut dentibus, ſed partiũ particulis cuiuſmo-
di eſt in oculo vnguis, & caro ſupercreſcens.
Nam eſſe duplicem ordinem dentium in vna
maxilla, nihil minus eſt quam aucta magnitu
do, multiplicatio enim eſt particularum non
auctio; tamen pterigium, ſeu vnguis in ocu-
lo, eſt ſimul auctio membranæ coniunctiuæ,
& redundantia particularum in oculo. Hoc
eſt quod ſignificãt hęc verba quodcũq; enim
eius (ideſt morbi in numero) circa id quod ſe
cundum naturam (ideſt in redundantia par-
tium naturalium) eſt, ſimile eſt illi, ideſt mor
bo in aucta magnitudine, quod autem in
iis quæ genere præter naturam, ſeparantur
 ſolum

ſolum. Id eſt differt autem ſolum morbus numeri aucti à morbo auctę magnitudinis, cum eſt numerus ſubſtantiarũ, non naturaliũ, velut grando in oculo. Hæc enim nihil habet auctæ magnitudinis proinde numerus auctus rerum præter naturam ſcopos habent diuerſos ab iis quos magnitudo aucta, tamen numerus auctus partium naturaliũ, qui eſt non totarum partium, ſed particularum in partibus (hunc enim ſolum diximus eſſe eundem cum morbo auctę magnitudinis) eoſdem ſcopos habet quos aucta magnitudo. Nimirum numerus rerum non naturalium primum curatur ablatione; vt extractione vermes & calculi, deinde ſi extractio fieri non poteſt, trãſlatione eius quod redundat in locum alium quo minus lędat, vt ſuffuſio à pupillæ loco, acu truditur. Quæ vero non totis particulis ſed in particularum partibus deficiunt aut redundant, ab eo quod ſecundum naturam, refectio vel generatio in deficientibus, ablatio verò & obolitio in redundantibus curat. Hi autem iidem ſcopi ſunt in aucta aut diminuta parte. Quare neq; in ipſis ſcopus alter, neq; ſpecies pharmacorum ſecũdum genus, ideſt ſecundum facultatum ſpecies (nam ſecũdum materiam nihil prohibet ſimiliũ morborum eſſe auxilia diuerſa) eſt. Vitia ſecũdum ſitum

ſunt,

ſunt vt dearticulationes oſsium,& prociden tia inteſtinorum in ſcrotum quam vocant ἐντεροκήλην ideſt herniam inteſtinalem. Petunt hæc omnia repoſitionem partium in ſuũ locũ: fit repoſitio per contrarias cauſas iis qui bus factus eſt morbus. Luxatio articuli fit ex violenta tentione, vt ſi pars diſtracta euellitur, aut impulſu, vt cum ex caſu luxatio fit. Procidentia inteſtinorum in ſcrotum fit dila tato eo poro quo ex peritonæo ſcroti interna tunica fit, aut ruptura peritonęi. Quare & cu ratio, huic quidem, hoc eſt luxationi contra- poſitione, ideſt impulſu contrario tentioni, aut impulſui contrario qui dearticulationẽ fe cit. Huic autem, hoc eſt herniæ facto angu- ſto eo quod continet, hoc eſt peritonæo. Fit verò anguſtum, ſiue laxatum ſiue ruptum fuerit, vſu aſtringentium, qualia multa con- tra rupturas parata ſunt. Ex quibus autem (inquit) quis methodum particulatim inue- niat, explanatum eſt in opere de methodo medendi.

Cõſequens eſt dicere quæ iuxta ſuperiorem ſermonem diſtulimus. Vacant ipſa præſeruatiua. Triplex autem eſt horum, quæ ſecundũ genus differentia. Prima quidem beneualentis integre. Secunda autem eius qui nõ integre. Ter-

tia autē ægrotātis. Primū igitur genus ex ſalubri eſt arte, duplex exiſtens, vt prius dictū eſt. Secundū autē ex præſeruatiua, tertiū ex curatiua. In humoribus autē cōſiſtit totū hoc genus, quos neq; lentos eſſe cōuenit, neq; craſſos, neq; multos, neq; valde calidos aut frigidos, neq; mordaces, neq; putres, neq; venenoſos, aucti enim cauſæ morborū ſiunt. Augentur autē aliquando ab eadem cauſa quæ ipſos fecit à principio: eſt autem cum, coalterantes ſecum ſuccos qui in corpore. Scopus autem eſt curationis, etiam horū, duplex, & alteratio, & vacuatio. Alterantur quidem aut cocti ab ipſo corpore, aut à quibuſdam medicamentoſis facultatibus: in quibus ſunt quæ curant venena animalium quæ venenoſa vocantur, & adhuc quæ deleteria pharmaca corrumpunt. Vacuantur autem à pharmacis manifeſte calidis, & purgationibus, & clyſteribus, & ſudoribus. & vomitibus. Hæ quidem ipſorum communes euacuationes, propriæ autē ex locis in quibus coaceruantur, accipiuntur, vt in ſalubribus demonſtratum eſt, tertio & quarto præcipuè, vbi nos de laſsitudinibus egimus, & alijs diſpo

ſitionibus

ſitionibus quæ laſsitudinibus ſimiles ſunt. Euacuantur enim promptius qui in primis venis ſunt, per ventrem, qui vero circa hepar per vrinas, qui autem per totum habitum per ſudores, vt certe qui in capite, aut per palatum, aut per nares, aut per vtrunq;: qui autem in thoracis regionibus per guttur ſimul cum tuſsi. Qui verò ſecundum renes aut veſicam per vrinas. Reuulſio autem communis ad omnes partes, indicatio in lõgiſsimè poſita: deriuatio verò in vicina. Omnia igitur quæ curant huiuſmodi diſpoſitiones, ſalubres cauſas appellamus, vt morboſas, eas quæ augent, & neutras, neq; lædentes, neq; conferentes. Poſſet autẽ quis ipſas neq; cauſas omnino appellare, vt dicunt multi ſophiſtarum cõtemnentes ipſarum rerum differentiam inuenire, in nominibus autem plurimum temporis terentes. Dictum autem eſt pluribus, in alijs ſermonibus ante hos. Pars igitur præſeruatiua artis talis eſt,

Finita diſputatione de parte artis curatiua, conſequens dicit eſſe agere de iis quæ dicere diſtulerat iuxta ſuperiorem ſermonem, ideſt iuxta diuiſionẽ cauſarum antea ſcriptã:

ſunt verò ea quæ præſeruatiua dicuntur. Nimirum dictum antea eſt, quoddã genus cauſarum eſſe ſalubrium, quoddam inſalubriũ, quoddam neutrarum. Triplicem autem dicit eſſe horum quæ ſecundum genus differentiã, id eſt operum medicinalium, ſeu cauſarum ſalubrium. Primam differentiam pertinere ad bene valentes integre: ſecundã ad eos qui nõ integre: tertiam ad ægrotantes. Primũ igitur genus dicit eſſe ex ſalubri arte, eſſeq; duplex vt prius dictum eſt, id eſt conſeruationem, & reductionem: ſecundum genus eſſe ex parte præſeruatiua: tertium ex curatiua. Totũ hoc genus quod ad præſeruatiuã partem attinet, dicit verſari circa humores, in incindẽdis ſcilicet, extenuandis attemperandis, & vtcũq; emẽdandis, & euacuãdis. Quia humores nõ oportet eſſe craſſos, neq; lẽtos, neq; multos, neq; valde calidos, aut frigidos, neq; mordaces, neq; putres, neq; venenoſos. Humores enim aucti cauſæ morborum fiunt, qui morbi aliquando augentur ab eiſdem ſuccis à quibus à principio fieri cœperũt, ꝙ ſcilicet eorũ alteratio aut putredo procedat, aliquando augentur ꝙ humores alterati ad alterationẽ trahant reliquos humores qui in corpore ſunt: inde duplex ſcopus eorum quæ circa humores agenda ſunt prodit, alteratio, & euacuatio.

tio. Alterantur ſucci cocti ab ipſo corpore, aut à quibuſdam facultatibus medicamento ſis affecti, vt à ſuppurantibus, calfacientibus, refrigerantibus. Atq; in hoc etiã genere ſunt medicamenta vim habentia occurrendi mor ſibus animaliũ venenatorũ, & quæ alexiphar maca vocantur, ꝙ deleteria corrumpunt. Ni mirum hæc omnia medicamẽta alterationes quaſdam afferunt ſuccis, quædam dicibiles quædam indicibiles, ſecundum quas in ope re de facultatibus naturalibus dicit, virtutes pharmacorum quaſdã eſſe primas, quaſdã ſe cundas, quaſdam etiam tertias Secundus ſco pus eſt euacuatio quæ cõmunis eſt aut ꝓp, ia. Cõmunis qua totũ corpus vacuatur propria quia pars aliqua cõmunis, vt quę fit per inſen ſilẽ habitũ, vt à pharmacis manifeſtè calidis, & purgationibus, quæ medicamẽtis expurgã tibus aguntur, & clyſteribus, & ſudoribus, et vomitibus, proprias autẽ ex locis in quibus humores aceruantur accipi dicit, velut in li bris de tuenda valetudine dictum ab eodem eſt, præcipue libris tertio & quarto in quibus egit de laſsitudinibus & aliis paſsionibus laſ ſitudini ſimilibus, tales enim ſunt diſpoſitio nes neutræ circa quas verſatur præſeruatio. Itaq; proprię ſunt per quas quædã partes eua cuãtur promptius q̃ aliæ, vt euacuantur prõ ptius

ptius ſucci qui in primis venis(venas meſenterii vocat primas)ſunt,per ventrē: qui verò circa hepar(ad partem ſcilicet gibbā)per vrinas: qui autem per totum habitum ſunt, per ſudores: qui in capite,aut per palatū,aut per nares,aut per vtrunq; qui in thoracis cauis, per guttur ſimul cum tuſsi: qui ſecundum renes & veſicam,per vrinas. Hæc quidem omnia explicata ſunt mihi lib.10.cont.ſed continget dubitare cur clyſterē poſuerit in euacuationibus cōmunibus,& ſudorem in propriis cum res videatur cōtra habere. Sed ſcire oportet, vtrāq; euacuationē poſſe eſſe vtrūque. Nam clyſteres quidam ſunt ex toto corpore expurgatorii: & ſudores quidā non totū corpus,ſed habitū corporis quà ad cutem ſpectat, vacuat: clyſteres ergo poſuit in communibus,non quoſcūq; ſed expurgatorios, ſudores poſuit in vtriſq; & in cōmunibus & in propriis. Præterea euacuatio eſſe pōt, euacuatio proprie dicta,aut reuulſio, aut deriuatio. Euacuatio ex ipſa parte affecta fit, reuulſio ex maximè cōtraria,deriuatio ex vicina. Explicatū mihi eſt hoc li.7.cōt. facit deinde epilogum dicens,omnia quæ curāt huiuſmodi paſsiones,dici cauſas ſalubres,eas quæ augēt,inſalubres,eas quę neq; iuuāt neq; lędūt neutras. Dicit poſſe ea quę neq; proſunt neq;

lędunt

lędunt neq; causas esse, quia causa dicitur eo ꝙ aliquid faciat, sed hoc nihil referre, quia vt sæpe solet dicere sophistæ missis rerum differentiis de nominibus altercantur, cum contra oporteat fieri.

Quod autem reficit atque instaurat, in conualescentibus ex morbo & senibus. Quæ vero sit horum dispositio & a quibus causis præcipue in id quod secundũ naturam reducatur, perfecte in libris de methodo medẽdi explanatum est: sed nũc etiam per capita dicetur. Dispositio igitur talis est, optimus quidẽ, sed exiguus sanguis, & cũ ipso spiritus vocatus animalis, & vitalis. Ipsæ aũt solidæ particulæ sicciores, & obhoc facultates ipsorũ debiliores et ob has totum corpus frigidius. Causæ aũt salubres quæ emendãt dictã dispositionẽ. Vno quidem capite accipere quæcũq; celerẽ & totã faciunt nutritionem. Particulatim autem moderatis motibus, & cibis, & potibus, & somnis sunt autem materiæ motuum quidẽ vehicula, ambulatiões, & frictiones, & balnea. Atq; si valde meliores in his facti fuerint, et ad cõsueta opera paulatim se cõuertãt: ciborũ aũt, per principia quidẽ humidi et coctu faciles, et nõ frigidi progre-

progredientibus autem & magis nutrientes. Potus autem conueniens vinum ætate moderatum, specie autem purum, & pellucidum, aut album, aut subflauum, odoratu suaue, mediocre gustu, neque omnino aquosum, neq; aliquam vehementem qualitatem, præseferens, neque dulcedinem, neq; acrimoniã, neq; amaritudinem. Dictum aũt est, vt nuper dicebamus, in curatiuis, plurimis de his. Nunc enim non est nobis constitutum particulatim percurrere omnia. Sed solum meminisse capitum quorum in alijs operibus fecimus fusius tractationem. Quorũ omniũ si prius & numerũ & qualitatẽ exposuero finem libro imponam.

REfectionem fieri debere dicit in conualescentibus ex morbo, & valde senibus. Intellige autem cũ conualescentibus, eos qui immodico labore & curis aut euacuationib⁹ nimiis, quacũq; occasione extenuati sint. Eadẽ enim est illis dispositio, cui refectionẽ deberi dicit, puta exiguus, & bonus sanguis cũ penuria etiam spirituum animaliũ & vitaliũ & virtutũ quæ in partibus solidis (vocat hic partes solidas, partes oẽs corporis, cõferẽs eas cũ sanguine & spiritibus) debilitate & ob has

ipsas

ipsas partes, id est ꝙ hæ partes sanguine & spiritu destitutę sint totũ corpus est frigidius nimirum sanguis & spũs est ipsum calidũ innatũ, quod calorẽ toti corpori tribuit, & partibus singulis seruãs in illis proprias omniũ virtutes. Vt sol seruat omniũ quę intra cęlũ sunt naturas. Hęc igitur dispositio in omnib⁹ extenuatis quacũq; occasione est, quare illis omnibus debetur refectio. Quoniã vero dicit se docere à quibus causis eorũ dispositio ad id quod secundũ naturã reducatur, ne intellige horũ dispositionẽ esse morbũ. Si enim gracilitas cõualescentiũ, & senectus præter naturã esset, cũ vtraq; dispositio lędat multas actiones, vtraq; profecto esset morbus, sed neutra est morbus. Sed quãq̃ non est dispositio pręter naturã, non tñ est mediocritas partiũ & viriũ quam natura rerũ amat, sed per impotentiam facta. Ergo perinde est ac si diceret à quibus causis ea dispositio reducatur ad eam perfectionem natura amat. Sed dices male coniungi senes cũ conualescentibus & extenuatis. Senes enim nõ possunt ad eã perfectionem quam natura partiũ amat reduci, vt conualescẽtes & extenuati. Ita est profecto, non est senum refectio vt conualescentium, sed præseruatio, ne siccescant & frigescant affatim. Sed quia eadem omnino victus

ratione

ratione agitur illorum præseruatio & horum refectio, eodē capite vtrūq; Gal. cōplexus est itaq; si ab eo quod circa corpora fit ratio accipiatur, melius ponetur senū cura in præseruatione simili ei quæ debetur neutra dispositione affectis, nimirum vt in neutris præcauetur illa curatione morbus, ita in senibus, præcauetur mors: si aūt accipiatur à modo curationis melius ponitur in refectione. Nimirū neutrorum præcautio agitur euacuatione, senū vero, victu humectante beneq; ac facile nutriente, quo eodem agitur debilium refectio. Nam causæ salubres quæ emendant huiusmodi dispositionem consistūt in victu, quo celeris & secura nutritio fiat, id est cito nutriantur partes, non alteratæ interim præter naturam. Consistit autem victus non in cibis tātum aut potibus, sed in rebus etiā omnibus quæ semper nos alterant, particulatim ergo est causa reficiens, in motibus moderatis, & cibis & potibus, & somnis (adde & motibus animi, & aëre) sunt autem materiæ motuum, vehicula, ambulationes, frictiones, & balnea (balnea possent referri ad ambiens, sed quia exercitatione quadam suscipiuntur, referuntur etiam ad motus, neque hoc refert quam multum) at vtendum his omnibus est moderate, atq; si his omnibus valde meliores facti sint,

sint, ad consueta opera se conuertant, paulatim quidem quoniam in repentino reditu periculum recidiuæ est. Constat hoc de conualescentibus dici, senes enim nũquam fient his meliores, idest minores. Dicit præterea in principiis cibos esse debere humidos, concoctu faciles, & non frigidos, quia scilicet corpora sunt sicca debilia & frigida, progressu autem facto debere esse magis nutrientes, & si sint iam concoctu aliquanto difficiliores, quanto scilicet homines iam erũt firmiores. Constat hoc quoq; de conualescẽtibus dici. nam refectionis senum non est principium, & progressus. cum totam vitam durare debeat. Potũ his omnibus conuenientem dicit esse vinũ, non quodcũq;, sed ætate moderatũ, & purũ, pellucidũ, albũ aut subflauũ, suaue odoratu, neq; acre, neq; amarũ, neq; dulce, neq; omnino aquosum, adde neq; acidũ neq; acerbũ. Nã dispositio hæc petit mediocria. Antiquũ verò & flauũ & acre & amarũ & dulce, est valde calidũ aquosum omnino, acidũ & acerbum, minus calidũ quam oporteat, ac prĉter hĉc acidũ minime nutriens, acerbum sicans. Recens neq; purum neque pellucidum crassum & atrũ excremẽtosum ingratum odore, mali succi: sed de vini generibus & facultatibus dicta sunt a Galeno

multa

multa multis in locis, maxime in methodo medendi quo etiam in opere diffuse dicta sunt omnia quæ ad curationes morborũ pertinentia in hoc summatim attinguntur, quæ licet cuiuis huc ex suis locis transferre. Mihi dicta videntur esse satis ad huius libelli enarrationem, cuius explicationi hic finem ponimus. Quod enim præterea Gale. addit catalogus tantum est librorum quos ante hunc ediderat, quorum plerique extant adhuc, multi etiam iniuria temporis periere: qui autẽ sint vtrique in indice eorum qui circũferuntur licet videre: nuperrime delatum ad nos est cõpendium quoddam de pulsibus quod Galeni esse dicitur, hoc ipso anno sexagesimo septimo, supra millesimum quingentesimum Cęsaraugustæ excussum, interpretatione cuiusdam Baptistę Rasarii, quod sane ego suspicor esse, quod cum hunc libellum finiret scribere cogitabat, neque sane Galeni esse admodum dubito. Catalogum vero fecit hîc Galenus hunc.

Catalogus.

Diximus itaque prius alterum esse librum in quo de constitutione artis medicæ disseruimus, antecedunt autem eum alij duo de artiũ constitu

cōstitutione. Sed hi quidē vna cum hoc quem nūc perfecimus, seorsum sunt ab aliјs operibus in quibus latius doctrina explicatur. Illa verò talem habent ordinem. de elementis igitur secundum Hip. vnus liber est: mox ab ipso tres de temperamentis, quorum duo de temperamentis eorum quæ in animalibus sunt, tertius verò de eorum quæ in pharmacis. Duo autem, & eam tractationem quæ de pharmacorū facultate est, nemo possit benè intelligere, quin ex acte intelligat tertium de temperamentis, est autem & alius libellus exiguus succedens primis duobus de temperamentis, qui de inæquali intemperie inscribitur. Similiter autem ac ipse aliј duo parui, alius quidem de optima constitutione corporis, alius autē de bono habitu. Alia autem tractatio quæ tres complectitur libros de naturalibus facultatibus est. Quā siue quis post duos de temperamētis, siue post librum de elementis discere quis velit, possit sane cōsentanee. Post hæc autem in pluribus tractatibus de animalibus actionibus disseruimus. Quoniam autem ad earum demonstrationes nō parum conferunt, quæ per dissectiones apparent,

prius quidem illis exerceri cōuenit. Est autem vtilissimus eorum qui de anatomicis administrationibus. Aliæ autem sunt post eam plures, in duobus quidem de discordantia anatomica, in vno autem de mortuorum dissectione, post quos statim duo de dissectione viuorum. In alijs autem quibusdam ijs qui introducūtur per partes fecimus, quæ de ossiū, & quæ musculorū dissectio, & quæ neruorum, & quæ arteriarū & venarū, & quædā huiusmodi alia horum sunt. Et an secundū naturam quod in arterijs, sanguis. Quæ vero eorum actiones monstrant, duo quidē sunt de musculorū motibus, tres autem de thoracis & pulmonis motu, quibus statim succedit de causis respirationis, quos sequūtur quæ de voce. De principe autē parte & alijs omnibus quæ de naturalibus aut animalibus actionibus quærūtur, in multorū librorū tractatione percurrimus quā de Platonis & Hippocratis dogmatis scripsimus. Huius etiā generis contēplationis sunt quæ de semine peculiariter scripta. Et insuper Hippocratis dissectionis, quibus omnibus succedit tractatio de partiū vsu. Ad dignotiones autē morborum,

horum, tractatio de locis patiẽtibus, & quæ de pulsibus vtilis est, in qua & præcognitiones docemus: præcedũt autẽ libros de pulsibus duo libelli, qui de vtilitate respirationis, & qui de vtilitate pulsus, ipsa autẽ de pulsibus tractatio in quatuor partes diuiditur. Prima quidẽ quæ differẽtiæ ipsorum, secũda quæ dignotionis, & tertia quæ de causis pulsuũ, & quarta de præsagatione ex pulsibus. Ex hoc genere est & qui ijs qui introducũtur de pulsibus scriptus est. Cogito autẽ & aliũ facere librum vnicum, velut omnium epitomẽ quem vel artem de pulsibus, vel compendiũ inscribam. Vtilia autem in hãc contemplationẽ sunt, quæ à me exponuntur simul & indicantur libro de pulsibuss archygenis. Ad prænotiones autẽ, vtilissima præcipuè est tractatio de crisibus. Præcedit verò ipsam, quæ de diebus decretorijs. Sed & ea quæ de dispnœa, vtilis est, & ad dignotionẽ præsentis dispositionis, & prænotionẽ futurorũ, bonorum, aut malorũ, circa ægrotãtẽ. Omnia igitur hæc, & cũ ipsis quædã aliæ tractationes singulis tãtum libris cõprehensæ scitu vtilia sunt. Vt liber de causis procatarcticis & qui de medicinali

experiētia, & qui de extenuitate victu, adhuc autē & qui de venæ sectione ad Erasistratū, & qui de tumoribus præter naturam, eodem modo & qui de plenitudine, & alij quidam huiusmodi. Omnium autē maximè necessarij ad medendi methodum, & qui de differētia morborū, & qui de symptomatis, & tertius in his in quo caussas morborum percurrimus, in quibus alij tres in quibus caussas symptomatū explicamus. Libri de simplicium medicamētorū facultate sunt quorum antea meminimus, & qui de compositione medicamentorum, quibus succedunt qui de medēdi methodo, scripta à nobis seorsum tractatione de salubribus. Quòd autem & ante hæc omnia exerceri oportet in tractatione de demonstratione, eum qui vt rationalis sit tractaturus artem, monstratum à nobis est in libro de optima secta. Alios autem libros & commentaria à nobis scripta nō est opus nūc percurrere, cum de omnibus simus dicturi alibi vno fortasse aut duobus libris inscriptionē habituris, Galeni de libris proprijs.

FINIS.

FRANCISCI VALLESII COBARRVuiani, in Complutensi academia publici professoris, Commentariola in libellum Galeni de inæquali intemperie.

Procemium.

Bstinerem ego fortasse ab hoc libello, vt pote nõ adeo difficili, ei qui quę à Galeno alijs in locis dicuntur intellexerit, & quæ in hoc ipso, depositis falsis opinionibus attente considerauerit, nisi viderem

commentarijs quorundam neote-
ricorũ verba authoris, alioqui pro-
prissima, & apertissima, in aliena
sensa transferẽtium, redditum es-
se obscuriorem: atq; adeo multa
commentaria effecisse, vt qui liber
nullis indigebat, commentarijs
indigeat modo: nam, quantum in-
telligo, nullus illorum assequitur,
quid sit inæqualis intemperies: quo
semel ignorato, necesse est, vt in to
ta libri enarratione delirent: est
enim totus de nulla alia re, quam
de illius cognitione. Sed quoniam
vere hæc à me dici ipse sermo
in ijs quę sequentur faciet
palam, accedo ad pri-
mi capitis enar-
rationem.

CAP. I.
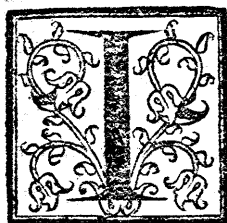
Næqualis intemperies non nunquã fit in vniuerso animalis corpore, veluti in ea hydropis specie, quæ anasarca dicitur, & febribus ijs quas epialas vocant, fereq; reliquis omnibus, exceptis quas hecticas nominant. Fit vero & in vna qualibet parte, quum ea vel œdemate vel phlegmone, vel gangrena, vel erysipelate, vel cancro laborat. Huius generis est, & qui elephas appellatur, & phagedæna, & herpes. Verum hæc omnia cum fluxione consistunt. Citra vero materiæ affluxum inæquales intemperies fiunt, solis qualitatibus particulis ipsis alteratis, refrigeratis scilicet, aut à sole deustis, aut immodice exercitatis. aut feriatis, aut aliquid id genus perpessis. Quin etiam ex ijs quæ foris corpori nostro occurrunt, plurimæ inæquales intemperies gignũtur, dum id calefit, vel frigefit, vel siccatur, vel humectatur. Hæ nanq; simplices intemperies sunt, veluti in commentarijs de temperamen-

tis est demonstratum, cōpositæ vero ex ijs aliæ quatuor sunt, cum vel calefit simul & siccatur, vel calefit simul & humectatur, vel frigefit simul & siccatur, vel frigefit pariter & humectatur. Quod autem eiusmodi intemperies ab æqualibus differant, quia in omnibus partibus corporis intemperanter affecti haud similiter insint, omnino manifestum est.

IN initio statim commentationis libelli huius obstrepit Ieremias Bracelus Galeno, vt in singulis verbis, nescio quo consilio, aut quo ingenio, solet facere. Damnat primū omnium ordinem, ꝙ diuisio ante diffinitionem videatur esse: deinde ꝙ inæqualem intemperiem, inæqualem esse secundum affecti corporis partes visus sit dicere vltimis huius capitis verbis, cum tamē, vt Ieremiæ opinio fert, non sit inæqualis intemperies, intemperies inæqualiter participata à partibus affecti corporis, sed in vnica indiuidua q; particula possit esse. Nimirum est inæqualis, quæ fit, atque in ipso fieri cum temperie corporis quam suo ingressu subuertit, pugnam habet. Quæ verò facta est, & cum nulla iam temperie pugnat, est æqualis. hæc obiicit Ieremias Galeno, hæc interim docens. Tamen Leonzartus Fusius vt

erat

erat Galeni amantissimus non tulit hanc notam, sed respondit Galenũ tacuisse in principio finitionem, quòd res esset nota satis inæqualis intemperies: deinde negat Galenum censere inæqualem intemperiem inæqualiter afficere diuersas partes, sed easdem omnino: nititurq; id multis Galeni ipsius testimoniis suadere, itaq; sunt iã Ieremias & Fusius eiusdem opinionis intẽperiem posse esse inæqualem in eadem exacte particula. Ego vero quum primum monstrauero illos ignorare inæqualis intemperiei rationẽ, libelli huius artificium detegam, quod illi obscurarunt. Primum omnium censendũ est (arbitror) nomen intemperiei inæqualis proprie a Galeno vsurpari, non in alieno sensu, potissimũ cum tam conspicuam rem dicat esse Fusius, vt finitione non fuerit opus. Nam hoc nunquam recte dicitur, nisi cum nomen ipsum vulgari significatione rẽ præse fert. Cogita ergo quã longe absit ratio æqualis aut inęqualis intemperiei, a ratione habitualis, aut in dispositione, aut a ratione facti, aut fientis, nimirũ, qualitas habitus, est quæ difficile separatur: dispositio, quæ facile, facta qualitas, quæ non amplius pendet à causa: fiens, quæ pendet à causa à qua fit: inæqualis (arbitror) quæ non est æqualis. Sed in qualitate, vt calore aut fri

gore, quæ æqualitas esse potest alia, quam secundum partes subiecti eadem intensio? aut quæ alia inæqualitas, quam diuersa intensio? Præterea, qua ratione posśint hi homines intelligere quod libenter concedunt, posse eandem particulam simul calefieri & refrigerari, iam non est consequens moueri idem corpus motibus contrariis? nũquid minus absurdum est, quam eandem rem ascendere & descendere? sane perinde est. Sed siquid ascẽditur, recedit à centro, si descẽdit, accedit, si recedit non accedit, aut fit propinquius & nõ tam propinquũ, ergo apertam contradictionem continet, ascendere aliquid & descẽdere simul, quod perinde esse, ac calefieri simul & refrigerari, recte concesseramus. Ergo inæqualitas quę per epialam febrem accidit, quæ omnium maxime videtur totius corporis partes omnes, etiã minimas occupare, secũdũ diuersas partes fit, aliis calfactis & aliis refrigeratis. Hoc vero luce clarius dixit Ga. factus sui ipsius luculentiśsimus interpres capit. decimo huius libelli: cum enim multa dixisset, & per hunc libellum & aliis in locis, quæ videbantur innuere eandem omnino partem affici contrariis paśsionibus, illo loco ita scripsit. Verum hoc casu ambo extrinsecus sunt & magnis portionibus in febribus

epialis,

epialis, tum intus, tum secundum paruas, adeoque vniuersum, corpus ambo sentire videtur: quippe minimis portiunculis aspersum est tum calidum, tum frigidum, neque licet vllam sensibilem eius partem accipere, in qua non alterutrum insit: num obscure significant hæc verba proinde totum corpus videri ambo sentire, quòd secundum minimas partiunculas ambo patiantur, vsque adeo vt nulla sensibilis pars detur, vsque adeo vt nulla sensibilis pars deprehendi posit, in qua non vtrumque esse videatur, quia scilicet in illa sunt insensibiles particulæ quæ incalescunt, & aliæ quæ refrigerantur? quanquam interpretatur hæc verba Fusius tam sinistre, vt etiam in suam sententiam transferat. Sed, vt omittam aliam, si verba hæc non significarent, quod diximus, quorsum Galen. scripsisset, vsque adeo vt nulla sensibilis pars deprehendatur, in qua non alterutrũ insit? quorsum inquam addidisset nomẽ illud sensibilis? nã iuxta aliã interpretationẽ, neq; sensibilis, neq; insensibilis inueniretur? sed hac fieri ratione illud symptoma ipsius febris generatio docet. Nimirũ vitrea pituita præ crassitie putrescit inæqualiter, aliis insensibilibus particulis putrescit, aliis minus putrescentibus calfacit particulas corporis, quas contingit, reli-

reliquis refrigerat alias membrorum particu las, quia tamen alterutræ minimæ sunt, non sentiuntur dissidere, & videntur eædem. Ergo siue cap. 5. libelli de sanguinis missione dixit, fit autem & vna aliqua in parte nonnunquam præter naturam calor & frigus, siue. 15 cap. 3. de simplicium med. facultate multis exemplis nititur monstrare eandem partem contraris passionibus tangi, intelligendũ est (eodem Galen. authore & enarratore) eandẽ particulam sensibilem secundum diuersas insensibiles ambo pati, quod Arist. etiam docuit quæstione 1. sectionis. 27. problematum his verbis: simile quiddam contingit, atq; in laborantibus epiala, qui simul rigent & sitiũt neque enim idem locus, neq; ibidem frigefit & calefit. Sed quid clarius dici potuit a Gale. vt significaret inæqualitatem intemperiei secundum partes subiecti corporis esse, quam (vt alia omittamus loca) quod verbis paulo ante relatis præsentis capitis? Quòd autẽ huiusmodi intemperies ab æqualibus differant, quia in omnibus partibus corporis intemperanter affecti haud similiter insint, omnino manifestum est. Hæc Gal. Sed quid est in omnibus corporis partibus haud similiter inesse? an non est partibus dissimiliter inesse? ergo ex dissimili modo, quo partibus inest, prouenit

nit ratio inæqualis intemperiei. Quorſum er go quæ conſpicua ſunt non cernentes, quæ omnino non ſunt ſe iurant ſcire Ieremias & Fuſius, more eorũ qui imbecillis viſus cũ ſint, longinqua nituntur diiudicare? vis ergo cimmeriis tenebris fugatis, ſcire quæ ſit inæ qualis, quæ æqualis intemperies? inæqualis eſt, quæ toti corpori, ſi totius corporis eſt, in æqualiter ineſt, aut toti parti, ſi partis eſt cuiu ſdam: æqualis eſt, quæ æqualiter ineſt, nõ qui dem ita æqualiter, vt omnes partes ad eũdẽ gradum qualitatis trahat, ſed ſeruata propor tione iuxta naturalem corporis conſtitutio- nem. Nimirum quanto in bene valente cor eſt calidius hepate, & hepar renibus, & renes cute, aliaque aliis, vt calidiora, aut minus cali da, tanto in hectica febre laborante, quanq̃ omnes partes incaleſcunt ſimul, & æqualiter iuxta proportionem. Sed ſi ita eſt (rogat Ie- remias Brachelus) qua ratione omnes intem- peries fientes dicuntur inæquales? nunquid ſi corpus aliquod ſecundum partes omnes æqualiter, aut ab igne aut a ſole, aut balneo, aut quauis alia re incaleſceret, inæqualem in temperiem pateretur? Videtur: nam patere- tur intemperiem fientem, & omnis fiens eſt inæqualis, ſed ſuppoſui æqualiter caleſieri ſe cundum partes, ergo aliud ſibi vult hoc in lo

co

co nomen æqualis, quod intemperiei fienti non potest accidere. Hoc est argumentum quod illos fecit aberrare. Non intelligunt sci licet, cur omnes intemperies fientes, sint inæ quales secundum subiecti corporis partes. Sed res est haud difficilis. Rationes diuersæ sunt, vt mox diximus, habitus qualitatis, & dispositionis, factæ & fientis, æqualis & inæ qualis. Tamen ita se mutuo sequuntur, quali tas quæ est in habitu, est facta, & æqualis, & quodcũque horum sit, alia duo necessario ha bet. Quæ est dispositio, est fiens, & inæqua lis, & à quacumque trium harum appellatio num ad duas alias est mutuæ consequentię vis. Nam omnis fiens pendet à causa, si pen det à causa, nullam habet perse fixionem, sed tollitur sublatione causæ. Est ergo dispositio rursum si pendet à causa, membra calorẽ ha bent, non quòd illum in se ipsis retineant, sed quòd à re alia alterantur, puta ab humore, aut spiritu: sed nihil quod à substantia alia al teratur, potest secundum omnes partes, tam intimas, quam extimas, tam vicinas rei calfa cienti, quam remotiores, æqualiter alterari, cum necesse sit, agens plus afficere partes vi cinas, quàm longinquas, & eas quas contin git, q̃ quas secus. Ergo nulla alteratio fiẽs, po test esse æqualis. Est igitur omnis intẽperies
fiens

fiens dispositio, & inæqualis. Accedunt aliæ causæ inęqualitatis aiā dictis. Nā non omnes partes possunt cōtinere ęqualem putrescētis humoris portionē, neq; ardentis spūs, quare cum membra calent, quia ab alia re calefiunt inæqualiter calefiūt, neq; si contrariū ponas factum, admitto, vt hinc constet, falsam esse hypothesim Ieremię calefieri ęqualiter corp⁹ aliquod ab igne: itaq; si qualitas est fiēs, est dispositio, & inæqualiter corporis partes disponēs: contra, si facta est, nō est in corpore, quia fit a causa quapiā, sed illā iam per se corpus retinet. Hoc vero nunq̃ fit vsque dū temperies mēbrorum, quæ nō in proportione qualitatū modo, sed etiā in proportione substantiarū elemētariū scilicet calidi innati, & humidi radicalis, & naturalis frigidi, & sicci, permutata radicitus est, ad calidius, si talis est facta intēperies, aut ad frigidius, si hęc, aut ad aridius, aut humidius, aut horum duo secundum coniugationē. Nam dū hoc nō est factū, necesse est intemperiem præter naturam corrumpi sublata causa efficienti, citius aut tardius, vt temperiem naturalem plus aut minus læserit, nam insitum est rebus omnibus dum retinent suas naturas, cum in præter naturam affectum sunt lapsæ, se ipsas ad naturalem reducere. Ergo cum iam ad eum

statum

ſtatum deuētum eſt, vt ſublata omnimo cau ſa, affectus non remittat, conſtat naturalem temperiem euerſam eſſe, & eam quæ eſt præ ter naturam, cum naturali conſpiraſſe, nō ta men hoc eſt æqualem eſſe intemperiem, ſed hinc ſequitur, vt æqualis ſit. Nam non amplius ab aliqua cauſa fit in ipſis membris, ſed eſt ipſa membrorum natura, quare nihil iam eſt, quod ipſam inæqualem faciat, ſed more temperamenti originalis ſeruat naturalē pro portionem. Verum roges circa Galeni dictio nem, ſi nulla febris poteſt eſſe facta præter he cticam, quorſum dixit inęqualis intemperies nonnunquam fit in vniuerſo animalis corpo re, veluti in ea hydropis ſpecie, quam anaſarcam vocant, & in febribus epyalis, fereque reliquis omnibus, exceptis quas hecticas nominant? quorſum, fere, additum eſt? Quando quidem in omnibus febribus, nulla dempta. præter hecticas, eſt inæqualis intemperies? an incaute addita eſt dictiūcula, fere aut pro pe græce σχεδὸν? non ſane. Sed Galen. volens in hoc libello diſputare de inæquali intemperie, cum diſputatio videretur fore difficilis, videretq; nonnullas eſſe inęqualitates per ceptu difficiles, vt quę obſcuriores ſunt, quales in febribus ſine rigoribus cōtingunt, alias manifeſtas vt in lypiriis & epialis & rigoribus,

bus, exorsus est vt solet ab exemplis manifestissimarum inæqualitatum, ab iis ad alias minus manifestas procedit, vt ita gradatim ad obscuræ inæqualitatis notitiam nos deducat: proponitq; per diuisionem quandam vulgatissimã (scilicet, affectus aut est totius aut partis) exempla multarum inæqualitatum, vt deinde ex manifestis colligat, qua ratione illę ab iis quæ æquales sunt discrepent. Nam illa ratio qua discrepabunt, est inæqualis intemperiei diffinitio. Colligit nempe ita exẽplis propositis, quod autem eiusmodi intẽperies ab æqualibus differant, quia omnibus corporis partibus intemperanter affecti haud similiter insint, omnino manifestum est. Quod perinde est ac si colligat. inęqualis intemperies est, quæ in omnibus corporis partibus intemperanter affecti, haud similiter inest. An videtur hic ordo inconditus, & inartificiosus? an necessario vtendum fuit diffinitiua doctrina? ego sane magis artificiosam esse puto distributiuam, qua hic est vsus, & compositiuam qua in aliis locis. A diffinitiua sane semper fere Galenus abstinuit, vt pote minus clara, quã quam contra omnino sentiant quidam diffinitores, qui vt Galenus ipse alicubi dicit. neq; olus citra diffinitionem possunt emere. Itaq; inæqualis intemperies potest esse totius, aut

Bb partis.

partis. Totius est, quæ totum corpus tenet, qualis est ea inæqualitas, quę in hydrope. ana sarca contingit (anasarca est, alio nomine leu cophlegmatia, ea hydropis species, per quam in omnibus corporis partibus, tum supernis, tum infernis, pituitosus sanguis cõtineri conspicitur. 5. de locis patientibus cap. 6. differt vt Celsus inquit cap. 2. libri. 3. ab aliis duabus hydropis speciebus ascyte & tympanite, ꝙ in ea nõ est aqua in vnum locum collecta, sed per totum corpus diffusa inæqualiter totum afficit, aut in febre epiala (est febris epiala in qua totum corpus videtur simul ardere & algere de qua paulo infra dicituri sumus) intemperies inæqualis partis est quæ partem aliquam tenet, haud quaquam totum corpus. Qualis est in parte laborante œdemate, aut phlegmone (œdema apud Hippocratem omnem tumorem solet significare. 1. prog. 33. quin & ipsum nomen οἴδημα idem est quod tumor, & dictio, οἰδισκόμενον qua Galenus hic est vsus, est idem quod tumefactũ, tamẽ hoc in loco significat, quod apud Galenũ, tumorem laxum sine dolore. Phlegmõ etiam apud illum est, aliquãdo idẽ quod phlogosis idest inflammatio, aut ardor, apud Gal. in hoc loco & aliis omnibus est durus tumor cum dolore, aut gangræna (gangræna mortificatio ipsa

est solidorum corporum, sed neq; ossibus inest, magnasq; inflãmationes sequitur, quæ syderationum species quædam est, propriamq; & selectam appellationem supra communẽ assequuta est, lib. de tum. præter naturã cap. 12) aut erysipelate (erysipelas est tumor præter naturam ex influxu sanguinis biliosi) aut cancro (cancer est tumor ab atra bile sine feruore, quæ cum acris est admodum, cutim exulcerat, & fit cancer vlceratus: differt à carbunco, ꝙ cum carbuncus fit, sanguis crassus vritur, eo q; cum crusta fit) aut elephante: recte notat Brachelius duplicem elephantis acceptionem apud Galenum. Nam hic recẽset, elephantem inter affectiones partis, &. 3. lib. de causis simpt. ita scripsit, nigram consequitur in toto corpore elephas, in vna quapiã particula cancer. Neq; verò elephas cum est malum partis, est idem quod cancer. Nam aliter non meminisset Galenus inter hæc exempla cancri, & elephãtis. Sed elephas quamquã in vnica particula incipiat, progressu temporis totam cutem fœdat: cancer non ita. Neq; elephas totius corporis est quod alii lepram dicunt. Differunt siquidem, quia lepra solius cutis est melãcholicus affectus, elephas & cãcer, venas & carnem occupant. cap. 14. de tumor. præter naturam. Aut phagedænam, aut

herpete (herpes est malũ quod ex influxibus fit) differt ab erysipelate ꝙ ex sincera bile fit. Erysipelas ex aquea, aut sanguinea. Proinde erysipelas attollit magis in tumorem, herpes exulcerat. Differt vero à phagedena, quæ excesio est, ꝙ herpes solam cutem exulcerat, phagędena cutem & quæ subiecta sunt. Nimirũ phagædena fit ex vlceribus quę dicuntur cacoethe: possunt vero hæ intemperies in particula fieri, cum influxu humoris, aut sine influxu. Cum influxu, quales contingunt in dictis morbis, anasarcam epyala œdemate phlegmonem gangręna, erysipelate, cancro, elephante, phagædena, & herpete, & his similibus (nõ enim omnia possunt sigillatim referri) sine materiæ influxu, vt cum particula refrigeratur, aut vritur, aut vtcũq; aliter intemperatur, vt solent cum exercitãtur plus satis, aut otiantur, aut ab extra occurrentibus alterantur, vel ad calidum, vel ad frigidũ, vel ad humidum, vel ad siccum, vel ad horum duo. Sed vt rursum sermonẽ resumamus, si intemperies inæqualis est, quę non omnibus affecti corporis partibus similiter inest, cõstat febrẽ posse esse inæqualẽ duobus modis, aut quia aliæ partes sunt aliis calidiores, aut quia aliæ sunt calidiores, aliæ frigidiores. Illa est ergo simplex inæqualitas, quia vnius qualitatis,
hæc

hæc duplex, quia duarũ. Non itaq; omnes intemperies inæquales sunt eiusdem inęqualitatis, sed aliæ inæqualitatis maioris, aliæ minoris. In principio statim capitis dę manifestis inæqualitatibus cœpit dicere, quales sunt in anasarcam, per quã aliæ partes extenuantur, & arescunt, aliæ resoluuntur humectatæ: & in epyala, in qua aliæ ardent, aliæ algent. Hãc inæqualitatem, manifestam inquã, dixit esse fere in omnibus febribus, exceptis hecticis. Est enim in quammultis, saltẽ in ipsis accessionibus, & non est in omnibus. Nam in non nullis putridis quæ sine rigore, aut horrore, aut frigore fiunt, occulta est inæqualitas, est nihilominus inęqualitas aliqua. Siquidẽ mõstratum est nullam alterationem quæ à causa pendet esse satis æqualem.

CAP. II.

IGitur qui sit omnis inæqualis intemperiei generandæ modus, in hoc libello statutum est exponere. Quo verò clarior sermo fiat, in memoriam reuocare oportet omnes corporis partes, initio à maximis sumpto, quæ scilicet vulgo etiam notæ sunt. Siquidẽ manus, & pedes, & ventrem, & thoracem, & caput, nemo est

 qui

qui ignoret. Diuidatur autem à nobis rursus vna quæq; earum in continuas vocatas particulas. Crus quidem verbi gratia, in femur, tibiam, & pedem. Manus verò, in brachium, cubitum, & summam manum. Iam summæ manus propriæ particulæ sunt, brachiale, & post brachiale, & digiti. Digitorum autem particulæ sunt, ossa, cartilagines, ligamenta, nerui, arteriæ, venæ, mēbranæ, carnes, tēdines, vngues, cutis, & adeps. Has verò in aliam speciem diuidere nō licet, sed sunt simplices, ac primæ, exceptis arterijs & venis. Hæ enim ex fibris & membranis constant, veluti in administrationibus anatomicis est dictum. Quin etiam com plura esse spatia inter iam dictas simplicet & primas particulas: atq; his etiam plura maioraq; inter instrumentales & compositas: aliquando verò & in vna qualibet simplici particula, veluti osse & cute. Hæc omnia in libris de administrandis dissectionibus dicta sunt, ac quæ mollia quidem sunt corpora, quoniam ea sibi inuicem incumbunt, interposita spatia sensum latere faciunt, quæ dura siccaq; sunt, ipsorum spatia sensu plane deprehendere

licet,

licet, quemadmodũ in oſsibus cauernulas. Cõti nẽt autẽ hæ naturaliter in ſe humorẽ craſſum, & album, in id comparatum vt oſſa nutriat. Qua vero ratione foramina quæ in cute ſunt, fiant, in libris de temperamẽtis eſt expoſitum. Atq; hæc monuiſſe neceſſarium erat perſpicui tatis cauſa, eorum quæ de inceps dicentur.

GAlenus aperte ſatis explicat in hoc capite ſuum inſtitutum, & quorſum noſtri cor poris partes diuidendo enumeret. Nimirum inſtitutum eſt ei inueſtigare modum generã dæ omnis inæqualis temperiei. Ea vero, aliter atq; aliter generari ſolet, pro ratione partium in quibus generatur. Proinde breuem quandam & facilem membrorum diuiſionem præ mittit, quo ſequentia clariora ſint. Partiũ noſtri corporis quædam ſunt ſimplices & ſimiles, quædam compoſitæ & diſsimiles, ſed inter compoſitas quędam ſunt aliis compoſitio res, quædam minus compoſitæ. Docet luculenter ipſe Gal. quarto cap. lib. differẽtię mor borum, dicens quaſdam eſſe morborum partes ſimplices, quaſdam inſtrumentales: & inſtrumentorum quædam eſſe, inſtrumẽta prima, quædam ſecũda, quædam tertia. Quæ ſit inſtrumenti ratio, & quę dicantur inſtrumẽ-

ta, & quæ Partes dicantur simplices, & quotuplices sint, & omnia quæ huc spectãt in secundo libro controuersiarum medicarũ ego docui, illinc pete. Modo verò vtitur Gal. breui quadam & elegãti corporis resolutione in partes, quam vt pote exempli gratia positam, & ab aliis libris petendam, non perduxit omni ex parte ad extremum. Potes tu, si in particularum notitia excerceri vis, illam perducere. Corpus totum (inquit) constat brachiis, & cruribus, & capite, & thorace, & ventre. Hæ partes sunt compositissimę Harum quęlibet diuidi potest in alias minus compositas, sed compositas tamen (has dicit appellari προσεχῆ idest continuas aut adnatas) & aliæ in alias, vsq; dum ad simplicissimas peruentum sit: vt inquit, brachium diuidi potest in brachium, cubitum, & manum: & manus, in brachiale, post brachiale, & digitos: digitus in ossa, cartilagines, ligamenta, neruos, arterias, venas, membranas, carnes, tendones, vngues, & adipem. Hęc nõ (inquit) diuidi possunt, quia simplicia sunt, exceptis venis & arteriis: venæ enim & arteriæ, cùm in anatomicis administrationibus mõstratum sit ex fibris & membranis constare, simplices non erunt. Sed cõtra videtur esse ꝙ Arist. 2. de partibus animalium cap. 2. venam simplex membrum esse dicit.

cit: quin & Galenus ipse capit. 3. de diff. mor borum & alibi sæpe hoc idem dicit. Huius nodi solutionem, prestitit ipse Galenus cap. 4. eiusdem libelli, ita dicens, hoc vero in loco non adeo ad exactum est consideratio redigenda, illud vnum animaduertere oportet, simplex ne ad sensum an composita sit animalis particula. Loquebatur itaque illic Gal. atq; adeo Aristotel. dicto in loco ad sensum, hoc in loco placuit loqui exacte. Venæ autẽ & arteriæ ad sensum simplices sunt, exactè non sunt. Sed addes dictis, si hic loquebatur exactè, & quod tale re vera est, non quod videtur sensui, & enumerans illas partes quas simplices dicit, solas excipit venas & arterias, certe reliquæ simplices re vera sint, & exacte, ossa videlicet, cartilagines, ligamenta, nerui, membranæ, carnes. tendones, vngues, & adeps. At vero dictum ab eodem Galeno est decimo lib. methodi cap. vltimo & 2. de tem peramentis, in omnibus iis partibus esse car nem quandam propriam, diuersam à fribrosa parte, & vere solida, eam videlicet quę per malignas febres absumitur. Neq; id in vena tã tum & arteria, sed in neruo & membranis & ligamentis & tendonibus, quin & in ossibus, verũ est. Hæc enim omnia contingit ex tenuari per tales febres, sed etsi sigillatim cõ

sideres videas aperte plæraq; composita, vt inde posis intelligere, nullam esse exacte simplicem: atque ego ita censeo, insensibiles partes, exactissimè simplices, latere in sensibilibus. Tamen sensibilem nullã esse exacte simplicem. Nam ligamenta & nerui, & membranæ, aperte habent substantiam carneam à fibris satis diuersam. Caro quantumuis videatur simplex, dissita est venis & arteriis & neruis capillaribus. Tendones constant, non ex dictis solum, sed etiam ex neruis & ligamentis intrantibus musculos, illis per caput, his per caudam. In vngues venæ nerui & arteriæ ingrediuntur, vt docet Galenus de anatomicis administrationibus. 2. libr. ad finem. Itáque neq; reliquę particulæ, quas enumerauit Galen. simplices sunt exacte, non solum venæ & arteriæ. Quorsum ergo solas has excepit? vt diximus inter membra quæ composita sunt & talia dicuntur, quædam esse compositiora, quędam minus composita, ita inter membra quæ simplicia dicuntur, quãquam exacte talia non sint, quædam habent latentem maxime compositionem, qualia ossa & adeps, quædam minimè latẽtem, qualia sunt venæ & arteriæ (hæ enim apertè ex tunicis & fibris & carneis partibus sunt) alia medio modo, qualia sunt reliqua quæ enumeraui mus

rauimus: exceptæ ergo hinc sunt solum: venæ & arteriæ quia nõ habent tam latenté cõpositionem, quam alia, quãquam reliqua quoque possent excipi, si tã rigidus sermo haberetur. Enumeratis particulis disputat Ga. de causis quæ in eis, & inter eas, sunt dicens, triplicia caua esse in nostris corporibus, quædam inter partes simplices, vt intercutem & mẽbranam, quædam his ampliora in ter mẽbra composita, vt inter hepar & vẽtriculum, aut hunc & lienem: quædam alia in ipsis simplicibus partibus: hæcq; in partibus mollibus, vt carne & cute esse angustissima, quia partes molles concidunt in seipsas, non retinentes cauas figuras: in membris duris esse ampliora ex contrariis causis. De generatione pororum scriptum est à Gale. 2. de temperamentis cap. 6. in hunc modum. Quibus humida est cutis & plane mollis, qualis paulo ante cõcrescens caseus, in iis eorum quæ exciderunt viæ per cutem non manent, partibus scilicet eius, quæ prius dissidebant, rursus inter se vnitis, ac in quibus dura est non absimilis caseo iã coacto, perforatur quidem eorum quę exeunt transfluxu: cum autem rursus vniri per siccitatem nequeat, meatus ipsos immutatos seruat, qui etiam perpetuo transfluentium ictu, assidue magis aperiuntur. Verum

dicit

dicit obiter hic Galenus in ossium cauis contineri medullam ex qua ossa nutriantur. Ossa medulla nutriri docuit Hippocrat. libello de alimento, dicens, medulla alimentum ossis. Neque vero Arnaldus de Villanoua, qui hoc negat, ex melancholico sanguine ossa nutriri, dicens, quidquam affert probabile: inquit enim medullam, temperamento calidam & humidã, lõge diuersam esse ab ossiũ, frigidorum quidem & siccorum natura, eoque non posse ossa medulla nutriri, sed melãcholico sanguine, qui frigidus est & siccus, vt illa. Tamen deficit eius ratio, non enim adeo conuenit melancholicus sanguis cũ osse quam medulla. Medulla enim est alba & crassa, vt os. Melancholia contra nigra. Quot ergo commutationibus opus sit, vt ex substantia nigra alba fiat. iam vero neque quod de tẽperamento dicunt ita habet. Medulla enim non censeo esse subiecto valde calidam, sed a nostro calore calescentem. Itaque, quod de sanguine Aristote. dixit, illum nempe calorem habere in viuentibus corporibus, tamen calidum subiecto non esse, hoc idem verius quantum opinor, de medulla dicendum nobis est. Est enim medulla subiecto res humida, & frigidior cute. Docet idem Gale. tertio capit. 2. de temperamentis, vbi differens

rens de cerebri & spinæ & ossium medullis, ita scripsit. Propinquam eis habet naturam ossium medulla, non est tñ eiusdem generis cum cerebro, & spinali medulla ea, quæ in quolibet habetur osse. Sed cerebrum & spinæ medulla eiusdem sunt generis, reliquæ omnes medullæ alterius naturæ sunt. Est tamẽ humidius, ac calidius cerebrum quam spinalis medulla, eoq; etiã mollius. Præterea ipsius cerebri priores partes tanto sunt humidiores quãto molliores, omnia tamen hæc non humidiora modo sunt, sed etiam frigidiora. His verbis aperte docet omne medullarum genus esse cute frigidius, quare & absolute frigidum, si quem tamen calorem interius habent ex vitali nostro calore habebunt. Verũ rogabis si medulla frigidior est cute, qua ratione possit esse medicamentum emolliens, vt dicitur vndecimo de simpl. facult. capit. 5. nam emollientia medicamenta græce vocata μαλακτικὰ calida et humida esse debent. 5. de simpl. med. facul. cap. 2. scire licet medullę ex consuetudine cum aliis humoribus partes quasdam acrioris humoris admistas esse, ex quibus cum partibus crassis & frigidioribus, quæ propriẹ ipsius medullæ sunt, fit medicamentum mediocris cuiusdam caloris, cum satis multa humiditate. Hæc est medulla qua

ad

ad emolliendos scirrhos vtimur, quæ tamen cum os nutrit, deponit partes illas calidas in ipsa alteratione, & frigidiori substantia ossa nutrit. Quod ad patientem qualitatem attinet, citato nuper capite ex vndecimo de simplicium medicamentorum facultate & .3. lib. de aliment. facul. cap. 10. docet Gale. eam esse satis humidam, & humidiorem non solũ spinali medulla, sed etiam cerebro, neq; alicubi contrarium asseruit, sed est constans apud illum doctrina. Quãquam a Ieremia notatur contradictionis 2. de temperamentis & in enarratione illius sententiæ, quam recitauimus modo ex .3. cap. dicente docere illic Gal. cerebrum esse humidius medulla ossiũ. Sed proculdubio dormitabat Ieremias cum in locum illum incidit. Non enim Galen. confert cerebrum cum osiũ medulla, cum illud humidius esse dicit. Sed cum medulla spinę, sed illud est, mihi crede, agere pulchrum cõmentatorẽ, cum deest in authoris verbis, illi imponere, quod carpi postea posit. Est itaq; medulla subiecto frigida & humida, atq; cũ vt res humida sicca fiat, sola induratione sit opus, fit vt ex medulla facilime os fiat, dẽsata solũ. Est enim reliquis accidentibus osi non disimilis, quod ostendunt crasities & candor. Sed hoc caput non exigit plura.

CAP.

CAPVT. III.

DE inæquali vero intemperie nunc dicendum, tum quænam eius natura sit, tum quot eius generandæ modi. Quòd vtique in omnibus corporis, quod ita laborat particulis, vnica temperies non sit, prius est dictum, verum id omnis intemperiei inæqualis commune est. Differentiæ autem eius laborãtium corporum naturas sequuntur: nam aliter simplex caro, aliter vniuersus musculus in inæqualem temperiem incidit. Quippe vbi calida fluxio in musculum procubuit, primum maiores arteriæ, venæque implentur, ac distenduntur, ab ijs minores, atque ita res procedit, donec ad minimas sit peruentum. In ijs vbi valenter impacta fuerit, neque adhuc contineri potest fluxio, pars eius per ora, pars per tunicas ipsas, veluti colata foras trãssumitur. Atque tum spatia quæ inter prima sunt corpora fluxione implentur. Proinde omnia ab humore incalescunt, omnique ex parte perfundantur. Ea vero sunt nerui membranæ, ligamenta & carne, ipsæ: anteque hæc arteriæ & venæ,

næ quæ ſcilicet & primo & præcipue varie dolent. Siquidem interius a fluxione tum excaleſiunt, tum diſtenduntur, ac diuelluntur, exterius autem non modo excaleſiunt, ſed etiam premuntur ac grauantur, relquæ vero particulæ, aliæ quidem, quia incaleſcunt ſolum, aut comprimuntur, aliæ autem vtroque modo laborant, vocaturque morbus ipſe phlegmone. Est verò inæqualis muſculi intemperies. Quippe ferbet iam qui in eo eſt ſanguis, iſque ſecum excalfacit primum & maxime arteriarum & venarum tunicas, mox vero omnia quæ extra has ſunt quibus ſcilicet circunfunditur.

CVm Galenus in primo capite duplicem eſſe inæqualem temperiem dixerit, totius & partis, & ex exemplis manifeſtis elicuerit illius finitionem, parat nunc docere modum quo generatur, incipiens ab inæquali temperie partis, quo ex illa ad intemperiem æqualem partis, & ab iis ad temperiem inæqualem, & æqualem totius procedat, vt ita res tota de qua libellus hic eſt, clarior euadat. Pręmiſit vero ad hãc rem quandam particularum enumerationem.

Ergo

Ergo in primis verbis capitis proponit quod institutum est facere. repetens interim ex primo capite rationem inæqualis intemperiei, quam rationē cōtinent verba illa, quod vtiq; in omnibus corporis, quod ita laborat particulis vnica temperies non sit, prius est dictū. Quibus verbis quis non intelligit dictum, intemperiem inæqualem esse eam quæ non est vnica in omnibus corporis affecti particulis, sed quod huic est contrarium, puta vnam in his, aliam in aliis, diuersum in quā secundum corporis partes? quamquam Fucsius, vt est acutissimus, aliter hęc verba interpretatur, per inæqualem intemperiē, non esse in omnibus vnicam temperiem, sed duas, aliam naturalē, aliam pręter naturalem cum illa pugnantem. Sed siquis attentius singula verba perpendit, videbit proculdubio hūc sensum illis nō congruere. Nam si diuersitas nō est in affecti corporis partib⁹, sęd in vna qualibet per se, quorsum in illa descriptione diceretur, quod in omnibus affecti corporis particulis vnica tēperies non sit? an non melius quod in affecto corpore vnica temperies non sit? nulla particularum facta mentione? nam in toto esse vnicam, aut in vna parte, aut in aliquib⁹, iuxta illam sententiam, indifferens est. Quare inepte meminisset illic Galenus particularum. Immo

 verò

verò falsum est ad intemperiem inæqualem, opus esse, vt in omnibus vnica nō sit. Nam laborabit homo febri inæquali, si putrida febricitat, etiam si in cruribus sit vnica temperies, & calor in eis sit factus. Non ergo opus est, vt in omnibus partibus affecti corporis non sit vnica, idest vt in nulla parte affecti corporis sit vnica. Quare si illud sibi voluisset Gal. certè verba illa in omnibus affecti corporis particulis, nihil aliud præstarent, quàm ꝙ reddidissent orationem ineptam, obscuráq;, & falsam. Valeat igitur Fucsii interpretatio subtilis, nos crassiuscule & veri⁹ intelligamus. Docet in hoc capite modū generandę phlegmones. hęc enim est tēperies inęqualis musculi, cum affluente humore, à qua proinde principium facit. sed si forte dubitas cur non incœpit Galenus ab intemperie aliqua, quæ tātum esset morbus temperamenti, non ab inflāmatione, quæ morbus compositus videtur esse, partim in temperamento, partim in magnitudine, Intellige phlegmonē, morbum esse temperamēti nullo modo compositionis, nisi forte raro, cum contingit, magnitudinem illam, quam tumor facit, læsionē efficere per se operationum, notatu dignā: id verò est per quā rarissimum, & tunc quoq; est morbus temperamenti, cum morbo compositionis coniun-
ctus.

ctus. Ergo cœpit à phlegmone, quia intemperies est inæqualis, & euidens, quod Gal. differens de intẽperie, docuit cap. 5. libelli de diff. morborum, his verbis. Nam eryſipelata, & phlegmones, & œdemata, phimata, & phigethla, & ſtrumę, elephantiaſis, ſcabies, lepræ, vitiligines, ſcirrhi, in hoc genere comprehenduntur, qui omnes morbi adeò ſunt euidentes, vt neminem poſsint latere. At quos ſola inæqualitas, atq; intemperies primarum committit qualitatum, hi non omnibus ita patẽt, niſi cum plurimum à naturali habitu corpora receſſerint, tunc enim facile affectus ipſe ab omnibus deprehenditur, qui ſuperante calore, ac totum obſidẽte animalis corpore, febris nuncupatur. Hęc Gal. quibus verbis recenſet ſpecies intemperierum, & quæ ſint manifeſtę magis, & quæ non adeò. Quem ipſum ordinem in toto hoc opuſculo obſeruat, iam hinc incipiens ab inflammatione, de qua differit vſq; ad caput ſextum, à quo incipit de febribus diſputare, vſq; ad caput vltimum, in quo alias quaſdã intemperies inęquales cõnectit. Phlegmonis tumor, non aliter fieri poteſt, vt Gal. dicit. 2. cap. libelli de tumorib⁹ præter naturam, quàm ſanguine qui in parte erat fuſo, & ita particulã pluſquam antea dilatante, aut noua ſanguinis copia aliunde in particulam

ipſam influente. Non fieri citra influxum ſanguinis ſola fuſione, docet multis argumentis in eodē loco, quæ ſatius eſt te illic legere, quā me huc transferre. Supereſt itaq; ex aliis partibus confluere ſanguinē, ad eam quæ inflammatur, quem conſtat repleturum primū omnium, diſtenturumq; vaſa magna, magnas inquàm venas & arterias, illiſq; nimium diſtentis regurgitaturum ad paruas, atq; nullis illarum ſanguinem capientibus, fluxurum in caua magna, primum q; eſſe dixit Gal. inter mēbra ſimplicia: deinde parua, quæ ſunt in ipſis ſimplicibus, dictæ pori. Hoc vbi factū eſt, neceſſe eſt muſculū diſtēdi, cōparareq; molē, & oēs in eo partes, neruos inquā, mēbranas, ligamenta, & carnes, & venas, & arterias, incaleſcere ſimul, non tamen omnes ęqualiter, nō enim diximus ſanguinē oēs partes ęqualiter, & æquè primo attingere, ſed alias plus & citius, alias minus & tardius. Ergo incaleſcunt inæqualiter, & dolēt varie. Nam venę & arteriæ plus calent, & variè dolēt, quia ſanguinis cōtinent plus, & interius diſtendūtur, & exterius grauātur à mēbris incūbentib⁹ (qua ratione calefactio, & diſtentio, & cōpreſsio, dolorē faciant, docuimus lib. 5. cōtrouerſiarum medicarū, & ſumus etiā paulo infra de ea re non nihil dicturi) aliæ verò partes, partim laborant,

borant, quia incalescunt solũ, partim quia cõ primũtur solũ, partim quia vtrũq; patiuntur. Sed dices, q̃ ratione fieri potest, vt inter simplices partes musculi, venę, & arterię, primo, & maximè vario dolore afficiãtur, cũ sint partes sensus expertes, & proinde non doleant, siue secẽtur, siue vrantur, siue quidquã aliud patiãtur, quod idem Gal. dixit. 16. de vsu partium cap. 12. his verbis: arteriæ enim & venæ partis cuiusq;, sensus omnino sunt expertes, siue illas frangere velis, siue vrere, siue incidere, siue laqueis excipere. Hæc Gal. quæ videntur cum pręsenti loco pugnare. Verũ memineris Hip. & Galenũ solere nonnunquam appellare dolores, affectiones præter naturã, etsi dolorem non faciant, vt in apho. 6. 2. particulæ. Ita ergo hic intellige, arterias & venas primo & maximè vario dolore, idest primum & maximè variis passionibus affici, calefactione scilicet, distentione, & compressione, quę tamen in vena ipsa re vera dolores nõ faciunt, quia pars est sensus omnino expers. Ita vero intelligi pręsentem locum, declarant sequentia verba. Addit enim post dicta verba. Reliquas vero partes, aut quia incalescũt, aut quia comprimuntur, aut amborum causa laborare. Græce καμνεῖν quod est laborare, aut ægrotare. Non quidem dixit dolere: con-

ſtat tamen ex ipſa ſermonis conſequẽtia, hoc ſecundo verbo & priori illo eandẽ rem ſignificari. Itaq; venæ & arteriæ variis affectionibus tangũtur, aliæ partes minus. Per hęc omnia nemo non intelligit ſummopere ſtudere Galenum, docere inqualitatem affectus ſecũdum diuerſas partes muſculi: atq; ita caput concludit dicens. Eſt verò inæqualis muſculi intemperies: quippe feruet iam qui in eo eſt ſanguis, is q; ſecum excalfacit primum & maximè arteriarum & venarum tunicas, mox verò omnia, quæ extra has ſunt, quibus ſcilicet circũfunditur. Intellige vbi dicit, vocaturq; morbus ipſe phlegmone, eſt vero inæqualis muſculi temperies, dictum eſſe iam phlegmonẽ, quæ in hoc capite eſt deſcripta, eſſe muſculi intemperiem. ponebatur enim in hypotheſi in muſculum fluxionem decubuiſſe. Nam aliter falſa ſit aſſertio, ſi intelligas abſolute phlegmonẽ eſſe muſculi intemperiẽ. Inflammatur enim nonnunquam membrana coſtarum, nonnunquam cerebri inuolucra, & partes aliæ quæ à muſculis diſtant ſubſtãtiis quã maximè.

CAP. IIII.

ET duorum quidem, alterum neceſſe eſt ſequi, vincente fluxione, corruptionem fieri

Victorum

victorum corporũ: victa autẽ, redditũ muscu li, in id quod secundum naturam est. Esto autẽ prius victa fluxio (rectius enim à melioribus incipitur) duplex tunc erit curationis modus, quod vel discutietur, quidquid humoris in par ticulã procubuit, vel cõcoquetur. Verũ discussio aptanda maximè curatio est, cõcoctionem verò, hæc duo necessario sequũtur, puris generatio, & abscessus. Abscedit autẽ aliquãdo in cauitatum, quæ propinquæ sint, tùm maximã, tum summe ignobilẽ: qui sane abscessus optimus est: nonnũquã verò in maximã, non tamẽ ignobilem, aut in ignobilem, non tamen maximam. Quibus igitur in ventrem incidunt, optimus est abscessus, qui in capacitatẽ eius internam abit, in quam etiam plærumq; se effundit, malus vero qui sub peritonæũ. Pari modo, quibus in cerebro fiunt, bonus est, qui in priores eius ventriculos abscedit: malus vero qui sub meningas, & in posticum eius ventrem se recipit. Qui verò circa costas abscessus colliguntur, hi in thoracis capacitates erumpunt, ac musculorum quidem abscessus sub cutẽ: viscerum verò, vel in arterias & venas quas in se

continent, vel sub membrana qua operiuntur, quæ ipsis visceribus pro cute est.

AB exéplo inæqualis téperamenti musculi, quod ꝓposuit, vult Gal. nos manu ducere, ad generationé ęqualis intéperiei eiusdé partis, vt ita intelligamus aperte, modũ quo æqualis intéperies fit, atq; ita qua ratione differat æqualis ab inæquali. Hoc est enim toto hoc opusculo institutum. Descripserat ergo musculũ inflãmatione tentatũ, tũc temporis (inquit) necesse est duorũ alterum fieri, vel vt fluxio vincat parté, vel vt partis natura vincat fluxioné. Si natura vincit, soluitur morbus: quare aut resoluetur humor infarctus in particula, aut in pus vertetur, fietq; abscessus. Id est in cauũ aliquod abscedet humor, illincq; euacuabitur: nulla enim alia ratio ex cogitari potest soluendæ inflãmationis, vt videre licet 13. meth. & 2. de curãdi ratione ad Glauconé. Si natura vincitur, trahitur pars ad corruptionem, & æqualiter intemperatur, cessat q; tũc primũ dolere. Hæc continet caput hoc, quæ prosequitur Gal. ab optimo euẽtu, incipiens, népe cũ vincit natura. Tũc duo fieri possunt, resolutio & suppuratio. Resolutio melior est suppuratione, est enim resolutio, curatio mali: suppuratio nó tam est curatio, quã permu-

tatio

tatio phlegmonis in suppurationē, quę per se est alius morb9. Quare nec Galenus, nec alius quisquā vtitur suppuratoriis, nisi cū resolutoriis malū non cedit, aut resolutoria non sufficiūt. Cū vero pus iam est genitū, exoptādum est, vt abscedat in cauum, in quo minime lædat, & ex quo facilime expurgetur. Considera ergo quibus in partibus minus noxæ faciat, & in quibus plus, & a quibus expurgetur facilius, & a quibus difficilius, & videbis facile, an abscessus sit eorum qui eligi solent, an prauorum. Certe in membris nobilibus plus lædit, in ignobilibus minus. Ergo quo in ignobiliorem partem abscesit, eo melior est abscessus. Cæteris paribus ad facilem expurgationem facit caui magnitudo, non tamen sola magnitudo, sed positus etiam partis. Nam quæ positæ sunt in viis euacuationis etiam cū minori capacitate sunt meliores ad deponēdum acceptum pus. Nam inter ventriculum intestinaque, & peritonęum, plus capitur humoris, quam in ventriculo, tamen melius est pus in ventrem fundi, quam in illud cauum, scilicet venter est in viis quæ ducunt extra corpus. Quāquam hanc tertiam considerationem, non dixit Galen. Sed liceat nobis addere, vtenribus suis exemplis. Ergo optimus abscessus est, qui in partem, aliquam fit,

magnam & ignobilem. Tamen id ex quo vis membro fieri non posſit, boni etiam ſunt, qui fiunt in partem ignobilem etſi paruam, vt inter muſculos & cutem, aut partem magnam etſi non ignobilem, vt in ventris amplitudinem. Igitur cum in ventriculo inflãmatio ſuppuratur, melius eſt pus abſcedere in eius cauum, quàm inter ipſum & peritonęũ. Quia etſi locus ſit nobilior & minus capax, eſt in via euacuationis, è coſtis in cauum thoracis funditur, illincque tuſsi reiicitur è viſceribus, erumpit in venas & arterias, aut inter eas membranas quibus veſtiuntur (nimirum habet membrum quoduis pelliculam quandam qua contegitur, vt propria veſte: quæ ſupra ſeptum tranſuerſum ſunt, ex membrana ſuccingente coſtas: quæ infra, ex peritonæo. 5. de anatomicis adminiſtrationibus) verum ego malim ad venas fundi, nam illinc expurgatur magna ex parte per vrinam: qua ratione factum eſt, vt nonnumquam vomica pulmonis expurgata ſit per vrinas. 6. de locis affectis capit. 4. Vbi Galenus dicit, pari modo quibus in cerebro fiunt, bonus eſt qui in priores eius ventriculos abſcedit, malus vero qui ſub meningibus, fertur in falſam imaginationem, nam perinde loquitur, ac ſi ventriculi anteriores cerebri, non eſſent intra meningas

ningas. Tamen dissectionem veram cerebri Galen. ignorasse, alio etiam loco ostēdimus. Vocat Galenus in præsenti capite suppuratio nem concoctionem. Nos de ea difuse admodum disputauimus quarto capite libri quinti controuersiarum medicarum, ostendimusque illam ab Hippocra. & Galen. modo appellari concoctionem, modo putrefactionem, quia concoctio quædam est imperfecta, quæ neque concoctio est, neque putrefactio, sed motus quidam medius, vtriusque particeps. Verum hæc enarrata à nobis plene sunt in nuper dicto loco & in commentariis quæ in quartum librum meteoron Aristote. scripsimus. Quare modo de ea rē nō dicemus plura. Sed secūdā capitis partē declarabimus. erat alter inflāmationis euentus in diuisione secūdus, cū particula victa est à fluxione. tūc primū omniū intelligere oportet, particulam non vinci sine pugna. Ergo victoriam illā pugna antecedit, inter humorem & temperiem partis. Durat pugna dum humor calfacit præter naturam particulam, & tēperies naturalis particulę resistit suę corruptiōi. Cessat pugna & succedit victoria, cùm calor humoris temperiē partis radicitus corrupit, & quę pręter naturam est temperies, migrauit in naturalē. Si non sumus obliti eorū quę paulo superius

dicimus

diximus, constat eam intemperiem quæ in parte est, dum durat pugna esse fientem & inæqualem, eam vero quæ in victa iam parte est, esse factam & æqualem. Hanc corruptionem temperamenti radicalis membri, necesse est, vt sequantur duo. Primum vt actiones naturales partis pereant, tractio scilicet, retentio, concoctio, & expulsio. Nam hæ facultates in temperamento particulæ habẽt essentiam, vel si quam habent perse essentiã, eius cognitio est omnino obscura, eoque medicum perinde oportet censere, non de his facultatibus modo, sed etiam de aliis omnibus, atque adeo de ipsa anima, ac si temperies ipsa esset, vt docet Galenus innumeris pene in locis. Sed de substantia facultatum naturalium extat fragmentum libelli cuiusdam illius. Itaque si temperies corrumpitur, labefactantur facultates, quare tolluntur actiones. Verum nolim te hic intelligere, statim ac æqualis est in particula intemperies, cessare actiones (nam hectica laborantes nutriuntur aliquãtulum dum viuunt) sed lãguescere facultates naturales, quia temperamentum proprium cum alio deteriori radicitus commutatum est, & ita actiones deterius agi, vsque dum tandem processu temporis, actiones omnino corrumpuntur. Quod vt
innueret

innueret Galenus dixit, in eam agũtur mani festè intemperiem, vt earum actio deficiat, & corrumpatur temporis progressu. Ergo languescentibus facultatibus naturalibus, & debilitato calido innato, necesse est particulam ipsam putrescere, quapropter necessario succedit victoriæ illi naturæ, indolentia: nimirum quam primum cessat pugna, cessat dolor. Quare cum quamprimum cessat pugna, fit intemperies facta, & quam primum est facta, fit æqualis, fit vt quam primum intemperies est æqualis, cesset dolor. Omnes itaque intemperies æquales, sunt sine dolore eoque non sentiuntur ab affectis hominibus. non enim illorum sensum aliqua ratione ea intemperies contristat, vtpote partibus iam facta naturalis. Quæ vero intemperies fiunt, omnes dolorem faciunt. Nam docente Hippocra. libello de homine, & Platone in dialogo de natura, dolor fit cum natura alteratur, & corrumpitur, non cum alterata est & corrupta. Hoc enim intemperamentis factis maxime accidit. Nec sine ratione quidẽ hoc fit, vel si Hippocrat. nullus dicat. Nam dolor est sensus tristis, est vero verisimile sensnm non aliter futurum tristem, quàm si obiecti contristantis sit: tactus vero sensus (illius enim symptoma est dolor) non aliis videtur

tur posse contristari, quam iis quæ partium in quibus ille est, naturam corrumpāt: est vero duplex modus corruptionis naturæ, intēperies, & vnitatis solutio. Nam natura particularum in duobus consistit, temperamento inquam, & partium vnitate, aut cōtinuitate. Ergo doloris est duplex causa, intemperies & continui solutio, quamquam plærisq; neotericorum videtur ex opinione Galeni, solā continui solutionem esse perse causam doloris. Verum à me libro quinto controuersiarū de doloris causa satis est dictum, monstratūque intemperiem causam esse doloris perse, non minus quam solutionem continui: monstrarique etiam modo potest facilime, ex eo quod iecimus principio, puta, quod alterat & corrumpit naturam, dolorem facit. Nam si illud verum est, ergo quod corrumpit per se naturam, perse facit dolorem: sed intemperies perse corrumpit naturam (est enim natura in temperie, non minus, immo magis adhuc, quam in continuitate partium) ergo intemperies perse facit dolorem, non minusquam solutio continui. Sed de hac re, qui nostram sententiam volet cum plena confirmatione, legat caput quintum illius libri. Quamquam & in hoc ipso libro, sequentia verba, nos illam satis cogent aperire. Itaque colli-

gimus

gimus intemperiẽ omnem quæ corrumpit naturam facere dolorem, id vero facit omnis intemperies fiens (nam facta non corrumpit, sed corrupit) cum ergo omnis fiens sit inęqualis, omnis inæqualis intemperies facit dolorẽ. Est ergo symptoma quod temperiei inæquali semper inest & omni, & nulli æquali vnquam, dolor. Itaque dolore dignoscitur inæqualis ab æquali temperie. Sed obiicies intemperies siccam & humidam, humidam potissimum, quæ possunt esse inæquales, & non possunt facere dolorem. Causa reddita est a Galeno primo de causis symptomatum capit. 6. his verbis. Iis quibus natura alteratur vel corrumpitur dolores fiunt. Quippe illud corrumpitur celeritatem, simul ac magnitudinem alterationis indicat. Sane tactui accedunt magnæ mutationes naturæ, à frigidi calidique violento contactu, præterea ab iis quæ quassandi, secandi, vel distendendi, vel exedendi, vim habent. Quippe humidum & siccum, si absit calefactio & refrigeratio, citra violentiam corpus contingunt. Hæc Galenus, qui locus aperte videtur pugnare, cum præsenti capite. Dicitur enim hic, his quibus alteratur & corrumpitur natura dolores fiunt. Alteratur autem,

ac

ac corrumpitur cuiusque natura, cum calefit vel frigefit, vel ficcatur, vel humectatur, vel vnitas eius soluitur: in inæqualibus quidem intemperamentis, eo ꝙ calefiat, aut refrigeretur maximè. Quippe efficacissimæ hæ sunt qualitates: iam vero & quia exiccatur & humectatur. De hac etiã quæstione scripsimus caput sextũ libri quinti cõtrouersiarum. Verum in capitis enarratione, modo dicimus, dolorem esse sensum acerbum. Quare tactio omnis rei iniocundæ est dolor. Tamen non nullæ tactiones rerum iniocundarum, sunt obscuræ omnino, nihil acutum præseferentes, sed lentæ, &, vt sic dicam, pigræ. Has frequenter neque dolores appellamus, nisi cum nimis diligens est sermo, sed insolentias quasdã, aut vtimur aliis nominibus, quę de acerbitate doloris videntur detrahere: dolores acerbi, non possunt fieri ab humiditate (nam de siccitate alia ratio est, vt illic diximus) sed iniocunditates sensus, quæ & ipsæ genere dolores sunt, à quacumq; intemperie inæquali fieri possunt, quatenus scilicet intemperies illæ sentiuntur ab ægrotante. Itaque dolor est symptoma, quod ad est omni & semper inæquali intemperiei, non tamen soli. Nam & quæ vnitatem soluunt, etsi non distemperẽt, dolorem faciunt, vt quæ vulnerant, & rodũt

tendunt,

tendunt, premunt, & quæ cõuellunt. Sed & fames & sitis dolores faciunt, aut si vis exacti us dicam, proprii dolores sunt, oris ventriculi, vt docet Galenus cap. 7. primi de caussis symptomatum. Fiunt verò, inquit, Gal. dolo res exuriendo & sitiendo, deficiēte hic humi da, illic sicca substantia. Quæ verba Ieremias minus intelligens, nõ sine suspicione, inquit, Gal. nunc sequi veteres aliquot videtur, qui iacturã humidæ substantiæ potius sitim, quã famem facere dixerunt: inseritq; suis cõmen tis, aut, si mauis, commentariolis, argumentũ quoddam ex conciliatore. Sed Gal hac in par te nihil aliud, significat, quàm sitim fieri deficiente humida substantia, id est potu, famem sicca substantia, id est cibo: est hæc Hip. phrasis, qui in primis verbis libelli de alimēto, spe cies inquit alimenti in humiditate & siccitate. Vocat humiditatem potum, siccitatem cibum, quod indicant vltima libelli verba, quę de potu sunt, humiditas alimenti vehiculum est. Recenset in hic Gal non proximas caussas dolorum contingentium per famem & sitim. Nam defectus cibi & potus, per passiones alias vētriculi dolores faciunt, non enim defectus illi sunt per se naturæ corruptiones, sed defectus potus, calefactione & desiccatione, defectus cibi, corrugatione oris ventri

 culi.

culi. Sed de fame & siti est caput proprium in controuersiis medicis, quo opere nolim carere quẽquam eorum, qui in meis libris sunt versaturi.

CAP. V.

IGitur si calor sanguinis in particula quæ phlegmone laborat, mitis est, & qui in toto animalis est corpore mediocriter temperatus, non admodum facile vna cum laborante particula calefit: si verò vel vehemẽtius feruet, vel qui per totũ animalis corpus spargitur sanguis, biliosior est, illico totus incalescit, multo autẽ magis, sicubi ambo concurrunt, vt & qui in phlegmone habetur sanguis admodum calidus sit, & qui in toto est animante biliosus. Porro calefit primum qui in arterijs est, quòd scilicet is natura calidior, & magis spirituosus sit: post hũc verò, etiam qui in venis est. Quòd si phlegmone obsessa particula, visceri, cui plurimus sit sanguis, propinqua fuerit, etiam celerius, cum hoc, qui est in vniuerso animali, calefit sanguis: in summa quidquid facile alteratur, aut calidũ natura est, id, à quouis quod calefacit, primum excalefit. Non secus quidquid

facile

facile alteratu est, vel natura frigidum, id ab eo quod frigefacit, primũ refrigeratur. Promptus igitur ad alterandum est spiritus, eo quod ex tenuissimis constat partibus. Calidissima vero natura flaua bilis, frigidissima autem pituita est: reliquorum humorum, sanguis post flauam bilem calidus est, nigra autem, post pituitam, frigida. Quin etiam facile alteratur flaua bilis à quouis quod in eam agit. nigra vero ægre: atq; vno verbo, quidquid tenuiũ est partium, id prompte alteratur quod verò crassarũ est partium, difficulter alterascit. Proinde necesse est, multifarias incidere phlegmones, alterationes, propterea quod etiam multifariã afficiuntur corpora. Principio namq; humor, qui phlegmonem efficit, magis minus ve est calidus: deinde putrefactio eius pro ipsius natura incidit: non minimũ etiam, vt is magis, minus ve est impactus. Quippe quæ perspiratu carent, celerius putrescunt, veluti & in externis euenit omnibus: cum verò calida & humida sunt temperamento, tum vtiq; potissimũ. Quin etiam ipsa phlegmone laborans particula, vel prope, vel lõge sita est à multi sanguinis visce-

 ribus.

ribus. Totus deniq; sanguis, vel biliosus est, vel melancholicus, vel pituitosus, vel spirituosus. atq; hæc omnia magis minusq;. Quare necesse est multiformes fieri alterationes, siue alterum alteri sit collatum, siue idem aliquid sibi.

DEscripsit hactenus Gal. intemperiem inæqualem, & æqualem partis vnius, vnico exemplo, puta in inflammatione. Modo properat docere modum generationis intemperiei inæqualis totius corporis, facitq; id perstans in eodem exemplo, quod maximi artificis est: scilicet, generat ex intemperie partis intemperiem totius. Docet modũ, quo ex phlegmone, quæ est intemperies partis, fit febris generis fientium, quæ est intemperies inęqualis totius: deinde quomodo fiens illa febris redditur facta, quę est intemperies ęqualis totius. Ergo sanguis qui in toto est corpore calefit, simul cum sanguine impacto in particula: vel quia sanguis in phlegmone plurimum feruet, vel quia sanguis qui toto corpore est sparsus, biliosior est, vel multo magis, quia hæc ambo fiunt. Nam si neutrum horũ adsit, non facile totum corpus incalescit. Est aliud quod ad facilem totius corporis calefactionem plurimum facit, nempe vicinia inflammatę particulę cum aliquo viscere, cui plurimum sit sanguinis:

guinis, multo magis, si cum ipso corde est, hoc enim est fons caloris, & antequā hoc in calescit non est febris, primo de differentia febrium. Atq; adeo vicinia hęc cum corde, quę multum facit ad citam totius corporis calefactionem, non est loci solū, vt quę inter pleuram & cor intercedit, sed communium vasorum quibus alligantur. Nam cerebrum, aut illius inuolucra, cum primum inflāmata sunt, in totum corpus calorem mittunt Igitur istis de causis inflammata particula calorem in totum corpus refundit: contingit vero incalescere totum corpus hac via. Primum calefit sanguis in arteriis est enim ibi natura (calidior & spirituosior) deinde in venis. Vnoq; verbo, quidquid est facile alteratu, aut est natura calidum, id, à quouis quod calefacit, primum excalefit, & quidquid facile est alteratu, vel natura frigidum, ab eo quod frigefacit, primum refrigeratur. Nam simile citius patitur à simili quàm à contrario, & facile alteratu est, quod quamcūq; alterationem prōpte suscipit. Multo enim aliud est, si rem aliquam dicam facilem calefactu, aut facilem alteratu. Sunt enim multa facilia calefactu, quæ non sunt alteratu facilia, nimirum quia ægre refrigerantur. Nam quæ absolute facilia alteratu sunt, ad vtrumq; contrarium facile

cile vertuntur. Vt facile aliqua alteratione alterentur, habent medicamenta ex temperamentis: calida, facile à calore: frigida, à frigore patiuntur. Vt facilia alteratu sint absolute, habent ex modo substantiæ. Quæ tenuiũ partium sunt prompte alrerãtur, quæ crassarum ęgre. Sunt subtilium partium, Galeno finitore primo de simplicium medicamentorũ facultate cap. 11. quæ facile in tenues partes cõminuuntur: crassarum quę cõtra. Ex dictis satis liquet, facilimũ alteratu esse spiritũ quia calidus simul est & tenuissimus: inter humores bilis flaua est omnium calidissima: secũdo loco post hanc, sanguis: frigidissima, pituita: secundo loco post pituitam, in ordine frigidorũ, atra bilis. Ergo ex his necesse est multifarias effici phlegmones alterationes, tã eas quę in phlegmone fiunt, quàm eas, quas in reliquum corpus phlegmone trãsfundit. Nam humor existens in particula potest esse sua natura calidior, aut minus calidus, & potest maiorem aut minorẽ cõtrahere putredinem, vt per se erit paratior ad putrescendum, aut minus paratus, aut vt magis, aut minus impactus est, & ita plus aut minus ventilatur. Nimirum externæ res omnes nos docent, quæ perspiratione carent facilius putrescere. Galenus ipse. 11. lib. met. cap. 4. inquit, quod si humores

humores putrescere debent, necesse est aliquam perspirationem esse prohibitam. Quæ assertio quam vera sit, diximus vltimo cap. libri. 5. controuersiarum, monstrantes si assertio transferatur ad res omnes, etiam eas quæ sunt extra nos, falsam esse (nam multa cernũtur putrescere, etiã si in locis maximè perflatis reposita sint) tamen in nostris humoribus verum esse, nũquam eos putrescere sine prohibita vẽtilatione, nisi ex causa manifesta putrescant. Nam vbi causa manifesta non occurrit, & ventilatio impedita non est, nostræ facultates nobis sufficiunt ad humorum integritatem. Verum hæc dicto in loco latissime docuimus. redeo ad institutum. Sunt etiam multifariæ alterationis phlegmones, quia particula inflammata, potest esse, aut prope, aut longe sita à visceribus multi sanguinis: & sanguis totus est, aut biliosus, aut melancholicus, aut pituitosus, aut spirituosus (adde tamen aut serosus) atq; hæc omnia plus aut minus. Certè in his omnibus illud vnũ videtur difficile, ꝙ bilem dixit esse sanguine calidiorem, cum tamẽ idem author primo de temp. cap. vlti. dicat calidissimum eorum quæ sunt in nostro corpore, esse sanguinẽ. Sed nos huic quæstioni dedimus caput quindecimum libri primi controuersiarum, vbi monstrauimus

mus Galenum 1. de temperamentis loqui de ſolis alimentis. 10. de ſimp. medicam. facul. cap. 12. (nam illic dicit bilem eſſe ſuccum cali diſsimum eorum quę ſunt in corpore) de excrementis: hic de omnibus ſimul, excrementis & alimentis. Monſtraueramus autem nos paulo ante in eodem lib. bilem ſolam non poſſe nutrire, quare bilis ſola alimentum cenſeri non debet. Refutauimus etiam illic aliorum reſponſa. Modo nullum refutare volumus.

Hæ omnes inæqualis corporis intemperies fiunt, maximè quidem inflammato eo qui in phlegmone, eſt ſanguine, deinde eo qui in viſceribus habetur, & in corde, & huius maximè qui in ſiniſtro eius vẽtriculo eſt: in quem ſi viuo etiam animante, nullaq; adhuc febre tentato, dimittere digitos velis, vt in opere de adminiſtrandis diſſectionibus ſcriptum eſt, vehementiſsimum ſenties calorem: quo magis conſentaneum eſt, vbi totum corpus præter naturam incaleſcit, hunc ad ſummum peruenire calorem: quippe tenuiſsimum, maximeq; ſpirituoſum ſanguinem continet, ac perpetuo mouetur.

Adhuc

ADhuc Galenus perstat docere, modum quo febris generatur ex inflāmatione, ita enim fit inæqualis intemperies totius, ex intemperie partis. Proinde quoniam institutū adhuc idem est, malim hanc particulam capitis vltimam haberi quinti, quàm primam sexti, vt apud plærosque commentatorum. Ergo docet modo, cum ex inflāmatione fit febris, præcipue incalescere sanguinem in inflāmata particula: deinde eum qui est in visceribus, maximeq; eum, qui habetur in sinistro ventriculo cordis. Vbi nolem te intelligere sanguinem in inflāmata particula maxime omnium incalescere, plus enim censet Galen. incalescere eum qui est in sinistro ventriculo cordis, cum paulo infra dicat, hunc ad summum peruenire calorem, sed illud præcipuè græce, μάλιστα hoc in loco ordinem significat, scilicet, calefit primum is qui est in inflāmata particula. Deinde qui in visceribus, & in sinistro ventriculo cordis, isq; maxime. Nam esse hunc ventriculum adeo calidum vt si viuo animali digitos in illum immittas vehementissimum calorem sis percepturus, docuit Galen. 7. de anatomicis administrationibus. Quin etiam libello de vsu pulsus aliud longe maius dixit, siquis in cordis sinistrum sinum hominis præ frigore iam mor-

tui, digitũ immittat, percepturum magnum calorem. Aristotel. tertio de part. anim. capi. quarto dixit, sinistrum hunc ventriculum esse pauci sanguinis, & frigidi, eoque sinistram animalis partem esse imbecilliorem. Cæterum anatome ipsa & experimento redarguitur. Neque vt pars dextra animalis calidior sit, opus est ventriculum dextrum esse calidiorem sinistro, sed satis est magna causa est situs dexter hepatis, visceris dempto corde, quod est in medio thoracis, calidissimi. Prȩterea accedit arteriæ arctȩ distributio, quȩ in hanc rẽ videtur cõparatam: nimirum multo amplior fit is arteriæ processus, qui abit ad dextrum latus, cum arteria, quæ ad superiora tendit, secatur in duos ramos, statim ac erupit extra pericardion, quàm qui ad sinistrum. Ergo nihil mirum, etsi sinister cordis ventriculus plus habeat caloris quam dexter, plus tamen illius ad dextram partem animantis influere. Monstrat Gelenus hunc ad summum calorem venire cum febricitat homo, quia continet sanguinem tenuissimum, & maxime spirituosum, & qui perpetuo mouetur. Quod de motu dictum est (cætera patent) videtur Ieremiæ suspectum quandoquidem motu cor refrigerari videtur, non incalescere, nam motu vtitur ad attemperationem

tionem ſui caloris, qua ſi priuaretur, flagraret. Ergo, inquit, motus perpetuus ſignificat ingentem calorem partis, tamen cauſa caloris non eſt. Sane hoc argumentum neque contemnendum, neque aduerſus ſenſus iudicium, vt Fuſius dicit. Qui tamen interim nihil reſpondet, ſed ad contumelioſa verba, imperitorum more, confugit. Ego vero dixerim, vt Hieremiam ab hæſitatione aliquando ſi poſsim, liberem, Galenum hic non reddere cauſas cur ſiniſter ventriculus cordis ſit calidiſsimus, (huius enim cauſam non eſſe in motu recte dicit Hieremias) ſed cur cum totum corpus præter naturam incaleſcit, ille ad ſummũ peruenit calorem. Eſt autem ille vehementer inflammabilis, inter alia, quia in motu aſsiduo eſt. Itaque longe aliud eſt dictu, eſt calidiſsimus, quia perpetuo mouetur, aut eſt maxime inflãmabilis, quia eſt in motu. Eſt enim calidiſsimum, quod perſe habet multum caloris, inflammabile vero eſt, quod calorẽ qui præter naturam venit, prompte ſuſcipit.

CAPVT. VI.

CAEterum in omnibus id genus febribus, calet quidem aliquando vniuerſus ſanguis

guis, & calorem illum præter naturam, qui ex humoris putrescentia est obortus, concepit, non tamen arteriarum aut venarum tunicæ, aut aliud ullum vicinorum corporum, prorsus iam temperamentum suum mutauerunt, sed adhuc mutantur atque alterantur incalescentia. Quod si longiore tempore hoc patiuntur, etiam vincentur aliquando. Prorsumque mutabuntur, ita ut non amplius calefiant sed iam sint præter naturam calefacta. Terminus autem alterationis cuiusque particulæ, actionis eius est læsio, ad quem usque terminum latitudo, via est in id quod præter naturam est, veluti mixta communisque, ac media, ex utrisque contrarijs composita, eo scilicet, quod est exquisite secundum naturam, & eo quod iam est præter naturam. Toto autem hoc tempore corpus incalescens pro quantitate alterationis, proportione etiam respondentem dolorem obtinet. Cum vero omnes corporis particulæ prorsus excalfactæ fuerint, eiusmodi febris hectica vocatur, ceu quæ non amplius iam in humoribus & spiritu solum, sed etiã in corporibus habitum iam habentibus cõprehensa

prehensa

prehensa sit, hæc doloris expers est, putantque qui ita febricitant, omnino si febre carere, neque enim eius calorem sentiunt, omnibus scilicet eorum partibus æque excalefactis. Et sane congruunt hæc, cum ijs quæ naturæ periti viri in disputationibus de sensibus tradunt. Neque enim sine alteratione est sensus, neque in ijs quæ iam perfectæ sunt alterata dolor. Quocirca etiam hæctice febres omnes, tum sine dolore sunt, tum ab ijs qui ipsis laborant, prorsus non sentiuntur. Non enim ex eorum particulis, hæc agit, hæc vero patitur, quum omnes inter se iã similes sint redditæ, ac vnicã habeant consentientem temperiem. Quod si autem hæc quidem calidior est, illa verò frigidior, at eatenus calidior, vt vicinam nihil offendat. Alioqui sic vtique partes, quæ secundum naturam se habent, mutuò se offenderẽt, quoniam temperamentis dissident. Caro namque calida particula est, os vero, frigida. Cæterum tam harum partium, quam reliquarum omnium, doloris expers est inæqualitas, ob excessus mediocritatem, Si igitur neque aer qui nos ambit prius offendit, quàm ad immodi-
cum

cum frigus, aut calorem est immutatus, huius vero quæ in medio sunt differentias, tametsi numerosas, & manifestum excessum obtinentes, citra molestiam sentimus.

VBi nos vertimus calet, Linacrus vertit calesit, atque adeo videtur cum dictione græca ἐχθερμαίνεται melius congruere, tamen sensus ipse, & sequētia verba satis declarant, accipi debere verbum illud præsentis in significatione præsenti. Nam in febribus putridis calet potius sanguis, quam calfit eoque addidit, & calorem qui ex putredine est obortus, concepit. Docet modo Galenus generationem intemperiei, æquales totius, ex inæquali. Est eadem prorsus generationis ratio, quam quarto capite descripsit. Nam idem modus est generandi intēperiem æqualem ex inęquali, siue intemperies sit partis cuiuspiam, siue corporis totius. Scilicet per febrem putridam, quam monstrauimus esse intemperiem inæqualem, humores calent, mēbra calefiunt. Sed durante hac affectione corrumpitur pedetentim temperies membrorum, figiturque in eis calor febrilis, labefacta temperie naturali. Cum que hoc factum est, non amplius incalescunt membra, sed calent

facta

facta est hæc commutatio cum particularũ actiones naturales sunt insigniter læsæ. Nam terminus huius mutationis est, vt paulo supe rius etiam dixerat, actionis non quidem sublatio integra, vt quarto capit. explicuimus, sed læsio, vt Galen. hic dicit. Ad hunc terminum via est, ea pugna, quam illic etiam descri psimus, alterationis præter naturam cum tẽperie naturali. Symptoma etiam quod consequitur hanc intemperiem inæqualem totius, est dolor, & æqualem indolentia, eadem ratione quam de intemperie partis disputans dixerat prius, & modo repetit: quia scilicet omnes partes æque excalefactæ sunt, & non amplius iam calor in humoribus, & spiritu solum, sed etiam in corporibus habitum iam habentibus fit. Dolor vero non fit in iis quæ plene alterata sunt, sed in iis quæ alterantur in hac dictione. Vt recte notat Fusius à Linacro male particula illa solum, græce μόνον prætermissa est. Videntur enim illa prætermissa in illius versione, significare verba illa, per hecticam febrem in solis membris esse calorem, quod tamen falsum est, nam & spiritus & sanguinem necesse est eo tempore habere calorẽ. Vbi vero & Linacrus & Fusius

Fusius legunt, sed etiam in corporibus quæ habitus rationem habent, ego non ita, sed habitum iam habentibus. Nam præterquam quod ego aperte expressi vim horum verborum quę Galenus scripsit ἀλλ᾽ ἤδη καὶ τὰς ἕξιν ἔχουσι σώμασι, περὶ ἐχόμενοσ quæ habitus rationem habent, est obscura dictio, & vix intelligas, an ipsa membra habitum esse dicive, an potius, qualitatem illorum, dicat. Sed habitum iam habentibus, aperte admodum significat, calorem, quamquam per hecticam febrem in tribus substantiis sit, non tamen in omnibus eodem modo. Nam humores & spiritus habent caloris dispositionem, membra habent iam habitum. Nimirum est in illis fiens, in his factus. Verùm reddit Galenus rationem, qua intemperies facta, in hectica non sentitur. Non enim, inquit, ex eorum particulis, hæc agit. Hæc vero patitur, cum omnes interse similes iam sint redditæ. Quibus verbis, quis non intelligit Galenum dicere, inæqualem intemperiem dolorem facere, quia partes interse sunt diuersimode affectæ? & ideo mutuo in seipsas agunt? quamquam Leonartus Fusius contumeliose agit in Ieremiam, quod hæc intellexerit, nihil tamen ipse interim docens, consonum, & distinctum, sed obscurãs

nescio

nescio quibus sermonibus nitidum satis verborum Galeni sensum: sed vide, vt sit hic verborum Galeni sensus. Hectica, inquit, affecti omnino non sentiunt se febricitare, quia in illis non hæc pars agit, & hæc patitur. Ergo in illis qui sentiunt se febricitare, quales sunt qui loborant diaria aut putrida, hæc pars agit & illa patitur: nam aliter, si neq; in his neq; in illis agerent in sese mutuo particulæ, nõ esset illa causa indolentiæ, aut insensibilitatis. Rursum Galenus inquit, in illis qui laborant intemperie æquali, non hæc pars agit & hæc patitur, quia omnes inter se similes iam sunt factæ, agit verò hæc, & hæc patitur, in quibus dolent, dolent quibus sunt intemperies inæquales: ergo illi laborant intemperie inæquali, in quibus non omnes inter se partes similes iam sunt factæ. Est ergo intẽperies inæqualis secundum affecti corporis partes inæqualis. Sed cum in his ambo errent, Ieremias & Fusius, grauius peccat Fusius, qui ignorat vim consequentis. Verum hæc iis quæ mox subdidit fiunt manifesta: addit enim, cum corpus habet secundum naturam, partes quasdã esse calidiores, alias frigidiores necessario. Nam caro calida est, & os natura frigidum, quare in ipso viuente corpore, quantumuis omnia calida sint actu, maior calor erit in car

 ne,

ne, quam in osse: tamē non fit ab hac inęqualitate naturali dolor, quia nō eatenus inæquales sunt, vt se mutuo offendant. Hoc nihil aliud est, quam quod nos superius diximus in primo cap. inęqualē intemperiē esse, cùm mēbra in suis tēperamentis non seruāt propositionem naturalē. Vbi legimus, ꝙ si autē hæc quidē calidior est, illa vero frigidior, at eatenus vt vicinā nihil offendat. Fusius addit, ne sic quidē dolet. Tamē verba illa in nullo græco codice sunt, neq; ad sensum sunt necessaria, immo vero dictionis elegātię multum detrahūt. Nam is est verborū sensus, nō dolent hectici, quia in illis nō est hæc pars calidior illa frigidior, aut si est, certè nō eatenus, vt proximā offendat. Est oratio concissa, & elegans, & nihil desideratur ad sensus perfectionem.

CAP. VII.

EX ijs igitur fortasse & illud probabiliter dici videtur (vt alicubi Hippocrates ait) omnes morbos vlcera esse, quippe vnitatis solutio est vlcus. Immodicus vero calor, ac frigus, proximè accedunt vt vnitatem soluant. Plurimus namq; calor, eo quod segregat, ac diuidit substantiæ continuitatem: summum verò frigus,

frigus, eo q̃ stipando & introrsus pariter trudendo, hæc quidem exprimit, illa vero cõquassat. Atq; hunc quispiam terminum immodici caloris & frigoris statuens, fortasse non absurde sentiat, siue is, siue alius quispiam immoderationis terminus est, certe omnem moderationem ad aliquid referri iam liquet, non enim pari ratione à calidis aut frigidis omne corpus afficitur: quo circa fit, vt aliqua animalia, conuenientes inter se humores habeant: aliqua, non solum conuenientes, sed etiam corruptiuos. Veluti homo & vipera, vtriusq; enim saliua alteri est perniciosa. Ita vtiq; & scorpium necaueris, si ieiunus illi inspueris, at homo non interimet hominem morsu, neq; vipera viperam, neq; aspis, aspidẽ. Quod enim simile est, id familiare amicumq; esse solet, quod vero cõtrarium est, inimicũ ac molestum. Augetur igitur quidq; & nutritur à similibus, perimitur autem ac corrũpitur à contrarijs. Quapropter etiam sanitatis tutella per similia perficitur, morborum sublatio per contraria. Verum de his alius est sermo, hectica vero febris, quæ iam habitum corporis occupauit, la-

borãti est insensibilis, aliarum autem febrium nulla non sentitur, sed aliæ magis aliæ minus ægrotãtibus sunt molestæ. Sunt ex ijs & quæ rigorem inferãt. Fit enim id quoq; symptoma, veluti alia multa, ab inæquali intemperie. Modum tamen generãdi eius in præsenti libro tradere non licet, priusquam de naturalibus facultatibus demonstratum sit, quot hæ, qualesq; sint, tum quid agere quæ licet sit nata. Verum in libro de symptomatum causis, de omnibus dicetur.

EX hoc capite ego intelligo, quod in quinto libro cõtrouersiarum medicarum confirmaui, & paulo superius in hoc libello dixi, quanquam dolor nonnunquam fiat à solutione continui, nonnunquam ab intemperie per se, tamen sine solutione continui nunquam fieri. Nam, inquit, Galenus omnẽ morbum esse vlcus, idest omnem morbum fieri cũ vlcere. Est verò hoc probabile, vt inquit, ipsemet Galenus, in commentario eiusdem sententiæ. 3. de fracturis. 35. de morbis qui dolorem faciunt. Rationem vero reddit in præsenti loco, nã, inquit, solutio continui, ipsum vlcus est. Calor aut frigus non ante sunt morbi, quam sint in immodico excessu (nam par-

uos

uos excessus non curāt medici) sed quum pri mum sunt immodica, soluunt continuum, vt monstratum etiam est. 4. de simpl. med. fa cultate, calor segregando & diuidēdo, frigus exprimendo, constringendo & conquassan- do, atq; inquit, recte diffiniri terminum ex- cessus immodici, eius inquā qui iam est mor- bus, & notatu dignam facit actionis lęsionē, in cuius genere est dolor, per solutionem cō- tinui. Ergo calor & frigus (eadē ratio est alia- rum intemperierum) non ante possunt dolo- rem facere, quam continuum disoluūt. Itaq; solutio continui est passio necessario coniun cta cum dolore, tamen non est causa doloris, semper & per se, vt nonnulli neotericorū pu tant, Gal. opinari. Assertio illa, omnis mor- bus vlcus est, simpliciter est falsa, neq; alicubi ab Hip. absolute cōcessa. Nō enim ille inquit in nuper citato loco, ex lib. de fracturis, mor- bús omnis vlcus est, sed, omnes morbos esse vlcera probabilitatem quādam habet, quod ipsum dicit Gal. modo. Itaq; falsam esse hanc assertionē Hip. ipse sensit, sed probabilitatē quandā habere. Fallūtur itaq; qui putant hāc limitationem esse potius ex Galeni modestia amicè interpretantis, quā ex ipso Hip. sensu sed quæ est hæc modificatio? quam Gal. dixit in commētario, oēs morbos dolorificos esse

vlcera. Alii dicũt oẽs morbos temperamenti esse vlcera. Verũ hæc interpretatio, aut redarguetur facile, aut negabit hecticam febrẽ esse morbum, nam hæc neq; dolorem facit, neq; solutionem, faceret enim ita dolorem. Et sane si quis rigide velit loqui, & de vltima hecticæ specie intelligat, de ea inquam inqua nihil adhuc fit, quæque omnino sine dolore est (priores enim aliquatenus sentiũtur) vere dicet illam morbum non esse, sed inutilẽ quandam & vitiosam naturam. Nam dictum in superioribus, ipsum morbum migrasse in naturam, factũq; esse iam corpori naturalẽ: cessauit ergo iam morbi ratio, quæ in eo quod pręter naturam est, consistit. Itaq; supererit, omnem morbum temperamenti esse vlcus, cum omnis talis tristem sui sensum nostris corporius exhibeat. Verum cum dictum sit, qualitates has quę alterant, nõ semper dolorem facere, sed cum earum excessus immodicus est, diffinit modo Gal. excessum modicũ, aut immodicum, ad aliquid dici, nõ absolute. Non enim idẽ qualitatis gradus est omnib⁹ immodicus, neq; q vni est immodicus, reliquis erit perinde. Nã frigidi plus mouẽtur à calidis, calidi à frigidis, & res omnis à suo cõtrario plus dolet, suũ simile amice recipit: quod multa rerum exẽpla manifestant, saliua scilicet homi-

nis hominẽ non lędit, neq; viperę viperã, sed saliua hominis, ieiuni potissimũ. (Docetur itẽ rum ab eodẽ Gal. 10 de simpl. medi. fac. cap. 16.) viperam, & viperæ hominẽ necat. Nimirum homo homini similis, & viperæ tẽperamento valde cõtrarius. Sed qua ratione hæc cohęrent cum aphorismi. 3. 3. sectionis commentario, quo Galenus inquit, ętates sicuti & naturę, frigidę quidem ad calida, calidæ verò ad frigida melius habent? certe vt docetur à Gal. libello de optima nostri corporis cõstitutione, frigidi homines à frigidis causis, calidi à calidis citius afficiũtur. Tamẽ vt hoc loco dicitur, cũ semel calidi à frigidis, & frigidi à calidis affecti sunt, grauius laborãt, vt calidi à calidis, frigidi à frigidis, minus grauiter. Nã vt dicitur in apho. in morbis minus periclitãtur, quorũ naturæ ætati habitus & tempori magis cõgruit morbus, quam quibus secundũ nihil istorũ cõgruit. Itaq; res omnis cõseruatur, nutritur, & augetur à simili. & perimitur à contrario: eoq; (inquit Galenus) sanitatis conseruatio similib⁹ agitur, morborũ sublatio cõtrariis. Sed hæc alterius loci sunt, attingũt enim non tractationem de inæquali intẽperie, sed de tuenda valetudine, de qua seorsum à Gal. scripti extãt libri sex. & de morbis curãdis. de qua re extant quatuordecim libri methodi,

præter multa alia curatiua eiuſdem authoris opera. Nos an conſeruatio omnis agatur per ſimilia diſputauimus ſecundo capite ſexti libri cõtrouerſiarum, an curatio omnis agatur per contraria primo capite libri octaui, quibus in locis noſtram ſententiam, quam & Galeni eſſe monſtrauimus, aperuimus, & confirmauimus. Res eſt longior, quam vt tranſcribi debeat obiter, præcipue cum illic diffuſe ſatis ſcripta ſit. Itaq; inquit hecticam febrem non ſentiri, aliarum verò febrium nullam eſſe quæ non ſentiatur, quanquam & inter illas alię plus, aliæ minus ſentiuntur. Non nullæ illarum rigorem habent. Eſt enim rigor vt multa alia ſymptomata inæqualis intemperiei. Rigoris naturam non explicat modo Galenus, quandoquidem exigi dicit ad illius declarationem, facultatum naturalium plenam notitiam, eoq; ad librum de ſymptomatum cauſis lectorem remittit, ad ſecundi, ſcilicet libri capita. 7. & octauum. Poſſet etiam remittere & ad libellum cui titulus eſt de rigore, tremore, & palpitatione. Nos ad caput decimum tertium libri quinti controuerſiarum medicarum remittimus. Illic enim quam potuimus diſtincte eius naturam enarrauimus, dicemusq; ſtatim in hoc ipſo libello, de rigore nonnihil.

CAP.

CAP. VIII.

SEd reuertor ad inæqualis intemperies differentias. Nam quemadmodum ex phlegmone febris nascatur, tum quod omnis febris & omnis phlegmone, præter hecticas nominatas ex morbis inæqualiter temperatis sint, iam à me est expositum: porro accenditur etiam febris citra phlegmonem, ex humorum putredine. Neque enim ea solùm quæ impacta sunt, & perspiratu carent, putrescunt, verum ea quidem celeriter, & maxime: cæterum putrescunt & alia multa, quæ putredini sunt opportuna. Dicetur autem de horum opportunitate alio loco. Quin etiam alio quoque modo, inæqualis in toto corpore oritur intemperies, modo quidem fuliginoso vapore detento, modo ab exercitationibus pluribus, aut laboribus adauctis, modo ab ira sanguine immoderatius feruente, modo ex solis quadam vstione incalescẽte. Quòd vero etiam in omnibus eis febribus, quemadmodum etiam in ijs quæ a phlegmone excitantur, supra est dictum, tum pro effectricis causæ robore, tum pro corporis ipsius affe-

ctu, alij magis febricitent, alij minus, alij haud quaquam, manifestum esse arbitror: æque vero, & quòd intemperies ipsa nonnũquam spirituosam tantum inuadit substantiam, nonnũquam etiam humores ipsos, clarum esse reor. Sed neque minus illud, quòd in omnibus huiusmodi, si diu durauerint, hectica succedet. Itāque sermo noster propemodum ostendit, inæqualem hanc intemperiem aliquando ex calida, frigidaue substantia, quæ in particulam aliquam incidit, accidere, velut in his quæ phlegmone infestantur dicebatur: sæpe non ita, sed ipsa corporis temperie in qualitate mutata. Tũ quod alterantium eam, quædam ab ipso corpore ortum habeãt, quædam extrinsecus ab ipso quidem corpore, cum ex putredine tantum aliqua, vel phlegmone excitatur febris: extrinsecus autem, à solis vstione, vel exercitatione. Dicetur autem de his fusius in libro de morborum causis.

Reddit Galenus ad intemperiem inæqualem, quanquam nihil docet nouum, sed eandem rem quam superius in vnico exemplo phlegmones, & febris ab ea excitatæ docuerat

cuerat, trásfert modo ad alia exempla: dicitque nō aliter quam ex phlegmone excitatur febris, excitari etiam aliis occasionibus, nimirum sine phlegmone partis cuiuspiam fieri febres putridas, & alias etiam, sine putrefactione fieri ex causis euidentibus, vt ex astrictione cutis detento fuliginoso vapore, & excitatione immodica, & ira, & aliis talibus causis. Hæ sunt febres diariç, quæ spirituosam tantum inuadunt substantiam. Quanquam his verbis ne intellige, per febres diariassolos spiritus habere calorem. Mōstratum enim prius est membra etiam calorem habere: immo vero febris ipsa non in calore spirituum habet essentiam, sed in calore corporis affecti: sed intellige quòd in principio primi de diff. febrium à Galeno dicitur, per febres diariarias calorem factum esse in solis spiritibus fiētem in aliis duabus substantiis, per humorales in humoribus factum, & in reliquis fieri: vt in hecticis, factus est in membris, & in reliquis fit. Hæ omnes febres, quæ diariæ & putridæ sunt, sunt inæquales intemperies, si non sumus obliti, monstratum esse in primi capitis commentario, omnes intemperies fientes, esse inæquales. Reliqua omnia quæ in hoc capite dicuntur, sunt manifesta. Sed illud perpendi velim, quod Galen. inquit. Neque enim

nim ea ſolum quæ impacta ſunt, & perſpiratu carent, putreſcunt, verum ea quidem celeriter, & maxime: cęterum putreſcunt, & alia multa, quę putredini ſunt opportuna. Nā ex hoc loco ſatis conſtat, de ſententia Galeni non omnis putredinis cauſam, eſſe prohibitā tranſpirationem, contra ac plærique neotericorum intelligunt, ſed citra illam etiam putreſcere, etiam humores in nobis. Verum ex quibus cauſis poſsint putreſcere ſine impedita tranſpiratione, & quibus in affectibus docuimus lib. 5. controuerſiarum cap. vltimo, & in commentariis quarti libri meteororum Ariſtote. vbi etiam diximus, quæ ſint putredini opportuna. Quare modo illud vnū dicamus quod & præſens locus cōtinet, non omnia putreſcere ex prohibita ventilatione. Nam ſi quis redundans multa humiditate degit in aëre peſtilenti, inficietur putredine quātumuis habeat ventilationem copioſiſsimam.

CAPVT. IX.

TAnquam autem ex deuſtione gignitur febris, alterato corporis temperamento, itidem nonnulli ſæpe ex frigore refrigerati toto corpore vehementer ſunt, aliqui vero etiam perierunt. Iam quod hi omnes etiam doleant,

ne

ne id quidem latet. Porro dolent, & qui ex fri gore ingenti vehementer perfrigerati sese cele riter excalfacere properarunt & multi eorum cum confertim manus igni admouent, ingen- tem circa vnguium radicem sentiũt dolorem: & quisquam cum tam luculenter videat in- temperiem inæqualem doloris esse causam, etiã de internis doloribus dubitet, aut miretur, quo pacto citra phlegmonem sæpe, vel collo intesti no, vel dentibus, vel alia quauis particula ho- mines doleant.

HActenus locutus est per omnia exempla inæqualium intemperierum, de calore: modo trãsfert sermonem, ad alias qualitates. Non enim febres solæ, aut calidæ intempe- ries particularum, inæquales intẽperies sunt, sed vt ex vstione fit febris, ita ex frigore refri geratio, aut totius corporis, aut partis. Aliqui vero adeo sunt opresi hoc malo, vt etiam pe rierint. Sunt vero hæ om̃nes inæquales intẽ- peries. Nam quod hi omnes doleant non la- tet, dolorem vero monstratum est paulo an- te, symptoma esse proprium inæqualis intem periei, vt æquali est contraria. Dolent etiam & qui vehementer perfrigerati cum sint sese non paulatim sed repente excalefacere pro- pera-

perarunt, vt cum manus illi admouent igni ingentem dolorem ſentiunt circa radices vnguium. Sed quomodo dices, non ſit à ratione alienum, quod de diſpoſitione præter naturam ad naturalem mouetur, dolere, eo ꝙ repente id fiat, cum id ipſum, repẽte fieri maioris voluptatis deberet eſſe cauſa? quare pręter rationem videtur id accidere, & falſum eſſe quod a Gale. dicitur. 12. methodi, vbi ita eſt ſcriptum. Videntur autem corpora nõ ſolum cum in naturalem habitum confertim aguntur, triſtem grauemq́; mutationem ſentire, ſed etiam in ipſo ad naturalem ſtatũ reditu, niſi eum paulatim recipiant, cruciari, libro. 5. controuerſiarum medicarum, controuerſiam hanc decidimus, dicentes ſi quando repentinus reditus ad naturam dolorem facit, non aliter facere, quam, ꝙ quia repente fit, inæqualis fit alteratio: id quod pręſens locus confirmat, & ipſa ratio. Nam ſi reditus æqualis partis, ad naturalem ſtatum, dolorẽ poſſet facere, eo ꝙ repentinus eſſet, quo in tẽpore locum haberet ſententia illa ex primo de cauſis ſymp. quod ad ſuam naturã vniuerſim, & celeriter redit, iucundum eſt, quod autem ſenſim & paulatim fit, ſenſum latet? certe ſi tota particula ſecundum ſe totã ęqualiter rediret ad naturam, quo celęrius id faceret.

ceret, eo plus delectaretur. Ergo dolet, quia alteratur inæqualiter, idq; secundum diuersas partes corporis, quod redit ad naturalē statum. Nam inæqualitas alia, idest pugna inter naturalem & non naturalem dispositionem, nō potest abesse à re, quæ alteratur versus suum statum, sed aliqui ex hoc reditu, quamtumuis sit celer, non dolent, immo vero delectātur eo amplius, igitur inæqualitas quæ facit dolorem, est inæqualitas secundū diuersas partes. At vero Gal. toto hoc libello locutus est, de inæquali intemperie, quæ facit dolorem, ergo inæqualis intemperies de qua disputat, est inæqualis secundum partes subiecti corporis. Quare miror vehementer inertiam Ieremię & Fusii, qui ex hoc loco intelligunt, inæqualitatem intemperiei esse, in eadem exacte particula. His dictis, addit Gal. cum intemperies has inæquales partium externarum, experiamur multorum, atq; adeo grauissimorum dolorum esse causas non esse quòd dubitemus, internarum etiam partiū dolores quosdam, sine inflammationibus, ex similibus intemperiebus inæqualibus, fieri: quales sunt, dolor colicus, vel dolor dentiū. Nimirum hi etiam dolores fiunt à temperamentis inæqualibus, præter naturam.

CAP.

CAPVT. X

NEque enim talium affectuum vllus mirabilis est, neque quemadmodũ aliqui ægrotantium simul rigeant, & febricitent: nam si pituitosus humor frigidus, quem Praxagoras vitreum appellat & amara bilis & calida, simul abundent, & per sensibilia corpora moueantur, nihil mirum est vtrumque ab ægrotãte pari modo sentiri, Neque enim si hominem in sole calido statuas, & aquam illi frigidam infundas, fieri potest vt non simul, & a sole calorem, & ab aqua frigus sentiat. Verum hoc casu ambo extrinsecus sunt & secundum magnas portiones insunt, in febribus epialis: tum intus & secundum paruas, & propter hoc totum corpus videtur ambo sentire, quippe minimis portionibus aspersum est tum calidum tum frigidum: neque est aliquam eius partem sensibilem accipere in qua non alterutrum sit. In ipsa quidem paroxysmorum inuasione aliqui febricitantium, tum rigent, tum sitiunt, tũ ambo sentiunt, frigus immodicum & calorẽ, verum non in eodem loco, quippe possunt quæ excale-

excalefactæ sunt partes, manifestè à refrigeratis discerni. Nam intus & in ipsis visceribus calorem, in externis vero partibus omnibus frigus sentiunt, tales perpetuo sunt febres, quæ lypiriæ vocantur. Præterea genus quoddam febrium ardentium perniciosarum, quod igitur in his magnis portionibus accidit, hoc in epialis paruis, contingit. Inæqualis namq; est & harum febrium intemperies, sed neq; minus reliquarum omnium, exceptis tamen hecticis.

HActenus explicuit Galenus intemperies inæquales simplices, modo incipit differere de multiplicibus, per quas corpus affectũ contrariis qualitatibus distẽperatum est. Cõtrariarum alterationum sensus nõ potest fieri secundum easdem exquisitè partes, monstratũ enim id à nobis est, cum alibi, tum etiã in commentario primo libelli huius, tamen possunt simul sentiri ab eodem corpore secũdum partes sensibiles, vt in rigoribus, qui cõtingũt, per febrium inuasiones, & per febres lypirias, & per febres alias ardentes, quæ perniciosæ sunt, cum ad vitæ extremum ægrum iam deducunt. Nam in his omnibus aperte sentimus alias partes ardere, internas scilicet,

alias refrigerari, scilicet externas. Possunt etiã calefactio, & refrigeratio, aut earũ sensus, secundum tam paruas partes fieri, vt omnino sint insensibiles, eoq; distingui non possint incalescẽtes à refrigeratis, & totum corpus secundum se totum ambas affectiones pati videatur, quod accidit per febres epialas, quæ fiunt, cum simul per membra deferentur, pituita vitrea, & amara bilis, humores, frigidissimus alter, alter calidissimus: vel cum vitrea pituita putrescentes habet aliquot partes, & alias putredinem nondũ expertas. Aliæ enim illarum particularum putredinali calore calefaciunt, aliæ naturali frigore refrigerant. Sunt itaq; omnes febres (cõcludit Galenus) inæquales, exceptis hecticis. Hoc loco Galenus nõ de manifestis solum, sed de immanifestis etiam inæqualitatibus locutus iam est. Nã non omnes fere febres, exceptis hecticis esse inæquales, vt in primis libelli verbis dixerat, sed missa particula, fere, omnes febres, demptis hecticis, dicit esse inæquales: alias nempe inæqualitate manifesta, alias immanifesta. Vbi nos legimus tales perpetuo sunt febres, quę lipyrię vocantur, vertit Linacrus, tales perpetuæ febres sunt, & quæ lipyrię vocantur. Tamen in caute satis. nam præter quam, quod versio illa minus quadrat græcæ literæ, quæ ita ha-
bet

bet ἔτι δὲ καὶ οἱ λειπυρίαι καλούμενοι πυρετοὶ διαπαντὸς τοιοῦτοι, falſum etiã ſenſum reddit. Nam nullæ febres minus habẽt inæqualitatem illam ex qualitatibus contrariis, potiſsimum ſecundum partes ſenſibiles, quam continuæ, & perpetuæ, tamen in Galeni verbis ſcriptum eſt illud διαπαντὸς admodum ſignificanter, eſt enim febris lipyria, non quæ cum frigore extremorum habet internum calorẽ (nam omnis tertiana intermittens, id habet in inuaſione, & omnes febres malignę cũ prope exitium iam homo eſt) ſed quæ perpetuo, ideſt per totum morbi tempus habet externorum frigus cum internorum ardore, eſt q; ita ſignum proprium & inſeparabile febris lipyriæ. Sed de his alius eſt ſermo, præſens caput non exigit plura.

CAP. XI.

QVin etiam inæqualis eſt intẽperies, ijs qui rigent, nec tamen febricitant. Rarum tamen eſt id ſymptoma, incidit vero omnino mulieribus, tum quibuſdam aliquãdo viris. Oportet autẽ omnino deſidem & otioſam præceſſiſſe vitam, aut ciborum copiam longiori tempore hominem ſumpſiſſe, ex quibus tardus frigidus,

 gidus,

gidus, crudus, & pituitosus nascatur humor, qualẽ Praxagoras vitreum existimauit. Olim, vt consentaneũ erat, nemo ita laborauit, quod nullus adeo otiose, & in tanta saturitate vineret. Quapropter à veteribus medicis scriptum est, rigorem sequi febrem. Verumtamen tùm nobis ipsis, tum multis alijs iunioribus medicis, sæpe numero visus est rigor quem nulla secuta sit febris.

REfert modo quandã aliam inęqualem intemperiem, quam solent homines pati, rigorem scilicet solum, quem nulla febris sequatur. Hip. libro primo de morbis ita reliquit scriptũ. Mala porro supra mala fieri necesse est, vt si rigor corripuerit, ardor igneus superuenit. Quæ res effecit, vt Galenus libro secundo de febrium differentia dixerit, Hippocratem non vidisse rigorẽ sine febre, quod nos in dubium vertimus quinto libro controuersiarum, quandoquidem Hippocrates. 1. epid. parte. 3. Epycratis vxorem refert riguisse non consequuta febre. Sed quod probabilissimum videtur, illo in loco diximus: modo saltem illud vnũ dicimus, quod & Ieremias notauit, non valde probabile esse parsimoniam antiquorum in causa fuisse, vt rigore sine

ne febre non corriperentur, vt Galenus dicit hoc in loco & .2. de causis sympt. cum labora uerint febribus epialis, quę vt paulo ante Ga lenus ipse dixerat, non minus quam rigor so- lus ex vitrea pituita pendet. Reliqua omnia quæ causam & generationem huius affectus attingunt, docuit Galenus .2. de causis sympt. & in hoc ipso capite satis luculenter.

CAP. XII.

Porro componitur ex hac intemperie, & ea quæ febricitantium est epialus appello ita febrem illam cui ambo semper accidunt. At in qua rigor quidem præcedit, febris sequitur, veluti in tertianis & quartanis, hanc epia- lum non voco. Ita ex duplici inæquali intempe ri epialus componitur, & aliæ etiam febres, præter hecticas, fere omnes.

QVod à nobis dictũ est paulo ante, epia- lum esse intemperiẽ inæqualem dupli- cem, explicat Galenus modo apertissi- me, est hæc superius dictorum repetitio, gra- tia maioris perspicuitatis facta.

CAP. XIII.

SImiliter & qui particulæ alicuius, cum tu- more, morbi sunt, ij quoq; omnes, perinde

ac phlegmonem, cum inæquali intemperie consistunt: cancer, erysipelas, carbunculus, herpes, œdema, phagedæna, gãgræna. Quippe commune ijs omnibus est, vt ex fluxione humorũ sint orta: dissident autem in eo, quod alij ex pituitoso humore, alij ex bilioso, vel melancholico, alij ex sanguine, vel calido & tenui, feruẽteq;, vel frigido & crasso, vel alio quopiam modo affecto, fiant. Manifestabitur enim, alio loco horum particulatim differẽtia diligẽter. Quod verò ad præsentem sermonem attinet, hoc tantum dixisse sufficit, quod qualis cumq; est fluxio, eadẽ ratione quodq; prædictorũ malorum creabitur, qua prius ex calida & sanguinea phlegmonem gigni monstrauimus, & quod similium ac simplicium corporum, singula, à fluxione affecta, ad inæqualem intemperiem deuenient. Cæterum extrinsecus calefacta, aut refrigerata, aut exiccata, aut humectata, qualis cumq; fuerit fluxio, ad profundum vsq;, nondum similiter sunt affecta. Quod si vero tota per tota mutata, & alterata fuerint, statim quidem fiunt doloris expertia. In difficiliori tamen sic constituentur affectu. Hæc prænouisse,

se, iis, qui opus de medicamentis sunt perceptu-ri, & post illud medendi methodum, abūde mihi satis videtur.

QVandoquidem Galenus cum multorum tumorum præter naturam meminisset, solius phlegmonis generationem docuerat, & ab illius exemplo ad reliqua omnia decurrerat, volens modo præsens opusculū finire, epilogum facit, eorum quæ dicta sunt, de inæquali intemperie, & æquali: idq; facit, monens, perinde fieri alia tumorum genera, ex aliis humorum fluxionibus, vt ex influxu sanguinis fit phlegmone: perindeq; ex illis fieri inæqualem intemperiem, dum non est victa omnino tēperies particulæ: cum verò iam est omnino victa, fieri æqualem. Reliqua omnia quæ dicuntur sunt perspicua. de tumoribus, prçter naturam scripsit Galenus seorsum libello in id solum parato, & libro. 3. de caussis sympt. quibus in locis & in aliis innumeris, docet, tumorum differentias pendere ex differentia humorum influentium. Verba illa quæ ad finem huius capitis scripta sunt (cęterum extrinsecus calefacta, aut refrigerata, aut exiccata, aut humectata, qualiscumq; fuerit fluxio, ad profundum vsq; nondum similiter sunt affecta) continent manifeste illam ra-

tionem quã nos in superioribus reddidimus, qua omnes intemperies, pendentes ex causa, sunt inæquales. Nimirum cum à fluxione humoris pars alteratur, extrinsecus, & iuxta ipsum humorẽ alteratur plus, in profundo autem, & penitius quàm humor posit contingere, alteratur minus. Neq; enim omnes partes potest humor æquè imbuere, neq; causa alia quæpiam, potest rem aliam æque respicere. Ergo de inæquali intemperie dicta est res tota.

FINIS.

INDEX EORVM QVAE hoc opere continentur: primus numerus indicat folium, secundus faciem, tertius lineam.

Canities

Doloris

E

Exerci-

Inæqua

Me-

R

Salubre

FINIS.

ERRATA QVAE HOC *opere occurrent: primus numerus folium, secundus faciem, tertius lineam indicat.*

4 2.5.ordines,lege omnes. 8.1.10. diffinitionum,lege diffinitionem.8.2.28.significatu, lege significato.19.2.5,neutiam,lege neutram. 19.2.15.cretica,lege critica.23.1.5.morbom, lege morbum.30.1.13.lectionem ita restitue:humida sunt,adeps,adenes,cerebrum,medulla, pulmo,lien,cor,hepar,renes & nerui sensus: sicca,ossa,vngues cartilagines,ligamenta,tendines,nerui motus,plus his pili, si modo partes sunt.38.2.totum lege totus.40.1.26. alibi lege alicui. 40.2.13. Hippocra.lege Galenus. 50.2.6.on,lege non.50.2.22.cerebro,lege crebro.68.1.10.eum,lege id.81.2.24.succu, lege suctu.82.1.1.succus lege suctus. 82.2.16. moderate lege immoderatè.84.2.1. eriget, lege irriget.84.2.4.calidæ,lege calida.87.1.28. vicis,lege vocis.75.2.13.frigidiores,lege frigidioris.80.1.13.febræ,lege fibræ.125.2.19.vut, lege aut,122.2.8.debite lege dediti. 147.2.19. medicanti, lege medicamenti.149.2.12.morientur lege mouentur.160.2.2.καιαγμα lege καταγμα.

ERRATA.

178.1.2.curatoria, lege curatorias.215.1.2.si, lege se.215.2.14.æquales,lege equalis.216.2.20. eum,lege cum.217.2.6.propositionem, lege proportionem.

COMPLVTI.

Excudebat Andreas de Angulo.

Anno. 1567.